

**TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜ'NDE YENİDEN
YAPILANDIRMA
UYGULAMALARININ MEVDUAT
BANKALARI FİNANSAL
ETKİNLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Güller ŞAHİN

Kütahya - 2010

T.C.
DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İktisat Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ'NDE YENİDEN
YAPILANDIRMA UYGULAMALARININ MEVDUAT
BANKALARI FİNANSAL ETKİNLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ**

Danışman:
Doç. Dr. Ergin UZGÖREN

Hazırlayan:
Güller ŞAHİN

Kütahya – 2010

Kabul ve Onay

Güller ŞAHİN'in hazırladığı “Türk Bankacılık Sektörü’nde Yeniden Yapılandırma Uygulamalarının Mevduat Bankaları Finansal Etkinliği Üzerine Etkisi” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2010

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Ergin UZGÖREN (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Gülnur KEÇEK		
Yrd. Doç. Dr. Mustafa DURMAN		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türk Bankacılık Sektörü’nde Yeniden Yapılandırma Uygulamalarının Mevduat Bankaları Finansal Etkinliği Üzerine Etkisi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2010

Güller ŞAHİN

Özgeçmiş

1981 yılında Sivas'ta doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Sivas'ta tamamladı. 2000 yılında İstanbul Üniversitesi Sağlık Meslek Yüksekokulu Ağız-Diş Sağlığı Bölümü'nü kazandı ve bölüm birincisi olarak mezun oldu. Önlisans eğitimi devam ederken 2001 yılında Özel Dentistanbul Ağız ve Diş Sağlığı Polikliniği'nde çalışmaya başladı. 2002 yılında mezun olduktan sonra Acıbadem Carousel Hastanesi'nde çalıştı. 2004 yılında Erciyes Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'nde çalışmaya devam etti. 2004 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu'nda çalışmaya başladı ve Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nü kazandı, iyi bir dereceyle mezun oldu. 2008 yılından itibaren Sağlık Yüksekokulu ve Tıp Fakültesi'nde çalışmaya devam etmektedir. 2008 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Para Banka Bölümü'nde yüksek lisansa başladı ve devam etmektedir.

Tez çalışmam sırasında maddi ve manevi her konuda yanımda olan canım aileme sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ'NDE YENİDEN YAPILANDIRMA UYGULAMALARININ MEVDUAT BANKALARI FİNANSAL ETKİNLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ

ŞAHİN, Güller

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ergin UZGÖREN

Haziran, 2010, 221 sayfa

Küreselleşmedeki hızlı gelişmelere bağlı olarak, Türk Bankacılık Sektörü'nde 1980 yılından itibaren başlayan serbestleşme ve dışa açılma döneminde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bankaların geleneksel bankacılık (mevduat-kredi) anlayışına ek olarak swap, forward, future, opsiyon gibi bilanço dışı yükümlülüklerinin artması ve finansal sistem içerisindeki banka dışı mali araçların ortaya çıkması; bankaların risk anlayışını değiştirmelerine ve sektörde rekabet edebilme güçlerini artırmalarına neden olmuştur.

Çalışmada; BDDK tarafından Mayıs 2001'de yayınlanarak uygulamaya konulan 'Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı (BSYYP)'nda yer alan düzenlemelerin mevduat bankalarının finansal etkinliği üzerine etkisi, Veri Zarflama Analizi (VZA) kullanılarak incelenmiştir. Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümünde; banka kavramı, bankacılığın tarihsel gelişimi, Türkiye'deki Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Uygulamaları ve Türk Bankacılık Sektörü hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde; etkinlikle ilgili temel kavramların tanımı, literatür ve etkinlik ölçüm yöntemleri açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise, Türk Bankacılık Sektörü'nde 1997-2007 yılları arasında faaliyet gösteren 20 mevduat bankasının finansal etkinlikleri ve verimlilik değişimleri, ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında VZA ve Malmquist Toplam Faktör Verimliliği (TFV) Endeksi hesaplama yöntemleriyle analiz edilmiş olup, analiz sonuçları tablolar ve grafikler yardımıyla yorumlanmıştır. Analizlerden elde edilen bulgular; BSYYP kapsamında yapılan düzenlemelerin, sektörde yer alan bankaların etkinliği ve verimliliği üzerinde olumlu etki yarattığını, ancak bu etkinin sınırlı düzeyde kaldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Etkinlik, Verimlilik, Etkinlik Ölçüm Yöntemleri, Veri Zarflama Analizi, Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi.

ABSTRACT**INFLUENCE OF TURKISH BANKING SECTOR RESTRUCTURING
PRACTICES OVER THE FINANCIAL EFFICIENCY DEPOSIT BANKS****ŞAHİN, Güller****M.A. Thesis, Department of Economics****Supervisor : Asst. Prof. Ergin UZGÖREN****June, 2010, 221 pages**

Along with the rapid improvements in globalization, there has been significant improvements in Turkish Banking Sector during the period of liberalization and international expansion starting from 1980-In addition to traditional banking (deposit-loan) manner of banks, increasing off-balance sheet liabilities like swap, forward, future and option and also the occurrence of nonbank financial intermediaries in financial system, led the banks to change their risk perception and increase their competitive capacity.

In the study; influence of regulations under 'Banking Sector Restructuring Program' (BSYYP) issued and put into effect by BDDK in May 2001 over the financial efficiency of deposit banks is assessed using Data Envelopment Analysis (DEA). Within this scope, the first part of study consists of bank concept, historical development of banking, Banking Sector Restructuring Practices in Turkey and some informations about Turkish Banking Sector. Second part of the study comprises the explanations on definition of basic concepts relevant to efficiency, literature and efficiency measuring methods. And in the the third part of study, the financial efficiencies and productivity changes of 20 deposit banks which performed in Turkish Banking Sector between 1997-2007 is analysed using under variable Returns to Scale assumption DEA and Malmquist Total Factor Productivity (TFP) Index and the results of analysis are assessed with the use of tables and graphs. Indications obtained from analysis show that, the regulations performed under BSYYP have a positive influence over the efficiency and productivity of banks, however this influence is limited to a certain extent.

Keywords: Banking, Efficiency, Productivity, Efficiency Measuring Methods, Data Envelopment Analysis, Malmquist Total Factor Productivity Index.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİL VE GRAFİKLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
TEZ METNİ	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜ: BANKA KAVRAMININ TANIMI, BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ, TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TÜRKİYE’DE YENİDEN YAPILANDIRMA UYGULAMALARI

1.1.BANKA KAVRAMININ TANIMI	3
1.2.BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ	4
1.2.1.Dünya’da Bankacılığın Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi	4
1.2.2.Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	6
1.2.2.1. Osmanlı Dönemi Bankacılık Sektörü (1847-1922)	7
1.2.2.2. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)	9
1.2.2.3. Kamu Bankaları Dönemi (1933-1943)	11
1.2.2.4. Özel Bankalar Dönemi (1944-1959)	13
1.2.2.5. Planlı Dönem (1960-1979)	15
1.2.2.6. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980-2001)	16
1.2.2.6.1.24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları	17
1.2.2.6.2. 5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları	21
1.2.2.6.3.Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri	25
1.2.2.7.Yeniden Yapılandırma Dönemi (2002-....)	30
1.3. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ	32
1.3.1. Türk Bankacılık Sektörü’nün Genel Özellikleri	32
1.3.2.Türk Bankacılık Sektörü’nün Temel Sorunları	33

1.4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI KAPSAMINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN DÜZENLEMELER

.....	38
1.4.1.Bankacılık Sektöründeki Mali ve Operasyonel Yapının Güçlendirilmesi ...	38
1.4.1.1. TMSF Bünyesindeki Bankaların Sorunlarının Çözümü	41
1.4.1.2. Kamu Sermayeli Bankaların Yeniden Yapılandırılması	42
1.4.1.3. Özel Bankaların Sermayelerinin Güçlendirilmesi	44
1.4.2. Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler	45
1.4.2.1. Bankalar Kanunu’nda Yapılan Düzenlemeler	45
1.4.2.2. Sermaye Yeterliliği ile İlgili Düzenlemeler	48
1.4.2.3. Risk Düzenlemeleri	48
1.4.2.3.1.Yabancı Para Pozisyonuna Yönelik Düzenlemeler	49
1.4.2.3.2. Grup Kredilerini Sınırlamaya Yönelik Düzenlemeler	49
1.4.2.3.3.Finansal Olmayan İştiraklere Yönelik Düzenlemeler	49
1.4.2.3.4.Bankalarca Ayrılacak Karşılıkların Yeniden Düzenlenmesi	50
1.4.2.3.5.Risk Yönetimine İlişkin Düzenlemeler	50
1.4.2.4. Muhasebe Uygulamalarına Yönelik Düzenlemeler	51
1.4.2.5. Banka Devir ve Birleşmelerini Teşvik Edici Düzenlemeler	52
1.4.2.6. Banka Dışı Mali Kurumlara Yönelik Düzenlemeler	53
1.4.3.Bankacılık Sektörünün Etkinlik ve Rekabet Gücünü Artırıcı Diğer Düzenlemeler	53
1.4.3.1. Sorunlu Bankaların Çözümlemesi	53
1.4.3.2. Banka Birleşmeleri	54
1.4.3.3.Bankacılık Sektöründe Hisse Devirleri	54
1.5. BANKACILIK SEKTÖRÜ YENİDEN YAPILANDIRMA MALİYETİ ...	55

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ETKİNLİK: TEMEL TANIMLAR, BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN ETKİNLİĞİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK LİTERATÜRDE YER ALAN BAZI ÇALIŞMALAR VE ETKİNLİK ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

2.1. TEMEL TANIMLAR	58
----------------------------------	-----------

2.1.1. Etkinlik Kavramı, Etkinlik Bileşenleri ve Bankacılık Sektörü'ne Yönelik Etkinlik Ölçümünde Girdi-Çıktı Değişkenlerinin Tespiti	58
2.1.1.1. Etkinlik (Efficiency)	58
2.1.1.2. Etkinlik Bileşenleri	59
2.1.1.3. Bankacılık Sektörüne Yönelik Etkinlik Ölçümünde Girdi-Çıktı Değişkenlerinin Tespiti	60
2.1.2. Etkililik (Effectiveness)	61
2.1.3. Verimlilik (Productivity)	62
2.1.4. Performans Kavramı ve Banka Performans Değerlendirme Sistemi'nin Hiyerarşik Yapısı	63
2.1.4.1. Performans (Performance)	63
2.1.4.2. Banka Performans Değerlendirme Sistemi'nin Hiyerarşik Yapısı	64
2.2. BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN ETKİNLİĞİNİ BELİRLEMeye	
YÖNELİK LİTERATÜRDE YER ALAN BAZI ÇALIŞMALAR	65
2.2.1. Dünya'da Bankacılık Sektörü'nün Etkinliğini Belirlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalar	66
2.2.2. Türkiye'de Bankacılık Sektörü'nün Etkinliğini Belirlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalar	76
2.3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ETKİNLİK ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ ...	86
2.3.1. Oran Analizi	86
2.3.2. Parametrik Yöntemler	87
2.3.2.1. Stokastik Sınır Yaklaşımı (Stochastic Boundary Approach)	88
2.3.2.2. Serbest Dağılım Yaklaşımı (Free Distribution Approach)	89
2.3.2.3. Kalın Sınır Yaklaşımı (Thick Border Approach)	89
2.3.3. Parametrik Olmayan Yöntemler	90
2.3.3.1. Veri Zarflama Analizi (Data Envelopment Analysis)	90
2.3.3.1.1. Veri Zarflama Analizi'nin Tarihsel Gelişimi	91
2.3.3.1.2. Veri Zarflama Analizi'nin Tanımı	92
2.3.3.1.3. Veri Zarflama Analizi'nin Uygulama ve Konu Alanları	94
2.3.3.1.4. Veri Zarflama Analizi Modelleri	95
2.3.3.1.4.1. Ölçeğe Göre Sabit Getiri CCR Modelleri	98
2.3.3.1.4.2. Ölçeğe Göre Değişken Getiri BCC Modelleri	99

2.3.3.1.4.3. Toplamsal Model	100
2.3.3.1.5. Girdi ve Çıktı Odaklı Veri Zarflama Analizi Yaklaşımları	101
2.3.3.1.6. Veri Zarflama Analizi'nde Kullanılan Terimler	102
2.3.3.1.7. Veri Zarflama Analizi'nin Uygulama Aşamaları	104
2.3.3.1.7.1. Karar Verme Birimlerinin Seçimi	105
2.3.3.1.7.2. Girdi ve Çıktı Kümelerinin Seçimi	105
2.3.3.1.7.3. Verilerin Elde Edilebilirliği ve Güvenilirliği	106
2.3.3.1.7.4. Veri Zarflama Analizi'ne Göre Etkinlik Ölçümü	107
2.3.3.1.7.5. Etkinlik Değerleri	107
2.3.3.1.7.6. Referans Grupları	108
2.3.3.1.7.7. Etkin Olmayan Karar Verme Birimleri İçin Hedef Belirlenmesi	108
2.3.3.1.7.8. Sonuçların Değerlendirilmesi	108
2.3.3.1.8. Veri Zarflama Analizi'nin Güçlü ve Zayıf Yönleri	109
2.3.3.1.8.1. Veri Zarflama Analizi'nin Güçlü Yönleri	109
2.3.3.1.8.2. Veri Zarflama Analizi'nin Zayıf Yönleri	110
2.3.3.2. Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi (Malmquist Total Factor Productivity Index)	110
2.3.3.3. Serbest Atılabilir Zarf Analizi (Free Disposable Envelope Analysis)	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVDUAT BANKALARININ FİNANSAL ETKİNLİĞİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK VERİ ZARFLAMA ANALİZİ UYGULAMASI

3.1. UYGULAMANIN GENEL TANITIMI	116
3.1.1. Amaç	116
3.1.2. Hipotez	117
3.1.3. Araştırma Evreni	117
3.1.4. Örneklem	118
3.1.5. Sınırlılıklar	121
3.1.6. Veri Derleme Tekniği	121
3.1.7. Çalışmada Kullanılan Girdi ve Çıktı Değişkenlerinin Belirlenmesi	121

3.1.8. Kullanılan İstatistiksel Yöntem	125
3.2. ANALİZ SONUÇLARI	127
3.2.1. Veri Zarflama Analizi Etkinlik Sonuçları	128
3.2.1.1. Yıllar İtibariyle Elde Edilen Etkinlik Sonuçları	128
3.2.1.2. Mevduat Bankalarının Sermaye Yapısına Göre 1997-2007 Yılları Arasındaki Karşılaştırmalı BCC Modeli Etkinlik Sonuçları	150
3.2.1.3. Mevduat Bankalarının Ölçek Büyüklüğüne Göre 1997-2007 Yılları Arasındaki Karşılaştırmalı BCC Modeli Etkinlik Sonuçları	154
3.2.1.4. Etkin Olmayan Karar Verme Birimleri İçin Bulunan Referans Kümeleri	158
3.2.2. Veri Zarflama Analizi Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Değişim Endeksi Sonuçları	160
3.2.2.1. 1997-2007 Yılları Arasında Bankaların Sermaye Yapısına Göre Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Değişim Sonuçları	161
3.2.2.2. 1997-2007 Yılları Arasında Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Bileşenleri Değişim Sonuçları	169
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	171
EKLER	175
KAYNAKÇA	192
DİZİN	203

TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1: Osmanlı Dönemi'nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar.....	9
Tablo 1.2: Ulusal Bankalar Dönemi'nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar.....	11
Tablo 1.3: Kamu Bankaları Dönemi'nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar.....	12
Tablo 1.4: Özel Bankalar Dönemi'nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar.....	14
Tablo 1.5: Planlı Dönem'de Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar.....	16
Tablo 1.6: Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi'nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar.....	30
Tablo 1.7: Yeniden Yapılandırma Kapsamına Alınan Bankaların Şube Sayıları....	39
Tablo 1.8: Yeniden Yapılandırma Kapsamına Alınan Bankaların Personel Sayıları.....	40
Tablo 1.9: Yeniden Yapılandırma Sürecinde Banka Sayıları.....	40
Tablo 1.10: TMSF Bünyesine Devredilen Bankalar.....	42
Tablo 1.11: TMSF Dışında Çözümlenen Bankalar.....	53
Tablo 1.12: Türk Bankacılık Sektöründe Banka Birleşmeleri.....	54
Tablo 1.13: Bankacılık Sektöründe Hisse Devirleri.....	54
Tablo 1.14: Türk Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Maliyeti.....	55
Tablo 1.15: Banka Yapılandırmalarının Maliyetleri (GSYİH'nın yüzdesi).....	56
Tablo 2.1: Dünya'da Bankacılık Sektörü'nde VZA İle Etkinlik Ölçümüne Yönelik Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Girdi-Çıktı Değişkenleri.....	74
Tablo 2.2: Türkiye'de Bankacılık Sektörü'nde VZA İle Etkinlik Ölçümüne Yönelik Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Girdi-Çıktı Değişkenleri.....	84
Tablo 2.3: Temel VZA Modelleri ve Uygulaması.....	98
Tablo 2.4: CCR, BCC ve Toplamsal Modellere Ait Özellikler.....	101
Tablo 3.1: 1997-2007 Yılları Arasında Faaliyet Gösteren Mevduat Bankaları Sayısı.....	116

Tablo 3.2:	Analiz Kapsamındaki Mevduat Bankaları.....	119
Tablo 3.3:	Analizde Kullanılan Girdi-Çıktı Değişkenleri.....	122
Tablo 3.4:	Analizde Kullanılan Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Korelasyon Matrisi.....	123
Tablo 3.5:	Korelasyon Matrisine Göre Bir Girdili, İki Çıktılı 1997-2007 Yılları Arası BCC Modeli-Girdiye Yönelik Ölçek Etkinlik Sonuçları.....	124
Tablo 3.6:	1997 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	128
Tablo 3.7:	1998 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	130
Tablo 3.8:	1999 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	132
Tablo 3.9:	2000 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	134
Tablo 3.10:	2001 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	136
Tablo 3.11:	2002 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	138
Tablo 3.12:	2003 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	140
Tablo 3.13:	2004 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	142
Tablo 3.14:	2005 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	144
Tablo 3.15:	2006 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	146
Tablo 3.16:	2007 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları.....	148
Tablo 3.17:	Sermaye Yapısına Göre 1997-2007 Yılları Arası BCC Modeli-Girdiye Yönelik Ölçek Etkinlik Değişim Sonuçları.....	150
Tablo 3.18:	Ölçek Büyüklüğüne Göre 1997-2007 Yılları Arası BCC Modeli-Girdiye Yönelik Ölçek Etkinlik Değişim Sonuçları.....	154
Tablo 3.19:	BCC Modeli Sonucu Etkin Olmayan Karar Verme Birimleri İçin Bulunan Referans Kümeleri.....	158
Tablo 3.20:	1997-2007 Yılları Arasındaki Teknik Etkinlik Değişim Sonuçları.....	160
Tablo 3.21:	1997-2007 Yılları Arasındaki Teknolojik Etkinlik Değişim Sonuçları.....	162
Tablo 3.22:	1997-2007 Yılları Arası Saf Teknik Etkinlik Değişim Sonuçları.....	163
Tablo 3.23:	1997-2007 Yılları Arası Ölçek Etkinlik Değişim Sonuçları.....	165
Tablo 3.24:	1997-2007 Yılları Arası Malmquist TFV Değişim Sonuçları.....	166
Tablo 3.25:	1997-2007 Yılları Arası Malmquist TFV Endeksi Bileşenleri Değişim Sonuçları.....	168

ŞEKİL VE GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1:	Banka Performans Sistemi'nin Hiyerarşik Yapısı.....	65
Şekil 2.2:	Malmquist TFV Endeksi Bileşenleri.....	113
Grafik 3.1:	Mevduat Bankalarının 1997 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	129
Grafik 3.2:	Mevduat Bankalarının 1998 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	131
Grafik 3.3:	Mevduat Bankalarının 1999 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	133
Grafik 3.4:	Mevduat Bankalarının 2000 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	135
Grafik 3.5:	Mevduat Bankalarının 2001 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	137
Grafik 3.6:	Mevduat Bankalarının 2002 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	139
Grafik 3.7:	Mevduat Bankalarının 2003 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	141
Grafik 3.8:	Mevduat Bankalarının 2004 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	143
Grafik 3.9:	Mevduat Bankalarının 2005 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	145
Grafik 3.10:	Mevduat Bankalarının 2006 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	147
Grafik 3.11:	Mevduat Bankalarının 2007 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları.....	149
Grafik 3.12:	Kamu Bankalarının 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Modeli Etkinlik Değişimi.....	152

Grafik 3.13: Özel Bankaların 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Modeli Etkinlik Değişimi.....	152
Grafik 3.14: Yabancı Bankaların 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Modeli Etkinlik Değişimi.....	153
Grafik 3.15: Büyük Ölçekli Bankaların 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Etkinlik Değişimi.....	155
Grafik 3.16: Orta Ölçekli Bankaların 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Etkinlik Değişimi.....	156
Grafik 3.17: Küçük Ölçekli Bankaların 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Etkinlik Değişimi.....	157
Grafik 3.18: Malmquist TFV Endeksi Bileşenleri Değişimi.....	169

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ATM	Otomatik Para Çekme Makinesi
BCC	Ölçeğe Göre Değişken Getiri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BSYYP	Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı
CCR	Ölçeğe Göre Sabit Getiri
DEA	Veri Zarflama Analizi
DEAP	Veri Zarflama Analizi'nde Yararlanılan DEAP (Data Envelopment Analysis Program) Programı
DRS	Ölçeğe Göre Azalan Getiri
EPA	Avrupa Verimlilik Ajansı
IRS	Ölçeğe Göre Artan Getiri
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ILO	Uluslar arası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslar arası Para Fonu
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KVB	Karar Verme Birimleri
LIFO	Son Giren İlk Çıkar
OECD	İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
SPK	Sermaye Piyasası Kanunu
TFV	Toplam Faktör Verimliliği
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
VZA	Veri Zarflama Analizi

TEZ METNİ

GİRİŞ

Türk Mali Sistemi'nde; finansal kiralama şirketleri, factoring şirketleri, tüketici finansman şirketleri, yatırım fonları gibi banka dışı mali araçların gelişmemiş olması nedeniyle bankacılık sektörü, ekonominin temel dinamiğini oluşturmaktadır.

Mali Sistem içerisindeki ağırlığı %70-%80 arasında değişen bankacılık sektörünün, etkin ve verimli çalışması Türkiye ekonomisi açısından oldukça önemlidir. Bankacılık sektörüne yönelik olarak yapılan etkinlik ve verimlilik analizleri, bankaların performanslarını göstermektedir. Performans değerlendirmesi ise, bankaların sektör içerisindeki rekabet edebilme güçlerini ortaya koymaktadır.

Bankaların rekabet edebilme güçlerini artırmak ve Türk Bankacılık Sektörü'nü sağlıklı bir yapıya kavuşturmak amacıyla, Mayıs 2001'de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından hazırlanan ve uygulamaya konulan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı (BSYYP)'yla, sektöre yönelik düzenleyici ve denetleyici reformlar yapılmıştır. BDDK tarafından yeniden yapılandırma sürecinin üç temel unsuru, bankaların mali ve operasyonel yapısının güçlendirilmesi; yasal ve kurumsal düzenlemeler; sektörde etkinlik ve rekabet gücünü artırıcı diğer düzenlemeler olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın temel amacı; BSYYP'nın, Türk Bankacılık Sektörü'nde yer alan mevduat bankalarının finansal etkinliği ve verimliliği üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Etkinlik ölçümleri, bankaların sermaye yapısına ve ölçek büyüklüğüne göre; verimlilik ölçümleri ise, bankaların sermaye yapısına göre değerlendirilmiştir.

Çalışmanın amacına yönelik olarak, 1997-2007 yılları arasında Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren mevduat bankaları ana kütle olarak belirlenmiş olup, çok yönlü etkinlik ve verimlilik ölçümleri yapılmıştır. Etkinlik ve verimlilik ölçümleri, bankacılık sektöründe son yıllarda sıklıkla kullanılan parametrik olmayan yöntemlerden doğrusal programlama tabanlı Veri Zarflama Analizi (VZA) yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. DEAP versiyon 2.1 paket bilgisayar programı kullanılarak, bankaların etkinlik ölçümleri VZA hesaplama yöntemiyle; verimlilik değişimleri ise Malmquist hesaplama yöntemiyle uygulanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

**BANKACILIK SEKTÖRÜ: BANKA KAVRAMININ TANIMI, BANKACILIĞIN
TARİHSEL GELİŞİMİ, TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TÜRKİYE'DE
YENİDEN YAPILANDIRMA UYGULAMALARI**

Bankacılık sektörünün Dünya’da ve Türkiye’de mali sistem içerisinde önemli bir yere sahip olması nedeniyle, çalışmanın birinci bölümünde sektör hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Bu amaçla bankacılık sektörü başlığı altında; banka kavramı, bankacılığın tarihsel gelişimi, Türk Bankacılık Sektörü ve Türkiye’de Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı kapsamında yapılan düzenlemeler incelenmiştir.

1.1.BANKA KAVRAMININ TANIMI

Tüm ülke dillerinde birbirine yakın ifadelerle kullanılan banka kavramının kökeni hakkında iki varsayım vardır.

Bu varsayımlardan birincisi, banka kavramının İtalyanca ‘banco’ sözcüğünün kökeninden geldiği ve daha sonra ‘banca’ olarak söylendiğidir. İlk bankerlerden sayılan Lombardiyalı Yahudiler, bankacılık faaliyetlerini pazar yerlerine koydukları masa (banco) üzerinde yürütürlerdi. Taahhüdünü yerine getiremeyen banker iflas ettiğinde, halk bankere saldırır ve masasını kırardı (Öçal ve Çolak, 1999: 12).

Banka kavramının kökeni hakkında yapılan ikinci varsayım ise şöyledir: XII. yüzyılda Venedikliler piyasaya zorunlu tahvilleri çıkarmış ve bu zorunlu borçlanmalara ait işlemleri yürütmek üzere, ‘Devlet Borçları Odası’ adında bir kurum oluşturmuşlardır. Aynı yüzyılda Kuzey İtalya’da ve Venedik’te zorunlu tahvillere ‘kamu borcu senedi’ anlamında, İtalyanca ‘monti’ sözcüğünün ‘banco’ şeklinde İtalyancalaştırıldığı tahmin edilmektedir (Öçal ve Çolak, 1999: 13).

Geçmişi eskiye dayanan ‘banka’ kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır:

- Mevduat kabul ederek, bu mevduatı kredi işlemlerinde kullanmak amacıyla olan veya temel faaliyetlerinin konusu kredi almak ya da kredi vermek olan bir işletmedir.
- Özel işletmelerin ve kamu kuruluşlarının para, kredi ve sermaye konularını ilgilendiren her türlü ihtiyacını karşılama faaliyetlerini temel uğraş alanı seçen finansal bir kurumdur (Elitaş ve Özdemir, 2006: 144).

- Halkın harcamadığı paraları kabul ederek, bunları faiz getirir şekilde kredi ve plase eden; ödemelerde aracılık, para nakli, çek-senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler sunan bir kuruluştur (Yılmaz, t.y.: 1).
- Para kazanmak amacıyla, müşterileri ile yapmış olduğu sözleşmelere uygun olarak kaynak toplama ve plasman yapma aracılık işlemlerini gerçekleştiren ekonomik bir birimdir (Şakar, 2002: 8).

Bankaların kuruluş amaçlarına göre değişen ve kanunlarla belirlenen farklı faaliyet alanları vardır. Farklı faaliyet alanlarına karşın bankaların yerine getirdikleri temel işlevler: paranın muhafaza edilebileceği güvenli bir yer bulmak; tedavüldeki parayı toplayarak, ödeme işlemlerini yerine getirmek; ticari senetleri iskonto (kırdırma) veya tahsil etmek; ortaklıklarda bulunmak; çek ve akreditif işlemleri yapmak; müşteri namına menkul kıymet alım satımını gerçekleştirmek; kefalet, teminat ve banka referans mektubu vermek; seyahat çeki ve kredi kartı vererek, danışmanlık hizmeti yapmak; kiralık kasa vererek, menkul kıymetlerin korunmasını sağlamak; prim ödemesi, vergi tahsilatı, elektrik, su, doğalgaz gibi işlemlerin tahsilini yerine getirmek şeklinde sıralanabilir (Arslan ve Hotamışlı, 2007: 196).

1.2.BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bankacılığın tarihsel gelişimi başlığı altında; öncelikle Dünya’da bankacılığın doğuşu ve tarihsel gelişimi, daha sonra ise Türkiye’de bankacılığın tarihsel gelişimi ana hatlarıyla incelenmiştir.

1.2.1.Dünya’da Bankacılığın Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi

Bankacılığın tarih boyunca gösterdiği gelişme, para ve ticaret kavramlarındaki gelişmeyle paralellik gösterir (Takan, 2001: 2).

Eski çağlarda hükümdarların saraylara ve mabetlere para ile eşya saklaması, bankacılığa ait ilk izler olarak kabul edilmektedir (Takan, 2001: 3).

Tarihte ilk bankacılık hizmetlerinin, Mezopotomya uygarlıklarından Sümer ve Babil'e kadar uzandığı varsayılmaktadır. Bilinen ilk banka yapısı, M.Ö. 3500 yılında Sümerler tarafından kurulan 'mabetler'dir (Parasız, 2007: 17).

Mabetlerdeki bankacılık hizmetleri rahipler tarafından yapılmıştır. Sümer ve Babil'den sonra, bankacılık hizmetlerinin rahiplerin tekelinden çıkarak, ticaretle uğraşan zengin aileler tarafından yapıldığı görülmektedir (Öçal ve Çolak, 1999: 14).

Günümüze ulaşan en eski bankacılık kanunları, M.Ö. 2000 yılında Eshunna Krallığı'na aittir ve bu kanunlar faiz oranlarıyla ilgilidir. Kullanım süresi için faiz oranının %20 olduğu tahmin edilmektedir (Takan, 2001: 3).

Babil Hammurabi Kanunları'nda; kredi verme, mevduat toplama, komisyon sözleşmesine ilişkin bankacılıkla ilgili maddeler bulunmaktadır (Takan, 2001: 3).

Mısır'da bankacılığın gelişmesi, Büyük İskender'in ülkeyi işgalinden sonra M.Ö. IV. yüzyılda görülmektedir. Eski Mısır kanunlarında, tefeciliği ve bileşik faizi yasaklayan maddelere rastlanmaktadır (Takan, 2001: 3).

Eski Yunan ve Roma'nın ilk bankacıları, sarraflıktan kar sağlayan kişilerdi. Eski Yunan'da faiz kayıt altına alınmazdı. Özel bankerlere ve mabetlere emanet bırakılan paralar insanlara borç veriliirdi. Ticaretin oldukça serbest olduğu Yunan ve Roma'da, bankacılık denetime tabi tutulmuştur (Takan, 2001: 3).

1453 yılında İstanbul'un fethiyle başlayan süreç; öncelikle Rönesans Hareketi ve yeni kıtaların keşfine, sonrasında ise ticaretin sınır ötesi kıtalara kayarak genişlemesine ve kilise hukukunun yerini Roma Hukuku'nun almasına neden olmuştur. Roma Hukuku, faize olan bakış açısını değiştirmiş ve faizin yasal sayılmasını sağlamıştır. Yaşanan gelişmeler, bankacılığın gelişmesine büyük katkı sağlamıştır (Parasız, 2007: 18).

Rönesans Hareketi'yle başlayan gelişmeler, Avrupa finans piyasasını etkilemiş ve mali kuruluşların yapısını değiştirmiştir. 1609 yılında ilk banka olan, 'Amsterdam Bankası' kurulmuş ve hesap parası olarak banka florini kullanılmıştır. Amsterdam Bankası, modern bankacılığın başlangıcı sayılmaktadır (Öçal ve Çolak, 1999: 16).

1637 yılında kurulan 'Venedik Bankası', bankacılık alanında önemli bir gelişme olan ilk banknot sistemini oluşturmuştur (Öçal ve Çolak, 1999: 16).

XVII. yüzyılda bankaların para piyasası içinde önemli bir işleve sahip olmasına karşın, paranın istikrarsızlığı önemli bir sorun meydana getirmiştir. Paranın istikrarsızlığı sorununu çözmek ve Hazine'nin ihtiyaçlarını karşılamak üzere 1694 yılında '*İngiltere Bankası*' kurulmuştur. Piyasaya para çıkarma yetkisine sahip olan İngiltere Bankası, tarihteki ilk merkez bankası olma özelliğine sahiptir (Öçal ve Çolak, 1999: 16).

Bankalar, XVIII. yüzyıla kadar daha çok sermayelerini ve kaynaklarını borç veren kurumlar olmuş; bu yüzyıldan itibaren ise faaliyet alanlarını genişletmişlerdir. XIX. yüzyılda bankaların, ticari senetlerin (özellikle poliçelerin) iskontosu karşılığında banknot ihracı olanağı elde etmeleri; kendilerine yapılan tevdiat karşılığı, tüccarlara açtıkları kredi cari hesaplarını çekle kullandırarak hesap parası düzeyine ulaşmaları; piyasaya hisse senedi ve tahvil ihracında aracılık yaparak sağladıkları paraları ticari girişimlerin kurulmasına ve işletme ihtiyaçlarına vermeleri bankacılık işlevlerinin gelişmesine yol açmıştır. Bankacılık işlevlerinin artması, bankaların faaliyet alanlarına göre uzmanlaşmalarına neden olmuştur (Şendoğdu, 2006: 6-7).

II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan gelişmeler, özellikle savaştan yenik çıkan Almanya ve Japonya'nın yeniden imarı, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın bankacılık sektörü içerisindeki faaliyet alanlarını genişletmiştir. 1945-1960 yılları arasında Dünya Bankası'nın desteği ile, reel sektörün uzun vadeli para ve sermaye piyasası araçlarıyla finanse edilmesi mevduat bankalarını etkilemiştir (Sezgin ve Şendoğdu, 2008: 19).

Bankacılık sektöründe kaynak girişimini artırıcı etki yaratan 1973 Petrol Krizi ise, mevduat bankalarının aktifte yer alan ürünlerinin sayısını artırmış, kredilerin hacminin genişlemesine neden olmuştur. XX. yüzyıl bankacılık sektörü, teknolojik değişimlere paralel olarak elektronik anlamda donanıma sahip olmuştur. Bankaların teknolojiyeindeki değişimleri benimsemeleri, risk anlayışının genişlemesini ve beraberinde yeni finansal araçların türetilmesini sağlamıştır. Yaşanan tüm gelişmeler, bankaları finansal sistemin temel unsuru haline getirmiştir (Sezgin ve Şendoğdu, 2008: 19).

1.2.2. Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Yapılan çalışmalarda genellikle Türkiye'deki Bankacılık Sektörü'nün gelişiminin, Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Sonrası olmak üzere iki aşamada

incelendiği görülmektedir. Ancak, bu çalışmada daha ayrıntılı bilgi vermek amacıyla Türkiye'deki bankacılığın tarihsel gelişimi yedi aşamada incelenmiştir.

1.2.2.1. Osmanlı Dönemi Bankacılık Sektörü (1847-1922)

Osmanlı Devleti'nde, Tanzimat'a kadar geçen dönemde bankacılığa ait izlere rastlanmamaktadır. Bunun en önemli nedenleri; Osmanlı ekonomik hayatının Avrupa'da gerçekleştirilen sanayi devrimine ayak uyduramaması, uzun süre esnaf-sanatkarlara dayalı kapalı bir ekonomik sistemin egemen olması ve faizin haram kabul edilmesidir. Ayrıca, Türklerin askerlik ve yöneticilik gibi mesleklerle ilgilenmeleri, ticaret, sarraflık, faizcilik, bankacılık gibi mesleklerin ise Türk ve Müslüman olmayan kişiler (Levantenler) tarafından yapılmış olması da bankacılığın gelişmesini önemli ölçüde engellemiştir (Takan, 2001: 4).

Osmanlı Devleti, bütçe açıklarını kapatmak amacıyla 1840 yılında ilk kağıt para olan kaimeyi (iç borçlanma senedi) çıkarmıştır. 1845 yılında, paranın değerinde meydana gelen düşüşleri önlemek amacıyla Hükümet ile Galata Bankerleri arasında bir sözleşme yapılmıştır (Artun, 1980: 22-23). Bu amaca yönelik olarak, hükümetin de yardımıyla iki galata bankeri tarafından, 1847 yılında '*İstanbul Bankası*' kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nde açılan bu ilk banka, 1852 yılına kadar kağıt paranın dış değerinin korunmasında önemli katkılarda bulunmuştur (Şendoğdu, 2006: 8).

İstanbul Bankası'nın, kısa süreli faaliyet dönemi ve sınırlı faaliyet alanına bağlı olarak Osmanlı Devleti'nde bankacılığın, 1856 yılında merkezi Londra'da bulunan İngiliz sermayeli '*Bank-ı Osmani (Ottoman Bank)*' ile başladığı kabul edilmektedir (TBB, 2008: 1).

Bank-ı Osmani, 1863 yılında kendini feshederek İngiliz-Fransız ortaklığı biçiminde '*Osmanlı Bankası (Bank-ı Osmani-i Şahane)*' adıyla yeniden örgütlenmiş ve devlet bankası niteliği kazanmıştır. Osmanlı Bankası'nın banknot basma ayrıcalığına sahip olması, devlet gelirlerini tahsil etmesi, hazinenin ödemelerini yapması, iç ve dış borçlara ait anapara ve faiz ödemelerini yerine getirmesi gibi işlevleri 1930 yılında Merkez Bankası'nın kuruluşuna kadar, devletin merkez bankası konumunda olmasını sağlamıştır (TCMB, 2008: 3).

1863 yılında kurulan Osmanlı Bankası'nın sermayesinin yabancılara ait olması, tepkilere neden olmuştur. Yabancı sermayeli bankalara tepki olarak Mithat Paşa, 1863 yılında ilk zirai kredi sandığı olan, '*Memleket Sandıkları*'nı kurmuştur (Parasız, 2007: 20). 1867 yılında yürürlüğe giren '*Memleket Sandıkları Nizamnamesi*', ülkenin her yerinde sandıkların kurulmasını sağlamıştır. Uzun yıllar başarıyla hizmet veren bu sandıkların zamanla işleyişinde görülen bozulmalar, etkinliklerinin azalmasına neden olmuştur. Memleket Sandıkları'nı merkezi yönetime bağlayarak, olumsuzlukları giderebileceğini düşünen Osmanlı Devleti, bu sandıkların yerine '*Menafi Sandıkları*'nı kurmuştur. Ancak yapılan bu düzenlemeler, çağdaş bir örgütlenmeye duyulan gereksinim için yeterli olamamıştır. Bu amaçla, 15 Ağustos 1888 tarihinde Menafi Sandıkları'nın yerine çağdaş bir finans kuruluşu olarak '*Ziraat Bankası*' kurulmuş, faaliyetteki Menafi Sandıkları'nın mali kaynağı olan menafi hisseleri de bankaya devredilmiş, sandıklar ise banka şubelerine dönüştürülmüştür (www.ziraat.com.tr, 2009). Ziraat Bankası, milli sermaye ile kurulan ilk banka olma özelliğini taşımaktadır (Güney, 2010: 2).

Osmanlı Devleti'nde kurulmuş olan yabancı sermayeli bankaların ana faaliyet alanlarının, Osmanlı Hazinesi için iç ve dış borç bularak bunların ödenmesi ile ilgili işler olması, Osmanlı Dönemi bankacılığı için 'Borçlanma Bankacılığı' nitelendirmesi yapılmasına neden olmuştur (Şendoğdu, 2006: 9).

II. Meşrutiyet'e kadar olan bankacılık sektörünün iki temel özelliği bulunmaktadır:

- Borçlanma bankacılığı niteliğindeki bankacılığın, Osmanlı Devleti'nin sömürgeleştirilmesinde etkili olması,
- Yabancı bankaların amaçlarına tepki olarak Memleket Sandıkları ve Menafi Sandıkları'nın kurulmuş olmasıdır (Artun, 1980: 35).

II. Meşrutiyet'in ilanı ve milliyetçilik akımlarının da etkisiyle yabancı sermayeli bankalara olan tepkiler zamanla artarak, ulusal sermayeli bir bankanın kurulmasını sağlamıştır. Bu amaçla, 11 Mart 1917 tarihinde '*Osmanlı İtibar-i Milli Bankası*' kurulmuştur. Ancak, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan başarısızlıkla çıkması; Osmanlı İtibar-i Milli Bankası'nın, Osmanlı Bankası'nın yerini alabilecek bir banka niteliğine kavuşamamasına neden olmuştur (TCMB, 2008: 3).

Osmanlı Dönemi Bankacılık Sektörü'nün genel özelliği, bu dönemde kurulan banka ya da banka şubelerinin uzun ömürlü olamaması ve çoğunlukla yabancı sermayeli olmasıdır. Bunun temel nedeni ise, kurulan bu bankaların Hazine'nin ya da Osmanlı Devleti'ndeki yabancı girişimcilerin finansman ihtiyaçları ile sınırlı kalmasıdır (Yardımcı, 2006: 17).

Tablo 1.1: Osmanlı Dönemi'nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar

Kuruluş Unvanı	Tarihi	Günümüzdeki Unvanı
Memleket Sandıkları	1863	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.
Holantse Bank Uni N.V.	1921	ABN AMRO Bank N.V.

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2009.

1.2.2.2. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında ulusal bankacılık hareketleri, devletin öncülüğünde kurulan bankalarla ve yerel bankalarla gelişmiştir (TBB, 2008).

1923-1932 Ulusal Bankalar Dönemi'nin en önemli özelliği, çok sayıda küçük yerel bankanın kurulmuş olmasıdır. Bu bankalar, özellikle yerli tüccarların kredi ve bankacılık ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuştur (Güney, 2010: 2).

Cumhuriyet Dönemi'nde belirlenen yeni sınırlar çerçevesinde, ulusal ekonomiye dayalı istikrar ve güven içerisinde bir piyasa oluşturmak amacıyla finansal alanda pek çok düzenleme yapılmıştır (Coşar, t.y.: 6).

1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi, bankacılık alanında önemli gelişmelere neden olmuştur. Kongrede ekonomik gelişme için ulusal bankaların kurulması ve bankacılık sektörünün geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur (Işıқтаç, 2009: 5).

1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'ne katılan tüccarların, ana ticaret bankası kurulması önerileri doğrultusunda, 1924 yılında hem ticari kredi hem de sanayi kredisi veren ve doğrudan yatırımlar yapan, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk özel sermayeli bankası olan '*Türkiye İş Bankası*' kurulmuştur (Şendoğdu, 2006: 12).

Kongreye katılan tarım kesimi temsilcilerinin, tarım sektörüne yönelik uygun koşullarda fazla kredi verilmesini sağlamak amacıyla Ziraat Bankası'nın sermayesinin artırılmasını istemeleri; 1924 yılında bankanın sermayesinin güçlendirilmesine, anonim şirket statüsüne geçmesine ve bankaya her türlü bankacılık faaliyetinde bulunma yetkisi verilmesine neden olmuştur (Şendoğdu, 2006: 12).

Kongre'deki sanayi kesimi temsilcilerinin istekleri doğrultusunda, 1925 yılında ilk kalkınma bankası olan '*Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası*' kurulmuştur. Bankanın kurulmasındaki amaç küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerine, orta-uzun vadeli kredi vermek; işletmelere mali, ekonomik ve teknik konularda yardım sağlamaktır. Ancak, sanayi ve madencilik alanlarında faaliyette bulunan işletmelere yeterli kredi yardımıyla bulunamaması nedeniyle, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'nın ismi, 1932 yılında '*Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası*' olarak değişmiş, banka 1933 yılında 'Sümerbank'a devredilmiştir (Şendoğdu, 2006: 12).

1927 yılında kurulan '*Emlak ve Eytam Bankası*', konut kredisi vermek ve konut sorunlarını çözmek amacıyla yönelik olarak 1946'da '*Emlak ve Kredi Bankası*'na dönüştürülmüştür (Artun, 1980: 43).

1929 Dünya Ekonomik Krizi; tüm dünya da olduğu gibi, Türkiye ekonomisinde de içe dönük korumacı iktisat politikalarının yaygınlaşmasına neden olmuş, devletin ekonomiye müdahalelerini artırmıştır. 1932 yılından itibaren devletçilik politikasının, devletin ekonomiye doğrudan müdahalesi anlamına gelen sanayi planları ile devam etmesi, sanayi politikası temelinde yatırım bankacılığının gelişmesine neden olmuştur (TCMB, 2008).

Kurtuluş Savaşı'yla kazanılan siyasi bağımsızlığı, ekonomik bağımsızlıkla güçlendirmek için İzmir İktisat Kongresi'nde ilk kez ele alınan merkez bankası kurulması fikri sonucunda, 30 Haziran 1930 tarihinde '*Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*' kurulmuştur (TCMB, 2008: 3).

Ulusal Bankalar Dönemi'nde kurulan tek şubeli yerel banka sayısı 29'du. Kurulan bu bankaların bir bölümü yerel tüccar, toprak sahipleri ve o yörenin milletvekillerinin kurduğu bankalardı¹ (Parasız, 2007: 20).

Bu dönemde kurulan yerel bankalardan bazıları ise, 1980'li yıllarda ulusal bankalar haline dönüşmüştür² (Parasız, 2007: 20).

Bölgesel ihtiyaçların karşılanmasında büyük katkıları olan yerel bankaların çoğunluğu, 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin olumsuz etkileri ve şube bankacılığının gelişmesi gibi nedenlere bağlı olarak faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmışlardır (Parasız, 2007:20).

1923 yılında sektörde 22 ulusal, 13 yabancı sermayeli olmak üzere toplam 35 banka bulunuyordu ve bu bankaların şube sayısı 439'du. Ulusal sermayeli bankalar, toplam mevduatın yarısını elinde tutuyordu. 1930 yılında ise, ulusal sermayeli banka sayısı 44 ve bu bankaların toplam mevduattaki payı artarak %80 oldu (TBB, 2008).

Tablo 1.2: Ulusal Bankalar Dönemi'nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar

Kuruluş Unvanı	Tarihi	Günümüzdeki Unvanı
Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924	Türkiye İş Bankası A.Ş.
Kocaeli Halk Bankası T.A.Ş.	1927	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2009.

1.2.2.3. Kamu Bankaları Dönemi (1933-1943)

1933-1943 döneminin bankacılık açısından temel özelliği, büyük ve önemli devlet bankalarının kurulmuş olmasıdır (Şendoğdu, 2006: 14).

Türkiye'deki ilk bankacılık kanunu olan '*2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu*', 1933 yılında kabul edilmiştir. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu, 1936

¹ Ulusal Bankalar Dönemi'nde yerel tüccar, toprak sahipleri ve yöre milletvekilleri tarafından kurulan bankalar: Aksaray Halk İktisat Bankası, Niğde Çiftçi ve Tüccar Bankası'dır.

² 1923-1932 Dönemi'nde kurulan ve 1980'li yıllarda ulusal banka haline dönüştürülen yerel bankalar: İstanbul Esnaf Bankası ve Akhisar Tütüncüler Bankası, Tütüncüler Bankası'na; Kocaeli Bankası, Türk Ekonomi Bankası'na; İzmir Esnaf ve Ahali Bankası, Egebank'a; Denizli İktisat Bankası, İktisat Bankası'na dönüştürüldü.

yılında yürürlükten kaldırılmış ve yerine ‘2999 Sayılı Bankalar Kanunu’ kabul edilmiş, 22 yıl yürürlükte kalmıştır (Türk Bankacılık Sektörü’nün Piyasa Yapısı’nın Analizi: 3).

1933 yılında belediyelerin imar planlarını hazırlayarak faaliyetlerini finanse etmek, alt yapı hizmetlerinin sağlanmasını orta ve uzun vadeli kredilerle desteklemek amacıyla kamu sermayeli ‘Belediyeler Bankası’ kurulmuş ve banka 1945 yılında ‘İller Bankası’ unvanını almıştır (www.tbb.org.tr, 2009).

1934 yılında Birinci Sanayi Planı’nın yürürlüğe girmesiyle, ağırlıklı olarak imalat sanayinde faaliyet gösterecek sınai kalkınmayı desteklemek amacıyla, 1933 yılında kamu sermayeli ‘Sümerbank’ kurulmuştur (Parasız, 2007: 20).

1935 yılında İkinci Sanayi Planı’nın yürürlüğe konması, ağırlıklı olarak enerji ve madencilik sektörlerinde faaliyet gösterecek olan bankaların kurulmasını sağlamıştır. Maden yataklarını ve enerji kaynaklarını işletecek işletmeleri oluşturmak, yönetmek ve finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, 1935 yılında ‘Etibank’ kurulmuştur (Şendoğdu, 2006: 14).

Türk ve yabancı limanlar arasında ulaşımı sağlamak, çeşitli liman işlerini yapmak amacıyla, ‘Denizcilik Bankası’; küçük esnaf ve sanatkarlara kredi vermek amacıyla, “Halk Bankası ve Halk Sandıkları” 1938 yılında kurulmuştur (Takan, 2001:6).

1933-1943 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü’nde getirisi görece olarak düşük, ancak sanayileşme için gerekli olan özel sektör tarafından yapılamayan yatırımlar, devlet tarafından kurulan bankalar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu yatırımların finansmanı, bütçe olanakları zorlanarak ve zorunlu tasarruf imkanlarıyla yapılmıştır (Şendoğdu, 2006: 14).

Tablo 1.3: Kamu Bankaları Dönemi’nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar

Kuruluş Unvanı	Tarihi	Günümüzdeki Unvanı
Belediyeler Bankası	1933	İller Bankası
Halk Bankası ve Halk Sandıkları	1938	Türkiye Halk Bankası A.Ş.

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2009.

1.2.2.4. Özel Bankalar Dönemi (1944-1959)

1944-1959 döneminin en önemli özelliği; devletçilik anlayışının yerini, özel sektörün desteklenerek ekonomik kalkınmanın hızlandırılması politikasının almasıdır. Ekonomi politikasındaki bu anlayış değişikliğinin nedeni; II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan yüksek enflasyon ve spekülasyon ortamında, tarım ve ticaret sektörlerinde özel kesimin etkin olması nedeniyle, 1950 yılında iktisadi liberalizm ilkesinin benimsenmesidir (TBB, 2008: 5-6).

Özel kesimin güçlenmesi ve ekonomi politikasında meydana gelen değişiklikler, etkisini bankacılık sektörü üzerinde göstermiş ve 1944-1959 Dönemi, özel bankacılığın geliştiği bir dönem olmuştur. Özel bankalar döneminde; özel kesime ve iktisadi liberalizm ilkesine önem veren ekonomi politikasının benimsenmiş olmasına karşın, daha önceki dönemlerde uygulanan getirisi fazla olmadığı için özel sektöre yapılamayan yatırımların devlet tarafından gerçekleştirilmesi ve böylece özel kesimin teşvik edilmesi politikasına da devam edilmiştir (TBB, 2008: 6).

1944 yılında '*Yapı ve Kredi Bankası*', 1946 yılında '*Türkiye Garanti Bankası*', 1948 yılında '*Akbank*', '*Tütünbank*' ve '*Türkiye Kredi Bankası*' olmak üzere toplam beş yeni özel sermayeli banka kurulmuştur (Artun, 1980: 45).

1950 yılında özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankası olarak kurulan '*Türkiye Kalkınma Sınai Bankası*', 1925 yılında kurulan ve 1933 yılında da Sümerbank'a devredilen Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'ndan sonra, Türkiye'de kurulan ikinci kalkınma bankasıdır (Şendoğdu, 2006: 17).

1944-1959 Özel Bankalar Dönemi'nde, temel işlevi halkın tasarruflarını çoğu kez yasalara aykırı bir şekilde belli kişilere, kredi ve hisse senedi şeklinde veren bankalar kurulmuş ve bu bankaların tümü 1960'dan sonra tasfiye edilmiştir³ (Artun, 1980: 45).

1953 yılında, şeker pancarı üreticisinin ve şeker sektörünün finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, '*Pancar Kooperatifleri Bankası*' kurulmuş ve 1956 yılında '*Şekerbank*' unvanını almıştır.

³ Özel Bankalar Dönemi'nde kurulan ve 1960'dan sonra tasfiye edilen bankalar: Doğubank (1952), Raybank (1956), Tümsübank (1957), Esnaf ve Kredi Bankası (1957), Sanayi Bankası (1958) ve Maden Kredi Bankası (1958)'dir.

1955 yılında kurulan ‘*Pamukbank*’ ise, 2004 yılında Türkiye Halk Bankası’na devredilmiştir (www.tbb.org.tr, 2009).

1958 yılında mahalli bir banka olarak kurulan ‘*Çaybank*’ın, unvanı 1992 yılında ‘*Derbank*’, 1998 yılında da Bayındır Holding bünyesine geçmesiyle ‘*Bayındırbank*’ olarak değişmiştir.

Kurulan özel bankaların yanı sıra, özel yasalarla 1954 yılında ‘*Türkiye Vakıflar Bankası*’, 1955 yılında ‘*Turizm Bankası*’, 1959 yılında ‘*Türkiye Öğretmenler Bankası*’ kurulmuştur (Artun, 1980: 46).

1944-1959 Özel Bankalar Dönemi’nde; faiz oranlarının ve bankacılık işlemlerinden alınan komisyon oranlarının devlet tarafından belirlenmesi, dövizle dayalı işlem yapma yetkisinin sadece Merkez Bankası’na verilmesi, şube bankacılığının yaygınlaşmasına neden olmuş ve bu durum yerel bankaların tasfiye sürecini hızlandırmıştır (Şendoğdu, 2006: 16).

Bankacılık Sektörü açısından dönemin en önemli olayı, bankacılık mesleğinin gelişmesi, bankalar arasında dayanışmanın sağlanması ve haksız rekabetin önlenmesi amacıyla yönelik olarak, 1958 yılında ‘*Türkiye Bankalar Birliği*’nin kurulmasıdır. Bankaların kuruluşu ile ilgili kararlar, Türkiye’de kabul edilen üçüncü bankacılık kanunu olan, ‘7129 Sayılı Bankalar Kanunu’nda yer almıştır (Şendoğdu, 2006: 17).

Tablo 1.4: Özel Bankalar Dönemi’nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar

Kuruluş Unvanı	Tarihi	Günümüzdeki Unvanı
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
Akbank T.A.Ş.	1948	Akbank A.Ş.
Türkiye Sınai Kalkınma Bnk.A.Ş.	1950	Türkiye Sınai Kalkınma Bnk.A.Ş.
Pancar Kooperatifleri Bankası	1953	Şekerbank A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2009.

1.2.2.5. Planlı Dönem (1960-1979)

Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda belirlenen ilkeler doğrultusunda; ithal ikameci sanayileşme stratejinin izlendiği planlı dönemde, devletin bankalara yönelik olan düzenlemeleri artmıştır. Dışa kapalı bir bankacılık anlayışı içerisinde, bankaların kuruluş ve faaliyetleri devlet tarafından yönlendirilmiştir. Devlet tarafından belirlenen faiz oranları, banka kaynaklarının plan hedefleri doğrultusunda kullanılmasına yönelik olmuştur. Banka şubelerindeki hızlı artışa karşın, banka sayısı azalmıştır. 1960 yılında 60 olan banka sayısı, 1979 yılında 44'e düşmüştür (Afşar, 2008: 190).

Planlı Dönem'in temel özellikleri; Beş Yıllık Kalkınma Planları ile ekonomik yapılanmaya müdahale edilmesi, uzmanlaşma doğrultusunda kalkınma ve yatırım bankacılığına önem verilmesi, çok şubeli bankacılığın artması, holding bankacılığının gelişmesi ve mevduat bankalarının kurulmasında sınırlamaya gidilmesidir (Afşar, 2008: 191).

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967) krediler ile ilgili sorunlara değinilerek enflasyona neden olmayacak bir kredi politikasının izleneceği, kredilerin ekonomi içerisinde dengeli ve verimli bir şekilde dağılımının yapılacağı, özel sektörün orta vadeli kredi gereksinimlerinin karşılanacağı belirtilmiştir (Artun, 1980: 49).

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) kredi politikasıyla ilgili olarak özel bir yatırım bankasının kurulacağı, mevduat ve kredi sigortasının gerçekleştirileceği yinelemesi yapılmış, kredilerin sektörel yönlendirilmesi için özendirici yöntemlere gidileceği belirtilmiştir (Artun, 1980: 49).

I. ve II. Beş Yıllık Kalkınma Planları'yla temelde aynı sorunlara değinilmiş olmasına rağmen istenilen başarının gerçekleştirilememesi üzerine, 1973-1978 yılları arasında III. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır (Artun, 1980: 50). III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın amacı; gönüllü ve mali tasarrufların artırılmasına önem vermek, ayrıca mali tasarrufların daha az likit aktiflere yönelmesini sağlamak, banka-kredi sisteminin içinde bulunduğu sorunları çözmek olarak belirlenmiştir. Ancak, III. Beş Yıllık Kalkınma Planı da sorunları çözmede yetersiz kalmıştır (Coşar, 2009: 10).

Planlı dönemde; 1962 yılında '*Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası*', 1963 yılında '*Sınai Yatırım ve Kalkınma Bankası*', 1964 yılında '*Devlet Yatırım Bankası*',

1968 yılında ‘Türkiye Maden Bankası’ ve 1976 yılında ‘Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası’ olmak üzere toplam beş yeni kalkınma bankası kurulmuştur.

Planlı dönemde, 1964 yılında ‘Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası’ ve 1977 yılında ortak girişimle yabancı sermayeli ‘Arap-Türk Bankası’ olmak üzere iki yeni mevduat bankası kurulmuştur. Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası, Cumhuriyet Dönemi’nde yabancı sermaye ortaklığı ile kurulan ilk bankadır (Şendoğdu, 2006: 19).

Planlı dönemde sağlanan hızlı kalkınmaya rağmen, sanayileşmenin finansmanında kullanılan yöntemlerin enflasyona neden olması, geliştirilen sanayinin yüksek enflasyon ortamında iç tüketime yönelik üretim yapması ve dış satıma yönelememesi, bu dönemde önemli bir döviz sorununun yaşanmasına neden olmuştur. Alınan önlemler, dış borçları önemli oranda artırmıştır. Ödemeler dengesi ve döviz yetersizliği, dış alım yapılmasını zorlaştırmış ve ithal ikameci stratejisi ile kurulan fabrikalar, dışarıdan girdi alırken sorunlarla karşılaşmış, eksik kapasite ile çalışmaya başlamıştır. Yaşanan gelişmeler, 1980’li yılların başında ithal ikameci sanayileşme stratejisinin terk edilmesine ve dış piyasalara üretim yapmayı hedefleyen yeni bir stratejinin benimsenmesine yol açmıştır (TBB, 2008: 14).

Tablo 1.5: Planlı Dönem’de Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar

Kuruluş Unvanı	Tarihi	Günümüzdeki Unvanı
Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	1964	Fortis Bank A.Ş.
Devlet Yatırım ve İşçi Bankası A.Ş.	1975	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
Arap Türk Bankası A.Ş.	1976	Arap Türk Bankası A.Ş.

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2009.

1.2.2.6. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980-2001)

‘24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları’, reel sektördeki üretim girdilerinin özellikle yurtdışından karşılanmasında karşılaşılan sorunların çözümü amacıyla; ‘5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları’ ise, finans sektöründe yaşanan bunalımın önlenmesi amacıyla yürürlüğe konmuştur. 24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları öncesindeki ekonomik yapının birbirine benzememesi ve ekonomik bunalıma yol açan nedenlerin birbirinden farklı olması, alınan istikrar tedbirlerinin içeriğinin birbirinden ayrılmasına neden olmuştur (Köse, 2002: 119). Alınan kararların

birbirinden farklı olması ile birlikte Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde karşılaşılan krizler de dikkate alınarak, serbestleşme ve dışa açılma dönemi, üç ana başlık altında incelenmiştir.

1.2.2.6.1.24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları

Küreselleşmeyle birlikte başlayan finansal liberalizasyon süreci, gelişmekte olan birçok ülkede ağırlıklı olarak 1970’lerde, Türkiye’de ise 1980’lerin ikinci yarısında başlamıştır (Mangır, 2001: 462).

1980 öncesi Türkiye ekonomisinde uygulanan ithal ikameci stratejiyle; cari borçlara kaynak bulmak ve yatırımları desteklemek zorlaşınca, 1977-1980 yılları arasında ödemeler dengesi sorunuyla başlayan ekonomik istikrarsızlığa politik istikrarsızlık da eklenince, 24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları alınmak zorunda kalınmıştır. 24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları’yla birlikte Türkiye yeni bir döneme girmiştir (Mangır, 2001: 463).

24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları, Türk Bankacılık Sektörü açısından dönüm noktası olacak gelişmelerin meydana gelmesini sağlayarak, Türkiye ekonomisinde yapısal bir değişimin yaşanmasına neden olmuştur (TCMB, 2008: 9).

Uluslar arası Para Fonu (IMF) destekli 24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları’yla başlayan liberalleşme sürecini temelde iki kısımda incelemek mümkündür:

1. Ticarete Liberalleşme Süreci

Çalışmanın konusuyla doğrudan ilgili olmaması nedeniyle, ticaretteki liberalleşme süreci kapsamında yapılan düzenlemeler sadece başlıklar halinde belirtilmiştir:

- a.İhracat Teşviklerinin ve Sübvansiyonlarının Genişletilmesi.
- b.İthalatta Liberalleşme ve Dış Ticarete Korumacılık.
- c.Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği’ne Gidilmesi.

2.Finansal Liberalleşme Süreci

a.Döviz Kuru Politikasının Değişmesi:

Finansal liberalleşme sürecinde piyasa odaklı politikalara ağırlık verilmesi kapsamında atılan ilk adım, döviz kuru rejiminde yapılan değişikliklerdir. 1980 öncesinde uygulanan sabit döviz kuru rejimi terk edilerek, daha gerçekçi ve esnek bir politika olan dalgalı döviz kuru politikası uygulanmaya başlanmıştır (TCMB, 2002: 11).

b.Faiz Oranları Üzerindeki Devlet Denetiminin Kaldırılması:

Faiz oranları üzerindeki devlet denetiminin kaldırılmasıyla amaçlanan; tasarrufları finansal sisteme çekmek, finansal kuruluşlar arasındaki rekabeti artırmak ve böylece finansal sektörün derinleşmesini sağlamaktır (TCMB, 2002: 12).

c.Sermaye Piyasası Kanunu'nun Kabul Edilmesi ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun Kurulması:

Tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın ekonomik kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılımını sağlamak; sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını; tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasını düzenlemek ve denetlemek amacıyla, 30 Temmuz 1981 tarihinde '*Sermaye Piyasası Kanunu (SPK)*' çıkarılmıştır (www.spk.gov.tr, 2009).

Sermaye Piyasası Kanunu ile, sermaye piyasası araçlarının kullanımı için gerekli olan yasal ve kurumsal yapı '*Sermaye Piyasası Kurulu*' oluşturulmuştur (Şendoğdu, 2006: 23).

Para ve sermaye piyasası araçlarındaki hızlı gelişmeler, banka müşterilerinin bu piyasalara kaymasına neden olmuş ve bankaların aktif kalitesini zayıflatmıştır. Bu durum ise, bankaları riski az tüketici kredilerine yöneltmiştir (Takan, 2001: 7).

d.Devlet İç Borçlanma Senetleri İhalelerine Başlanması:

Kamu kesimi açıklarının iç borçlarla finanse edilmesi ve devlet tahvillerinin vergiden muaf tutulması, bankaları risksiz kar imkanı sağlayan devlet tahvili satın almaya yöneltmiştir. Bankalar, özellikle 1990'lı yıllarda topladıkları fonların büyük kısmıyla devlet tahvili ve Hazine bonoları almıştır (Takan, 2001: 7).

e. Merkez Bankası Bünyesinde Piyasaların Kurulması:

Menkul kıymetlerin güven ve istikrara dayalı bir ortamda işlem görmesini sağlamak amacıyla, 3 Ocak 1986 tarihinde '*İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)*' faaliyete başlamıştır (www.imkb.gov.tr, 2009).

SPK'nın çıkarılması ve İMKB'nin kurulması, bankaların düşük maliyetli fon imkanlarını ortadan kaldırmış; tasarruf sahiplerinin alternatiflerinin artması finansal piyasalarda bankaların paylarını azaltmıştır (Takan, 2001: 7).

1986 yılında değişikliğe uğrayan yeni para politikası rejimiyle Merkez Bankası'nın temel amacı, bankacılık sisteminin toplam rezervlerini denetlemek suretiyle para arzını kontrol etmek olarak belirlenmiştir (TCMB, 2002: 15).

Bankacılık sektöründe kaynakların daha verimli ve etkin kullanımını sağlamak amacıyla, 2 Nisan 1986 tarihinde '*Bankalararası Para Piyasası (İnterbank)*' kurulmuştur (Parasız, 2007: 24).

Merkez Bankası, 1987 yılında para politikasının uygulanmasında ana araç olarak belirlediği açık piyasa işlemlerine başlamıştır. Döviz rezervlerinin daha etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik olarak 1988 yılında, '*Döviz ve Efektif Piyasaları*' kurulmuştur. 1989 yılında ise, döviz işlemleri ve sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır (Şendoğdu, 2006: 23).

f. Sermaye Hareketlerinin Liberalleştirilmesi:

1980 öncesi dönemde, sermaye hareketleri döviz işlemlerine ilişkin düzenlemelerle kontrol edilmekteydi. Türkiye'de sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesi süreci, 1980'lerde yürütülen ekonomik ve finansal reformlarla başlatılmış ve 1989 yılında sermaye üzerindeki sınırlamaların kaldırılmasıyla tamamlanmıştır (TCMB, 2002: 16).

g. Bankacılık Sektörüne İlişkin Reformlar ve Düzenlemeler:

1980'lerden itibaren etkinliğini artıran küreselleşmeye paralel olarak özellikle bilgi ve iletişim alanında meydana gelen gelişmeler, finansal serbestleşme sürecine hız kazandırmıştır. Global iletişim ağı ortamının oluşması; ekonominin yapılarını ve kuramlarını değiştirerek, bankacılık sektörünü ve mali piyasaları yapısal değişikliklere uğratmıştır. Liberalizasyon ve finansal piyasaların entegrasyonu, bankacılık sektörü ve

sermaye piyasalarını dünya genelindeki gelişmelere duyarlı hale getirmiştir (Karaçor, t.y.: 381). Yaşanan gelişmeler; bilgiye daha ucuz ve kolay erişimi sağlayarak, finansal kiralama şirketleri, factoring şirketleri, tüketici finansman şirketleri, yatırım fonları gibi banka dışı mali araçları ortaya çıkarmıştır (Parasız, 2007: 23). Teknolojideki ilerleme, geniş kapsamlı finansal hizmetler anlamındaki bankacılık sektörü anlayışının gelişmesine neden olmuştur.

Yapılan düzenlemelerdeki asıl amaç; rekabete açık bir bankacılık sektörünün oluşturularak, finansal sistemin sağlamlığını ve etkinliğini artırmaktır. Rekabetin ön plana çıkarılmasıyla; ürün çeşitliliğini ve kalitesini artırmak, monopol ve oligopolistik yapının kırılmasını sağlamak hedeflenmiştir (Ertuğrul ve Zaim, 1996: 26-27). Teknoloji ve rekabetteki gelişmeler, bankaların ATM tüketici kredileri ve kredi kartları gibi ürün ve hizmetleri sunmalarını sağlamıştır (Parasız, 2007: 24).

Sektörde yer alan bankaların geleneksel bankacılık (mevduat-kredi) anlayışına ek olarak swap, forward, future, opsiyon gibi bilanço dışı faaliyetlerini artırmaları ve maliyet yapısını etkileyen düzenlemeleri, bankalarda bilanço dışı yükümlülüklerin artmasına neden olmuştur (Takan, 2001: 7-8).

1980 yılına kadar devlet kontrolünde olan ve sınırlı sayıda mali araçlar ile hizmet veren bankacılık sektörünün 1980 yılından itibaren finansal liberalleşme sürecine girmesi, mali araçların çeşitlenmesine ve bankacılık denetiminin ciddi olarak gündeme gelmesine yol açmıştır (Şendoğdu, 2006: 23).

Serbestleşme sürecinde; özellikle yabancı bankalar, yeni kurulan şube ağı olmayan bankalar ve para piyasasındaki gelişmeler, az şubeli toptancı bankacılık yapan banka sayısında artışı meydana getirmiştir (Takan, 2001: 8).

Sermaye piyasasına yönelik faaliyetlerini artıran bankalar, bünyelerinde yatırım fonları kurmuşlardır.

1980'li yıllarda artan faiz oranları; mevduatların maliyetini yükseltmiş, mevduat dengeleme çalışmaları sonucu bankalar, otomasyona (örneğin; ATM'ler, internet bankacılığı gibi) ağırlık vererek personel sayısını ve diğer işletme giderlerini azaltmışlardır (Parasız, 2007: 23).

Serbestleşme döneminde devletin deregülasyon uygulamaları sonucunda; faiz kontrolleri ile ilgili kısıtlamalar kaldırılmış, bankaların görevleri ile ilgili sınırlamalar esnekleştirilmiş, yabancı paralarla ilgili işlem yapma yetkileri genişletilmiştir (Ertuğrul ve Zaim, 1996: 26-27).

1933 yılında ‘2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu’yla başlayan Türkiye’de tasarruf mevduatının korunmasına ilişkin ilk yasal düzenlemeden sonra, 1983 yılında Merkez Bankası bünyesinde ‘*Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu*’ kurulmuştur. Fon’un kurulmasındaki asıl amaç, bankacılık sektöründe arka arkaya yaşanan iflaslar sonucunda sarsılan kamu güvenini yeniden sağlamak ve mevduat sahiplerini banka krizlerinin olumsuz etkilerinden korumaktır (TCMB, 2002: 17).

1985 yılında ‘3182 Sayılı Bankalar Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle; uluslararası denetim ve gözetim standartları belirlenmiş, tek düzen hesap planı uygulaması getirilmiş ve bilançolar dış denetime tabi tutulmuştur (Şendoğdu, 2006: 23).

24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları’nın uygulanması sonucunda; 1980-1994 yılları arasında Türkiye’de şube açan banka sayısı artmış, bankacılık sektörüne çok sayıda yeni banka girişi olmuştur.

1.2.2.6.2. 5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları

1980 yılında kredi ve faiz oranlarının serbest bırakılmasıyla başlayan finansal liberalleşme süreci, Türkiye’yi 1989 yılında çıkarılan ‘32 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname’ ile, sermaye hareketleri açısından en serbest ülkelerden biri haline getirmiştir (Karaçor, t.y.: 384).

Sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi; devletin 1989 yılından itibaren bütçe uygulamasını ‘yüksek faiz-düşük kur’ politikası ile sürdürmesine, kısa vadeli yabancı sermaye girişlerinin hızlanmasına ve bankaların kendi bünyelerinde yatırım fonları kurarak plasmanlarını borsaya yönlendirmesine neden olmuştur (Coşar, t.y.: 14).

1980’li yıllarda başlayan ve 1990’lı yıllarda artan yüksek oranlı kamu sektörü finansman açıkları, ekonomide yüksek faiz-yüksek enflasyon uygulaması ile sonuçlanmıştır (Şendoğdu, 2006: 24).

Türkiye ekonomisinde temel yapısal değişiklikler yaratan 24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları; özellikle 1990 yılından itibaren kamu kesimi açıklarının hızla artmasına, vergi gelirlerinin iç borç seviyesine dahi yetmemesine, devletin nakit açığının iç borçlanma yoluyla finansmanına neden olmuştur (Öztürk ve Özyakışır, 2005).

Serbestleşme döneminde bankacılık sektörünün finansal kırılganlığının artması sonucu, Türkiye önemli sıkıntılar yaşamıştır (Parasız, 2007: 24). 1994, 2000 ve 2001 yıllarında finans piyasası ağırlıklı başlayan ve daha sonra reel sektöre kayan krizlerin ortak nedenleri (Mangır, 2001: 464):

- Yüksek kamu borçları,
- Bütçe açıklarının fazlalığı,
- Faiz oranlarındaki yükselişin cari işlemler açığını artırması,
- Enflasyonun yüksekliği,
- Üretimin azalması,
- Ücret düşüşlerinin işsizliğin artmasına neden olması,
- Hızlı fon akımları,
- Bankaların açık pozisyonlarının artması şeklinde sıralanabilir.

Serbestleşme döneminde bankaların bilanço yapılarında görülen bozulmalar; karlılık performanslarını düşürerek, özkaynaklarını güçlendirmelerini sınırlandırmıştır. Kamunun artan borçlanma ihtiyacının bankaların fonlama maliyetlerini artırması sonucu, bankaların yurtdışından borçlanma miktarları ve döviz pozisyon açıkları artmış, bankalar önemli oranda faiz ve kur riskiyle karşı karşıya kalmışlardır. Türkiye, bu süreçte dışa açık bir ekonominin en önemli göstergeleri olan, faiz oranı-döviz kuru-sermaye hareketi dengesini sağlayamamıştır. Yaşanan tüm olumsuzluklar önce 1994, ardından da Kasım 2000 ve Şubat 2001 bankacılık krizlerini ortaya çıkarmıştır (Şendoğdu, 2006: 25).

1994 krizinin en önemli özelliği, yoğun bir finans sektörü krizi ile birlikte yaşanmış ilk ciddi bankacılık krizi olmasıdır (Mangır, 2001: 464).

1994 yılında bankacılık sektöründe yaşanan finansal kriz, sistemdeki sorunları ve riskleri artırmıştır (Parasız, 2007: 25). Olumsuzluklar, temel amacı yüksek enflasyonu düşürmek, fiyat istikrarını sağlamak ve kamu açıklarını azaltmak olan 5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları'nın alınmasına neden olmuştur. Hem 24 Ocak 1980, hem de 5 Nisan 1994 ekonomik istikrar kararları, makro ekonomik göstergelerde meydana gelen dengesizliğin artması üzerine alınmış olan kararlardır (Köse, 2002: 120).

Türkiye, 5 Nisan 1994 tarihinde aldığı Ekonomik İstikrar Kararları'yla kısa ve uzun vadeli olmak üzere iki temel strateji belirlemiştir:

- Kısa vadede; enflasyonu düşürmek, TL'ye yeniden istikrar kazandırmak, ihracatı artırmak ve bozulan kamu dengelerini sağlamak amaçlarına yönelik olarak, bozulan makroekonomik dengeleri yeniden istikrara kavuşturmayı hedeflemiştir. Kısa dönemli olarak alınan amaçları gerçekleştirmede 5 Nisan Ekonomik İstikrar Kararları başarılı olmuş, enflasyon oranı düşmüş, devalüasyonla birlikte ihracat artmıştır.
- Uzun vadede ise; ekonomideki yapısal dönüşümü gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Ancak, Türkiye uzun vadede yapmayı planladığı yapısal dönüşüm için yeterli ve kararlı adım atamadığı için başarılı olamamıştır. Başarısızlıklar, makroekonomik istikrarın sağlanamamasına ve sonuçta da Türkiye'nin 2000 ve 2001 yıllarında yeniden krize girmesine neden olmuştur (Mangır, 2001: 465).

5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları'nın etkisiyle, 1995 yılından sonra başlayan ekonomideki hızlı toparlanma, bankacılık sektörünü de olumlu etkilemiştir. Yüksek reel faizler TL cinsinden yatırım araçlarını cazip hale getirmiş, para ikamesi yavaşlamış, kapanan döviz pozisyonları yeniden açılmış, yurt dışından başlanan borçlanmaya vergi yükü getirilerek parasal yükler artırılmış, yatırımcıların talebi kısa vadeli finansal araçlara yoğunlaşmıştır. Bu gelişmeler repo ve vadeli döviz işlemlerinin hızla büyümesini sağlamıştır. Bankacılık sektöründeki vadeli/vadesiz mevduatın büyük bir bölümü, günlük vadeli ve çok yüksek faizli repoya yönelmiştir (Aktaş, 2006: 32-33).

1994-1999 yılları arasını kapsayan süreçte bankacılık sektörünün yapısal sorunları şunlardır:

- Devlet, bankacılık sektöründe azalan güveni artırmak için bankalardaki mevduata ve faize tam garanti vermiştir. Bu durum başta bankacılık sektörü olmak üzere tüm ekonomiye zarar vermiş; bir taraftan haksız rekabete neden olurken, diğer taraftan bankaların riskli alanlara kaymalarına yol açarak, sistemin etkinliğini azaltmış ve sektörde piyasa disiplininin sağlanmasında önemli bir engel oluşturmuştur.
- 1997 Asya, 1998 Rusya ve Arjantin krizleri ile 1999 yılında yaşanan deprem, Türkiye ekonomisinde ciddi daralmaya neden olmuş, bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemiş ve sektörde yer alan bankalar yüksek riskli bir ortamda faaliyetlerini sürdürmek zorunda kalmıştır (Boyacıoğlu, t.y.: 526-527).
- Kamu sermayeli bankaların Hazine'nin finansmanında önemli rol oynaması, bankalarda görev zararlarını önemli ölçüde artırmıştır.
- Devletin finansal sektörden devamlı fon talep etmesi ve özel sermayeli bankaların grup ve ortaklarına verdiği kredilerin artması sonucu, bankalar asıl görevleri olan aracılık faaliyetlerinde etkinliğini kaybetmiştir.
- Mali bünyesi zayıflayan bankalara yönelik önlemlerin alınmasında geç kalınmıştır.
- Bankacılık sektöründe yoğunlaşma sağlanamamıştır (Parasız, 2007: 25-26).

Türk Bankacılık Sektörü açısından bu dönemde iki önemli gelişme yaşanmıştır:

- Birinci önemli gelişme: Yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası standartlara uyumlaştırılması çerçevesinde, 18 Haziran 1999 tarihinde yürürlüğe giren '*4389 Sayılı Bankalar Kanunu*'nun çıkarılmasıdır (Boyacıoğlu, t.y.: 527).
- İkinci önemli gelişme ise: '*Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)*'nin kurulmasıdır. BDDK'nın kurulmasından önce düzenleme ve denetleme faaliyetlerinde, Hazine Müsteşarlığı; Bankacılık Kanunu'nun

uygulanmasından, bankacılığa ilişkin ikincil düzenlemelerin hazırlanmasından, yerinde denetimlerin gerçekleştirilmesinden ve bankalara yönelik idari ve cezai yaptırımların uygulanmasından sorumlu iken, Merkez Bankası; bankaların uzaktan gözetiminden ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun idare ve temsilinden sorumluydu. Bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesi faaliyetlerindeki bu ikili yapının ortadan kaldırılması ve sektöre ilişkin tek bir bağımsız denetleyici ve düzenleyici kurumun kurulması amacıyla 23 Haziran 1999 tarihinde kurulan BDDK, Ağustos 2000'de faaliyetlerine başlamıştır. BDDK'nın temel amacı; bankacılık sektöründe düzenleme ve denetimin etkinliğini artırmak, bağımsız bir karar alma mekanizmasını oluşturmaktır (www.bddk.org.tr, 2009).

1.2.2.6.3.Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri

24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları'nın başarısının sınırlı kalmasına bağlı olarak, enflasyonu düşürmek ve kamunun mali performansını artırmak amacıyla 1998 yılının ikinci yarısında Uluslar arası Para Fonu (IMF) tarafından, '*Yakın İzleme Programı*' diye anılan kapsamlı bir enflasyonu düşürme programı başlatılmıştır. Ancak; ortamın politik belirsizliği, 1999 yılındaki deprem ve uluslararası ekonomide yaşanan krizler (Uzakdoğu ve Rusya) istenilen sonuçlara ulaşılmasını engellemiştir (TCMB, 2002: 50).

1999 yılı sonunda ekonomide istikrarı sağlamak amacıyla, IMF destekli kapsamlı bir ekonomik programın hazırlanması gündeme gelmiştir. Dezenflasyon programının uygulanmasına başlanmadan önce, IMF tarafından öngörülen ön koşullar çerçevesinde; sosyal güvenlik reformu, özelleştirme, uluslararası tahkim gibi yapısal reformlar ve bankacılık sektörünün güçlendirilmesine yönelik talepler programda yer almıştır (Aktaş, 2006: 33). 'Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı', 1999 yılından itibaren IMF uygulamalarının en önemli kısmını oluşturmuş ve bu süreç tamamen IMF'in kontrolünde ve niyet mektuplarıyla yürütülmüştür (Esen, 2005: 10).

Finansal liberalizasyon sürecinde kamu kesimi, özellikle bütçe açıklarının artması sonucunda hem mali, hem de parasal disiplini kaybetmiş, çok yüksek faiz oranları ile karşı karşıya kalmıştır. Enflasyon ve faiz oranlarının yüksek düzeyde devam

etmesi, yabancıların yüksek faiz ve TL-döviz kuru arasındaki değişim oranlarını kullanarak yüksek karlar elde etmelerini sağlamıştır. Ekonomideki kamu finansman dengesinin bozulması ve reel faizlerin yüksek seviyesini koruması; borç stokunu yükseltmiş, enflasyonu hızlandırmış, ekonomideki daralmayı sürdürmüştür. Olumsuzluklar, 2000 yılında orta vadeli kapsamlı yeni bir istikrar programının uygulanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Mangır, 2001: 467-468).

İstikrar programı kapsamında yer alan IMF'in niyet mektupları, ekonominin 2000'li yılların başındaki birikim ve büyüme stratejisini gösterir. Enflasyonu düşürme programının ana hedefleri üç temel başlık altında şunlardır:

1-Maliye Politikası: Programın enflasyon hedeflerine paralel olarak kamu kesimi dengesinin amacı, 2000-2002 yılları arasındaki fiyat enflasyonunu kademeli olarak azaltmaktır.

2-Para ve Döviz Kuru Politikası: Sabit döviz kuru sistemi benimsenmiştir. Temel amaç; para ve döviz kuru gelişmelerinin önceden tahmin edilebilir olmasıyla, yerli ve yabancılar için finansal yatırımların getirisi üzerindeki belirsizliği azaltmaktır.

3-Yapısal Nitelikli Düzenlemeler: Maliye politikası hedeflerini desteklemek için özelleştirme uygulamalarına ek olarak tarımsal destekleme, sosyal güvenlik, kamu maliyesi, bankacılık sisteminde denetim ve gözetim konularını içeren bir dizi yapılandırmayı gerçekleştirmektedir (Yeldan, 2009: 4).

2000 yılı başında uygulamaya konulan enflasyonu düşürme programı kapsamında özetle; sıkı bir maliye politikasının uygulanması, yapısal reformların hayata geçirilmesi, enflasyonist beklentileri aşağıya çekmek için döviz kurlarının hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanması, para politikası likidite genişlemesinin yabancı kaynak girişine bağlanması amaçlanmıştır.

Enflasyonu düşürme programıyla, makro düzeydeki gelişmeler ilk aşamalarda teorik beklentilerin doğrultusunda gerçekleşmiştir. Ancak; uygulamadaki gecikmeye bağlı olarak programın başarısız olması aşağıda belirtilen sorunları yaratarak, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin yaşanmasına neden olmuştur:

- Enflasyonun öngörülen hızda düşmemesi, TL'nin beklenenin üzerinde reel değer kazanmasına neden olmuştur.

- İç talep artışı, enerji fiyatlarındaki yükselişler ve euro-dolar paritesindeki gelişmeler sonucunda, cari işlemler açığı öngörülen düzeyin üzerine çıkmıştır.
- Dış kaynak girişi azalmıştır (Ulusal Ekonomik Program, 2001: 2).
- Kur ve enflasyonun önceden belirlenmiş olması, spekülâtif hareketlere açık bir bankacılık sistemine ve Merkez Bankası'nın pasif kalmasına neden olmuştur (Mangır, 2001: 468).
- Yabancı para bazında reel faizlerin yüksek kalmasıyla birlikte, sermaye girişleri artmıştır. Reel kur değeri lenme eğilimine girmiş, ithalatın hızla artması sonucu dış açık önemli boyutlarda büyümüştür.
- Sıkı maliye politikasıyla alınan yapısal önlemler sağlanamayınca, programın kredibilitesinde azalma ve iç borçlanma faizlerinde yükselme başlamıştır. Bu gelişmeler, aktiflerinin önemli bir bölümü devlet iç borçlanma senetlerinden oluşan bankaların likidite talebini olağanüstü miktarda arttırmış, sistemdeki likidite sıkışıklığını önemli boyutlara taşımıştır.
- Özel bankaların bir bölümünde bilançoların kırılganlığı daha da belirginleşmiş, Merkez Bankası'nın programdaki limitleri aşarak piyasaya fon sunması sonucunda sağlanan likidite, yabancı yatırımcılar ile birlikte yerleşiklerin döviz'e yönelik talebi artırmış, resmi rezervlerde ciddi boyutta bir azalmaya neden olmuştur.
- Bankaların açık pozisyonlarını kapatmaya çalışmaları, borçlanma düzeylerini artırmıştır (Ateş, 2007: 43-44).
- Bankaların aktif yapısında belirgin değişimler gözlenmiş, aktifler içerisindeki kredilerin payındaki önemli artışa karşın, menkul kıymet portföyünün payı azalmıştır. Bilanço yapısındaki bu değişimler; bankaların likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığını artırmıştır (Parasız, 2007: 26).
- Yaşanan olumsuz gelişmeler; iç ve dış piyasalardaki endişeleri artırmış, ekonomik programa olan güveni sarsmış, finans kesimindeki bunalım piyasalara yansımış, reel kesimde büyük bir talep daralması yaşanmıştır (Ateş, 2007: 43-44).

2000 yılında bankacılık kesiminin likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığının arttığı bir dönemde Kasım 2000 krizi patlak vermiştir. En önemli nedeni likidite yetersizliğine karşı artan olağanüstü talep olan kriz; faiz oranlarının önemli ölçüde yükselmesine bağlı olarak, bankaların bozuk olan mali yapılarının daha da bozulmasına neden olmuştur. Kasım 2000 krizi sonrası alınan önlemlerle, mali piyasalardaki dalgalanmalar kısmen giderilmiş; ancak sistem kendisini toparlamaya fırsat bulamadan siyasi gerginliğin de etkisiyle Şubat 2001’de yeni bir kriz meydana gelmiştir (Boyacıoğlu, t.y.: 548). Krizin en önemli sonucu; riskin, sistemik bir hale dönüşmüş olmasıdır.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri; finansal sistemin kırılganlığını daha fazla artırmış, banka bilançolarındaki bozulmaların daha belirgin bir hal almasına neden olmuştur. Yaşanan krizler, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması gerekliliğini tekrar ve ciddi bir şekilde gündeme getirmiştir.

Krizlere bağlı olarak Türk Bankacılık Sektörü’nün artan sorunları ve sistemi yeniden yapılandırma gerekliliğinin nedenleri şunlardır:

- Yetersiz özkaynak yapısı, bankacılık sisteminin en önemli sorunlarından birisi haline gelmiştir (Aktaş, 2006: 28).
- Banka bilançolarının yeni risklere bağlı olarak açık pozisyonlarının artması üzerine, bankaların finansal yapılarındaki kırılganlığı artmıştır (Mangır, 2001: 468).
- Çok kısa vadeli kaynak yapısı nedeniyle likidite ve faiz riski artmış, sonuçta sistemde yer alan bankalar vade uyumsuzluğuyla karşı karşıya kalmışlardır.
- Faiz oranlarının yüksekliği; bir yandan bankalardaki kaynak maliyetini artırmış, diğer yandan bankaların menkul değerlerinde önemli kayıplara neden olmuştur.
- Yüksek faiz oranları, bankaların kısa vadeli kaynak ihtiyaçlarını daha maliyetli olarak elde etmelerine yol açmıştır.
- Aktif kalitesindeki bozulma ciddi boyutlara ulaşmıştır.
- Kredi portföyünde, karşılık ayrılmayan sorunlu kredilerin oranlarında önemli artış gerçekleşmiştir.

- Küçük ölçekli ve parçalı bankacılık yapısı nedeniyle, etkinliğin azalmasına bağlı olarak karlılık miktarlarında düşüşler yaşanmıştır.
- İç denetim ve düzenleme konularındaki yetersizlikler anlaşılmıştır (Parasız, 2007: 28).
- Bankacılık sektöründe büyük bir çöküşün yaşanmasını önlemek amacıyla; 22 Şubat 2001 tarihinde, TL'nin yabancı para birimleri karşısındaki değeri dalgalanmaya bırakılmış ve dalgalı döviz kuru uygulamasına geçilmiştir. Ancak bu uygulama, özellikle özel sermayeli bankaların kur riski nedeniyle zarar etmelerine neden olmuştur. (Ateş, 2007: 45).

Türkiye ekonomisi, 1980 sonrası dönemde finansal liberalizasyon sonucu uluslararası piyasalara açılarak dünya ekonomisi ile bütünleşme sürecine girmiştir. Mal ve hizmet piyasalarında başlayan serbestleşme süreci, daha sonra sermaye piyasalarının dışa açılmasına neden olmuştur. Sermaye piyasalarının dışa açılma sürecinde; finansal kesim, özellikle bankacılık sektörü önemli bir yere sahiptir (Köne, 2003: 238).

Serbestleşme ve dışa açılma döneminde bankacılık sektörüne, 11'i kamu ve özel sermayeli; 18'i yabancı sermayeli olmak üzere toplam 29 banka yeni girişi olmuştur (bkz. Tablo 1.6.). Sektördeki yabancı sermayeli bankaların ağırlığı %62, kamu ve özel sermayeli bankaların ağırlığı ise %32 oranında artmıştır.

Tablo 1.6: Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi'nde Kurulan ve Günümüzde Faaliyetine Devam Eden Bankalar

Kuruluş Unvanı	Tarihi	Günümüzdeki Unvanı
Citibank N.A.	1981	Citibank A.Ş.
Bank Mellat	1982	Bank Mellat
Türk Bankası Limited	1982	Turkish Bank A.Ş.
Habip Bank Limited	1983	Habip Bank Limited
The First National Bank of Boston	1984	ING Bank A.Ş.
Manufacturers Hanover Trust Company	1984	Millennium Bank A.Ş.
The Chase Manhattan Bank N.A.	1984	JPMorgan Chase Bank N.A.
Standard Chartered Bank	1985	WestLB AG
Adabank A.Ş.	1985	Adabank A.Ş.
Tekstil Bankası A.Ş.	1986	Tekstil Bankası A.Ş.
Bank of Bahrain and Kuwait B.S.C.	1986	Turkland Bank A.Ş.
Finans Bank A.Ş.	1987	Finans Bank A.Ş.
Devlet Yatırım Bankası A.Ş.	1987	Türk Eximbank
Yatırım Bank A.Ş.	1987	Taib Yatırım Bank A.Ş.
Türk Merchant Bank A.Ş.	1988	Deutsche Bank A.Ş.
Societe Generale Societe Anonyme	1989	Société Générale (SA)
Midland Bank A.Ş.	1990	HSBC Bank A.Ş.
Avrupa Türk Yatırım Bankası A.Ş.	1990	Calyon Yatırım Bankası Türk A.Ş.
Bank Ekspres A.Ş.	1992	Eurobank Tekfen A.Ş.
Alternatif Bank A.Ş.	1992	Alternatif Bank A.Ş.
Tat Yatırım Bankası A.Ş.	1995	Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.
İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	1995	İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.
Anadolubank A.Ş.	1996	Anadolubank A.Ş.
Denizbank A.Ş.	1997	Denizbank A.Ş.
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	1998	Diler Yatırım Bankası A.Ş.
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	1998	GSD Yatırım Bankası A.Ş.
Çalık Yatırım Bankası A.Ş.	1999	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1999	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.
Toprak Yatırım Bankası A.Ş.	1999	Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bnk.

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2009.

1.2.2.7.Yeniden Yapılandırma Dönemi (2002-....)

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin, kamu sektöründen başlayarak mali sektöre yayılan ve sonucunda reel sektör üzerinde büyük sıkıntılar doğuran etkileri olmuştur. Temel amacı; yaşanan krizlerin etkilerinin giderilmesi ve ekonomide istikrarın tekrar sağlanması olan '*Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı*', Mayıs 2001'de uygulanmaya başlanmıştır.

Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nın amaçları (Erdönmez, 2003:38-39):

1-Dalgalı kur sistemi içerisinde, enflasyonla mücadelenin kararlı biçimde sürdürülmesi,

2-Bankacılık sektörü ile reel sektör arasında sağlıklı ilişkiler kurulması amacıyla, kamu sermayeli ve TMSF bünyesindeki bankalar başta olmak üzere, bankacılık sisteminin hızlı ve kapsamlı bir şekilde yeniden yapılandırılması,

3-Kamu finansman dengesinin güçlendirilmesi,

4-Enflasyon hedefleri ile uyumlu gelirler politikasının oluşturulması,

5-Tüm bunların etkin, esnek ve şeffaf bir ortamda gerçekleştirilmesini sağlayacak yapısal unsurların yasal altyapısının oluşturulması şeklinde belirlenmiştir.

'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı' sonrasında, mali sektöre yönelik düzenlemeler hızla hayata geçirilmiştir. Bu amaçla etkin, uluslararası ölçekte rekabet edebilir ve sağlıklı bir bankacılık sistemine geçişi sağlamak amacıyla BDDK tarafından 2001 yılının Mayıs ayında hazırlanan, '*Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı (BSYYP)*' kamuoyuna duyurulmuş ve uygulanmaya başlanmıştır (Aktaş, 2006: 62).

Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı'nın temel amaçları (Ersoy, t.y.: 319-320):

- Kamu sermayeli bankaları mali ve operasyonel açıdan yeniden güçlendirmek,
- TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarını en kısa sürede çözümlmek,
- Krizlerden olumsuz yönde etkilenen özel sermayeli bankaları sağlıklı bir yapıya kavuşturmak,
- Bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artırarak sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturmak amacıyla, yasal ve kurumsal düzenlemeleri gerçekleştirmek olarak sıralanabilir.

Yeniden Yapılandırma Dönemi'nin çalışmanın ana konusu olması nedeniyle, BSYYP kapsamında gerçekleştirilen düzenlemeler ana başlık halinde verilmiştir.

1.3. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ

Bankacılık sektörü her ülkenin kendi ekonomik, sosyal ve siyasi yapısına bağlı olarak farklı gelişme göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde sanayileşme sürecine paralel olarak ortaya çıkan bankacılık sektörü, Türkiye’de hazinenin finansman ihtiyacını karşılamak üzere oluşmuştur. Türkiye’de banka dışı mali araçların yeterince gelişmemiş olması nedeniyle, bankacılık sektörü mali sistemin temelini ve ekonominin dinamiğini oluşturmaktadır (Eleren ve Özgür, 2006: 58).

1.3.1. Türk Bankacılık Sektörü’nün Genel Özellikleri

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, sektörde yer alan bankalara ekonomik gelişmeyi sağlamak ve sanayileşmeyi desteklemek görevlerinin verilmesine paralel olarak Türkiye’de mali sistem ve bankacılık sektörü aynı gelişme aşamalarından geçmiştir (Ural, 1999: 148).

Türk Mali Sistemi’nin temelini oluşturan bankacılık sektörü, 1980 yılından itibaren serbest piyasa ekonomisine geçiş süreciyle birlikte hızlı bir gelişim geçirmiştir. Türk Bankacılık Sektörü’nün genel özellikleri, yaşanan gelişmelere bağlı olarak 1980 öncesi ve 1980 sonrası olmak üzere temelde iki dönemde değerlendirilir. 1980 öncesi dönemde bankacılık sektörü; kredi ve faiz oranlarının belirlenmesinin kamu otoritelerinin kontrolünde olması, negatif reel faiz uygulamaları, gelişmemiş sermaye piyasasına bağlı olarak yetersiz kaynak hacmi ve geleneksel bankacılık anlayışı gibi genel özelliklere sahiptir (Eleren ve Özgür, 2006: 58).

Türkiye’de 1980 yılından sonra başlayan finansal serbestleşme sürecine paralel olarak bankacılık sektöründe yaşanan gelişmeler, sektörün genel özelliğini yansıtmaktadır. Günümüz Türk Bankacılık Sektörü’nün özellikleri şunlardır (Eleren ve Özgür, 2008: 58-59):

- Türk Bankacılık Sektörü, mali sistemin temelini oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerde mevduat bankalarının mali sistem içerisindeki göreceli payı %20-%35 arasında iken, Türkiye’de bu oran %70-%80 arasında değişmektedir.
- 1980’den sonra sektördeki banka sayısı artmıştır. Bankalar sermaye grubuna göre değerlendirildiğinde; kamu sermayeli banka sayısında azalma, özel ve

yabancı sermayeli banka sayısında ise artma olmuştur. Sayısal olarak artışa rağmen, yabancı sermayeli bankaların sektördeki payı büyümemiştir. Kamu sermayeli bankaların ise toplam aktifler, toplam mevduatlar ve toplam krediler içerisindeki payı önemini korumaktadır.

- Sektör, homojen bir yapıya sahip değildir. Sistemde yer alan bankalar arasında ölçek büyüklüğü yönünden önemli farklar bulunmaktadır.
- Türk Bankacılık Sektörü'nün piyasa modeli oligopolisttir. Sisteme giriş ve çıkışlar izne bağlıdır. Sektör içerisinde çok sayıda yerli ve yabancı banka bulunmasına rağmen, bankaların sisteme giriş ve çıkışları ile ilgili çok sayıda kısıt vardır.
- Faaliyetlerde uzmanlaşmanın az olmasına bağlı olarak, bankacılık işlemleri karma yapıda yürütülmektedir. Özel kanunlarla ve belirli konularda ihtisas bankacılığı yapmak amacıyla kurulan bankalar; uzmanlık konusu olan yatırım alanlarını finanse etmeleri yanında, mevduat bankacılığı faaliyetlerini de yaparak kısa vadeli kredi vermektedir.
- Mevduat bankacılığı ağırlıklı olarak belirli kişi, grup ve holding denetimindedir.
- Bankalar özellikle son yıllarda büyük ölçüde açık döviz pozisyonu ile çalışmaktadır. TL'nin aşırı değerlenmesi, ekonomik koşulların uygun olması ve bankaların düşük maliyetli kaynak arayışı gibi etkenler sistem içindeki bankaları döviz kredisi kullanmaya teşvik etmektedir.
- Sektörde faiz marjının yüksekliği nedeniyle, fon aktarma maliyetleri oldukça yüksektir.

1.3.2. Türk Bankacılık Sektörü'nün Temel Sorunları

Türk Bankacılık Sektörü'nün serbestleşme ve dışa açılma döneminde karşılaştığı sorunlar, günümüzde de devam etmektedir. Sektörde yaşanan temel sorunlar ekonomik ve yapısal kaynaklı sorunlar olmak üzere iki grupta incelenebilir:

1-Ekonomik Kaynaklı Sorunlar

Türkiye'nin içerisinde bulunduğu ekonomik durum, bankacılık sektörüne doğrudan yansımaktadır. Ayrıca sektör, dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelerden de etkilenmektedir (Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları, 2009: 1).

a. Yüksek Enflasyon:

- Yüksek enflasyon ve ekonomik konjonktürdeki dalgalanmalar; döviz kuru ve faiz oranı riskini artırarak, bankaların özvarlıklarını enflasyona karşı korumada zorlamaktadır.
- Bankaların enflasyon dönemlerinde nominal olarak artmış görünen karları, reel olarak azalmakta ve özkaynakların gerçek büyüklüğünü düşürmektedir.
- Yüksek enflasyon dönemlerinde, problemli kredilerin miktarı çoğalmaktadır. Artan faiz yükü; banka alacaklarının tahsilini sınırlandırıcı etki yaparak, banka kaynaklarının akışkanlığını azaltmakta ve kaynak maliyetini artırmaktadır (Parasız, 2007: 58).

b. Ekonomideki Belirsizlik ve İstikrarsızlık:

- Türkiye uzun yıllardır ekonomi ve siyasette istikrarı yakalayamamıştır. Yaşanan krizler ve bunalımlar ekonomiyi ciddi şekilde etkilemiştir. Ortamın istikrarsızlığı ve krizler, hem yerli hem yabancı yatırımları etkilemiştir. Siyasi belirsizlik yabancı yatırımcıları daha çok spekülasyon alanlarına yönelterek, sabit yatırımları engellemektedir. Ekonomideki belirsizlik ise, tasarruf sahiplerinin uzun vadeli plasmanlardan kaçınmalarına neden olmaktadır (Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları, 2009: 2).

c. Kamu Borçlanması'nın Büyüklüğü:

- Kamu borçlanması her dönemde Türkiye ekonomisinin en önemli sorunu olmuştur. 1980 sonrası dönemde bütçe açığının finansmanında, parasal genişlemenin enflasyonist baskısını önlemek amacıyla TCMB kaynakları yerine iç borçlanma tercih edilmiştir. Kamu kesiminin bütçe açıklarını finanse etmek için, bankaların tasarruf sahiplerine çeşitli yatırım araçlarında sağlayabilecekleri getiriden daha yüksek faizler ödeyerek kısa vadeli borçlanma senetleri

çıkarması, bankaların kaynak bulma olanaklarını büyük ölçüde sınırlamaktadır. Bu durum faiz oranlarının uygun düzeye indirilmesini güçleştirmektedir. Bankalar daha az kaynağı, daha yüksek maliyetle sağlamaktadır (Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları, 2009: 2).

2.Yapısal Kaynaklı Sorunlar

Türk Bankacılık Sektörü'nün yapısal sorunları aşağıda verilmiştir:

a. Yüksek Kaynak Maliyeti:

- 1980 yılından itibaren uygulanan serbest faiz politikası, mevduat kalemlerinin maliyetini yükseltmektedir.
- Yüksek maliyetlerle mevduat toplanması, bankaların işletme giderlerini artırmaktadır. İşletme giderleri içerisindeki en önemli kalem ise, personel giderleridir.
- Teknolojik gelişmeler, bankaların ATM sayısını artırmasına neden olmuştur. Ancak, çoğu bankanın ATM ağını kendi kurması işletme maliyetlerini artırmaktadır.
- Dolaylı vergilendirme, bankaların faiz maliyeti ve kredi faizi arasındaki marjı yükseltmektedir (Parasız, 2007: 59).

b. Aktif Yapısıyla İlgili Sorunlar:

- 2000 yılında bankaların aktif yapısında belirgin bir değişim görülmüştür. Bankaların bilançolarında aktif kısmında kredilerin oranı artarken, likiditesi yüksek menkul kıymet portföyünün payı azalmıştır. Artan krediler içerisinde, en büyük payı tüketici kredileri oluşturmuştur. TL cinsinden kredilerin artarken, döviz cinsinden kredilerin azalması aktif-pasif yapısını bozmuştur. Aktif ve pasif yapısındaki bozulma bankaları likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlı hale getirmektedir (Parasız, 2007: 61).

c. Özkaynak Sorunu:

- Sektörün yaşadığı en önemli sorunlardan biri, özkaynak yetersizliğidir. Sektörde aktif ve sermaye büyüklüğü açısından küçük bankalar çoğunluktadır. 1980'li yıllara göre banka sayısı artmış olmakla birlikte, bazı yabancı ve ulusal bankalar

hem toplam aktifler hem de özkaynak büyüklüğü açısından yetersiz olup, bu bankaların fon kaynağı sadece uluslar arası finansal piyasalardır. Bu durum, bankaların gerek iç piyasada gerekse uluslar arası piyasalarda rekabet gücünü sınırlamaktadır (Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları, 2009:2).

d. Merkez Bankası'nın Bağımsızlığı Sorunu:

- Türkiye'de Merkez Bankası; klasik merkez bankacılığı işlevleri yapan, özel bir yasayla kurularak faaliyette bulunan bir kamu bankasıdır. Merkez Bankası, kuruluş yasasına göre yetkilerini bağımsız olarak kullanır. Ancak, uygulamada para politikası araçlarını etkin ve bağımsız olarak kullanamamaktadır. Bu kısıtlama; bankanın özerkliği üzerindeki yasal ve kurumsal düzenlemelerden değil, kamu finansman açıklarının büyümesinden kaynaklanmaktadır. Bunun sonucunda Merkez Bankası; kamuya borç sağlayan, ancak ekonomideki konjonktürel hareketleri iyileştirici işlevi yerine getiremeyen bir kurum olmaktadır (Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları, 2009: 3).

e. Holding Bankacılığı:

- Türkiye'de holdingleşme 1970'li yıllarda başlamıştır. Sektördeki özel ticaret bankalarının çoğu, çeşitli holdinglere aittir. Bankanın holdinge ait olması; yönetim politikasının, bağımsız olarak rasyonel kurallara ve mevzuat hükümlerine göre yürütülmesini zorlaştırmaktadır. Türkiye'de bankaların holding üyesi işletmelere, rasyonellik ilkesine uymadan verdikleri krediler bankacılıkta mali sorunların artmasına yol açmaktadır (Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları, 2009: 3).

f. Hızlı Teknolojik Gelişmelere Bağlı Sorunlar:

- Dünya finans sektörü ile entegrasyon süreci bankalarda leasing, factoring ve forfaiting gibi mali hizmetlerin; swap, forward, future ve opsiyon gibi risk yönetim ürünlerinin ve internet bankacılığının gelişmesini sağlamıştır. Ancak, mali hizmetler, risk yönetim ürünleri ve internet bankacılığına ait mevzuat alt yapısı oluşturulamamıştır.
- Bireysel ve uluslar arası bankacılık işlemlerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak merkezi bir istihbarat birimi kurulamamıştır.

- Yayınlanan mali tabloların şeffaflığı tam olarak sağlanamamıştır.
- Kur riski oranının sınırlandırılması, sektördeki esnekliği ve canlılığı engellemiştir (Parasız, 2007: 62-63).

g. Sektörün Düzenlenmesiyle İlgili Sorunlar:

- Yasal düzenlemelerin niteliği ve değişme sıklığı, sektörün hem zaman hem de maliyet kaybına uğramasına yol açmaktadır⁴ (Türk Bankacılık Sektörünün Piyasa Yapısının Analizi-3, t.y.:3).
- Özel ve kamu sermayeli bankalar arasında fırsat eşitliğini önleyen, yasal ve yönetsel düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır.
- Bankaların ana statü, örgütlenme biçimi, personel kadrosu ve sermaye değişiklikleri zor olmaktadır.
- Yasal ve yönetsel düzenlemelerle, kamu sermayeli bankalara aracılık fonksiyonlarına ek olarak bir çok görev verilmektedir.
- Sektörde yapılan düzenlemeler, resmi mevduatın kamu sermayeli bankalara yatırılmasını zorunlu kılmaktadır.
- Devlet tarafından bankaların sektöre girişleri zorlaştırılmıştır (Parasız, 2007: 60).

h. Diğer Sorunlar:

- Kamu menkul değerlerinin konsolide banka bilançosundaki payı artmıştır.
- Ticari bankaların kaynaklarının önemli bir kısmı krediye dönüştürülememiştir.
- Bankalar açık pozisyon sorunu yaşamaktadır.
- Sektördeki menkul değerler cüzdanının önemi azalmamıştır (Parasız, 2007: 63-65).

⁴ Türkiye’de 1933 yılında kabul edilen ve 3 yıl yürürlükte kalan ‘2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu’ ilk Bankalar Kanunu olarak kabul edilir. İkincisi, 1936 yılında kabul edilen ve 22 yıl yürürlükte kalan ‘2999 Sayılı Bankalar Kanunu’dur. ‘7129 Sayılı Bankalar Kanunu’nda, 28 ve 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile önemli değişiklikler yapılmıştır. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu, 1985 yılında yerini ‘3182 Sayılı Bankalar Kanunu’na bırakmıştır. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu’nun yürürlükte kaldığı 14 yıllık süre içinde 18 adet ilgili kanun, 12 BKK, 4 Yönetmelik, 26 tebliğ çıkarılmıştır. 1999 yılında kabul edilen ve günümüzde de yürürlükte olan ‘4389 Sayılı Bankalar Kanunu’na ilişkin olarak ise 7 adet kanun çıkarılmıştır.

1.4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI KAPSAMINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN DÜZENLEMELER

Türk Bankacılık Sektörü'nün sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacıyla yeniden yapılandırma sürecinin üç temel unsuru:

1. Bankacılık Sektöründeki Mali ve Operasyonel Yapının Güçlendirilmesi
 - 1.1. TMSF Bünyesindeki Bankaların Sorunlarının Çözümü
 - 1.2. Kamu Sermayeli Bankaların Yeniden Yapılandırılması
 - 1.3. Özel Bankaların Sermayelerinin Güçlendirilmesi
2. Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler
 - 2.1. Bankalar Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler
 - 2.2. Sermaye Yeterliliği ile İlgili Düzenlemeler
 - 2.3. Risk Düzenlemeleri
 - 2.4. Muhasebe Uygulamalarına Yönelik Düzenlemeler
 - 2.5. Banka Devir ve Birleşmelerini Teşvik Edici Düzenlemeler
 - 2.6. Banka Dışı Mali Kurumlara Yönelik Düzenlemeler
3. Bankacılık Sektörünün Etkinlik ve Rekabet Gücünü Artırıcı Diğer Düzenlemeler
 - 3.1. Sorunlu Bankaların Çözümlemesi
 - 3.2. Banka Birleşmeleri
 - 3.3. Hisse Devirleri olarak belirlenmiştir.

1.4.1. Bankacılık Sektöründeki Mali ve Operasyonel Yapının Güçlendirilmesi

Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyette bulunan bankalar, Kasım 2000'de çıkarılan '4603 Sayılı Kanun' ve Mayıs 2001'de açıklanan 'Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı' kapsamında uygulamaya konulan reformlarla yeniden yapılandırma sürecine alınmıştır.

Bankacılık sektörü yeniden yapılandırma uygulamaları; mali, operasyonel ve yapısal yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir:

- **Mali Yöntemler:** Hazine'den sağlanan kaynaklarla bankaların görev zararı alacakları tasfiye edilmiş, kamu ve özel sektör fonları ile sermaye yapıları güçlendirilmiş, bankalara likidite desteği ve mevduat garantisi verilmiştir.
- **Operasyonel Yöntemler:** Bankaların şube ve personel sayıları rasyonalize edilerek önemli oranlarda azaltılmıştır (Bumin, 2009: 18).
- **Yapısal Yöntemler:** Sektörün etkinliğini artırarak, rekabet yapısını güçlendirmek amacıyla; sorunlu varlıkların yönetimi sağlanmış, sorunlu bankalar çözümlenmiş, düzenleme ve denetleme yapısı iyileştirilmiştir (Öncü ve Aktaş, 2007: 248).

Yeniden yapılandırma kapsamına alınan bankaların şube sayıları Tablo 1.7.'de, personel sayıları Tablo 1.8.'de, banka sayıları ise Tablo 1.9.'da gösterilmiştir.

Tablo 1.7: Yeniden Yapılandırma Kapsamına Alınan Bankaların Şube Sayıları

Banka Grubu	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kamu	3204	3060	2377	2317	2306	2197	2218	2285	2416	2530
Özel	3878	3647	3819	3779	3939	3972	3592	3627	4291	4390
TMSF	1076	410	203	175	1	1	1	1	1	1
Toplam	8158	7117	6399	6271	6246	6170	5811	5913	6708	6921

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2010.

Yeniden yapılandırma kapsamındaki bankaların Tablo 1.7.'de gösterilen şube sayıları incelendiğinde; gerçekleştirilen operasyonel uygulamalar sonucunda 2000 yılı sonundan, 2006 yılı sonuna kadar olan 7 yıllık süreçte şube sayısında %28.8 oranında azalma olduğu görülmektedir. 2000 yılından başlayan azalış trendi, 2007 yılından itibaren artış eğilimindedir. Bankaların şube sayısı, yıllar itibarıyla 'V' şeklinde bir gelişim göstermiştir.

Tablo 1.8: Yeniden Yapılandırma Kapsamına Alınan Bankaların Personel Sayıları

Banka Grubu	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kamu	60191	56108	40158	37994	39467	38046	39223	41056	43333	44856
Özel	57324	56961	66869	70614	76880	78806	73220	75124	82158	82271
TMSF	6270	5839	5886	4518	403	395	333	325	267	261
Toplam	123785	118908	112913	113126	116750	117247	112776	116505	125758	127388

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2010.

Yeniden yapılandırma kapsamına alınan bankaların Tablo 1.8.'de gösterilen personel sayıları incelendiğinde; gerçekleştirilen operasyonel uygulamalar sonucunda 2000 yılı sonundan, 2002 yılı sonuna kadar olan 2 yıllık süreçte personel sayısında %8.8 oranında azalma olduğu görülmektedir. Bankaların personel sayısı, şube sayısı gibi düzenli bir eğilim göstermemiştir. Trend, 2000-2002 yılları arasında azalma; 2003-2005 yılları arasında artma; 2006 yılında azalma; 2007-2009 yılları arasında artma eğilimi izlemiştir. Bankalardaki personel sayısı, yeniden yapılandırma döneminin ilk yıllarında (2000-2002) programda belirtilen hedefler doğrultusunda azaltılmıştır.

Tablo 1.9: Yeniden Yapılandırma Sürecinde Banka Sayıları

Banka Grubu	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kamu	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Özel	28	22	20	18	18	17	14	11	11	11
TMSF	11	6	2	2	1	1	1	1	1	1
Toplam	43	31	25	23	22	21	18	15	15	15

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2010.

Yeniden yapılandırma sürecinin önemli göstergelerinden birisi de sektörde yer alan bankaların sayısıdır. BSYYP kapsamına alınan banka grupları itibariyle Tablo 1.9. değerlendirildiğinde; 2000 yılından başlayan azalma eğiliminin, 2007 yılı sonuna kadar sürdüğü görülmektedir. 2000 yılına göre, 2007 yılında banka sayısı %65.1 oranında azalmıştır. Banka sayıları, 2007-2009 yıllarındaki arasındaki süreçte ise değişim göstermemiştir.

BDDK tarafından uygulamaya konulan BSYYP kapsamında alınan önlemler, banka grupları itibariyle aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

1.4.1.1. TMSF Bünyesindeki Bankaların Sorunlarının Çözümü

Yeniden yapılandırma sürecinin ilk adımı, mali yapısı sorunlu olan bankalara çözüm aramak olmuştur. BDDK tarafından, TMSF bünyesindeki mali yapıları sorunlu bankaların yeniden yapılandırılması için dört temel strateji belirlenmiştir:

- 1-Devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümleme,
- 2-Finansal açıdan yeniden yapılandırma,
- 3-Operasyonel açıdan yeniden yapılandırma,
- 4-Sorunlu aktiflerin yönetimi.

BDDK tarafından belirlenen stratejilerle, TMSF bünyesindeki bankalar için yeniden yapılandırma kapsamında uygulanan düzenlemeler şunlardır (Boyacıoğlu, t.y.: 533) :

- Fon kapsamındaki bankaların ortak yönetimi sağlanmıştır.
- Bankaların pozisyonlarını güçlendirmek amacıyla, piyasalardan gecelik borçlanma ihtiyaçlarının azaltılmasına yönelik olarak bankalara özel tertip tahvil verilmiştir.
- Bankaların şube ve personel sayıları azaltılarak, işletme ve personel giderlerinde tasarrufa gidilmiştir.
- Fon bünyesindeki sorunlu bankalar, birleşme ve satış yoluyla çözüme kavuşturulmuştur.
- Mali ve mali olmayan ortaklıklar, araç ve taşınır mallar satılmıştır.

Yükümlülüklerini yerine getiremeyen bankaların TMSF bünyesine alınmasına, 1997 yılında Türk Ticaret Bankası'yla başlanmıştır. 1998 yılında 2 olan Fon'daki banka sayısı, 1999 yılında 8'e, 2000 yılında 12'ye, 2001 yılında 20'ye, 2002 yılında 21'e, 2003 yılı itibariyle ise 22'ye yükselmiştir. TMSF bünyesine devredilen bankalar Tablo 1.10.'da gösterilmiştir.

Tablo 1.10: TMSF Bünyesine Devredilen Bankalar

Banka Adı	Kuruluş Yılı	Fona Devir Tarihi	Mevcut Durum
Türk Ticaret Bankası	1913	06.11.1997	Tasfiye süreci devam etmektedir.
Bank Ekspres	1992	12.12.1998	Unvanı Tekfenbank A.Ş. olarak değişmiştir.
İnterbank	1988	07.01.1999	Etibank ile birleştirilmiştir.
Egebank	1928	21.12.1999	Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Yurtbank	1993	21.12.1999	Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Yaşarbank	1924	21.12.1999	Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Esbank	1926	21.12.1999	Etibank ile birleştirilmiştir.
Sümerbank	1933	21.12.1999	Oyak Grubuna satılmıştır.
Kıbrıs Kredi Bankası	1989	28.09.2000	Tasfiye edilmiştir.
Bank Kapital	1986	27.10.2000	Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Etibank	1935	27.10.2000	Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
Demirbank	1953	06.12.2000	HSBC Bank A.Ş.'ye devredilmiştir.
Ulusalbank	1985	28.02.2001	Sümerbank ile birleştirilmiştir.
İktisat Bankası	1927	15.03.2001	Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
Kentbank	1992	09.07.2001	Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
EGS Bank	1995	09.07.2001	Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
Sitebank	1984	09.07.2001	Novabank SA'ya devredilmiştir.
Tarişbank	1913	09.07.2001	Denizbank A.Ş. ile birleştirilmiştir.
Bayındırbank	1958	09.07.2001	Unvanı Birleşik Fon Bankası olmuştur.
Toprakbank	1992	30.11.2001	Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
Pamukbank	1955	18.06.2002	Türkiye Halk Bankası'na devredilmiştir.
İmar Bankası	1928	03.07.2003	İflasına karar verilmiştir.

Kaynak: www.tmsf.org.tr, 2010.

Türk Bankacılık Sektörü'nde yer alan bankaların, kötü yönetim ve banka sahiplerinin kaynakları kendi lehine kullanmaları nedeniyle TMSF'ye devri Türk bankalarının hem yurt içinde, hem de yurt dışında itibar kaybetmesine neden olmuştur (Aktan, 2008: 1419).

1.4.1.2. Kamu Sermayeli Bankaların Yeniden Yapılandırılması

BSYYP kapsamında kamu sermayeli bankalar için alınan mali, yapısal ve operasyonel önlemler aşağıda belirtilmiştir:

- Kriz dönemlerinde kamu sermayeli bankaların yüksek tutardaki nakit açıklarını gidermek amacıyla günlük olarak piyasalara fon ihtiyacı için başvurmaları, bilançolarını özellikle likidite ve faiz şoklarına karşı duyarlı ve kırılgan hale getirmiştir. Faiz oranlarındaki aşırı yükselme ise; kamu bankalarının fonlama ihtiyaçlarını artırarak, görev zararlarının önemli ölçüde büyümesine yol açmıştır. Bu çerçevede kamu sermayeli bankaların yeniden yapılandırılmasına ilişkin

olarak atılan ilk adım, günlük borçlanmalarının azaltılmasına yönelik bir programın uygulamaya konmuş olmasıdır (BDDK, 2001: 13).

- Uygulamaya konulan programla; Kamu bankalarının mevcut görev zararlarına ilişkin 1984 yılından itibaren çıkarılmış 97 adet kararname yürürlükten kaldırılmıştır. Hazine tarafından kamu bankalarına görev zararı alacakları karşılığı olarak, değişken faizli menkul kıymet verilmiş ve verilebilecek yeni görevler için bütçeye önceden ödenek aktarılmıştır. Böylece, kamu bankalarının görev zararları ve bu zararlara tahakkuk etmiş faiz tutarlarının tamamı tasfiye edilerek, kamu bankalarının bilançoları küçültülmüştür (BDDK, 2001: 14).
- Kamu bankaları, Hazine'den almış oldukları özel tertip tahviller karşılığında Merkez Bankası'ndan repo veya doğrudan satış yoluyla likidite temin ederek, özel bankalar ile banka dışı kesime olan kısa vadeli yükümlülüklerini sıfırlamışlardır (Coşkun ve Balatan, 2009: 23).
- Kamu bankalarının yönetimi, ortak ve profesyonel yönetim kuruluna devredilmiştir. Ortak Yönetim Kurulu'na, kamu bankalarını yeniden yapılandırmaya ve özelleştirmeye hazırlama yetkisi verilmiştir. Kamu sermayeli bankaların, üç yıllık süreç içerisinde özelleştirilmelerinin ve yeniden yapılanmalarının ardından, BDDK'nın tüm düzenlemelerine uymaları sağlanmıştır. Ayrıca Hazine, kamu bankalarının nakit akımlarını, karlılık ve likidite durumlarını takip etmiştir. Türkiye Emlak Bankası'nın bankacılık lisansı kaldırılarak, T.C. Ziraat Bankası'na devredilmiştir (Gediz, 2002: 56).
- Yasal sermaye yeterliliği rasyosuna ulaşmalarını sağlamak amacıyla, kamu bankalarının sermaye yapılarını güçlendirmek için ek kaynak aktarılmıştır. Bu kapsamda, T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası ve Türkiye Emlak Bankası'na nakit sermaye ödemesi yapılmıştır (BDDK, 2001: 14).
- Kamu bankalarının operasyonel yapısında değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda teşvik mekanizmaları getirilmiş, verimsiz şubeler kapatılmış, personel yükü azaltılmıştır. T.C. Ziraat Bankası personelinin %18'si, Türkiye Halk Bankası'nın personelinin %12'si emekliye ayrılmıştır.

- Bağımsız denetime ağırlık verilmiş, bankaların verimli çalışmalarına yönelik olarak bünyelerinde bir iç denetim sistemi yapılandırılmasına çalışılmıştır (Coşkun ve Balatan, 2009: 23).

1.4.1.3. Özel Bankaların Sermayelerinin Güçlendirilmesi

BDDK, Hazine Müsteşarlığı ve TCMB, bankaların piyasa koşulları içinde özvarlıklarını ve bilanço yapılarını güçlendirmelerini sağlamak amacıyla; bankacılık sisteminin önünü açmak için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Bu amaçla mali sistemin içinde bulunduğu ekonomik darboğazdan kurtulması için, reel sektör ile bankacılık sektörünün karşılıklı anlayış ve işbirliği içinde sorunlarına ortak çözümler getirmeye çalışmışlardır.

Özel bankaların sermayelerinin güçlendirilmesine yönelik alınan önlemler şunlardır:

- Kriz döneminden itibaren özel sermayeli bankalardan günlük bilgi alınmış, bankaların faaliyetleri yakından takip edilmiştir.
- BDDK bankalarla görüşmeler yaparak sektörün sorunlarını, krizden etkilenme derecelerini ve çözüm önerilerini belirlemiştir.
- Aktif kaliteleri bozulan ve sermayeleri hızla azalan özel bankalardan, sermaye artırımı veya sermaye benzeri kredi temini ve yeniden yapılandırma stratejilerini içeren taahhüt mektupları alınmıştır. Bu kapsamda özel bankalar; sermaye artırımı, sermaye benzeri kredi temini, birleşme, şube ve personel sayılarının rasyonelize edilmesi, maliyetlerinin düşürülmesi, kredilerin yeniden yapılandırılması, mali ve mali olmayan ortaklık satışı, hisselerin bir kısmının ya da tamamının yabancı ve yerli ortaklara satışı konularında önlemler alacaklarını taahhüt etmişlerdir.
- Taahhüt mektuplarında belirlenen performans kriterlerini yerine getirmeyen özel bankalara, her türlü yaptırımın zamanında ve kararlılıkla uygulanacağı belirtilmiştir.

- BDDK, sermaye desteği artırımına yönelik olarak çıkarılan programla; bankaların dönem karlarını sermayeye ilave etmelerini sağlamıştır (BDDK, 2001: 2-3).
- Program kapsamındaki i borç takası ile; özel sermayeli bankaların yabancı para pozisyonları, faiz ve kur riskleri azaltılmıştır.
- Bankaların 2001 yılı mali tabloları üzerinde yapılan denetimde, diğer dönemlerdeki uygulamalardan farklı olarak BDDK tarafından enflasyon muhasebesi kuralları esas alınmıştır (BDDK, 2008: 42).

1.4.2. Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler

Yasal ve kurumsal düzenlemeler kapsamında; sistemde düzenleme yapılarak denetimin iyileştirilmesi, risk alma ve yönetme sürecine ilişkin yöntemlerin değiştirilmesi, kurumsal alt yapının güçlendirilmesi yönünde tedbirler alınmıştır. Alınan tedbirlerle, sistemdeki mevcut sorunların altında yatan nedenlere odaklaşılması ve uluslararası standartlara uygun bir yasal ve kurumsal ereve oluşturulması amaçlanmış, böylece bankacılık sistemi daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturulmak istenmiştir (Aktaş, 2006: 75).

1.4.2.1. Bankalar Kanunu’nda Yapılan Düzenlemeler

- 18 Haziran 1999 yılında kabul edilen ‘4389 Sayılı Bankalar Kanunu’, BDDK’nın kurumsal yapısının ve kapasitesinin güçlendirilmesi, bankaların alacaklarının tahsilinin kolaylaştırılması gibi amaçlarla pek çok değişikliğe uęramıřtır⁵ (Mercan, 2008: 59).
- 15 Kasım 2000 tarihinde kabul edilen ‘4603 Sayılı Kanun’la, kamu bankalarının özelleştirilmeye hazırlanacak şekilde yeniden yapılandırılmaları sağlanmış; hisse

⁵ 19 Aralık 1999 tarihinde ‘4491 Sayılı Kanun’, 25 Mayıs 2001 tarihinde ‘4672 Sayılı Kanun’, 20 Haziran 2001 tarihinde ‘4684 Sayılı Kanun’, 31 Ocak 2002 tarihinde ‘4743 Sayılı Kanun’, 9 Nisan 2003 tarihinde ‘4842 Sayılı Kanun’, 12 Aralık 2003 tarihinde ‘5020 Sayılı Kanun’, 16 Haziran 2004 tarihinde ‘5189 Sayılı Kanun’, 16 Temmuz 2004 tarihinde ise ‘5228 Sayılı Kanun’ kabul edilmiştir (www.bddk.org.tr, 2009).

satışlarına ilişkin düzenlemelerin ve hisselerin tamamının özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilere satışı gerçekleşmiştir⁶.

- 4603 Sayılı Kanun’la, kamu bankalarının yasal ve idari düzenlemelerden kaynaklanan görev zararlarının önlenmesi amacıyla gerekli değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu Kanun’da; ‘Devlet, yeniden yapılandırma döneminde bankalara bedelini önceden ödemedi görev veremez’ ifadesi yer almıştır.
- Bakanlar Kurulu’nun 2001/2002 Sayılı Kararı ile kamu sermayeli bankaların yönetimleri, Ortak Yönetim Kurulu’na devredilmiş; kurula yeniden yapılandırma ve özelleştirme yetkileri verilmiştir.
- 4672 Sayılı Kanun’da yapılan değişikliklerle, fon alacakları ayrıntılı şekilde belirlenmiş; vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri gibi türev araçların kullanımı kredi kapsamına alınmıştır.
- 4672 Sayılı Kanun’la getirilen önemli bir diğer değişiklik ise, Avrupa Birliği direktiflerine paralel konsolide özkaynak tanımının yapılarak; kredi sınırları ve standart oranların hesaplanmasının konsolide bazda yapılmış olmasıdır (Erdoğan, 2002: 138-239).
- 4672 Sayılı Kanun’da alacaklı bankalarla, borçlu şirketlerin belirli bir protokol çerçevesinde anlaşmaları ve alacaklı bankaların bu protokol çerçevesinde hareket etmeleri öngörülmüştür. Karşılıklı anlaşma temelinde, taraflar için en iyi çözümü bulmak temel amaç olarak belirlenmiştir. Bankalar, temerrüt faizlerini kaldırmış ve o güne kadar olan borçlarını normal piyasa faizleri üzerinden tahsil etmişlerdir (Mercan, 2008: 59).
- ‘4743 Sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’la, çeşitli vergi avantajları getirilerek varlık yönetim şirketlerinin kurulması teşvik edilmiştir. 2002 yılında çıkarılan, ‘Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkındaki Yönetmelik’le kurulması teşvik edilen varlık yönetim şirketlerinin hukuki alt yapısı tamamlanmıştır (Erdönmez, 2003: 42).

⁶ 15 Kasım 2000 tarihinde kabul edilen 4603 Sayılı Kanun, ‘T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkındaki Kanun’dur.

- Varlık yönetim şirketinin amacı, geri dönüşü şüpheli olan kredilerden bankacılık sektörünü kurtarmaktır. Bu amaçla; ayrı bir şirket kurularak borçlar o şirkete devredilmiş, kredi borçlarının takip edilmesi ve ödemesi bu şirket tarafından gerçekleştirilmiş, bunun karşılığında ise alacaklı bankalara belli bir kaynak aktarılmıştır. Böylece takipteki alacakların yükünden kurtulan bankalar, reel sektöre yeniden kredi verebilmiştir (Mercan, 2008: 60).
- 4991 Sayılı Kanun’la değiştirilen Bankalar Kanunu’yla, BDDK’nın yetki ve sorumlulukları; bankaların kuruluşları; banka kurucu ortaklarının taşıması gereken nitelikleri; bankaların asgari sermaye limitleri, sermaye değişiklikleri, ortak ve ana sözleşme değişiklikleri, mevduat kabul izin ve koşulları, hesap ve kayıt düzeni, genel kredi sınırları; kişi, grup ve ortaklıklara verilecek kredi üst limitleri; ortaklıklar, taşınır ve taşınmaz menkuller üzerine yapılabilecek ticaretin sınırları; bankaların iflası ve tasfiyesi; TMSF’nin yetki ve sorumlulukları; denetlemeler sonucu mali yapısının zayıfladığı belirlenen bankalara uygulanacak yaptırımlar; TBB’nin oluşum ve işleyiş kuralları düzenlenmiş ve hükme bağlanmıştır.
- 4991 Sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle, bankaların denetlenmesinden sorumlu olan T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Bankacılık Genel Müdürlüğü’nün yerini, BDDK almıştır. Düzenleme, Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu’nu üst kurula bağlamış ve bankacılık sektörü ile ilgili her türlü düzenleme ve denetim yapma yetkisini BDDK’ya bırakmıştır.
- 4991 Sayılı Kanun’la, bankaların denetlenme şekli düzenlenmiştir. Denetleme, iç ve dış denetim olmak üzere 2 bölüme ayrılmıştır. Dış denetim; bankaların faaliyetlerinin Türkiye’de geçerli olan yasal mevzuata uygun olup olmadığını denetlemek amacıyla, banka dışı ve genellikle resmi makamların yaptığı denetimdir. İç denetim; Bankalar Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde gerçekleştirilen denetimdir (Arslan ve Hotamışlı, 2007: 199).
- Bankacılık sektöründe Avrupa Birliği standartlarının geliştirilmesine yönelik olarak 19 Ekim 2005 tarihinde, ‘5411 Sayılı Kanun’ kabul edilmiştir. Kanun’un amacı; finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin

etkin bir şekilde işlemesi, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasıdır (www.bddk.org.tr, 2009).

Sayıli Kanun’la, banka ortaklığı ve yöneticiliğı ile ilgili kriterler yeniden düzenlenmiş; bankalarda kurumsal yönetimin iyileştirilmesine yönelik adımlar atılmış; BDDK ve TMSF çalışanlarının görevlerini yerine getirme sürecinde aldıkları kararlara yönelik yasal koruma sağlanmış; BDDK ve TMSF’nin sorumluluk alanları net bir şekilde belirlenerek, aralarında etkin koordinasyon geliştirilmiştir (Mercan, 2008: 60).

1.4.2.2. Sermaye Yeterliliğı ile İlgili Düzenlemeler

Bankaların karşı karşıya kaldığı riskler nedeniyle oluşabilecek zararlarına karşı, konsolide ve konsolide olmayan bazda yeterli özkaynak bulundurmalarını sağlamak amacıyla, Şubat 2001’de ‘Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik’ yayınlanmıştır. Yayınlanan yönetmelik ile; bankaların kredi, piyasa ve operasyonel riski ile sermaye yeterliliğı standart rasyosunun hesaplanmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir (www.bddk.org.tr, 2009).

Yönetmelik uyarınca sermaye yeterliliğı hesabında 1 Ocak 2002 itibariyle konsolide olmayan bazda, 1 Temmuz 2002 itibariyle de konsolide bazda kredi, piyasa ve operasyonel risklerinin dikkate alınması ile ilgili uygulama yürürlüğe girmiştir. Bankaların sermaye yeterliliğı standart oranları, Haziran 2002’den itibaren üçer aylık dönemlerde yayımlanmaya başlanmıştır (Mercan, 2008: 60).

1.4.2.3. Risk Düzenlemeleri

Yeniden yapılandırma kapsamında ‘Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemi’ oluşturma süreci:

- Yabancı Para Pozisyonuna Yönelik Düzenlemeler,
- Grup Kredilerini Sınırlamaya Yönelik Düzenlemeler,
- Finansal Olmayan İştiraklere Yönelik Düzenlemeler,
- Bankalarca Ayrılacak Karşılıkların Yeniden Düzenlenmesi,

- Risk Yönetimine İlişkin Düzenlemeler, olmak üzere beş aşamada gerçekleştirilmiştir.

1.4.2.3.1.Yabancı Para Pozisyonuna Yönelik Düzenlemeler

Bankaların yabancı para pozisyon risklerinin etkin olarak takibi için net genel pozisyon/özkaynak standart oranının, bankalarca konsolide ve konsolide olmayan bazda hesaplanarak uygulanması sağlanmıştır. Bankaların kur riskini kontrol edebilmek amacıyla, yabancı para net genel pozisyon/özkaynak standart oranına konsolide bazda +/- %20 sınır getirilmiştir (Işıқтаç, 2009: 12).

1.4.2.3.2. Grup Kredilerini Sınırlamaya Yönelik Düzenlemeler

Grup kredilerini sınırlamaya yönelik düzenlemeler, bankaların kullandıkları kredilerde risk yoğunlaşmalarının önlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, bir gruba kullanılacak kredilerin hesabında doğrudan ve dolaylı kredilerin birlikte dikkate alınması sağlanmıştır (Işıқтаç, 2009: 12).

Düzenlemeyle, bankanın dahil olduğu risk grubunda bulunan gerçek ve tüzel kişilere kredi kullanılması halinde, gerekli kararların yönetim kurulunun üye tam sayısının 2/3 çoğunlukla alınması ve verilen kredi koşullarının, kredi kullananın lehine diğer kişi ve gruplara kullandırılanlardan ve piyasa koşullarından farklı olmaması öngörülmüştür. Bankalar tarafından kendi risk grubuna verilen krediler, özkaynakların %20'si ile sınırlandırılmıştır (Aktan, 2008: 1425).

1.4.2.3.3.Finansal Olmayan İştiraklere Yönelik Düzenlemeler

Finansal olmayan iştiraklere yönelik düzenlemelerle, 1970'li yıllarda devletin teşviki ile başlayan holding bankacılığını sınırlandırmak hedeflenmiştir. Türkiye'de bankaların holding üyesi işletmelere rasyonellik ilkelerine uymadan verdikleri krediler, sektörde mali sorunların artmasına neden olmuştur (Mercan, 2008: 61).

Düzenlemeyle; bankaların mali kurumlar dışındaki kurumlara ortaklığını kendi özkaynaklarının en fazla %15'i, bu ortaklıkların toplam tutarını ise banka özkaynaklarının %60'ı ile sınırlandırılmıştır (Işıktaç, 2009: 12).

1.4.2.3.4.Bankalarca Ayrılacak Karşılıkların Yeniden Düzenlenmesi

Bankalarca ayrılacak karşılıkların yeniden düzenlenmesi kapsamında, banka kredilerinin niteliği konusu yeniden ele alınmıştır. Banka kredileri beş grup altında sınıflandırılmıştır:

1.Standart Krediler ve Diğer Alacaklar (Grup 1): Ödemeleri zamanında yapılan, gelecekte de geri ödeme sorunları beklenmeyen ve tamamı tahsil edilebilecek nitelikteki kredilerdir.

2.Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar (Grup 2): Zamanında geri ödenmesi muhtemel olmakla birlikte, istisnai nedenlerle anapara veya faiz ödemelerinin tahsili, vade ya da ödenmesi gereken tarihten 90 günden fazla gecikmeyen kredilerdir.

3.Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar (Grup 3): Anaparanın, faizin veya her ikisinin tahsili vadesinden ya da ödenmesi gereken tarihten 90 günden fazla geciken, ancak 180 günü geçmeyen kredilerdir.

4.Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar (Grup 4): Anaparanın, faizin veya her ikisinin vadesinden ya da ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin gecikmesi 180 günü geçen, ancak 1 yılı geçmeyen kredilerdir.

5.Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar (Grup 5): Anaparanın, faizin veya her ikisinin vadesinden ya da ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsili 1 yıldan fazla gecikmiş olan kredilerdir (Mercan, 2008: 62).

Bankalarca ayrılacak karşılıkların düzenlenmesi ise; özel karşılıklar ve genel karşılıklar şeklinde yeniden sınıflandırılmıştır.

1.4.2.3.5.Risk Yönetimine İlişkin Düzenlemeler:

Bankaların, karşılaştıkları risklerin izlenmesini ve kontrolünü sağlamak üzere kuracakları iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerine ilişkin esas ve usulleri

belirlemek amacıyla ‘Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik’ çıkarılmıştır.

Yönetmelikle aşağıda belirtilen düzenlemeler yapılmıştır:

- Yönetim Kurulu, bir üyesini iç denetim işlevini sürdürmek için görevlendirmek zorundadır.
- Banka faaliyetlerinin yasal düzenlemelere, yönetim kurulunca tespit edilmiş strateji ve politikalara uygun olarak, etkin bir şekilde planlanması ve yürütülmesi sağlanacaktır.
- Riskler tanımlanmalı ve bu konuda gerekli önlemler alınmalıdır.
- Yönetim Kurulu; bankanın sermaye yeterliliğini, likiditesini, aktiflerinin kalitesini, bütçesine uygun karlılık performansını ve bankacılıkla ilgili mevzuat hükümlerine uygunluğunu düzenli ve zamanında izlemeye yetkili olmalıdır.
- Risk yönetim sistemi, etkin çalışacak şekilde oluşturulmalıdır (Elitaş ve Özdemir, 2006: 146).

1.4.2.4. Muhasebe Uygulamalarına Yönelik Düzenlemeler

Geleneksel muhasebe ilkeleri; ölçü birimi olarak paranın nominal değerini esas aldığından, yüksek enflasyon dönemlerinde ihtiyaca cevap vermekten uzak kalmıştır.

Mali tablolardaki kalemler farklı alım güçleri olan para miktarlarıyla değerlendirildiğinden, bu kalemleri ortak bir noktada karşılaştırma imkanı olmamış ve birçok rakam zaman içerisinde geçerliliğini yitirmiştir. Bu durum, bankaların gerçek maliyetlerini ve karlılıklarını belirleyememesine, paranın değer kaybının gelirler ve giderler üzerindeki etkisinin göz ardı edilmesine, likiditenin bozulmasına, yüksek kar üzerinden temettü ve vergi ödenmesine neden olmuştur. Yaşanan olumsuzluklar işletmeler açısından enflasyon muhasebesi uygulamasının, sadece Uluslar arası Muhasebe Standartları’na uyum yükümlülüğü olarak görülmemesine ve karar verme süreci içerisinde etkin olarak kullanılması gereken bir araç olarak görülmesini sağlamıştır (Gediz, 2002: 68-69).

Bankaların gerçek mali durumunun belirlenebilmesi amacıyla, ‘Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı’ kapsamındaki bankaların 2001 yıl sonu mali tablolarına enflasyonun etkisi yansıtılmıştır. TMSF bankaları, kamu ve özel sermayeli bankalar, bilançolarında enflasyon muhasebesi nedeniyle yüksek miktarlarda zarar açıklamak zorunda kalmışlardır (Boyacıoğlu, t.y.: 535).

Program kapsamında enflasyon muhasebesi ile yapılan düzenlemeler şunlardır:

- Maliyet artış fonu,
- Finansman gider kısıtlaması,
- Stoklar LIFO (son giren ilk çıkar) yöntemi,
- Yeniden değerlendirme uygulaması,
- Vergi Usul Kanunu’nun 280. maddesinin son fıkrasında yer alan bazı kuruluşların kur farklarının vergi dışı bırakılması.

Vergi kanunlarında enflasyon ile ilgili olarak yapılan düzenlemeler, olaya bütünsel bir yaklaşım getirmediği için, enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkisi düzelmemiştir (Gediz, 2002: 69).

1.4.2.5. Banka Devir ve Birleşmelerini Teşvik Edici Düzenlemeler

BSYYP kapsamında, özel bankaların operasyonel anlamda yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak uygun ortamın oluşturulması hedeflenmiştir. Bu amaçla; banka ve ortaklıklarının devir ve birleşmelerini kolaylaştırmak yönünde adımlar atılmış, yasal düzenlemeler ile kurumsal birleşme ve devirler için vergi teşvikleri getirilmiştir.

Yukarıda belirtilen amaçları yerine getirmek için, BDDK tarafından hazırlanan ve bankaların devir ve birleşmeleriyle ilgili genel prensipleri ve prosedürleri tanımlayan yönetmelik ve 4605 Sayılı Kanun’da yer alan vergi avantajlarının banka iştiraklerinin birleşmelerinde de uygulanmasına imkan sağlayan yasal düzenleme uygulamaya konmuştur. 4605 Sayılı Kanun’la sağlanan kolaylıklar; vergi kolaylıkları, zarar indirimleri ve devirlerde vergi, resim, harç istisnasıdır (Mercan, 2008: 65).

1.4.2.6. Banka Dışı Mali Kurumlara Yönelik Düzenlemeler

Ocak 2005'te itibaren banka dışı mali kurumların (factoring, finansal kiralama şirketleri, tüketici finansman şirketleri ve yatırım fonları) gözetim ve denetimi Hazine'den, BDDK'ya devredilmiştir (Mercan, 2008: 67).

1.4.3. Bankacılık Sektörünün Etkinlik ve Rekabet Gücünü Artırıcı Diğer Düzenlemeler

BSYYP kapsamında sektörde yer alan bankaların etkinliğini ve rekabet edebilirliğini artırmaya yönelik olarak yapılan düzenlemeler üç kısma ayrılmıştır:

- Sorunlu bankaların TMSF bünyesine alınmadan çözülmesi,
- Sektörde yer alan bankaların birleşmesi,
- Bankalarda hisse devirleri.

1.4.3.1. Sorunlu Bankaların Çözülmesi

2001 yılında başlayan yeniden yapılandırma programıyla; sektördeki etkinlik ve rekabeti artırmak amacıyla yönelik olarak, sektörde istikrarsızlık yaratan mali yapısı sorunlu bankalara müdahale edilmiş ve bu bankalar çözülmiştir. Bu amaca yönelik olarak, Tablo 1.11.'de gösterilen yatırım ve kalkınma bankaları, yönetim ve denetimi TMSF kapsamına alınmadan tasfiye suretiyle çözülmiştir.

Tablo 1.11: TMSF Dışında Çözülünen Bankalar

Banka Adı	Kuruluş Yılı	Fona Devir Tarihi	Mevcut Durum
Park Yatırım Bankası	1992	06.12.2000	Tasfiye edilmiştir.
İhlas Finans Kurumu	-	11.02.2001	Tasfiye edilmiştir.
Atlas Yatırım Bankası	1999	10.07.2001	Tasfiye edilmiştir.

Kaynak: Mercan, 2008: 71.

1.4.3.2. Banka Birleşmeleri

Sektörde kamu müdahalesi yoluyla gerçekleştirilen yeniden yapılanma düzenlemelerinin yanı sıra, piyasa dinamiklerine dayalı olarak birleşen bankalar Tablo 1.12.'de belirtilmiştir.

Tablo 1.12: Türk Bankacılık Sektöründe Banka Birleşmeleri

Birleşen Bankalar	Yeni Unvanı	Tarihi
Emlak Bankası ve Ziraat Bankası	Ziraat Bankası	09.07.2001
Tekfen Yat. ve Finansman Bnk. ve Bank Ekspres	Tekfenbank	18.10.2001
Morgan Guaranty Trust Co.ve The Chase Manhattan B.	The Chase Mnh.Bank	10.11.2001
Birleşik Türk Körfez Bankası ve Osmanlı Bankası	Osmanlı Bankası	29.08.2001
Osmanlı Bankası ve Garanti Bankası	Garanti Bankası	11.12.2001
Türkiye Sınai Kalkınma Bnk. ve Sınai Yatırım Bnk.	T.Sınai Kalkınma Bnk.	27.03.2002
Finansbank ve Fiba Bank	Finansbank	03.04.2003
Credit Lyonnais ve Credit Agricole Indosuez	Credit Agr.Indosuez	03.03.2004
Ak Uluslararası Bankası ve Akbank	Akbank	09.09.2005
Koçbank ve Yapı ve Kredi Bankası	Yapı ve Kredi Bnk.	28.09.2006

Kaynak: Mercan, 2008: 71.

1.4.3.3.Bankacılık Sektöründe Hisse Devirleri

Yeniden yapılandırma sürecinde, hisse devirleri yoluyla Türk Bankacılık Sektörü'nde yer alan yabancı sermayeli bankaların ağırlığının arttığı görülmektedir. 2002-2007 dönemi arasında 14 yabancı banka, Türkiye'deki mevcut bankalardan hisse devri almıştır (bkz. Tablo 1.13.)

Tablo 1.13: Bankacılık Sektöründe Hisse Devirleri

Hisse Devreden Banka	Hisse Devralan Kuruluş	Hisse Devri Sonrası Unvan	Tarihi
Koçbank	UniCredito	Koçbank	08.08.2002
Türkiye Ekonomi Bnk.	BNP Paribas	Türkiye Ekonomi Bankası	28.12.2004
Dışbank	Fortis Bank NV-SA	Fortis Bank	22.06.2005
Yapı ve Kredi Bnk.	Koç-Unicredito	Yapı ve Kredi Bankası	11.08.2005
Garanti Bankası	General Electric	Garanti Bankası	22.12.2005
Finansbank	National Bank of Greece SA	Finansbank	28.07.2006
C Kredi ve Kalk. Bnk.	Tarshish Hapolim Hold&Inv.Ltd.	Bank Pozitif Kredi Kalk.B.	17.08.2006
Arap Türk Bankası	Libyan Foreign Bank	Arap Türk Bankası	17.08.2006
Denizbank	Dexia Participation B. S.A.	Denizbank	28.09.2006
Tat Yatırım Bankası	Merrill Lynch European A.H.Inc.	Merrill Lynch Yatırım B.	30.11.2006
Akbank	Citibank Overseas I.C.	Akbank	06.12.2006
Şekerbank	Bank Turanalem JSC	Şekerbank	21.12.2006
MNG Bank	Arap Bank-Bank Med	Turkland Bank	28.12.2006
Tekfenbank	EFG Eurobank Ergasias S.A	Tekfenbank	23.02.2007

Kaynak: Mercan, 2008: 73.

1.5. BANKACILIK SEKTÖRÜ YENİDEN YAPILANDIRMA MALİYETİ

BDDK'dan elde edilen bilgilere göre, Türk Bankacılık Sektörü'nü yeniden yapılandırma toplam maliyeti 47.2 milyar dolardır (bkz. Tablo 1.14.).

Tablo 1.14: Türk Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Maliyeti

Kamu Bankalarına Aktarılan Kaynaklar	21.9 milyar dolar
- Görev Zararları İçin Oluşan Borç	19.2 milyar dolar
- Nakit Sermaye Desteği	2.5 milyar dolar
- Nakit Dışı Sermaye Desteği	0.2 milyar dolar
TMSF Bankaları İçin Aktarılan Kaynaklar	22.5 milyar dolar
- Kamu Sektöründen Aktarılan Kaynaklar	17.3 milyar dolar
- Özel Bankalar	5.2 milyar dolar
Özel Sektörden Aktarılan Kaynaklar	7.9 milyar dolar
- Özel Sektör Bankalarınca Aktarılan Kaynaklar	2.7 milyar dolar
- TMSF'den Aktarılan Kaynaklar	5.2 milyar dolar
Toplam	47.2 milyar dolar

Kaynak: Işıқтаç, 2009: 11.

BSYYP kapsamında kamu sermayeli bankalara aktarılan toplam kaynak maliyeti 21.9 milyar dolardır. Aktarılan kaynaklar içerisinde görev zararları için oluşan borç (19.2 milyar dolar), toplam maliyetin en yüksek tutarıdır. TMSF bünyesine alınan bankalar için aktarılan toplam kaynak maliyeti 22.5 milyar dolardır. Toplam maliyetin en büyük kısmını oluşturan fona devredilen bankalar, aynı zamanda yeniden yapılandırma uygulamalarının en fazla tartışılan konusudur. Özel sermayeli bankalar için aktarılan toplam kaynak maliyeti ise, 7.9 milyar dolardır (Esen, 2005: 12).

IMF tarafından yapılan çalışmada, diğer ülkelerdeki yeniden yapılandırma toplam maliyetleri GSYİH'nın yüzdesi şeklinde Tablo 1.15.'te gösterilmektedir.

Tablo 1.15: Banka Yapılandırmalarının Maliyetleri (GSYİH'nın yüzdesi)

Ülke	Yıl	GSYİH %	Ülke	Yıl	GSYİH %
Endonezya	1997	52.3	Venezuela	1994-1995	12.4
Bulgaristan	1994-1997	41.6	Finlandiya	1991-1993	11.2
Tayland	1997	34.8	Norveç	1988-1992	8.00
Şili	1981-1983	33.5	Japonya	1992-1998	8.00
Türkiye	2000	30.5	Polonya	1992-1995	7.4
Çek Cumh.	1991-1993	25.4	Malezya	1997	4.00
Kore	1997	23.1	ABD	1984-1991	2.1
Ekvator	1998-2001	21.7	İsveç	1991	-
Meksika	1994-1995	19.3	Rusya	-	-
İspanya	1977-1985	16.8			

Kaynak: Esen, 2005: 13.

Yeniden yapılandırma toplam maliyetini diğer ülkelerdeki banka yapılandırma maliyetleriyle karşılaştırdığımızda, aktarılan ödeneğin yüksek miktarlarda olduğu görülür. Türkiye’de uygulanan bankacılık yeniden yapılandırma programı, dünyada gerçekleştirilen en yüksek yapılandırma programlarından biridir (Esen, 2005: 12).

İKİNCİ BÖLÜM

**BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ETKİNLİK: TEMEL TANIMLAR,
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN ETKİNLİĞİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK
LİTERATÜRDE YER ALAN BAZI ÇALIŞMALAR VE ETKİNLİK ÖLÇÜM
YÖNTEMLERİ**

Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan ‘Bankacılık Sektöründe Etkinlik’ başlığı altında; etkinlik ve etkinlikle ilgili temel kavramların tanımlarına, Dünya’da ve Türkiye’de Bankacılık Sektörü’nün Etkinliğini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalara ve etkinlik ölçüm yöntemlerine yer verilmiştir.

2.1. TEMEL TANIMLAR

Etkinlik, etkililik, verimlilik ve performans kavramları genelde birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. Kullanımdaki bu kavram karmaşasını önlemek amacıyla, söz konusu kavramlara ait açıklamalara gereksinim duyulmuştur.

2.1.1. Etkinlik Kavramı, Etkinlik Bileşenleri ve Bankacılık Sektörü’ne Yönelik Etkinlik Ölçümünde Girdi-Çıktı Değişkenlerinin Tespiti

2.1.1.1. Etkinlik (Efficiency)

Literatürde etkinlik kavramına ilişkin çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

Ertuğrul ve Zaim (1996), etkinliği; ‘amaca ulaşmadaki başarı derecesi’ olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre; karar verme birimi amaçlarına ulaştığı zaman etkin, ulaşamadığı zaman etkin değildir denilebilir.

Zeydan (2005) etkinliği; ‘en az seviyedeki kaynaklarla, en fazla çıktılara ulaşabilme yeteneği’ olarak tanımlar.

Dikmen’in (2008) yaptığı çalışmada etkinlik; ‘çıktıları, en az kaynakla elde etme başarısının ölçüsü’ olarak tanımlanmaktadır.

Akan ve Çalmaşur ise etkinliği; ‘hedeflere ulaşma derecesini ve istenilen etki ile gerçekleşen etki arasındaki ilişki’ olarak ifade etmektedir. Etkinlikte çıktılarla, sonuçlar arasında ayırım yapmak önemlidir. Çünkü; sonuçları ölçmek ve değerlendirmek, girdi ve çıktıları ölçmek ve değerlendirmekten daha zordur.

Bakırcı (2006) tarafından yapılan çalışmada ise etkinlik; iktisat yazınında ‘minimum çaba veya maliyet ile, maksimum sonuçlar elde etme kapasitesi’,

organizasyonel anlamda ise, ‘girdi-çıktı mekanizması aracılığı ile, işlerin en doğru şekilde yapılması’ şeklinde tanımlanmaktadır.

Etkinlik kavramı, birbiriyle ilişkili çeşitli etkinlik tanımlarını geliştirmiştir. Etkinlik bileşenleri olarak adlandırılan bu tanımlar; teknik etkinlik, fiyat etkinliği ve ölçek etkinliğidir. Etkinlik bileşenlerinin toplamı, ekonomik ya da toplam etkinliği verir.

2.1.1.2. Etkinlik Bileşenleri

Etkinliğin, etkinlik bileşenleri ile sayısallaştırılması karar verme birimlerine üç şekilde fayda sağlar:

1-Benzer ekonomik birimler arasında karşılaştırma yapmayı ve karar vermeyi kolaylaştırır. Göreli etkinlik analizi yapılmasına imkan sağlar.

2-Ekonomik birimler arasındaki etkinlik değişimlerinin, yönü ve büyüklüğü belirlenir. Etkinlik değişimine neden olan faktörlerin ortaya konması, karar verme birimleri açısından son derece önemlidir.

3-Karar vericilere, politika oluşturmalarında yol gösterir (Deliktaş, 2002: 248).

Toplam etkinliği belirleyen etkinlik bileşenleri şunlardır:

- Teknik Etkinlik: Mevcut teknoloji çerçevesinde, belirli bir girdi bileşimi kullanılarak maksimum çıktının elde edilmesi veya belirli bir çıktı bileşiminin en az girdi kullanılarak üretilmesi başarısıdır (Baysal vd., 2005: 68).

Teknik etkinlik, 0 ile 1 arasında değişen değerler alır.

$$0 \leq \text{Teknik Etkinlik} \leq 1$$

Etkinliğin 1’e yaklaşması, performansın arttığını gösterir (Dikmen, 2008: 4).

- Fiyat Etkinliği (tahsis etkinliği): Karar verme biriminin girdi fiyatlarını dikkate alıp en doğru girdi bileşimini seçerek, maliyetlerini oransal olarak ne ölçüde azaltabildiğidir (Çıtak, 2008: 78).
- Ölçek Etkinliği: Uygun ölçekte üretim yapmadaki başarısıdır (Çiftçi, t.y.: 126).

2.1.1.3. Bankacılık Sektörüne Yönelik Etkinlik Ölçümünde Girdi-Çıktı Değişkenlerinin Tespiti

Bankacılık sektöründe etkinlik ölçümüne yönelik olarak yapılan çalışmalarda en çok sorun yaratan konu, girdi-çıktı değişkenlerinin nasıl belirleneceğidir. Bankacılık faaliyetlerinin niteliğine bağlı olarak, girdi-çıktı değişkenlerinin belirlenmesindeki sorun üç durumdan kaynaklanır:

1-Fiziki mal yerine hizmet üreten bankalarda, hizmetin ölçülmesinin ve hesaplanmasının güç olması,

2-Bankacılık faaliyetlerinin çok sayıda girdi ve çıktıya dayanması,

3-Bankaların temel fonksiyonunun tanımlanmasında güçlüklerle karşılaşılmasıdır (Coşkun ve Balatan, 2009: 33).

Bankacılık sektöründe etkinlik ölçümü için Veri Zarflama Analizi'nin uygulandığı durumlarda girdi-çıktı setinin belirlenmesinde; üretim yaklaşımı, aracılık yaklaşımı ve kar yaklaşımı olmak üzere üç yaklaşımdan birinin ya da birkaçının benimsendiği görülmektedir.

1-Üretim yaklaşımında; bankalar, emek (işgücü) ve sermaye (aynı ve nakdi) girdilerini kullanarak, mevduat (vadeli ve vadesiz) ve kredi (ticari krediler, gayrimenkul edindirme ve tesis kredileri) çıktılarını üreten karar verme birimleri olarak kabul edilmektedir. Üretim yaklaşımına göre girdi tespitinde, sadece işletme maliyetleri dikkate alınmaktadır. Bu yaklaşımda mevduat ve kredi çıktıları, hesap sayısı ile ölçülür. Üretim yaklaşımı genel olarak, bankaların maliyet etkinliğini araştırmayı amaçlayan çalışmalarda kullanılmaktadır.

2-Aracılık yaklaşımında; bankaların temel fonksiyonu, ödünç alınan fonlarla ödünç verilen fonlar arasında aracılık yapmak olarak tanımlanır. Yaklaşımda bankaların sermaye ve işgücünü kullanarak mevduatları, kredi ve yatırımlara dönüştürdüğü kabul edilir. Bu yaklaşıma göre, analizin girdilerini mevduat ve diğer kaynaklar; çıktılarını ise kredi ve diğer varlıklar oluşturur. Aracılık yaklaşımında girdi tespitinde, işletme maliyetlerine ek olarak faiz cinsinden maliyetlerde dikkate alınmaktadır. Çıktılar, üretim yaklaşımda olduğu gibi hesap sayısı cinsinden değil, parasal tutar olarak ifade

edilmektedir. Aracılık yaklaşımı genel olarak, bankaların maliyet toplamı ve rekabet gücünü araştırmayı amaçlayan çalışmalarda kullanılmaktadır (Tarım, 2001: 177).

3-Kar yaklaşımında; bankaların temel amacının kar maksimizasyonu olduğu kabul edilir. Bu amaca yönelik olarak bankalar, gelirlerini arttırmaya ve maliyetlerini azaltmaya çalışırlar. Bu yaklaşımda, girdi olarak işletme maliyetleri, faiz giderleri ve diğer faiz dışı giderler; çıktı olarak ise net faiz geliri ve faiz dışı gelirler alınmaktadır (Öncü ve Aktaş, 2007: 256).

Yukarıda açıklanan üç yaklaşımdan hangisinin seçileceği sorunu, araştırmacının çözümünü araştırdığı problemle doğrudan ilgilidir. Ancak, literatürde genellikle aracılık yaklaşımının, üretim yaklaşımı ve kar yaklaşımına tercih edildiği görülmektedir.

Aracılık yaklaşımının tercih edilme nedenleri (Öncü ve Aktaş, 2007: 257):

- Bankaların toplam maliyetlerinin önemli bir kısmını oluşturan faiz harcamalarının, toplam maliyetlere dahil edilmesinin analiz sonuçlarını daha gerçekçi kılması,
- Bankaların mevduatları satın almaları ve mevduatları diğer fonlarla birlikte, kredi ve yatırımlar için kullanmaları nedeniyle, analizde mevduatların girdi olarak kullanılmasının daha uygun olması,
- Girdi-çıktı değişkenlerinin parasal değerleriyle ifade edilmeleri ve bu bilgilere erişimin, üretim yaklaşımında kullanılan hesap sayısı bilgilerine erişiminden daha kolay olmasıdır.

2.1.2. Etkililik (Effectiveness)

Etkinlikle en fazla kavram kargaşası yaratan bileşen, etkililiktir.

- Etkinlik, mevcut kaynakların kullanımı ile ilgili olmasına karşın; etkililik, amaçlarla ve çıktılarla ilgili bir kavramdır.
- Etkinlik, amaçlara en az kaynakla ulaşmadaki başarı; etkililik ise, amaçlara ulaşmadaki başarı olarak tanımlanmaktadır (Özgür, 2007:113).

Yaldız (t.y.) etkililiği; ‘gerçekleşen çıktının, planlanan çıktıya oranı’ olarak ifade etmektedir.

Zeydan (2005) ise etkililiği; ‘bir organizasyonun önceden tanımlanmış amaçlarına ve hedeflerine ulaşabilme yeteneği’ olarak tanımlamaktadır.

Etkililik daha çok aşağıdaki soruların cevabıyla ilgilenmektedir:

- İhtiyaç duyulan mal ve hizmet üretildi mi?
- Çıktı üretiminde ne sağlanmak isteniyordu, ne sağlandı?
- Dönem başındaki planların yüzde kaç gerçekleşti? (Yaldız, t.y: 1).
- Etkililiğin örgütsel anlamda iki düzeyi vardır:
- Birinci düzey: Daha iyi bir örgütlenmeye sahip olma, daha yüksek performans standartlarına ulaşmadır.
- İkinci düzey: Hem içsel hem de dışsal kısıtlamaların ortadan kaldırılarak, ideal potansiyelin hedef alınmasıdır (Yaldız, t.y: 2).

2.1.3. Verimlilik (Productivity)

Verimlilik kelimesi literatürde ilk olarak, 1530 yılında Agricola tarafından kullanılmıştır. Fizyokratların 18. yüzyıldaki çalışmalarıyla, verimlilik kavramı daha açık bir anlam kazanmış ve ‘üretim hassası’ şeklinde tanımlanmıştır. Verimlilik kavramı, Agricola ve Fizyokratlardan sonra yaygın olarak Klasikler tarafından kullanılmıştır. Klasiklerin öncülerinden Adam Smith; ‘sınai üretimi yaratan emeği verimli, hizmetleri ise verimsiz’ kabul etmiştir. 19. yüzyılda iktisat bilimine analitik düşüncenin yolunu açan Neoklasikler’den Keynes, verimliliği; ‘talebin bir fonksiyonu’ olarak ele almıştır (Çoban, 2007: 21-22).

OECD (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı), ILO (Uluslar arası Çalışma Örgütü) ve EPA (Avrupa Verimlilik Ajansı) organizasyonları tarafından yapılan verimlilik tanımları ise şunlardır:

OECD’ye göre verimlilik; ‘çıktının, üretim öğelerinden birisine bölünmesi’dir.

ILO'ya göre verimlilik; 'üretimin, ürünlere (toprak, sermaye, emek, organizasyon) oranı'dır.

EPA'ya göre ise verimlilik; 'her bir üretim ögesinin, etkili kullanım derecesi'dir. Verimlilik her şeyden önce, bir düşünce tarzıdır. Sürekli olarak var olanı iyileştirmeye çalışır. Her zaman bugünün dünden, yarının bugünden daha iyi yapılabileceği temeline dayanan bir kavramdır.

OECD ve ILO verimliliği, teknik bir kavram olarak incelerken; EPA ise verimliliği sosyal bir kavram olarak incelemektedir (Yaldız, t.y.: 4).

Verimlilik ya da üretkenlik kavramı en basit tanımıyla, 'çıktının girdiye oranı'dır. Bu tanıma göre; verimlilik, etkinlik gibi görelî bir kavram değildir. İncelenen karar verme birimlerinin verimliliklerini birbirlerinden bağımsız olarak ölçme imkanı vardır (Tarım, 2001: 11).

Verimlilik basit şekilde aşağıdaki gibi formüle edilebilir:

$$\text{Verimlilik} = \frac{\text{Çıktı}}{\text{Girdi}}$$

2.1.4. Performans Kavramı ve Banka Performans Değerlendirme Sistemi'nin Hiyerarşik Yapısı

2.1.4.1. Performans (Performance)

Literatürde performans kavramıyla ilgili pek çok tanım yapılmakla beraber, bu tanımların genelde birbirlerine yakın anlamlar taşıdığı görülmektedir.

Performans; 'sistemin, belirli bir zaman sonucundaki çıktısı ya da çalışma sonucu'dur. Bu sonuç, işletme amacının yerine getirilme derecesi olarak değerlendirilmelidir. Buna göre performans; 'işletme amaçlarının gerçekleştirilmesi için gösterilen tüm çabaların değerlendirilmesi' olarak da tanımlanabilir.

Performans; 'bir işi yapan bireyin/grubun/işletmenin, amaçlanan hedeflere ne kadar ulaşabildiğinin, nicel ve nitel olarak anlatımı' şeklinde ifade edilmektedir (Gülcü vd., 2004: 90).

Her sistemin kendine özgü belirli amaçları vardır. Bu amaçlar genellikle; yüksek verimlilik, etkinlik, kar maksimizasyonu, maliyet minimizasyonu, hizmet alan memnuniyeti, büyüme gibi performans göstergeleri ile ifade edilmektedir. Dolayısıyla sistem faaliyetlerinin istenen amaçlara ulaşp ulaşmadığını kontrol etmek için, performans ölçümlerinin hesaplanması gerekir. Sistem performansının ölçülmesinde, kaynakların ne kadar etkin ve verimli kullanıldıkları belirlenmektedir (Özden, 2008: 167).

2.1.4.2. Banka Performans Değerlendirme Sistemi'nin Hiyerarşik Yapısı

Banka Performans Değerlendirme Sistemi'nin amacı; bir ekonomide fon fazlası olan kesimlerden, fon açığı olan kesimlere kaynakların aktarımını verimlilik, karlılık ve güvenilirlik ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirme görevini üstlenen bankaların performanslarının çok yönlü olarak değerlendirilmesidir.

Bankalar, amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik olarak çok yönlü değerlendirme yaparken iki alternatiften yararlanırlar (bkz. Şekil 2.1.):

- Birinci alternatif; işletmenin ekonomik yönüdür ve finansal performans ölçütleri olarak adlandırılır.
- İkinci alternatif ise; müşterilere ürün ve hizmetlerin sağlanması yönüdür ve finansal olmayan performans ölçütleri olarak adlandırılır.

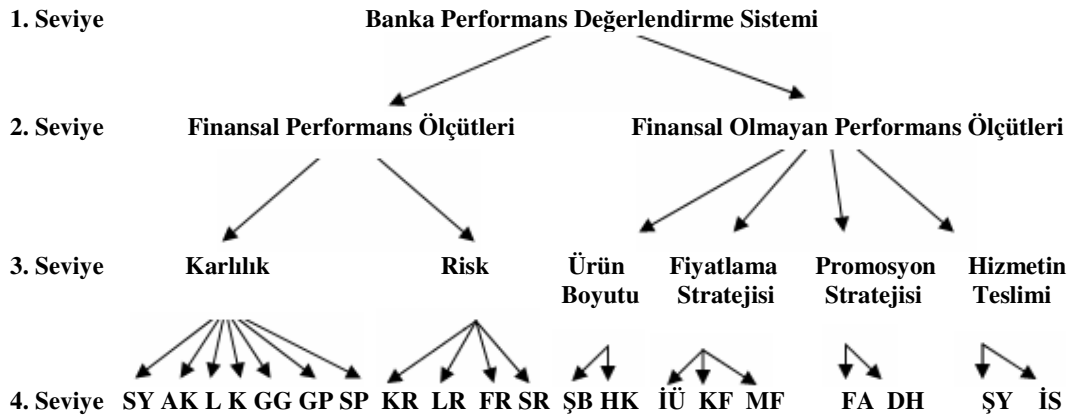
Banka Performans Değerlendirme Sistemi'nin ikinci seviyesini oluşturan finansal ve finansal olmayan ölçütlerin alt bileşenlerini (3. seviye); karlılık, risk, ürün boyutu, fiyatlama stratejisi, promosyon stratejisi ve hizmetin teslimi oluşturmaktadır.

Banka Performans Değerlendirme Sistemi'nin dördüncü seviyesinde yer alan alt kriterler ise şunlardır (Albayrak ve Erkut, 2005: 51-52):

- Karlılık Kriterleri: Sermaye yeterliliği (SY), aktif kalitesi (AK), likidite (L), karlılık (K), gelir-gider yapısı (GG), grup payı (GP) ve sektör payı (SP).
- Risk Kriterleri: Kredi riski (KR), likidite riski (LR), faiz oranı riski (FR) ve sermaye riski (SR).
- Ürün Boyutu Kriterleri: Şubesiz bankacılık (ŞB) ve hizmet kalitesi (HK).

- Fiyatlama Stratejisi Kriterleri: İşlem ücreti (İÜ), kredi faizleri (KF) ve mevduat faizi (MF).
- Promosyon Stratejisi Kriterleri: Fiyat ayrıcalığı (FA) ve danışmanlık hizmetleri (DH).
- Hizmetin Teslimi Kriterleri: Şube yeri (ŞY) ve işlem süreleri (İŞ).

Şekil 2.1: Banka Performans Sistemi'nin Hiyerarşik Yapısı

Kaynak: Albayrak ve Erkut, 2005: 51.

2.2. BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN ETKİNLİĞİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK LİTERATÜRDE YER ALAN BAZI ÇALIŞMALAR

Veri Zarflama Analizi, etkinlik sınırının belirlenmesine ve karar verme biriminin durumunun görelî etkinlik skoru halinde özetlenmesine imkan veren bir yöntemdir (Bakırcı, 2006: 3). 1978 yılında kar amacı gütmeyen kamu kuruluşlarının görelî etkinliğini belirlemek amacıyla kullanılan VZA yöntemi; zaman içerisinde sağlık, eğitim, bankacılık, sigortacılık ve taşımacılık gibi çeşitli alanlarda da uygulanmıştır (Yalama ve Sayım, t.y.: 3).

Bankacılık sektörü alanında literatürde VZA yöntemi kullanılarak, etkinliği ölçmek için yapılmış çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de yapılan bu çalışmalardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

2.2.1. Dünya’da Bankacılık Sektörü’nün Etkinliğini Belirlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalar

Bankacılık sektöründe VZA etkinlik ölçümüyle ilgili ilk çalışma, Sherman ve Gold tarafından 1985 yılında yapılmıştır. Sherman ve Gold yaptıkları çalışmada, banka şubelerinin etkinliğini analiz etmişlerdir (Yalama ve Sayım, t.y.: 3).

Charnes vd. (1990) yaptıkları çalışmada, bankacılık faaliyetleri ile etkinlik arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmışlardır (Özgür, 2008: 248).

Berg vd. (1991) tarafından yapılan çalışmada, Norveç Bankacılık Sektörü’nün deregülasyon dönemindeki (1980-1989) etkinlik değişimleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre; deregülasyon döneminde Norveç Bankacılık Sektörü’nün genel olarak büyük bir üretim artışı yaşamadığı, sektörde yer alan bankaların etkinlik yapılarının birbirine yaklaştığı ve özellikle etkin olmayan bankalarda daha fazla etkinlik artışı yaşandığı görülmüştür (Önal ve Sevimeser, 2006: 300).

Fukuyama (1995) yaptığı çalışmada, Japon Bankacılık Sektörü’nün 1989-1991 yılları arasındaki etkinliğini ölçmüştür. Fukuyama’nın çalışma sonunda elde ettiği önemli bulgu; incelenen dönemde bankaların genelinde yaşanan performans düşüşünün, hisse senedi fiyatlarının aniden düşmesinin hemen sonrasında başladığıdır. Çalışma sonunda elde edilen diğer önemli bulgu ise; bankalardaki üretim artışlarının etkinlik artışına değil, teknolojik ilerlemeye bağlı olduğu ve üretim azalışlarının teknolojik gerilemelerden değil, etkinlik azalışlarından kaynaklanmış olduğudur (Önal ve Sevimeser, 2006: 300).

Piloff ve Santomero (1996) yaptıkları çalışmada; banka birleşmelerinin, banka değerlerini hangi yönde etkilediğini analiz etmişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre; banka birleşmelerinin ve satın almalarının, değer artış beklentilerini gerçekleştirmediği ortaya çıkmıştır (Kılıç ve Akın, 2008: 238).

DeYoung ve Nolle (1996) tarafından yapılan etkinlik analizinde; yabancı bankaların, yerli bankalara göre daha az kar verimliliğine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Demir ve Gençtürk, 2007: 56).

Hasan ve Hunter (1996) yapmış oldukları çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri Bankacılık Sektörü’ndeki bankaların verimliliklerini incelemişlerdir.

Çalışmanın sonucunda; yabancı bankaların, yerel bankalara oranla daha az maliyet verimliliğine sahip olduğu bulgulanmıştır (Demir ve Gençtürk, 2007: 56).

Resti (1997) çalışmasında, İtalyan Bankacılık Sektörü'ne yönelik etkinlik araştırması yapmıştır. Çalışmanın sonuçlarına doğrudan etkisi olması nedeniyle, İtalyan Bankacılık Sektörü'nün genel yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Sektör; piyasa payı küçük, çok sayıda bankadan oluşmaktadır ve sektörde yer alan en büyük üç bankanın toplam piyasa payı %17'dir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, belirli ölçek büyüklüğünü aşan bankalarda etkinlik problemlerinin yaşandığı görülmüştür. Çalışmada, bankalar arasında büyük verimlilik farkları olduğu ve sektörde yer alan bankaların etkinlik açısından iki gruba ayrıldığı sonucu elde edilmiştir. Kuzey İtalya'daki bankaların Avrupa standartlarında olması nedeniyle, etkinlik açısından orta ve güney İtalya'daki bankalara göre daha iyi olduğu sonucuna varılmıştır (Önal ve Sevimeser, 2006: 300).

Akhavain vd. (1997) yaptıkları çalışmada; büyük banka birleşmelerinin, bankaların etkinliklerini nasıl etkilediğini ve fiyatlara olan etkisinin ne yönde olduğunu incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda; birleşen bankaların, mevcut büyük bankalara oranla kar etkinliklerinin daha çok arttığı, bu artışın gelirlerin ve verilen kredilerin artışından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Kılıç ve Akın, 2008: 238).

Ayadi vd. (1998) Nijerya Bankacılık Sektörü üzerine yaptıkları çalışmada, banka yönetiminin kalitesini belirlemeye çalışmışlardır (Kılıç ve Akın, 2008: 238).

Maçada ve Becker (1999), Brezilya Bankacılık Sektörü'nde yer alan 18 bankanın etkinlik değişimlerini incelemişlerdir (Özcan, 2007: 3).

Clarke vd. (1999) yaptıkları çalışmada, sektördeki yerli ve yabancı bankaların etkinliklerini analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda; yabancı bankaların, yerli bankalar üzerinde rekabet etkisi oluşturduğu bulgulanmıştır (Demir ve Gençtürk, 2007: 56).

Dages vd. (2000) tarafından yapılan çalışmada, Meksika ve Arjantin Bankacılık Sektörü'nde yer alan yabancı bankalarla, yerli bankaların karşılaştırması yapılmıştır. Analizin sonucunda; yerli bankalar ile yabancı bankaların benzer davranışlar gösterdikleri, kullandırılan kredi açısından ise yabancı bankaların, yerli bankalara göre daha güçlü olduğu ve sermaye yapısının tek başına verimlilik göstergesi olmadığı belirtilmiştir (Demir ve Gençtürk, 2007: 56).

Liu ve Tripe (2001) yaptıkları çalışmada, Yeni Zelanda Bankacılık Sektörü'nde 1989-1998 yılları arasında birleşen altı bankanın etkinlik değişimini incelemişlerdir. Çalışmada; birleşen altı bankadan üç bankada, satın alan bankaların, satın alınan bankalardan daha etkin olduğu belirlenmiştir. Çalışmadan elde edilen diğer önemli bulgu ise, altı bankadan dört bankanın etkinliğinin birleşmeyi takip eden iki yıl içerisinde artmış olduğudur (Kılıç ve Akın, 2008: 239).

Claessens vd. (2001) tarafından yapılan çalışmada; gelişmiş ve gelişmekte olan 80 ülkenin 7900 banka verisi kullanılarak, 1988-1995 yılları arasında yabancı banka girişlerinin, bankacılık sektörünü nasıl etkilediği analiz edilmiştir. Çalışmayla; gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların, yerli bankalara göre daha karlı olduğu ve yabancı banka girişlerinin sektörün gelişmesine önemli katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Demir ve Gençtürk, 2007: 56).

Chen (2002) yaptığı çalışmada, Tayvan Bankacılık Sektörü'nde faaliyette bulunan 39 bankanın teknik etkinlik düzeylerini; VZA, şans kısıtlı VZA ve Stokastik Sınır Analizi yöntemlerini kullanarak analiz etmiştir. Analizin sonuçlarına göre; kullanılan yöntemlerin tahmin edilen etkinlik sonuçlarında önemli farklılıklar oluşturduğu tespit edilmiştir (Akan ve Çalmaşur, 2009: 7).

Leong vd. (2003), Singapur Bankacılık Sektörü'nün 1993-1999 yılları arasındaki etkinlik değişimi ile ilgili çalışma yapmışlardır. İncelenen dönemde bankaların etkinlik skorlarının, ülkenin ve tüm sektörün içinde bulunduğu koşullarla uyumlu olduğu görülmüştür. Analiz sonuçlarına göre; bankaların finansal hizmet üretiminde 1993-1996 yılları arasında artış, 1997-1998 yıllarında düşüş ve 1999 yılında yeniden artış trendinde olduğu görülmüştür (Önal ve Sevimeser, 2006: 300).

Claessens ve Laeven (2003) tarafından yapılan çalışmada, 52 ülkenin banka verileri kullanılarak etkinlik analizi yapılmıştır. Araştırmayla; yabancı sermayeli bankaların, bankacılık sektöründeki rekabeti artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Demir ve Gençtürk, 2007: 56).

Webb (2003) yaptığı çalışmada, İngiliz Bankacılık Sektörü'nün 1982-1995 yılları arasındaki performansını ölçmüştür. Analiz kapsamına, sektörü kontrol eden yedi büyük banka alınmıştır. Çalışmanın sonucunda; analize dahil edilen bankaların, 1991 yılından itibaren genel ortalama etkinlik skorlarında düşüş görülmüştür. Yapılan

çalışmada, sektördeki en büyük iki bankanın 1982-1995 inceleme dönemi içerisinde en fazla etkinlik kaybına uğradığı sonucuna varılmıştır (Önal ve Sevimeser, 2006: 300-301).

Sturm ve Wiliams (2004) tarafından yapılan etkinlik çalışmasının sonuçlarına göre, yabancı bankaların üretkenlik açısından verimli olmadıkları bulgulanmıştır (Demir ve Gençtürk, 2007: 56).

Sufian (2004) gerçekleştirdiği çalışmada, Malezya Bankacılık Sektörü'nde yer alan ticaret bankalarının birleşme süreci öncesi ve sonrası, teknik ve ölçek etkinliklerini incelemiştir. Çalışma; ticaret bankalarındaki birleşmelerin, etkinliği olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Küçük ve orta ölçekli bankaların birleşme sonrasında, ölçek ekonomisinden daha çok faydalandıkları ortaya çıkmıştır. Büyük ölçekli bankalar ise, birleşme sonrasında ölçek etkinsizliği yaşamıştır. Ölçek etkinsizliğindeki artışa rağmen toplam etkinlikte artış olması, Malezya'da gerçekleştirilen banka birleşmelerinin başarılı olduğunu göstermiştir (Kılıç ve Akın, 2008: 239).

Khanam ve Khandoker (2005) yaptıkları çalışmada, 2001-2003 yılları arasında Bangladeş Bankacılık Sektörü'nde problemli bankaların etkinliklerini incelemiştir. Çalışma, Bangladeş Bankacılık Sektörü'nü VZA yöntemi ile inceleyen ilk araştırma olması yönünden önemlidir. Çalışmanın sonucunda; 2003 yılı itibariyle altı problemli bankanın etkinlikleri ölçülerek, etkin olamamanın kaynakları belirlenmiştir. Problemli bankalara ait etkinlik oranı %37.5 olarak bulunmuştur. Etkinlik yüzdesi düşük olan bankalara etkinliklerini artırmaları için, faiz giderleri ve faiz dışı giderlerini %37 oranında düşürmeleri; faiz dışı gelirlerini ise %37 oranında artırmaları yönünde önerilerde bulunulmuştur (Khanam ve Khandoker, 2005: 521-525).

Lin (2005) yaptığı çalışmada, 1997-1999 yılları arasında Tayvan Bankacılık Sektörü'nde yer alan 46 bankanın birleşme süreci sonrasındaki etkinliğini ölçmüştür. Çalışmayla; etkin banka ile etkin olmayan banka arasında gerçekleştirilen birleşmenin, bankanın maliyet etkinliğini belirgin bir şekilde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya göre; banka birleşmelerinin, bankaların maliyet etkinliğine etkisinin sınırlı olduğu ve küçük bankaların daha etkin çalıştığı tespit edilmiştir (Kılıç ve Akın, 2008: 239).

Berger vd. (2006) tarafından yapılan çalışmada, Çin Bankacılık Sektörü'nde yer alan bankaların verimlilik değişimleri analiz edilmiştir. Analizde; Çin'de yapılan reformlar sonucunda devletin hissedar olduğu banka sayısında azalma, yabancıların hissedar olduğu banka sayısında artış olduğu ve yabancıların hissedar olduğu bankaların büyük çoğunluğunun, devlet bankalarına göre daha verimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Demir ve Gençtürk, 2007: 56).

Sherman ve Rupert (2006) yaptıkları çalışmada, dört bankanın birleşmesi sonucu oluşan bankanın, 200'e yakın şubesinin etkinlik değişimlerini incelemişlerdir. Çalışmayla; birleşme sonrasında oluşan bankanın %22 oranında faaliyet etkinliğinin arttığı, ayrıca her bir bankanın birleşme öncesine göre %7 maliyet etkinliği kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Birleşme sonrasındaki dört yıl içerisinde beklenen değer artışının pek fazla sağlanamamasının nedenleri olarak; siyasi baskılar, personelin entegrasyon zorlukları, sistem entegrasyonunda yaşanan zorluklar, finansal faktörler gösterilmiştir (Kılıç ve Akın, 2008: 239).

Shahooth ve Battal (2006) tarafından yapılan çalışmada, 1999-2001 yılları arasındaki süreçte 24 İslami bankanın etkinliği incelenmiştir. Analiz sonuçlarına bakıldığında; inceleme kapsamına alınan çoğu bankanın etkin olduğu, kalan bankaların ise etkinliklerini artırma yönünde bir trende sahip olduğu görülmektedir. 1999 yılında 9, 2000 yılında 16 ve 2001 yılında 14 banka verimli olarak bulunmuştur. Etkinlik yüzdesi en düşük olan bankalar; 1999 yılında Yemen İslami Bankası, 2000 yılında Arap İslami Bankası, 2001 yılında ise Sudan Bankası'dır. Bankaların verimlilik yüzdesi 1999 yılında %37.5; 2000 yılında %66.7 ve 2001 yılında %58.3'tür (Shahooth ve Battal, 2006: 134-154).

Cornett vd. (2006), ABD Bankacılık Sektörü'ndeki banka birleşmelerinin, bankaların performanslarını nasıl etkilediği üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucunda; banka birleşmelerinin, performansı artırıcı etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, büyük banka birleşmelerinin küçük banka birleşmelerine oranla, performansı artırıcı etkisinin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir (Kılıç ve Akın, 2008: 239).

Gourlay vd. (2006) yaptıkları çalışmada, Hindistan'da 1991-1992 ve 2004-2005 yıllarında gerçekleştirilen banka birleşmelerinin, banka performanslarını ne yönde

etkilediğini analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda; birleşen bankaların etkinliklerinin, birleşme öncesine göre daha iyi olduğu tespit edilmiştir (Kılıç ve Akın, 2008: 240).

Rezitis (2007) yaptığı çalışmada, Yunan Bankacılık Sektörü'nde 1993-2004 yılları arasındaki banka satın almalarının, bankaların etkinliğini ve Malmquist TFFV endeksini nasıl etkilediğini analiz etmiştir. İncelenen dönemde, banka birleşmelerinin ve satın almalarının bankaların teknik etkinliğini ve toplam faktör verimliliğini negatif yönde etkilediği, birleşmeyen bankaların ise etkinliğinin arttığı gözlemlenmiştir (Kılıç ve Akın, 2008: 240).

Fricke (2007) yaptığı çalışmada; Almanya, Avusturya, İsveç ve İngiltere bankacılık sektörlerinde 2002 yılında gerçekleştirilen birleşme ve satın almaların, bankaların birleşme sonrası performansını ne yönde etkilediğini incelemiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre; Almanya hariç, diğer ülkelerdeki banka birleşme ve satın almalarının banka performanslarını olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır (Kılıç ve Akın, 2008: 240).

Arslan (2007) yaptığı çalışmada, BNP Paribas ve TEB anlaşmasını inceleyerek, sınır ötesi satın almaların değer yaratma ve yönetsel etkinlik üzerindeki etkilerinin ne olduğunu tespit etmeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda, yeni hizmet ve ürünler ile birlikte bankanın faaliyet performansının da arttığı görülmüştür (Kılıç ve Akın, 2008: 240).

Sufian ve Majid (2007) yaptıkları çalışmada, banka birleşmelerinin ve satın almalarının Singapur Bankacılık Sektörü'nü nasıl etkilediğini analiz etmişlerdir. Çalışmayla; birleşme ve satın almaların, bankaların performanslarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Kılıç ve Akın, 2008: 240).

Al-Sharkas vd. (2008) yapmış oldukları çalışmada, ABD Bankacılık Sektörü'ndeki banka birleşmelerinin ve satın almalarının, bankacılık sektörü üzerine olan etkilerini incelemiştir. Çalışma sonucunda; birleşmelerin, bankaların maliyet ve kar etkinliklerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Ayrıca, birleşen bankaların birleşmeyen bankalara göre daha etkin olduğu da tespit edilmiştir. Çalışma; birleşmelerin bankalar için ekonomik olarak rasyonel bir karar olduğu ve bankacılık sektörünün birleşmeler sonrasında gelişmiş teknolojiyi kullanma avantajını elde ettiğini göstermiştir (Kılıç ve Akın, 2008: 240).

Nenovsky vd. (2008) yaptıkları çalışmada; 1999-2006 yılları arasındaki süreçte Bulgaristan Bankacılık Sektörü'nün, geleneksel yaklaşımla ve VZA yöntemi ile banka verimliliği dinamiklerine odaklanmışlardır. Araştırmada; sermaye değişimi, yabancı mevduat bankalarının yerel bankacılık sektörüne etkileri, rekabet, banka fonlarının ve yükümlülüklerin yapısı, merkez bankasının kredi etkinlikleri karşısındaki tutumu gibi faktörlerin banka verimliliği üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bulgaristan Bankacılık Sektörü etkinliğinin, sermaye yapısı ve banka fonları doğrultusunda çeşitli ana gruplara ayrılarak analiz edildiği çalışma sonucunda; yabancı sermayeli bankaların, yerel bankalardan daha etkin olduğu görülmüştür. Yabancı sermayeli bankaların yüksek etkinlik yüzdelerine sahip olmasının nedenleri olarak; teknolojik gelişmelerden daha iyi faydalanmaları, daha iyi yönetim bilgisine ve deneyimine sahip olmaları belirtilmiştir. Kamu bankalarının özelleştirilmesinin, hem özelleşen hem de sektörde yer alan tüm bankaların etkinliği üzerinde olumlu bir etki oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmayla ortaya çıkan bir diğer sonuç ise; incelenen dönemdeki büyük ölçekli bankaların küçük ölçekli bankalara oranla daha yüksek etkinliğe sahip olduğudur. Büyük bankaların daha yüksek etkinliğe sahip olmalarının nedenleri olarak, azalan işletim masrafları ve ölçek ekonomisi belirtilmiştir (Nenovsky vd., 2008: 1-33).

Nitoi (2008) yaptığı çalışmada, Romanya Bankacılık Sektörü'nde yer alan 15 mevduat bankasının 2006-2008 yılları arasındaki etkinlik ve verimlilik değişimlerini inceleyerek, performanslarını belirlemiştir. Araştırma sonucunda, mevduat bankalarının verimliliğinin 2006 yılından itibaren gelişme göstermiş olmasına rağmen, maliyet etkinliklerinin görece düşük olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca, Malmquist TFFV endeksinin 2007 yılında artış göstermiş olmasına karşın, bankaların ortalama verimlilik değerinin 2008 yılında azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışma, büyük bankaların daha verimli olduğunu göstermiştir. En düşük verimlilik yüzdelerine sahip bankalar ise, Romanyalı ortakların sahip olduğu bankalardır. Ölçek verimliliği değerleri arasındaki farkın az olması, çalışma kapsamındaki bankaların ölçek ekonomilerinden faydalanabilecek seviyede faaliyet gösterdikleri anlamına gelmektedir. Bankaların teknik etkinlik yüzdeleri ise, tüm bankaların sınır değerlere yakın faaliyette bulunduklarını göstermiştir (Nitoi, 2008: 1-15).

Osman vd. (2008) tarafından yapılan çalışmada, Lübnan Bankacılık Sektörü'nde yer alan bankaların 1997-2004 yılları arasındaki etkinlikleri aracılık

yaklaşımı girdi-çıktı değişkenlerine göre incelenmiştir. Çalışma, Lübnan Bankacılık Sektörü'nü VZA yöntemi ile inceleyen ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Analiz sonucunda; sektörde yer alan görece etkin bankalar belirlenmiş, etkin olmayan bankalar sınıflandırılmıştır. Çalışma; risk altındaki bankalara erken uyarı sinyalleri verilerek, bu bankaların sektörü yönetme ve kontrol altında tutmakla sorumlu olan Lübnan Merkez Bankası'nın banka kontrol komisyonu tarafından incelemeye alınmasına imkan sağlamıştır (Osman vd., 2008: 1-9).

Behr ve Heid (2008) yapmış oldukları çalışmada, Almanya Bankacılık Sektörü'nde 1995-2000 yılları arasında gerçekleşen banka birleşmelerini inceleyerek, birleşmelerin bankaların kar ve maliyet etkinlikleri üzerindeki etkilerini tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda; banka birleşmelerinin bankaların kar ve maliyet etkinliklerine etkisinin nötr olduğunu gözlemlemişlerdir (Kılıç ve Akın, 2008: 241).

Staub vd. (2009) tarafından yapılan çalışmada; Brezilya Bankacılık Sektörü'nde yer alan bankaların 2000-2007 yılları arasındaki süreçte verimlilikleri incelenmiş, sahiplik yapısının banka verimlilikleri üzerinde yakın dönemde önemli değişikliklere neden olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmacılar, yabancı sermayeli bankaların yerel sermayeli bankalardan daha verimli olup olmadığını; banka verimliliklerinin son yıllarda artıp artmadığını; verim düşüklüğünün nedenlerini; farklı etkinlik yüzdelğinde bulunan bankaların, maliyet etkinliklerinin de farklı olup olmadığını; büyük ölçekli bankaların daha verimli olup olmadığını ve özel bankaların, devlet bankalarından daha yüksek verimliliğe sahip olup olmadığını bu çalışma sonucunda öğrenmeyi hedeflemişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda; yabancı sermayeli bankaların, yerel bankalara oranla çok daha düşük verimliliğe sahip bankalar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, 'global avantaj hipotezi'nin Brezilya Bankacılık Sektörü'nde geçerli olmadığını göstermiştir. Ayrıca araştırmanın sonucunda; küçük ölçekli bankaların, büyük ölçekli bankalara göre daha verimli olduğu raporlanmıştır (Staub vd., 2009: 1616-1628). Moffat ve Valadkhani (2009) yaptıkları çalışmada, Botswana'nın en büyük 10 bankasının 2001-2006 yılları arasındaki teknik verimliliklerini incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre; incelenen her dönemde Bank of Baroda, First National Bank ve Botswana Savings Bank en yüksek verime sahip bankalar; Botswana Development Corporation, African Bank Corporation ve National Development Bank ise en düşük verime sahip bankalar olarak bulunmuştur. Varlık

seviyelerine göre en verimli bankalar arasında hem küçük, hem de büyük ölçekli bankalar yer almaktadır. Çalışmada, kırsal kesimlerde daha fazla şube açmanın bankaların verimliliğini azaltacağı düşüncesinin Botswana için geçerli olmadığı ortaya çıkmıştır. Sonuçlar, kırsal bölgelerde çok sayıda şubesi bulunan Botswana Savings Bank'ın verimlilik yüzdesinin üst seviyelerde olduğunu göstermiştir. Araştırmacılar; Botswana'daki finansal kuruluşların verimliliklerini, dünyadaki diğer bankaların seviyesine çıkarmak için kaynaklarını daha etkili bir şekilde kullanmalıdır önerisinde bulunmuştur. Ayrıca, hizmet masraflarını dolaylı olarak azaltacağından, bankaların telefon ve internet bankacılığı gibi hizmet teknolojilerini benimsemelerinin de verimliliklerini artırmak için etkili bir yöntem olduğunu söylemişlerdir (Moffat ve Valadkhani, 2009: 24-26).

Tablo 2.1: Dünya'da Bankacılık Sektörü'nde VZA İle Etkinlik Ölçümüne Yönelik Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Girdi-Çıktı Değişkenleri

Araştırmacı	Girdi	Çıktı
Rangan vd. (1988)	- Personel Sayısı - Defter Değeri - Mevduat Sertifikası	- Gayri Menkul Kredisi - Ticari ve Sınai Krediler - Tüketici Kredisi - Vadesiz Mevduat - Vadeli Tasarruf Mevduatı
Elyasiani-Mehdian (1990)	- Personel Sayısı - Sabit Varlık - Mevduat Sertifikası - Mevduat Sertifikası Dışı Mevduat	Toplam Gelir
Ferrier-Lovell (1990)	- Personel Sayısı - Kira-Donanım Giderleri - Malzeme Giderleri	- Vadesiz Mevduat Hesabı - Vadeli Mevduat Hesabı - Gayri Menkul Kredisi - Tesis Kredisi - Ticari Kredi
Charnes vd. (1990)	- Toplam İşletme Giderleri - Toplam Faiz Dışı Harcama - Şüpheli Alacaklar Karşılığı - Batık Kredi Miktarı	- Toplam Faaliyet Geliri - Toplam Faiz Geliri - Toplam Faiz Dışı Gelir - Toplam Kredi
Berg vd. (1991)	- İşgücü - Makine - Malzeme - Bina	- Vadesiz Mevduat - Vadeli Mevduat - Kısa Vadeli Krediler - Uzun Vadeli Krediler - Diğer Hizmetler
Thompson vd. (1996)	- Personel Sayısı - Fiziki Sermaye - Yabancı Fonlar - Şube Sayısı ve Mevduat	- Toplam Kredi - Toplam Faiz Dışı Gelir

Tablo 2.1: (Devam) Dünya’da Bankacılık Sektörü’nde VZA İle Etkinlik Ölçümüne Yönelik Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Girdi-Çıktı Değişkenleri

Araştırmacı	Girdi	Çıktı
Tatje-Lovell (1996)	- Personel Sayısı - Personel Dışı Harcamalar	- Krediler - Tasarruf ve Çek Hesabı
Taylor vd. (1997)	- Toplam Mevduat - Toplam Faiz Dışı Gider	Toplam Gelir
Ferrier-Hirschberg (1997)	- Personel Sayısı - Sabit Varlıklar - Tüketici Mevduat Hesabı Sayısı - Ticari Mevduat Hesabı Sayısı - Sinai Mevduat Hesabı Sayısı	- Krediler - Bankalar Arası Mevduat - Yatırımlar - Şube Sayısı
Ayadi vd. (1998)	- Faiz Giderleri - Personel Giderleri - Yönetim Giderleri - Toplam Mevduat	- Toplam Krediler - Faiz Gelirleri - Faiz Dışı Gelirler
Maçada ve Becker (1999)	- Sabit Varlık - Çalışan Sayısı - Harcamalar - Yatırımlar	- Geri Ödenen Kredi Miktarı - Kar
Sufian (2004)	- Personel Giderleri - Sermaye - Toplam Mevduat	- Toplam Krediler - Menkul Değerler
Khanam ve Khandoker (2005)	- Faiz Giderleri - Faiz Dışı Giderleri	- Faiz Gelirleri - Faiz Dışı Gelirler
Shahooth ve Battall (2006)	- Sermaye - Sermaye İhtiyatları - Mevduat	- Yatırımlar - Varlıklar
Rezitis (2007)	- Duran Varlık Değeri - Personel Sayısı	- Toplam Kredi - Mevduat
Nitoe (2008)	- Mevduat ve Borçlanılan Fonlar - Personel Sayısı - Şube Sayısı	- Krediler - Gelir Getiren Varlıklar - Ana İşletme Karı
Nenovsky vd. (2008)	1. Analiz Girdileri: Faizler ve İlgili Giderler, Faiz Dışı Giderler 2. Analiz Girdileri: Sabit Varlıklar, Personel Sayısı, Mevduat	1. Analiz Çıktıları: Faizler ve İlgili Gelirler, Faiz Dışı Gelirler 2. Analiz Girdileri: Krediler, Menkul Kıymetler
Osman vd. (2008)	- Faiz Giderleri - Genel Giderler - Toplam Mevduat - Personel Sayısı - Şube Sayısı	- Faiz Gelirleri - Faiz Dışı Gelirler - Toplam Krediler
Staub vd. (2009)	- Satın Alınan Fonlar - Sermaye - İşçilik	- Yatırımlar - Toplam Krediler - Mevduat
Moffat ve Valadkhani (2009)	1. Analiz Girdileri: Mevduatlar, İşçilik, İşletme Giderleri 2. Analiz Girdileri: Faiz Giderleri, İşçilik, İşletme Giderleri 3. Analiz Girdileri: 2. Analiz Girdileriyle Aynı	1. Analiz Çıktıları: Krediler, Yatırımlar 2. Analiz Çıktıları: Krediler, Yatırımlar, Mevduatlar 3. Analiz Çıktıları: Faiz Gelirleri, Faiz Dışı Gelirler

Kaynak: Tarım, 2001: 178-179. Kılıç ve Akın, 2008: 239-240.

Tablo 2.1.'de Dünya'da Bankacılık Sektörü'nde VZA yöntemi ile etkinlik ölçümüne yönelik olarak yapılan çalışmalarda araştırmacıların kullandıkları, girdi-çıktı değişkenleri gösterilmektedir. Yapılan çalışmalarda, girdi-çıktı veri setleri için seçilen faktörlerin, sayı ve değişken açısından farklı olduğu görülmektedir.

2.2.2. Türkiye'de Bankacılık Sektörü'nün Etkinliğini Belirlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalar

Türk Bankacılık Sektörü'nde etkinlik ve verimlilik ölçümüne yönelik yapılan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Aşağıda bankacılık sektöründe etkinlik, verimlilik ve performans ölçümleriyle ilgili olarak yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Türk Bankacılık Sektörü'nde etkinlik ölçümüne yönelik olarak yapılan ilk çalışma, Aydoğan ve Çapoğlu tarafından 1989 yılında yapılmıştır (Atan ve Çatalbaş, 2000: 2).

Ertuğrul ve Zaim (1996) 1981-1990 yılları arasını inceleme dönemi olarak aldıkları çalışmada; finansal serbestleşme ve 1994 bankacılık krizinin, Türk Bankacılık Sektörü'ne etkilerini analiz etmişlerdir. Araştırmada; kamu sermayeli bankaların, özel ve yabancı sermayeli bankalara oranla daha etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ertuğrul ve Zaim, 1996).

Yolalan (1996) yaptığı çalışmada, finansal rasyoları kullanarak bankaların gruplar itibari ile göreliliklerini incelemiştir. Çalışmada; özel ve yabancı sermayeli bankaların, kamu sermayeli bankalara oranla daha etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yalama ve Sayım, t.y.: 3).

İleri (1997) yaptığı çalışmada, İMKB'ye kote olan 10 bankanın etkinliğini incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre; 5 banka etkin bulunmuştur (Özcan, 2007: 31).

Jackson vd. (1998), VZA'ya dayalı Malmquist TFV endeksini kullanarak Türk Bankacılık Sektörü'ndeki mevduat bankalarının etkinlik ve verimlilik gelişimini analiz etmişlerdir. Araştırmada; 1993-1994 finansal kriz dönemi hariç, rekabetteki ve teknolojik ilerlemelerdeki gelişmeler nedeniyle, yabancı ve özel sermayeli bankaların kamu sermayeli bankalarından daha etkin olduğu görülmüştür. Çalışmada, 1994 krizinin

bankaların etkinliği ve verimliliği üzerindeki olumsuz etkisi ortaya konmuş ve kriz sonrasında alınan önlemlerin bankaların etkinliğini arttırdığı raporlanmıştır (Öncü ve Aktaş, 2007: 251).

Yıldırım (1999) yaptığı çalışmada, 1988-1996 yılları arasındaki süreçte, bankaların etkinlik ve verimlilik değişimlerini incelemiştir. Araştırmayla; incelenen dönem boyunca Türk Bankacılık Sektörü'nde ölçeğe göre azalan getiri olduğu, etkin bankaların daha karlı olduğu ve aktif kalitesi ile verimlilik arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Özcan, 2007: 31).

Atan ve atalbaş (2000) tarafından yapılan çalışmada, hangi sermaye yapısındaki bankaların daha etkin olduğu ve 2002 Aralık-2004 Eylül bilanço dönemleri arasında banka gruplarının aracılık etkinliğinde değişim olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonucunda; Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren tüm bankalar için, Aralık 2002-Eylül 2004 yılları arasında 3'er aylık bilanço dönemleri için ortalama etkinlik yüzdesi %69.7 olarak bulunmuştur. Ortalama etkinlik yüzdesi en yüksek olan banka grubu sırasıyla; yabancı sermayeli bankalar, özel sermayeli bankalar ve kamu sermayeli bankalardır. Çalışmada; bankaların sermaye yapısında kamu otoritesinin etkisinin olması, etkinliği azaltıcı; buna karşın sermaye açısından yabancı sermayeye sahip olmak ise etkinliği artırıcı bir unsur olarak belirtilmiştir (Atan ve atalbaş, 2000: 1-13).

Mercan ve Yolalan (2000) tarafından yapılan çalışmada, 1989-1999 yılları arasında mevduat bankalarının finansal performansı incelenmiştir. Analizden elde edilen bulgular; 1989 yılında sermaye hareketlerinin serbestleşmesinin etkinlik artışına neden olduğu, 1989 yılında başlayan bu artışın 1993 yılında en yüksek değere ulaştığı ve 1994 yılında oluşan ekonomik krizin artış yönlü bu trendi geri evirdiğidir. Çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç ise; kamu sermayeli bankaların, özel ve yabancı sermayeli bankalara göre etkinlik açısından daha düşük performansa sahip olduğudur. Kamu sermayeli bankalarının etkinlik değerlerinin düşük olmasına karşın, 1989 yılında sermaye hareketlerinin serbestleşmesinden ve 1994 finansal krizinden çok fazla etkilenmediği bulgulanmıştır. Ayrıca, 1994 krizinden küçük bankaların, büyük bankalara oranla daha fazla etkilendiği görölmüştür (Mercan ve Yolalan, 2000: 1-26).

Tarım ve Cingi (2000) tarafından yapılan çalışmada, 1989-1996 yılları arasında mevduat pazar payı %1'den büyük olan kamu ve özel sermayeli 21 bankanın etkinliği ölçülmüştür. Analizden elde edilen bulgu; etkinlik sıralamasının her yıl değişken nitelikte olduğudur. Çalışmanın sonucunda; incelenen dönemlerin (1989-1996) hiçbirinde kamu sermayeli bankalar, etkin olarak bulunamamıştır. Ayrıca, özel sermayeli bankaların göreceli etkinliklerinin, kamu sermayeli bankalara oranla daha iyi olmasının nedeni olarak ise, ölçek etkinliği gösterilmiştir (Tarım, 2001).

Köksal (2001) yaptığı çalışmada, Türk Bankacılık Sektörü'nün 1999 yılındaki performansını kamu, özel ve yabancı sermayeli olmak üzere toplam 37 bankayı incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre; 37 bankadan, 18 banka (2 kamu-14 özel-2 yabancı sermayeli) etkin bulunmuştur (Özgür, 2007: 135-136).

Bozdağ vd. (2001) tarafından yapılan çalışmada, özel ve kamu sermayeli 21 mevduat bankasının 2000 yılına ait performans değerlendirmesi incelenmiştir. Çalışmada; 2000 yılında kamu sermayeli bankaların etkin olmadığı, özel sermayeli mevduat bankalarının ise bazılarının etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özgür, 2007: 135-136).

Işık (2001) tarafından yapılan çalışmada; Türkiye'de yaşanan 1994 finansal krizinin, mevduat bankalarının performansı üzerindeki etkileri incelenmiştir. 1992-1996 yıllarını kapsayan çalışmanın sonuçları; finansal kriz nedeniyle bankaların önemli etkinlik ve verimlilik kayıplarına uğradıklarını ortaya koymuştur. İncelenen dönemde, verimlilik değişimi V şeklinde bir trend izlemiştir. 1994 yılında bankaların hem aktif, hem de pasif kalemlerinde belirgin bir azalma görülmüştür. Mevduat bankalarında görülen verimlilik kaybının, teknik etkinlik azalışından çok teknolojideki gerilemeden kaynaklandığı belirtilmiştir. Çalışmanın diğer önemli sonucu ise, kriz döneminde kamu bankalarında %4 oranında verimlilik artışı görülmesine rağmen, özel ve yabancı sermayeli bankalarda verimlilik azalışı yaşanmıştır (Işık, 2001: 31-74).

Çolak ve Altan (2002) yaptıkları çalışmada, kamu ve özel sermayeli bankaların 1999-2000 yıllarındaki performanslarını analiz etmişlerdir. Araştırmada; küçük ölçekli bankaların, büyük ölçekli bankalara göre daha etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özcan, 2007: 33).

Ekren ve Emiral (2002) yaptıkları çalışmada, 1998-2000 yılları arasında sektörde faaliyet gösteren 71 mevduat ve kalkınma-yatırım bankasının etkinliğini ölçmüşlerdir. Çalışmanın sonucunda; Türk Bankacılık Sektörü piyasa yapısında, yoğunlaşma oranının yüksek olduğu ve sistemin oligopol bir yapıda olduğu belirtilmiştir. Çalışmada; en düşük etkinlik yüzdesine sahip grubun TMSF'ye devredilen bankalar olduğu, en yüksek etkinlik yüzdesine sahip grubun ise kamu sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ekren ve Emiral, 2002: 1-32).

Canbaş ve Vural (2002) yaptıkları çalışmalarında, bankaların aracılık faaliyetlerinde ne derece etkin olduğunu ve TMSF'ye alınan bankaların etkinlik düzeylerinin sektördeki diğer bankalara göre, düşük olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda; yabancı sermayeli bankaların etkinlik skorlarının, yerli bankalara göre daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Çalışmada, kamu bankalarının etkinlik skorları zaman zaman diğer banka gruplarına göre düşük çıkmıştır. Özel sektör bankalarının etkinliklerinin bazı dönemlerde, kamu bankalarından düşük çıkmasına neden olarak TMSF'ye devredilen bankaların etkisi gösterilmiştir (Önal ve Sevimeser, 2006: 301-302).

Kurt (2002) tarafından yapılan çalışmada, 1992-2000 yılları arasında 22 mevduat bankasının etkinlik ölçümü incelenmiştir. Araştırmada; incelenen dönemde (1992-2000) kredilerinde büyük artış olan bankaların, etkinliklerinin daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır (Özgür, 2007: 137).

Altınok (2002) yaptığı çalışmasında, 2000 yılındaki 41 kamu ve özel sermayeli bankanın etkinlik değerlendirmesini incelemiştir. Analiz bulgularına göre; 2000 yılında kamu sermayeli bankalar etkin değildir, özel sermayeli mevduat bankalarının ise bazıları etkin, bazıları etkin değildir sonucuna ulaşılmıştır. Etkin olmayan mevduat bankaları için, potansiyel iyileştirme değerleri belirtilmiştir (Özgür, 2007: 137).

Atan (2003) tarafından yapılan çalışmada, 1991-2001 yılları arasındaki süreçte 44 banka için etkinlik ölçümü yapılmıştır. Analizin sonuçlarına göre; kamu ve özel sermayeli bankaların, yabancı bankalara göre etkinliğe daha yakın değerler aldıkları tespit edilmiştir (Demir ve Gençtürk, 2007: 57).

Denizer vd. (2003) tarafından yapılan çalışmada, 1970-1994 yılları arasındaki süreçte 49 bankanın, CCR ve BCC modellerine göre etkinlik değişimleri incelenmiştir. Çalışmada, liberalizasyon politikalarının bankaların verimlilik artışlarına etkileri araştırılmıştır. Analizde; 1980 öncesi dönemde daha istikrarlı görünen sektörün genel performansının, liberalizasyon süreci ile dalgalanmaya başladığı sonucuna ulaşılmıştır. 1980 öncesinde özel ve yabancı sermayeli bankalara göre daha kötü performans sergileyen kamu sermayeli bankaların, 1980 sonrası dönemde etkinlikleri artmıştır. Çalışmadan elde edilen önemli bir diğer bulgu ise; tüm bankaların performanslarının aynı yönde dalgalanmış olmasıdır. Bankaların aynı zamanda aynı etkinlik trendinde hareket etmelerinin sebebi olarak, genel ekonomik şartlar gösterilmiştir (Denizer vd., 2003: 1-58).

Kıllı ve Atan (2004) yaptıkları çalışmada, 2003-2004 yıllarına ait 3 farklı etkinlik analizi yapmışlardır. Birinci analizin sonuçlarına göre elde edilen bulgu; çok az sayıda bankanın etkin olduğudur. Etkin çıkan bankaların ortak özelliği, küçük ölçekli bankalar olmasıdır. İkinci analizin sonucu; uygulamanın bankacılık rasyoları ile yapılması ve girdi-çıktı sayısının artırılması etkinlik ölçümünü artırmaktadır. Üçüncü analiz sonuçları; girdi-çıktı değişkenlerinin sayısını arttırmak çözüm sonuçlarını çok fazla etkilemekte ve bankaların tamamına yakınının etkin bulunmasına neden olmaktadır (Özgür, 2007: 138-139).

Kıllı (2004) yaptığı çalışmada, 2003-2004 yılları arasındaki 35 mevduat bankasının etkinliğini incelemiştir. Analizin amacı; değişik verilerin kullanılması ile karar verme birimleri için farklı etkinlik sonuçlarına ulaşılabileceğini göstermek, VZA analiz sonuçlarının elde edilmesi ve yorumlanmasında ortaya çıkabilecek tutarsızlıkları uygulamalı olarak incelemektir. Analizde elde edilen sonuçlar ise; girdi-çıktı değişkenlerinin seçimi, ölçüm şekli, sayısı etkinlik sonuçlarını doğrudan etkilemektedir ve karar birimlerinin ölçek büyüklüğünün homojen bir yapıda olup olmaması etkinlik sonuçlarını etkilemektedir. Çalışma, yıllar itibarıyla bankalardaki etkinlik farklılığının ölçek etkinliğindeki büyük farklardan kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Buna göre, özellikle kamu sermayeli bankaların ölçek büyüklüğünün, etkinsizlik kaynağı oluşturduğu görülmektedir (Özgür, 2007: 139).

Atan (2005) tarafından yapılan çalışmada, toplam 33 kamu, özel ve yabancı sermayeli bankanın 2002-2004 dönemine ait verileriyle etkinlik analizi yapmıştır. Analizden elde edilen bulgulara göre; yabancı sermayeli bankalar, özel ve kamu sermayeli bankalara göre daha etkin bulunmuştur (Demir ve Gençtürk, 2007: 57).

Cihangir (2005) yaptığı çalışmada, 30 mevduat bankasının 2002-2003 yıllarındaki performansını değerlendirmiştir. Banka birleşmeleriyle ortaya çıkan büyüklüklerin, bankaların performanslarına olan etkileri yorumlanmıştır (Özcan, 2007: 33).

Çukur (2005) tarafından yapılan çalışmada, 1997-2000 yıllarını kapsayan süreçte bankaların etkinlikleri ile sermaye yapısı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Sonuç olarak; sermaye yapısı ile etkinlik arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca; İMKB’de işlem gören bankalar ile görmeyen bankalar karşılaştırılmış ve aralarında etkinlik açısından fark bulunamamıştır (Demir ve Gençtürk, 2007: 57).

Kaya ve Doğan (2005) yaptıkları çalışmada, 2002-2004 dezenflasyon döneminde bankacılık sektörünün performansını ölçmüşlerdir. Analizden elde edilen bulgular; büyük ölçekli bankaların, orta ve küçük ölçekteki bankalara göre daha etkin çalıştığı ve ölçek büyüklüğündeki artışın, bankaların etkinliğini artırdığıdır. Analiz sonucunda; bankaların ortalama etkinlik değerlerinde görülen yükselmeye, dezenflasyon sürecinde sistemdeki etkin olmayan bankaların, etkin bankalara yaklaşma yönünde olumlu gelişme kaydettiği görülmüştür (Kaya ve Doğan, 2005: 23).

Yayla vd. (2005) tarafından yapılan çalışmada, girdi-çıktı veri seti olarak bankacılık rasyolarıyla, etkinlik analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarında; yabancı sermayeli bankaların, kamu ve özel sermayeli bankalara göre daha karlı çalıştıkları, diğer bankalara rekabet baskısı yaptıkları fakat ortalama etkinlik açısından özel sermayeli bankaların daha etkin olduğu belirlenmiştir (Demir ve Gençtürk, 2007: 57).

Bastı (2006) yaptığı çalışmada, 2001 finansal krizinin sektörün toplam faktör verimliliğine etkilerini incelemiştir. Araştırmanın önemli sonuçları olarak; sektörde kriz nedeniyle verimlilik kaybının oluştuğu, ancak kriz sonrası dönemde yaşanan artış ile birlikte sektörün krizin olumsuz etkilerini sildiği ortaya konmuştur. Çalışmanın bir diğer sonucu ise, kriz sırasında yaşanan verimlilik düşüşünün teknolojik gerilemeden kaynaklandığıdır (Öncü ve Aktaş, 2007: 251).

Eleren ve Özgür (2006) tarafından yapılan çalışmada, 2002-2005 yılları arasında Türk Bankacılık Sektörü'nde yer alan 9 yabancı sermayeli mevduat bankasının etkinliği incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre; etkinlik değerleri ekonomik ve siyasi istikrarın yerleşmeye başladığı 2002-2003 yıllarında düşüş eğilimi göstermektedir. 2004 yılından itibaren, faiz oranlarındaki düşüş ve bireysel kredi hacmindeki artışla birlikte etkinlik düzeylerinin de artma trendinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Eleren ve Özgür, 2006: 53-76).

Demir ve Gençtürk (2006) yaptıkları çalışmada, İMKB'de işlem gören yerli ve yabancı sermayeli toplam 14 bankanın görece etkinliklerini, 2000-2006 dönemleri itibariyle karşılaştırmışlardır. Analizin sonucunda; 2000-2004 yılları arasında (İMKB'de işlem gören yabancı bankanın olmadığı dönemde) bankaların ortalama etkinlik yüzdelerinde, 2001 yılında yaşanan kriz dönemi hariç, düzenli ve sürekli bir artışın söz konusu olduğu belirtilmiştir. Yabancı sermayeli bankalarla, yerli sermayeli bankaların görece etkinlikleri karşılaştırıldığında; yabancı banka katılımlarının başladığı 2005 yılı itibariyle yabancı bankalar yerli bankalara oranla daha etkin, 2006 yılı itibariyle ise yerli bankalar yabancı bankalara oranla daha etkin olarak bulunmuştur. Ayrıca; İMKB'ye yabancı sermayeli banka girişinin, sektörün ortalama etkinliğini arttırıcı etki yaptığına ulaşılmıştır (Demir ve Gençtürk, 2006: 49-74).

Önal ve Sevimeser (2006) yaptıkları çalışmada, bankaları sermaye yapıları yönünden gruplandırarak, 1980-2004 yılları arasındaki etkinliklerini incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda; sektördeki etkinlik yüzdesi en yüksek olan grubun yabancı sermayeli bankalar, daha sonra sırasıyla kamu ve özel sermayeli bankalar olduğu bulgulanmıştır. Analiz, yabancı ve yerli sermayeli bankaların aralarındaki etkinlik skoru farkına rağmen, benzer trendler izlediğini ortaya koymuştur. Trenddeki değişimlerin birbirine yakın olması, yabancı ve yerli sermayeli banka gruplarının birbirlerinden etkilendiklerini ve her iki grubun da değişken ekonomik ve finansal koşullara benzer tepkiler verdiklerini göstermiştir (Önal ve Sevimeser, 2006: 295-312).

Öncü ve Aktaş (2007) yaptıkları çalışmada, Yeniden Yapılandırma Süreci'nde 2001-2005 yılları arasında 29 mevduat bankasının verimlilik değişimlerini incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda; Yeniden Yapılandırma Programı'nın

uygulandığı 2001-2005 yılları arasında, bankacılık sektörünün teknolojik kaynaklı verimlilik kazanımı elde ettiği belirtilmiştir (Öncü ve Aktaş, 2007: 247-266).

Demir ve Astarçioğlu (2007) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de 1999-2005 döneminde İMKB’de düzenli olarak işlem gören mevduat bankalarının verilerine dayalı olarak, 2006 yılı verileri tahminiyle bankaların etkinliği ölçülmüştür. Analiz sonucunda; finansal tahminlere dayalı olarak 7 bankanın etkin, 2 bankanın ise etkin olmayacağına ulaşılmıştır (Demir ve Astarçioğlu, 2007: 273-292).

Kılıç ve Akın (2008) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de 2005 ve 2006 yıllarında satın alınan bankaların performanslarının ne yönde etkilendiği analiz edilmiştir. Analizde; satın alınan bankalarda belirgin bir etkinlik artışı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Satın alınan 10 bankadan, 7 bankanın etkinlik değişim yüzdesinin negatif olduğu saptanmıştır. Çalışmadan elde edilen diğer sonuç ise; satın alınan ve satın alınmayan bankaların etkinlik değerleri incelendiğinde satın alınmayan bankaların etkinlik ortalamalarının, satın alınan bankalara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca; satın alınan bankalarda ölçek etkinsizliğinin söz konusu olduğu, ölçek etkinsizliğin de toplam etkinlik değerlerini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir (Kılıç ve Akın, 2008: 229-255). Özgür (2008) tarafından yapılan çalışmada; kamu sermayeli mevduat bankalarının, finansal verilerle 2003-2007 dönemleri arasındaki etkinlik ölçümleri incelenmiştir. Analiz sonucunda; mevduat toplama ve kredi dağıtma yönünden büyük hacimli banka olmanın finansal etkinliği olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir. İzlenen ekonomi politikalarına bağlı olarak kamu bankalarına, faaliyet alanlarının dışında çeşitli görevler verilmesinin banka kaynaklarının etkin olmayan alanlara yönelmesine neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özgür, 2008: 247-260).

Behdioğlu ve Özcan (2009) tarafından yapılan çalışmada; 1999-2005 yılları arasında sektörde faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı sermayeli 29 mevduat bankasının etkinliği araştırılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda; incelenen dönemde Veri Zarflama Analizi CCR modeline göre 9 mevduat bankası etkin bulunurken, BCC modeline göre ise 19 mevduat bankası etkin bulunmuştur. Çalışmada; etkinlik yüzdesi en yüksek olan banka grubunun, yabancı sermayeli bankalar olduğu ve sektördeki mevduat bankalarının ortalama etkinliğinin %43.3 bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Behdioğlu ve Özcan, 2009: 301-326).

Tablo 2.2: Türkiye’de Bankacılık Sektörü’nde VZA İle Etkinlik Ölçümüne Yönelik Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Girdi-Çıktı Değişkenleri

Araştırmacı	Girdi	Çıktı
Çilli (1993)	- İşgücü - Mevduat - Yurtdışı Krediler	- Krediler - Menkul Değerler
Özkan ve Günay (1996)	- İşgücü - Sermaye - Mevduat	- Kısa Vadeli Krediler - Diğer Krediler
Ertuğrul ve Zaim (1996)	- Toplam Çalışan Personel Sayısı - Toplam Faiz Giderleri - Amortisman Giderleri - Ara Madde ve Malzeme Giderleri	- Kısa Vadeli Krediler - Uzun Vadeli Krediler - Kısa Vadeli Mevduat - Uzun Vadeli Mevduat
İleri (1997)	- Toplam Aktifler - Krediler - Özsermaye - Vadeli Mevduat - Vadesiz Mevduat - Personel Harcaması - Şube Sayısı	Dönem Karı
Yıldırım (1999)	- Vadeli Mevduat - Vadesiz Mevduat - Faiz Giderleri - Faiz Dışı Giderler	- Toplam Krediler - Faiz Gelirleri - Faiz Dışı Gelirleri
Mercan ve Yolalan (2000)	- Personel Giderleri/Toplam Aktifler - Toplam Giderler/Toplam Gelirler	- Portföy/Toplam Aktifler - Özkaynak+Kar/Toplam Aktifler - Ortalama Özkaynak Karlılığı
Cingi ve Tarım (2000)	- Toplam Aktifler - Toplam Gider	- Toplam Kar - Toplam Kredi - Toplam Mevduat - Kredi Geri Dönüş Oranı
Köksal (2001)	- Şube Sayısı - Personel Sayısı - Toplam Aktifler - Toplam Faiz Giderleri	- Net Dönem Karı - Toplam Krediler - Toplam Mevduat - Kredi Geri Dönüş Oranı
Bozdağ vd. (2001)	- Sermaye Standart Rasyosu - Toplam Krediler/Toplam Aktifler - Takipteki Krediler/Toplam Krediler - Duran Aktifler/Toplam Aktifler - Likit Aktifler/Toplam Aktifler - Likit Aktif/Mevduat +Mevduat Dışı Kaynaklar	- Net Dönem Karı/Ortalama Toplam Aktifler - Net Dönem Karı/Ortalama Özkaynak - Net Dönem Karı/Ortalama Ödenmiş Sermaye
Altınok (2002)	- Sermaye Standart Rasyosu - Toplam Krediler/Toplam Aktifler - Takipteki Krediler/Toplam Krediler - Duran Aktifler/Toplam Aktifler - Likit Aktifler/Toplam Aktifler - Likit Aktifler/Mevduat +Mevduat Dışı Aktifler	- Net Dönem Karı/Ortalama Toplam Aktifler - Net Dönem Karı/Ortalama Özkaynaklar - Net Dönem Karı/Ortalama Ödenmiş Sermaye
Ekren ve Emir al (2002)	- Toplam Mevduat ve Kısa Vadeli Borçlar - Toplam Maliyet (faiz giderleri, faiz dışı giderler ve personel giderleri)	- Toplam Krediler - Diğer Gelir Getiren Aktifler
Kurt (2002)	- Toplam Aktifler - Toplam Giderler - Kredi Geri Dönüş Oranı	- Net Kar - Toplam Kredi - Toplam Mevduat

Tablo 2.2: (Devam) Türkiye’de Bankacılık Sektörü’nde VZA İle Etkinlik Ölçümüne Yönelik Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Girdi-Çıktı Değişkenleri

Kılılı ve Atan (2004)	• Toplam Özkaynaklar • Toplam Mevduatlar • Şube Sayısı • Personel Sayısı	• Net Dönem Kar/Zarar • Toplam Krediler
Kaya ve Doğan (2005)	• Personel Giderleri/Toplam Aktifler • Diğer Faiz Dışı Giderler/Toplam Aktifler • Şube Başına Personel Sayısı	• Toplam Mevduat/Toplam Aktifler • Toplam Krediler/Toplam Aktifler
Kaya ve Doğan (2005)	• Mevduat/Toplam Aktifler • Mevduat Dışı Yabancı Kaynaklar/Toplam Aktifler • Faiz Giderleri/Toplam Aktifler • Faiz Dışı Giderler/Toplam Aktifler	• Toplam Krediler/Toplam Aktifler • Toplam Aktifler/Faiz Gelirleri • Toplam Aktifler
Eleren ve Özgür (2006)	• Mevduat • Faiz Giderleri	• Kredi • Faiz Gelirleri
Kılılı (2004)	• 1. Analiz Girdileri: Toplam Özkaynaklar Toplam Mevduatlar Şube Sayısı Personel Sayısı • 2. Analiz Girdileri: Özkaynaklar/Toplam Pasifler (Özkaynak+Kar-Zarar)/Toplam Aktifler Toplam Krediler/Toplam Aktifler Takipteki Krediler/Toplam Krediler Likit Aktifler/Toplam Aktifler Likit Aktifler/(Mevduat+Mevduat Dışı Kaynaklar) Toplam Gelirler/Toplam Giderler Faiz Gelirleri/Toplam Aktifler Vergi Öncesi Kar-Zarar/Toplam Aktifler, Vergi Öncesi Kar-Zarar/Şube Sayısı • 3. Analiz Girdileri: 2. Analiz Girdileriyle Aynı	• 1. Analiz Çıktıları: Net Dönem Kar-Zararı Toplam Krediler • 2. Analiz Çıktıları: Net Dönem Karı/Toplam Aktifler, (Faiz Gelirleri-Faiz Giderleri)/Toplam Gelirler • 3. Analiz Çıktıları: Toplam Özkaynaklar Toplam Mevduatlar Şube Sayısı Personel Sayısı
Demir ve Gençtürk (2006)	• İşgücü • Sermaye • Mevduatlar	• Krediler • Faiz Gelirleri • Faiz Dışı Gelirler
Önal ve Sevimeser (2006)	• Mevduat • Faiz Giderleri • Faiz Dışı Giderler	• Krediler • Faiz Gelirleri • Faiz Dışı Gelirler
Öncü ve Aktaş (2007)	• Personel Sayısı • Fiziki Sermaye • Ödünç Alınan Fonlar	• Toplam Krediler • Diğer Gelir Getirici Varlıklar
Demir ve Astarçioğlu (2007)	• Toplam Mevduat • Faiz Giderleri • Faiz Dışı Giderler	• Verilen Krediler • Faiz Gelirleri • Faiz Dışı Gelirler
Kılıç ve Akın (2008)	• Personel Sayısı • Faiz Giderleri • Faiz Dışı Giderler • Toplam Mevduat	• Toplam Krediler • Faiz Gelirleri • Faiz Dışı Gelirler
Özgür (2008)	• Mevduat Toplamı • Personel Giderleri • Faiz Giderleri	• Kredi Toplamı • Faiz Gelirleri
Behdioğlu ve Özcan (2009)	• Personel Sayısı • Faiz Dışı Giderler • Faiz Giderleri • Şube Sayısı	• Toplam Mevduat • Toplam Kredi • Net Kar

Kaynak: Özgür, 2007: 133-135.

2.3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ETKİNLİK ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

Bankacılık sektörüne yönelik yapılan etkinlik ve verimlilik analizleri, bankaların uyguladıkları politikaların olası etkilerini tahmin edebilmeleri açısından önemlidir. Ayrıca; bankaların daha önceki uygulamalarının sonuçlarını değerlendirebilmeleri amacıyla sistemin tanınması, modellenmesi ve gösterdiği performansın kantitatif ölçümlerinin yapılabilmesi için de etkinlik ve verimlilik analizleri gereklidir (Ekren ve Emiral, 2002: 1).

Bankacılık sektöründe sıklıkla kullanılan etkinlik ölçüm yöntemleri; oran analizi, parametrik ve parametrik olmayan yöntemler olmak üzere 3 ana başlık altında genel hatlarıyla aşağıda tanıtılmıştır.

2.3.1. Oran Analizi

İşletme performansının etkinliğini ve verimliliğini ölçmede en yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri, oran analizidir. Oran analizinin kullanımının yaygın olmasının nedeni; uygulama ve yorumlama aşamalarının oldukça kolay bir yöntem olması ve çok az bilgiye gereksinim duyulmasıdır (Yeşilyurt ve Alan, 2003: 92).

Oran analizi; tek girdinin tek çıktıya oranlanması sonucu oluşan rasyonun, zaman içerisinde izlenmesidir (Ekren ve Emiral; 2002: 2). Bankacılık sektörüne yönelik olarak yapılan etkinlik ve verimlilik ölçümlerinde oran analizinin en önemli sakıncası, performansın sadece bir boyutuyla ilgilenmesi, diğer boyutları ise dikkate almamasıdır (Yeşilyurt ve Alan, 2003: 92).

Bankacılık sektöründe girdi-çıkıtı değişkenlerinin çokluğu, performans ölçümünde oran analizi yönteminin yetersiz olmasına neden olmaktadır. Bu yetersizliği gidermek için yapılan çoklu oran analizlerinde (genişletilmiş oran kümeleri) ise, incelenen oranların anlamlı bir şekilde gruplandırılmama sorunu ortaya çıkmaktadır. İncelenen girdi-çıkıtı bileşenlerinin sayısının artırılması durumu ise, analizi anlamsız hale getirebilmektedir (Ekren ve Emiral; 2002: 2).

Oran analizi yöntemiyle yapılan uygulamalar, genel performans ölçümü için yetersiz olmasına karşın tek boyutlu (tek girdi/tek çıktı) durumlarda, basitliği nedeniyle en uygun değerlendirme yöntemi olarak görülebilir. Ancak oran analizindeki

ölçümleme; en iyiye göre değil, var olan değerlerin birbirlerine bölümüyle elde edilir. Bu ise, işletmelerin performans iyileştirilmesine yönelik bir teknik değil, sadece var olan bir durumun belirlenmesidir (Yeşilyurt ve Alan, 2003: 92).

2.3.2. Parametrik Yöntemler

Parametrik yöntemlerde, sınır teknolojisini tahmin edebilmek için deterministik doğrusal programlamadan yararlanılır. Sınır teknolojisinin doğrusal programlama tabanlı yapısı, parametrik yöntemlerin kullanım alanını sınırlandırır (Dinçer, 2008: 828).

Parametrik yöntemlerle etkinlik ölçümü, üretim fonksiyonunun analitik bir yapıya sahip olduğu varsayımına göre yapılır. Etkinliği ölçmek için sıklıkla kullanılan parametrik yöntemlerde, üretim fonksiyonuna ilişkin parametreler belirlenir.

Üretim fonksiyonu; genellikle bir tek çıktı ile birden çok girdi ilişkilendirilerek tanımlanmaktadır. Parametrik yöntemlerle etkinlik ölçümünde, çoğunlukla regresyon teknikleri ile tahminleme yapılır. Ayrıca, bir çok girdi ile bir çok çıktının ilişkilendirildiği parametrik yöntemlerin de geliştirilmiş olmasına karşın, bu yöntemler yaygın kullanım alanı bulamamıştır (Yeşilyurt ve Alan, 2003: 93).

Parametrik etkinlik ölçüm yöntemlerinden en yaygın kullanılanı, regresyon analizidir. Regresyon analizi; aralarında neden sonuç ilişkisi olan, bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Regresyon analizi ile etkinlik ölçümü, regresyon doğrusuna göre yapılmaktadır. Regresyon doğrusunun üzerinde yer alan karar verme birimleri görece olarak etkin, altında kalan karar verme birimleri ise etkin değildir (Özden, 2008: 168).

İkiden fazla değişkenle analiz yapabilme açısından regresyon analizi, oran analizine göre daha kapsamlı ve daha gerçekçidir. Ancak, regresyon analiziyle ölçüm yapmanın da aşağıda belirtilen çeşitli sakıncaları bulunmaktadır:

- Tek eşitliğe dayalı bir fonksiyonu kullanan regresyon analizi; birden çok bağımsız değişkenle, ancak bir bağımlı değişkenin (tek çıktı) arasındaki ilişkiyi belirlemektedir. Analizdeki tek çıktı tanımlamasına bağlı olarak, çıktıların ortak bir birim temelinde tek değere indirgenmesi zorunluluğu vardır. Bu

zorunluluğun sonucunda ise, farklı birimlerin ortak bir birim olarak ifade edilmesinde güçlükler yaşanmaktadır.

- Regresyon analiziyle etkinlik değerlendirilirken, en iyi etkinlik yerine ortalama etkinliğin ölçülmesine bağlı olarak, etkin sınırdan uzak kalan birimler de etkin olarak bulunabilmektedir. Etkin olmayan birimlerin, analiz sonucunda etkin çıkması, üretimin ekonomik teorisi ile tutarsızlık oluşturur.
- Regresyon analizinde; üretim fonksiyonu parametrik olarak, yani girdi ve çıktılarına sabit katsayılar verilerek tanımlanır. Buna bağlı olarak analiz, üretim birimlerine farklı teknolojiler ve amaç kombinasyonları belirleme olanağı sağlamamaktadır (Güran ve Cingi, 2002: 64).

Parametrik yöntemler, rassal hataya karşı duyarlı oldukları için parametrik olmayan yöntemlere göre daha avantajlıdır. Çünkü bu yöntemler ölçüm hatalarını ayıklamada başarılıdır. Ancak; analizde karşılaşılan en büyük zorluk, rassal hata ve etkin olmayan birimlerin nasıl ayırt edileceğidir.

Parametrik yöntemler, rassal hata ve etkinsizliğin ayrımını yapmak için, kullandıkları dağılım varsayımlarına göre sınıflandırılırlar. Etkinlik ölçümüne yönelik kullanılan başlıca parametrik yöntemler: Stokastik Sınır Yaklaşımı, Serbest Dağılım Yaklaşımı ve Kalın Sınır Yaklaşımı'dır.

2.3.2.1. Stokastik Sınır Yaklaşımı (Stochastic Boundary Approach)

Ekonometrik yaklaşım olarak da bilinen Stokastik (Olasılıksal) Sınır Yaklaşımı, maliyet, kar ve üretim gibi açıklanan değişkenlerle; girdi, çıktı ve çevresel nedenler gibi açıklayıcı değişkenler arasında işlevsel bir ilişki kurarak, hata terimine modelde yer verir. Yönteme göre, hata terimi ve bileşenlerinin (rassal hata ve etkin olmayan birimler) birbirinden ayrılması gerekir. Rassal hatanın normal, etkin olmayan birimlerin ise asimetrik dağıldığı varsayılır.

Stokastik Sınır Yaklaşımı, etkinlik seviyelerinin belirlenmesinde karşılaşılan sorunlara karşın, karar verme birimlerinin etkinlik sıralamalarında hangi dağılım varsayımlarının yapıldığına bağlı olmaksızın her zaman başarılıdır.

Stokastik Sınır Yaklaşımı'na yöneltilen eleştiriler, dağılım varsayımıyla ilgilidir. Rassal hatanın normal dağılım, etkin olmayan birimlerin ise asimetrik dağılım göstermediğini bulgulayan çok sayıda araştırma vardır (Ekren ve Emiral, 2002: 3).

2.3.2.2. Serbest Dağılım Yaklaşımı (Free Distribution Approach)

Serbest Dağılım Yaklaşımı, hata teriminin ve bileşenlerinin (rassal hata ve etkin olmayan birimler) 'herhangi bir dağılıma sahip olabileceği' varsayımına dayanır. Yaklaşım bu yönüyle, Stokastik Sınır Yaklaşımı'nın, 'normal dağılım gösteren rassal hata ve asimetrik dağılım gösteren etkin olmayan birim' varsayımlarına karşı çıkar.

Panel veriyle kullanılabilen Serbest Dağılım Yaklaşımı'nda; her firmanın uzun vadede verimliliği sabittir, en azından istikrarlıdır ve ölçüm hataları da uzun vadede sifıra yaklaşır. Bu varsayımlar, etkin olmayan gözlemlerin pozitif olmaları şartıyla geçerlidir.

Serbest Dağılım Yaklaşımı'na getirilen eleştiri; yöntemin uygulanması aşamasında, çok düşük veya çok yüksek hata terimine sahip gözlemlerin dışlanmasıdır (Yardımcı, 2006: 8).

2.3.2.3. Kalın Sınır Yaklaşımı (Thick Border Approach)

Kalın Sınır Yaklaşımı, diğer parametrik yöntemlerde yer alan hata terimine ve bileşenlerine ait herhangi bir varsayıma dayanmaz. Yaklaşımında sadece, gözlemlenen ve beklenen değer arasındaki farkın en büyük ve en küçük değerlerinin rassal hatayı, geri kalan değerlerin ise etkin olmayan gözlemleri oluşturduğu varsayılır. Buna göre yaklaşım, genel etkinlik düzeyinin hesaplanmasında kullanılır.

Parametrik yöntemlerle etkinlik ölçümünde, hangi yöntemin kullanıma daha elverişli olduğu konusunda literatürde görüş birliği bulunmamaktadır. Ancak, bu yöntemlerden yaygın olarak kullanılanı Serbest Dağılım Yaklaşımı'dır. Daha sonra sırasıyla, Stokastik Sınır Yaklaşımı ve Kalın Sınır Yaklaşımı yöntemleri kullanılmaktadır.

Parametrik yöntemlere getirilen ortak eleştiriler şunlardır:

- Birden fazla açıklayıcı değişken ve bir açıklanan değişkenin olmasına bağlı olarak, bankacılık gibi çok girdi-çok çıktı kullanan sektörlerde parametrik yöntemlerin kullanımının elverişsiz olması.
- Maliyet, kar ve üretim gibi açıklanan değişkenlerle; girdi, çıktı ve çevresel faktörler gibi açıklayıcı değişkenler arasında bağlantı kurulurken davranışsal varsayımlarda bulunulmasıdır (Ekren ve Emiral, 2002: 4).

2.3.3. Parametrik Olmayan Yöntemler

Etkinlikle ilgili olarak yapılan çalışmalarda, tekli çıktı-çoklu girdi için daha çok regresyon yöntemlerini kullanarak tahminleme yapan parametrik yöntemlere alternatif olarak ortaya çıkan parametrik olmayan yöntemler, genel olarak matematiksel programlamayı çözüm tekniği olarak kullanmaktadır. Parametrik olmayan yöntemler, üretim fonksiyonunun arkasında analitik bir şekle ihtiyaç duymadıkları için, parametrik yöntemlere göre daha esnek yapıdadır. Parametrik olmayan yöntemlerdeki esnek yapı; çoklu girdi-çoklu çıktı verilerini kullanan işletmeler için, üretim ortamlarında etkinlik ölçümü yapmaları açısından daha uygundur (Kıyıldı ve Karaşahin, 2006: 391).

Parametrik olmayan yöntemler, birden çok çıktı ve birden çok girdi değişkenlerinin olduğu ve bunların farklı ölçü birimleriyle ölçümlendiği analizlerde kullanılmaktadır. Bu yöntemler, işletmelerin üretim sınırına olan uzaklığını ölçen tekniklerdir (Özden, 2008: 168).

Literatürde sıklıkla kullanılan parametrik olmayan etkinlik ölçüm yöntemleri: Veri Zarflama Analizi ve Serbest Atılabilir Zarf Yöntemi olmak üzere iki çeşittir.

2.3.3.1. Veri Zarflama Analizi (Data Envelopment Analysis)

Bir işletmenin etkinliğini ölçmek için, girdi-çıkıtı veri setleri kullanılarak regresyon denklemiyle bir üretim fonksiyonu oluşturulabilir. Ancak üretim fonksiyonu; belli bir girdiyle, ne kadarlık bir çıktı elde edilebileceğini gösteren parametrik bir yaklaşımın ürünüdür. Oysa, etkinlik ölçümlerinde üretim fonksiyonunda belli bir girdi

miktariyla maksimum çıktının elde edilmesi asıl amaçtır. Etkinlik ölçümlerindeki bu amaç, en küçük kareler yöntemiyle oluşturulan regresyon denkleminin analizler açısından teknik anlamda yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bu yetersizliği önlemek için parametrik olmayan doğrusal programlama temelli Veri Zarflama Analizi, literatürde etkinliği ölçmek için sıklıkla kullanılmaktadır. Veri Zarflama Analizi, çok girdili ve çok çıktılı bir üretim sürecini değerlendirebilme ve üretim ekonomisinin teorik altyapısıyla uygun etkinlik bileşenlerini belirleyebilme yeteneğindedir (Bakırcı, 2006: 203).

Veri Zarflama Analizi, doğrusal programlama teorisinin prensiplerine dayanarak özellikle karar verme birimlerinin göreceli etkinliklerini ölçmek ve değerlendirmek için geliştirilmiş olan parametrik olmayan bir yöntemdir (Dikmen, 2008: 5). Veri Zarflama Analizi'ndeki karar birimi terimiyle anlatılmak istenen; birtakım girdileri, birtakım çıktılara dönüştürmek isteyen işletme ya da ekonomik birimlerdir. Bu birimler; şirketler, şirket içerisindeki departmanlar, organizasyonlar, şehirler, üniversiteler, bankalar gibi örgüt niteliğindeki kurum ve kuruluşlardır (Demir ve Astarıcıoğlu, 2007: 277).

Çalışmada kullanılan yöntem olması nedeniyle, Veri Zarflama Analizi ile ilgili detaylı bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

2.3.3.1.1. Veri Zarflama Analizi'nin Tarihsel Gelişimi

Etkinlik ölçümü ile ilgili olarak ilk çalışma, Farrell'in 1957 yılında yapmış olduğu "The Measurement of Productive Efficiency" adlı orijinal çalışmasıdır. Farrell, üretimin etkinliği ile ilgili olarak yaptığı çalışmasında, mikro düzeyde etkinlik ve üretkenlik kavramlarına ilişkin yeni yaklaşımların temelini atmıştır (Dikmen, 2008: 6).

Farrell'in 1957 yılında yaptığı çalışmasından yola çıkarak Charnes, Cooper ve Rhodes 1978 yılında bugün CCR modeli olarak bilinen VZA'yı yayınladıkları makalelerinde kullanmışlardır (Aydagün, 2003: 3).

Yöneylem araştırması alanında üretim birimleri için etkinlik ölçümü Charnes, Cooper ve Rhodes'in özgün çalışması olan "Measuring The Efficiency of Decision Making Units" adlı makaleden sonra yaygınlık kazanmıştır⁷ (Dikmen, 2008: 6).

VZA 1978 yılından, günümüze kadar olan 32 yıllık süreçte parametrik olmayan etkinlik ölçüm tekniği olarak, gerek kuramsal açıdan gerekse yöntem bilim açısından hızlı bir evrim geçirmiştir (Dikmen, 2008: 6).

VZA, başlangıçta deterministik bir yapıda kullanılmış ve ölçeğe göre sabit getiri (CCR) varsayımı altında sadece kamu sektöründeki hizmet alanlarının genel teknik etkinliğinin ölçümü yapılmıştır (Dikmen, 2008: 6).

1980'li yıllarda VZA yöntemine ilişkin çeşitli varsayımlar ve kavramların incelenmesine yönelik önemli çalışmalar yapılmıştır. Başlangıçta ölçeğe göre sabit getiri varsayımı altında yapılan VZA, 1984 yılında Banker, Charnes ve Cooper (BCC) tarafından yapılan değişikliklerle ölçeğe göre değişken getirisinin olduğu durumlarda ölçek ve teknik verimliliğin ayrı ayrı ölçülmesine olanak sağlayacak şekilde geliştirilmiştir (Dikmen, 2008: 6).

1990'lı yıllara gelindiğinde VZA'nın kuramsal gelişimi büyük ölçüde tamamlanarak, modelin duyarlılık analizi ve diğer modellerle karşılaştırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Başlangıçta, deterministik bir yapıda olan girdi ve çıktıların etkinlik analizinde kullanılan VZA yöntemi, son yıllarda girdi ve çıktıların stokastik olarak değişebileceği durumlara yönelik çalışmalarda da kullanılmaya başlanmıştır (Dikmen, 2008: 6).

2.3.3.1.2. Veri Zarflama Analizi'nin Tanımı

Doğrusal matematiksel programlama temeline dayanan Veri Zarflama Analizi çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır:

- Çoklu girdi-çoklu çıktıya sahip işletmelerde hem girdilerin, hem de çıktıların nesnel bir verimlilik endeksi içinde birleştirilemediği durumlarda göreceli verimlilik ölçümü için kullanılan bir yöntemdir. Özellikle bankacılık sektörü

⁷ Measuring The Efficiency Of Decision Making Units adlı makale, yayınlandığı 1978 yılından 1999 yılına kadar, Uluslar arası (SSCI) sosyal bilimler alıntı indeksinde 700'den fazla alıntıya sahip olmuştur.

gibi birden fazla girdiye ve çıktıya sahip işletmeler açısından, etkinlik ve verimlilik ölçümü için idealdir.

- Karar verme birimlerinin verimliliği açısından matematiksel olarak ağırlıklandırılmış çıktılar toplamının, ağırlıklandırılmış girdiler toplamına oranının en iyi performansı belirlediği sınıra göre pozisyonudur (Özgür, 2008: 250).
- Charnes, Cooper ve Rhodes tarafından, ürettikleri mal veya hizmet açısından birbirlerine benzer ekonomik karar verme birimlerinin görel etkinliklerinin ölçülmesi amacı ile geliştirilmiş olan doğrusal programlama tabanlı parametrik olmayan bir etkinlik ölçme yöntemidir. Yöntemin sahip olduğu en önemli özellik, karar verme birimlerindeki etkinsizlik miktarını ve kaynaklarını tanımlayabilmesidir. Bu özelliği ile VZA, etkin olmayan karar verme birimlerine, ne kadarlık bir girdi azaltma ve/veya çıktı miktarını artırma gerektiğine ilişkin olarak yol gösterebilir (Atan ve Çatalbaş, 2000: 2).
- Birden çok ve farklı ölçeklerle ölçülmüş ya da farklı ölçü birimlerine sahip girdinin ve çıktının karşılaştırma yapmayı zorlaştırdığı durumlarda, karar verme birimlerinin görel etkinlik ve verimliliklerini ölçmeyi amaçlayan doğrusal programlama esaslı bir tekniktir. VZA’da karar verme birimlerinin görel etkinliği: ‘toplam ağırlıklı çıktıların toplam ağırlıklı girdilere oranı’ şeklinde tanımlanır ve bu etkinlik, ‘teknik etkinlik’ olarak da adlandırılır (Bülbül ve Akhisar, 2005: 659).

Veri Zarflama Analizi’nde görel etkinlik ölçümü iki aşamada gerçekleşir:

- Birinci aşamada; herhangi bir örneklem kütesi içerisinde en az girdi bileşimini kullanarak, en çok çıktı bileşimini üreten en iyi etkinlik sınırını oluşturan karar verme birimleri belirlenir.
- İkinci aşamada ise; en iyi etkinlik sınırı ‘referans’ olarak belirlendikten sonra, etkin olmayan karar verme birimlerinin etkinlik sınırına olan uzaklıkları oransal olarak ölçülür (Özcan ve Anıl, 351).

2.3.3.1.3. Veri Zarflama Analizi'nin Uygulama ve Konu Alanları

Üretim, hizmet ve finans sektörlerinden iç ve dış rekabet koşullarında bulunan her birim, VZA'nın uygulama alanını oluşturabilir.

Farrell'in klasik etkinlik analizindeki tekli girdi-tekli çıktıdan farklı olarak, zamanla çoklu girdi-çoklu çıktı temelinde ölçüm yapan VZA, hızlı kuramsal gelişimine paralel olarak uygulamada da hızlı bir süreç izlemiştir. Başlangıçta kar amacı gütmeyen kamu kuruluşlarında karşılaştırmalı etkinliği ölçen VZA, zamanla kar amaçlı üretim ve hizmet sektörlerinde teknik etkinliğin ölçülmesinde de yaygın biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Hastaneler, postaneler, bankalar, eczaneler, polis karakolları ve eğitim kurumları gibi pek çok kamu hizmeti verilen alanlarda binlerce çalışma yapılmıştır (Alan ve Yeşilyurt, 2003: 95).

Veri Zarflama Analizi modelinin temelde üretim teknolojisine dayanması nedeniyle, özellikle girdi ve çıktı fiyatlarının doğru olarak ölçülemediği, kamu kesimi veya yoğun kamu düzenlemesinin yapıldığı sektörlerde etkinlik, verimlilik ve performans çalışmalarında sıkça kullanılmaktadır (Turgutlu vd., ty.: 8).

VZA modellerinin kullanılabileceği bazı konu alanları şunlardır:

- Eş Grupların Kullanımı: VZA; her etkin olmayan birime karşılık gelen, etkin birimi tanımlar ve bu birimler ile eş gruplar oluşturur. Eş gruptaki her birim, etkin olmayan birimin girdi-çıkıtı yönlendirmesini alır ve etkin olmayan birimle aynı ağırlıkları kullanarak etkin hale gelir.
- Etkin Çalışma Uygulamalarının Belirlenmesi: Etkin çalışma uygulamalarının belirlenmesi, sadece etkin olmayan birimler için değil, aynı zamanda görel etkin birimler için de etkinliğin artırılmasına olanak sağlar. Görel etkin birimler, etkin çalışma uygulamalarının kaynağıdır. Ayrıca, etkin birimler arasında bazıları diğerlerinden daha iyi örnektir.
- Hedef Belirleme: Uygulamalarda çoğunlukla görel etkin olmayan birimlerin etkinlik, verimlilik ve performanslarının iyileştirilmesinde rehber olmak üzere hedeflerin belirlenmesi arzu edilir. VZA modelleri ile, girdi ve çıktı seviyelerinde hedefler belirlemek mümkündür.

- Etkin Stratejilerin Belirlenmesi: Karar verme birimleri, VZA modelleri ile elde ettikleri sonuçlara göre politikalarını ve programlarını karşılaştırır. Modelin uygun çözümü, karar verme birimlerinin yönetsel ve program etkinliklerini değerlendirmelerini sağlar.
- Zaman Boyunca Etkinlik Değişimlerinin Gözlenmesi: VZA ile belirli bir dönemde etkinliği belirlenmiş karar verme birimi, daha sonraki dönemlerde etkinliğini yitirebilir.
- Kaynak Ataması: VZA görelî etkin ve etkin olmayan karar verme birimlerini belirler. Etkin olmayan karar verme birimlerinin, kaynaklarını korumaları ve/veya çıktılarını artırmaları için tahminler verir. Görelî etkin ve etkin olmayan karar verme birimlerinin belirlenmesi, girdi-çıkıtı değişkenlerinin hangi yöne transfer edilmesi hakkında ilk işareti verir (Kıyıldı ve Karaşahin, 2006: 392-393).

2.3.3.1.4. Veri Zarflama Analizi Modelleri

Charnes, Cooper ve Rhodes (CCR), Farrell'in 1957 yılındaki teknik etkinlik tanımından hareketle, 1978 yılında VZA modelinin ilk şeklini oluşturmuşlardır. Charnes, Cooper ve Rhodes'in geliştirdiği VZA yöntemi, matematiksel programlama teorisine dayalı ve karar verme birimlerinin görelî etkinliklerini ayrı ayrı belirleme amacına yönelik, doğrusal programlama tabanlı parametrik olmayan bir yöntemdir.

Analizin amacı, belirli bir fonksiyona bağlı kalmaksızın sadece gözlem değerleriyle etkin bir sınır oluşturmak ve oluşturulan bu etkin sınır aracılığıyla homojen birimlerin (karar verme birimleri) etkinliğini değerlendirmektir. Değerlendirme sonucunda; etkin olmayan karar verme birimleri, etkin olan diğer karar verme birimleriyle karşılaştırılır ve en iyi karar verme birimlerinin oluşturduğu bileşik (hipotetik) birim gibi davranmaya çalışarak, etkin hale getirilmeye çalışılır. Bileşik birim, etkin olmayan karar verme birimleri için referans kümesini oluşturur. Analiz sayesinde, tüm birimlerin etkin sınır tarafından zarflanması sağlanmış olmakta ve bu sınırın dışında hiçbir birim kalmamaktadır. Oluşturulan parçalı doğrusal etkin sınırın, analize ilişkin tüm noktaları içermesi nedeniyle tekniğe 'veri zarflama' ismi verilmiştir.

Temel VZA modeli (amaç fonksiyonu):

$$\max h_k = \sum_{r=1}^s u_{rk} y_{rk}$$

Modele ilişkin kısıtlayıcılar:

$$\sum_{i=1}^m v_{ik} x_{ik} = 1 \quad [1]$$

Model, girdi-çıktı ağırlıkları ile etkinlik ölçüm değerini elde etmek için, her bir karar verme biriminin kendi parametreleriyle çözümlenmesini gerektirir. Karar verme birimlerine ait parametre değişikliği, sadece amaç fonksiyonuyla sonsuz sayıda çözümü önlemek amacıyla geliştirilen ilk kısıtlayıcı [1] için yapılmakta olup, amaç fonksiyonu değerinin en fazla 1'e eşit olması gerektiğini gösterir.

$$\sum_{r=1}^s u_{rk} y_{rj} - \sum_{i=1}^m v_{ik} x_{ij} \leq 0 \quad j = 1 \dots n \quad [2]$$

İkinci kısıtlayıcı ile [2], değerlendirilen tüm karar verme birimlerinin aynı olduğu ifade edilir.

$$\begin{aligned} u_{rk} &> \varepsilon & ; & \quad r = 1 \dots s \\ v_{ik} &> \varepsilon & ; & \quad i = 1 \dots m \end{aligned} \quad [3]$$

Üçüncü kısıtlayıcı [3], çıktıya ait ağırlığın sabit katsayıdan (ε) büyük olması gerektiğini belirtir.

Modelde kullanılan notasyonların açıklaması:

h_k : k karar verme biriminin etkinliği,

s : çıktı sayısı,

m: girdi sayısı,

n: karar verme birimi sayısı,

r : r inci çıktı sayısı,

i : i inci girdi sayısı,

u_{rk} : k karar verme biriminin r çıktı için vereceği ağırlık,

y_{rk} : k karar verme birimi tarafından üretilen r çıktı miktarı,

v_{ik} : k karar verme biriminin i girdi için vereceği ağırlık,

x_{ik} : k karar verme birimi tarafından kullanılan i girdi miktarı.

ε : sabit katsayı (10^{-6}).

Çözüm sonucunda, homojen karar verme birimlerinin etkinlik değerleri elde edilmektedir. Etkinlik değeri, radyal (oransal) uzaklıklara dayalı olarak etkin sınıra göre hesaplanan etkinlik ölçümüdür. Etkinlik ölçümü, karar verme biriminin girdilerinin aynı oranda ne kadar azaltılabileceğini belirleyen radyal büzülme katsayısıdır. Etkinliğin 1'e eşit olması, %100 etkinliğin sağlandığını göstermektedir. Yani, ölçümlenen performans ile potansiyel performans aynı olmaktadır. Etkinlik ölçüm sonucunun 1'den düşük olması; karar verme biriminin ölçümlenen performansının, potansiyel performansından düşük olduğunu gösterir (Yıldız, 2007: 93-94).

Etkinlik = 1 → Ölçümlenen Performans = Potansiyel Performans

Etkinlik < 1 → Ölçümlenen Performans < Potansiyel Performans'tır.

Karar verme biriminin etkinlik derecesini en çoklayacak varsayımı temelinde VZA'da kullanılan birçok model vardır. VZA'da k tane karar verme birimi varsa, k tane model oluşturulur ve her bir karar verme biriminin göreceli etkinliğinin ölçülebilmesi için k tane matematiksel model çözülür. Modellerin amaç fonksiyonu, karar verme birimi için toplam ağırlıklandırılmış çıktıların, toplam ağırlıklandırılmış girdilere oranının en büyüklenmesidir (Özden, 2008: 171).

$$\text{Amaç Fonksiyonu} = \frac{\sum \text{Ağırlıklandırılmış Çıktılar}}{\sum \text{Ağırlıklandırılmış Girdiler}}$$

k tane karar verme birimi için kurulan VZA modellerinin optimal çözümündeki değişkenlerin toplam değeri, k-karar verme birimi için ölçüğe göre getirinin yönünü göstermektedir (Cingi ve Tarım, 2000: 8).

Referans kümesinde yer alan k-karar verme birimlerinin, küme içerisindeki ağırlıklarını gösteren λ_{ki} , ölçeğe göre getirinin yönünü üç şekilde belirler:

$$\sum_{i=1}^n \lambda_{ki} < 1 \text{ (Ölçeğe Göre Artan Getiri-IRS)}$$

$$\sum_{i=1}^n \lambda_{ki} > 1 \text{ (Ölçeğe Göre Azalan Getiri-DRS)}$$

$$\sum_{i=1}^n \lambda_{ki} = 1 \text{ (Ölçeğe Göre Sabit Getiri-CRS)}$$

Hangi modelin kullanılması gerektiği, araştırmanın kapsamına ve kullanılacak varsayımlara göre değişir. VZA modelleri temelde, ölçeğe göre sabit getiri (CCR) ve ölçeğe göre değişken getiri (BCC) prensibine göre ayrılmaktadır. Ayrıca, yapılan çalışmalarda toplamsal modellerin de kullanıldığı görülmektedir. Çalışmada BCC model tercih edildiği için, sadece değişken getirili ölçek etkinliğinin primal ve dual matematiksel formülasyonu açıklanmıştır.

Tablo 2.3: Temel VZA Modelleri ve Uygulaması

Model	Zarflama Yüzeyi	Yönelim
CCR Modeli	Sabit (constant-CRS) Getirili	Girdi ya da Çıktı Odaklı
BCC Modeli	Değişken (variable-VRS) Getirili	Girdi ya da Çıktı Odaklı
Toplamsal Model	Sabit (constant-CRS) Getirili	Girdi ve Çıktı Odaklı

Kaynak: Lewin ve Seiford, 1997: 2.

2.3.3.1.4.1. Ölçeğe Göre Sabit Getiri CCR Modelleri

Veri Zarflama Analizi ilk kez 1978 yılında Charnes, Cooper ve Rhodes (CCR) tarafından ölçeğe göre sabit getiri varsayımına yönelik olarak kullanılmıştır. CCR modeli, VZA'nın ilk şeklidir.

Ölçeğe göre sabit getiri varsayımı altında karar verme birimlerinin toplam etkinlikleri hesaplanmak istendiğinde, CCR modeli kullanılabilir (Özden, 2008: 169).

CCR modeli doğrusal programlama amaç fonksiyonunda; karar verme birimi için ağırlıklandırılmış çıktı maksimize edilmeye çalışılırken, kısıtlardaki ağırlıklandırılmış girdi normalleştirilir (Özcan ve Anıl, 353).

CCR modeli, kaynakları yani girdileri tanımlayarak tanımlanmamış etkin olmamanın miktarı belirler (Atan ve Çatalbaş, 2000: 3).

2.3.3.1.4.2. Ölçeğe Göre Değişken Getiri BCC Modelleri

Veri Zarflama Analizi 1984 yılında Banker, Charnes ve Cooper (BCC) tarafından, ölçeğe göre değişken getiri varsayımına yönelik olarak geliştirilmiştir. Değişken getirili model (BCC), sabit getirili modele (CCR) göre daha esnektir.

Ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında, karar verme birimlerinin teknik etkinlikleri hesaplanmak istendiğinde, BCC modeli kullanılabilir (Özden, 2008: 169).

BCC modeli, etkin olmamanın teknik skaler ayrımını yapar (Atan ve Çatalbaş, 2000: 4). Teknik etkinliğin hesaplanması, ölçek etkinlik skorunun belirlenmesine de olanak sağlar.

Girdi bileşiminin en uygun biçimde kullanılarak, mümkün olan maksimum çıktının üretilmesindeki başarı, ‘teknik etkinlik’ ve uygun ölçekte üretim yapmadaki başarı ise, ‘ölçek etkinliği’ olarak tanımlanır. Toplam etkinlik ise; teknik etkinlik ve ölçek etkinliğinin çarpımına eşittir (Yaylalı ve vd., 2007: 8).

Çalışmada; teknik etkinlik ölçümlerinin, ölçek etkinliği etkisinden ayrıştırılmasını sağladığı için değişken getirili BCC model benimsenmiştir.

BCC modelinin primal ve dual matematiksel formülasyonu:

BCC Primal Model:

$$\max h_k = \sum_{r=1}^s u_{rk} y_{rk} - u_o$$

Modele ilişkin kısıtlayıcılar:

$$\sum_{i=1}^m v_{ik} x_{ik} = 1 \quad [1]$$

$$\sum_{r=1}^s u_{rk} y_{rj} - u_0 - \sum_{i=1}^m v_{ik} x_{ij} \leq 0 \quad j = 1 \dots n \quad [2]$$

$$u_{rk} > \varepsilon \quad ; \quad r = 1 \dots s$$

$$v_{ik} > \varepsilon \quad ; \quad i = 1 \dots m \quad [3]$$

u_0 urs

BCC Dual Model:

$$\min w_k = q_k$$

Modele ilişkin kısıtlayıcılar:

$$\sum_{j=1}^n \lambda_{kj} y_{rj} \geq y_{rk} \quad r = 1 \dots s \quad [1]$$

$$-\sum_{j=1}^n \lambda_{kj} x_{ij} + q_k x_{ik} \geq 0 \quad i = 1 \dots m \quad [2]$$

$$\sum_{j=1}^n \lambda_{kj} = 1 \quad [3]$$

$$\lambda_{kj} \geq 0 \quad j = 1 \dots n \quad [4]$$

$$-\infty \leq q_k \leq \infty$$

BCC modelinin optimal çözümünde u_0 değişkeninin pozitif değer alması karar biriminin DRS, negatif değer alması IRS ve sıfır değerini alması ise CRS durumunda olduğunu gösterir (Cingi ve Tarım, 2000: 9).

2.3.3.1.4.3. Toplamsal Model

BCC modelinden sonra, ölçek getirisi ve teknik etkinliğin tahmini için amaç fonksiyonunda; çarpımsal bir üretim fonksiyonunun en çoklamasına yönelik olarak, CCR'nin doğrusal programlama formülasyonunda değişiklik yapılmış ve yönelimsiz toplamsal VZA modeli geliştirilmiştir (Dikmen, 2008: 6).

CCR ve BCC modelleri, girdi ve çıktı odaklı değerlendirilen modellerdir. Toplamsal model ise, girdi ve çıktı odaklı değerlendirmeyi bir arada yapan modeldir.

Bu modelde amaç, girdi fazlalığını ve çıktı eksikliğini eş zamanlı olarak ele alıp, etkinlik sınırı üzerinde etkin olmayan karar verme birimine en uzaktaki noktaya ulaşmasını sağlamaktır. Modelin çözümünde, CCR ve BCC modellerinde olduğu gibi etkinlik skoru elde edilemez (Dinçer, 2008: 835).

Toplamsal model, karar verme biriminin ölçeğe göre sabit getiriye sahip olduğu varsayımı altında, birimlerin toplam etkinlikleri belirlenmek istendiğinde kullanılabilir. En fazla çıktının, en az girdi ile üretilmesi istendiğinde toplamsal modellerle çalışma yapılabilir (Özden, 2008: 169-170)

Ayrıca 1986 yılında Banker ve Morey, 1988 yılında ise Kamakura tarafından, kategorik değişkenlerin de VZA modeline dahil edilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır (Dikmen, 2008: 6).

Tablo 2.4: CCR, BCC ve Toplamsal Modellere Ait Özellikler

Model	CCR Model	BCC Model	Toplamsal Model
Getiri	Ölçeğe Göre Sabit Getiri	Ölçeğe Göre Değişken Getiri	Ölçeğe Göre Sabit Getiri
Etkinlik	Toplam Etkinlik	Teknik Etkinlik	Toplam Etkinlik
Yönelim	Girdi ya da Çıktı Odaklı	Girdi ya da Çıktı Odaklı	Girdi ve Çıktı Odaklı

Kaynak: Özden, 2008: 170.

2.3.3.1.5. Girdi ve Çıktı Odaklı Veri Zarflama Analizi Yaklaşımları

Veri Zarflama Analizi yöneline göre; girdi yönelimli, çıktı yönelimli ve yönelimsiz olmak üzere üç farklı şekilde kurulabilir. Girdiler üzerindeki kontrol az olduğunda çıktı yönelimli bir model; çıktılar üzerindeki kontrol az olduğunda ise girdi yönelimli bir model kurulmalıdır. VZA girdi yönelimli modellerde; istenilen çıktının üretilmesi için en az girdinin kullanılmasına, VZA çıktı yönelimli modellerde ise istenilen girdi ile en fazla çıktının üretilmesine çalışılır (Özden, 2008: 169-170).

Üretim sınırının ölçeğe göre değişken getiri özelliği göstermesi nedeniyle BCC modeline göre hesaplanan teknik etkinlik skorları, girdi ve çıktıya yönelik olarak farklı değerler alır.

Ölçeğe göre sabit getiri özelliği gösteren CCR modelinde ise, girdi ve çıktıya yönelik hesaplanan toplam etkinlik skorları, aynı değerlere sahiptir (Kaynar vd., 2005:47).

Karar verme birimlerinin görelî toplam etkinlikleri, girdi yönelimli CCR modelinin yanı sıra çıktı yönelimli CCR modelleriyle de hesaplanabilir. Ancak karar verme biriminin görelî toplam etkinliğinin yalnızca bir yönelime göre hesaplanması yeterlidir. Çünkü, girdi yönelimli CCR modelinden elde edilen görelî toplam etkinlik değeri ile çıktı yönelimli CCR modelinden elde edilen görelî toplam etkinlik değerleri birbirine eşittir. Ancak bu iki yönelime göre hesaplanan girdi ve çıktı değişkenlerinin potansiyel iyileştirme yüzdeleri birbirinden farklı olabilir (Özden, 2008: 173).

Çalışmada; karar verme birimleri olan bankaların, girdilerinin daha çok yönetilebilir olması nedeniyle girdi odaklı yaklaşım benimsenmiştir.

2.3.3.1.6. Veri Zarflama Analizi'nde Kullanılan Terimler

Veri Zarflama Analizi etkinlik ve verimlilik modelinin daha iyi anlaşılabilmesi için, analize ait bazı terimlerin tam olarak kavranması gerekmektedir. Bu amaçla aşağıda VZA'da kullanılan bazı terimlerin açıklaması yapılmıştır.

- Etkinlik Sınırı (Etkin Sınır-Efficiency Frontier): En iyi olarak belirlenen karar verme birimlerinin oluşturduğu sınırdır. Herhangi bir karar verme biriminin etkinliği, etkin sınırı göre ölçülür. Sınır üzerinde bulunan karar verme birimleri, etkin olarak değerlendirilirken; sınır üzerinde yer almayan karar verme birimleri ise etkin olmayan birimler olarak değerlendirilir (Kaynar vd., 2005: 68).
- Etkinlik Skoru (Efficiency Score): CCR ve BCC modellerinden elde edilen etkinlik skoru, karar verme birimlerinin etkin olup olmadığını belirler. Etkinlik skoru, 0 ile 1 arasında değişen değerler alır. Skorun %100 olması, karar verme birimlerinin etkin durumda olduğunu gösterir (Kutlar ve Babacan, 2008: 154).
- Homojen (Homogeneous): Aynı sektör içerisinde yer alan ve benzer özelliklere sahip karar verme birimleri için kullanılan terimdir.

- Etkin Birim (Efficient Unit): Analizde yer alan diğer birimler tarafından başarılan gerçek performansla karşılaştırıldığında, daha yüksek seviyedeki çıktıları aynı miktardaki girdilerle üretebilen birimdir.
- Girdi (Input): Çıktı üretmek için kullanılan kaynaklardır. Girdiler; karar verme birimlerinin kontrolü altında olduğu gibi, kontrolü altında da olmayabilir.
- Kontrol Edilebilir Girdiler (Controlled Discretionary Inputs): Karar verme birimlerinin kontrolü altında olan girdilerdir (Aydagün, 2003: 5).
- Girdi Minimizasyonu (Input Minimization): Belirli bir çıktı miktarını üretmek için kullanılacak, en az girdi miktarıdır (Eleren ve Özgür, 2006: 63).
- Çıktı (Output): Analize alınan girdilerden, süreç sonunda elde edilen ürünlerdir. Çıktı, karar verme birimlerinin amaçlarına ulaşip ulaşmadığını belirleyen gösterge olabilir (Aydagün, 2003: 6).
- Çıktı Maksimizasyonu (Output Maximization): Belirli girdi miktarıyla, en fazla çıktının üretilmesidir (Eleren ve Özgür, 2006: 63).
- Üretim Fonksiyonu (Production Function): Girdi-çıktı ilişkisini tanımlar.
- Verimlilik (Productivity): Analizin tek girdi-tek çıktı ile yapıldığı durumlarda, karar verme biriminin çıktılarının girdilerine oranıdır. VZA verimliliği değil, üretim sürecinin etkinliğini ölçer.
- Referans Katkısı (Referance Contribution): Karar verme birimleri için etkinlik skorunun hesaplanması sonucu, referans birimlerinin katkısının derecesini belirtmek için kullanılan terimdir.
- Ölçeğe Göre Sabit Getiri (Constant Returns to Scale): Girdi miktarındaki artışın, çıktı miktarında da eşit artışa neden olmasıdır. Ölçek ne olursa olsun, verimliliğin değişmeyeceğini gösterir (Aydagün, 2003: 5-6).
- Ölçeğe Göre Artan Getiri (Increasing Return to Scale-IRS): Karar verme biriminin teknik etkinliği korunarak, ölçeği büyütüldüğü zaman verimliliğinin artacağı anlamında kullanılan terimdir.

- Ölçeğe Göre Azalan Getiri (Decreasing Return to Scale-DRS): Karar verme biriminin teknik etkinliği korunarak, ölçeği küçültüldüğü zaman verimliliğinin artacağı anlamında kullanılan terimdir.
- Ölçeğe Göre Değişken Getiri (Variable Returns to Scale): Ölçeğe göre artan, azalan ve sabit getiri aralıklarının üretim sınırında birlikte bulunmasıdır (Behdioğlu ve Özcan, 2009: 308).
- Teknik Etkinlik (Technical Efficiency): BCC modeli ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında hesaplanan, etkinlik skorudur (Kaynar vd., 2005: 46). Teknik etkinlik, maliyet ve fiyattan bağımsızdır.
- Ölçek Etkinliği (Scale Efficiency): CCR modelinden elde edilen toplam etkinliğin, BCC modelinden elde edilen teknik etkinliğe oranıdır.
- Toplam Etkinlik (Total Efficiency): Temel VZA CCR modeline göre etkinliğin ölçüsünü tanımlayan terimdir (Aydagün, 2003: 5). Toplam etkinlik, teknik etkinlik ile ölçek etkinlik değerinin çarpımına eşittir (Tarım, 2001: 21).
- Tahsis Etkinliği (Allocative Efficiency): Karar verme biriminin minimum maliyetle üretim yapmasına imkan sağlayan optimal faktör bileşimiyle, mevcut durumunun kıyaslanmasıdır (Baysal vd., 2005: 68).
- Maliyet Etkinliği (Cost Efficiency): Karar verme biriminin, minimum maliyet düzeyindeki üretim yapma başarısıdır (Çoban, 2007: 24).
- Aylaklık (Slack): Fazla girdi kullanımını ya da az çıktı üretimini gösterir (Aydagün, 2003: 5).

2.3.3.1.7. Veri Zarflama Analizi'nin Uygulama Aşamaları

Veri Zarflama Analizi'nin uygulama kısmı 8 aşamadan oluşmaktadır. Analizin aşamaları aşağıda belirtilmiştir.

2.3.3.1.7.1. Karar Verme Birimlerinin Seçimi

Veri Zarflama Analizi, karar verme birimlerinin görelî etkinliklerinin belirlenmesi tekniğidir. VZA tekniğı, benzer birimler arasında etkinlik farklılığının ölçülebilir olması ilkesine dayandığı için temel bir varsayımı kapsar (Baysal ve Toklu, 2001: 205).

Veri Zarflama Analizi kullanılarak gerçekleştirilecek etkinlik ve verimlilik ölçüm sürecindeki ilk adım, analize dahil edilecek karar verme birimlerinin tanımlanmasıdır.

Analizin görelî etkinliklerin hesaplanmasında kullanılması nedeniyle karşılaştırmanın anlamlı olabilmesi için, karar verme birimlerinin aynı girdiyi kullanarak, aynı çıktıyı üreten homojen birimler olmasına dikkat edilmelidir (Eroğlu ve Lorcü, 2007: 35).

Karar verme birimlerinin seçiminde göz önüne alınması gereken hususlar:

- Analize alınan karar verme birimleri, aynı görevleri benzer amaçlar için yerine getirmelidirler.
- Karar verme birimlerinin hepsi aynı pazar kümesi içinde çalışmalıdırlar.
- Sektördeki tüm karar verme birimlerinin etkinliğini karakterize eden değişkenler (girdi-çıkıtı veri seti) yoğunluk ve büyüklükteki farklar dışında aynı olmalıdır (Baysal ve Toklu, 2001: 205).
- Karar verme birimleri, kullanılan girdiler ve üretilen çıktılarından sorumlu birimler olarak tanımlanmış olmalıdır.
- Etkinlik ölçümünün anlamlı çıkabilmesi için, örnekleme yer alan karar verme birimlerinin sayısı yeterince büyük olmalıdır (Aydağün, 2003: 8).

2.3.3.1.7.2. Girdi ve Çıkıtı Kümelerinin Seçimi

Analize dahil edilecek girdi ve çıkıtı kümesinin seçimi, çalışmadaki karar verme birimlerinin etkinliklerini karşılaştırmanın temelini oluşturduğu için büyük bir dikkatle yapılmalıdır. Aynı karar verme birimi için farklı girdi ve çıkıtı grupları, farklı

etkinlik değerleri alacağından üretim sürecine nedensel olarak bağlı olan, anlamlı girdi ve çıktıların belirlenmesi gerekmektedir (Bülbül ve Akhisar, 2005: 5).

Seçilecek girdi-çıkıtı kümesinin taşıması gereken özellikler:

- Girdi-çıkıtı değişkenleri, karar noktalarının tümü için ortak faktörler olmalıdır.
- Girdi-çıkıtı kümesi, incelenmek istenen tüm faaliyet seviyelerini ve etkinlik ölçütlerini kapsamalıdır.
- Girdi ve çıktıları; ölçülebilir, fiziksel ve ekonomik kaynaklarının tümünü içermelidir.

VZA’da girdi sayısının, çıkıtı sayısıyla çarpımı kadar boyut oluşur. En az boyut sayısı kadar, etkin karar birimi olacaktır. Girdi ve çıkıtı sayısının artırılması, analizin ayırt edici özelliğini azaltır.

Girdi-çıkıtı kümesinin seçiminde dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise; analizde kullanılacak girdi sayısındaki artışın etkinlik azalışına, çıkıtı sayısındaki artışın ise etkinlik artışına neden olacağıdır (Dinçer, 2008: 831).

2.3.3.1.7.3. Verilerin Elde Edilebilirliği ve Güvenilirliği

Veri Zarflama Analizi’yle etkinlik ölçümünde; girdi-çıkıtı tanımları yapıldıktan sonra, karar verme birimlerinin tümü için girdi-çıkıtı bileşenlerinin elde edilebilirliği araştırılır. Karar verme birimleri için elde edilemeyen girdi-çıkıtı değişkenleri analizden çıkarılır.

Elde edilebilen verilerin negatif değer taşımaması gerekir. VZA’nın uygulanabilmesi için gerekli olan ‘her bir girdi ve çıkıtı değeri için rakamsal veriler mevcuttur ve pozitifdir’ kuralını sağlamayan negatif değerli girdi-çıkıtı değişkenleri analizden çıkarılır (Yalama ve Sayım, t.y.: 7).

Verilerin elde edilebilirliği kadar, güvenilirliği de analizin sonuçları açısından önemlidir. Güvenilir olmayan veriler, hem ait olduğu karar verme biriminin görelî etkinliğini hem de diğer karar verme birimlerinin görelî verimlilik değişimlerini etkiler.

Analize alınan girdi sayısı m , çıktı sayısı n ile ifade edildiğinde; en az $(m+n+1)$ tane karar verme birimi sayısı araştırmanın güvenilirliği açısından gereklidir. Diğer bir güvenilirlik koşulu da; incelenmek istenen karar verme birimi sayısının, girdi-çıkı toplamının en az 2 katı olması gerektiğidir (Eleren ve Özgür, 2006: 66).

2.3.3.1.7.4. Veri Zarflama Analizi'ne Göre Etkinlik Ölçümü

VZA'nın uygulanabilmesi için gerekli olan aşamalardan karar verme birimleri seçilip, girdi-çıkı değişkenleri belirlendikten sonra, araştırmanın amacına en uygun VZA modeli seçilir. CCR ya da BCC modelleriyle, girdi ya da çıkı odaklı yaklaşım kullanılarak etkinlik ölçümü yapılır. VZA'nın görelî etkinliğı ölçme şekli, iki aşamalı olarak kısaca şu şekilde özetlenebilir:

1-Herhangi bir gözlem kümesi içinde en az girdi bileşimini kullanarak, en çok çıkı bileşimini üreten 'en iyi' gözlemleri (etkinlik sınırını oluşturan karar verme birimleri) belirler.

2-Etkinlik sınırı 'referans' kabul edilip, etkin olmayan karar verme birimlerinin etkinlik sınırına olan uzaklıklarını (etkinlik düzeylerini) 'radyal' olarak ölçer (Baysal vd., 2004: 438).

2.3.3.1.7.5. Etkinlik Değerleri

Etkinlik ölçümü yapıldıktan sonra, karar verme birimlerinin etkinlik değerleri elde edilir. Etkinlik değeri, 0 ile 1 arasında değeri alır. Etkinlik değeri 1'e eşit olması, %100 etkinliğin sağlandığını gösterir. Karar verme biriminin, gözlemlenen performansı ile potansiyel performansının aynı olduğu sonucuna ulaşılır. Etkinlik değeri %100'ün altında çıkması ise, karar verme biriminin gözlemlenen performansının potansiyel performansından düşük olduğunu gösterir (Yıldız, 2007: 94).

2.3.3.1.7.6. Referans Grupları

VZA modeli; etkin karar verme birimlerini belirlediği gibi, etkin olmayan karar verme birimlerini de belirler. Etkin olmayan karar verme birimlerini etkin hale getirmek için, etkinlik sınırının üzerinde yer alan referans grupları dikkate alınır. Referans olarak alınan etkin karar verme birimlerinin, toplam örneklem kütesi içinde yer alan etkin olmayan birimlere ne kadar yoğunlukta referans gösterildiği önemlidir. Karar verme biriminin referans gruplarında yer alma sıklığı, örneklem kütesinin büyüklüğü ile bağlantılıdır (Aydagün, 2003: 10).

2.3.3.1.7.7. Etkin Olmayan Karar Verme Birimleri İçin Hedef Belirlenmesi

VZA modeliyle; etkin olmayan karar verme birimlerini, etkin hale getirebilmek için ulaşılabilir hedefler belirlenebilir. Belirlenen bu hedefler, potansiyel iyileştirme (PI) olarak tanımlanır. Potansiyel iyileştirme, karar verme birimlerinin girdi ve çıktılarına ilişkin değerlerdir.

$$\text{Potansiyel İyileştirme (\%)} = \frac{(\text{Hedef} - \text{Gerçekleşen})}{\text{Gerçekleşen}} \times 100$$

Etkin olmayan karar verme biriminin etkin hale gelebilmesi için; potansiyel iyileştirme yüzdesi negatif çıkan değişken değeri, PI oranında azaltılmalı; pozitif çıkan değişken değeri ise, PI oranında artırılmalıdır. Potansiyel iyileştirme değeri sıfırsa, iyileştirme yapmaya gerek yoktur (Özden, 2008: 173).

2.3.3.1.7.8. Sonuçların Değerlendirilmesi

VZA modellerinin çözümünde kullanılmak üzere yazılmış çok sayıda paket program vardır. Bu programlardan en çok kullanılanları: DEA Solver, EMS ve DEAP'tır. Ayrıca, doğrusal programlama modülü bulunan DS for WINDOWS, QS, Win QSB gibi çok amaçlı paket programlar da VZA modellerinin çözümünde kullanılmaktadır.

Hangi paket programı kullanacağına karar veren araştırmacı, programın verilere ait hatalara karşı uyarı vermemesi nedeniyle, sonuçların değerlendirilmesi aşamasında dikkatli olmak zorundadır (Dinçer, 2008: 831-832).

2.3.3.1.8. Veri Zarflama Analizi'nin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Parametrik olmayan bir ölçüm yöntemi olan Veri Zarflama Analizi'ni, güçlü ve zayıf yapan özellikler aşağıda belirtilmiştir.

2.3.3.1.8.1. Veri Zarflama Analizi'nin Güçlü Yönleri

Veri Zarflama Analizi yöntemini güçlü yapan özellikler aşağıda belirtilmiştir:

- Çok sayıda girdi ve çıktıyı işleyecek yetenektedir.
- Girdi ve çıktılar farklı birimlere sahip olabilir.
- Etkinlikleri hesaplanan karar verme birimleri, göreceli etkinliğe sahip olan karar verme birimleri ile karşılaştırılır (Atan vd., 2002: 3).
- Girdi ve çıktı verilerinin rassal bir mekanizma ile üretilmediği varsayımı altında, yöntemin deterministik yapıda olduğu kabul edilir (Aydagün, 2003:11).
- Hedeflenen çıktı miktarını üretebilmek için, en uygun girdi bileşimini dönemler itibariyle toplam değer halinde verir.
- Etkin ve etkin olmayan karar verme birimlerini belirleyerek, etkinsizliğin kaynağını bulur.
- Ortalama yoğunluk sonuçlarını değil, bireysel gözlemlere dayanan sonuçları verir.
- Etkin olmayan karar verme birimleri için, referans oluşturacak birimleri belirler.
- Egzojen değişimler için uygun sonuçları hesaplar.
- Girdi ve çıktı değişkenleri için üretim ilişkisini fonksiyonel form üzerine sınırlandırmaz (Bakırcı, 2006: 204).

2.3.3.1.8.2. Veri Zarflama Analizi'nin Zayıf Yönleri

Veri Zarflama Analizi yönteminin zayıf yönleri aşağıda belirtilmiştir:

- Parametrik olmayan bir ölçüm yöntemi olduğu için, sonuçlara istatistiksel hipotez testlerinin uygulanması zordur.
- Girdi-çıktı değişkenlerine ait hatalara karşı, araştırmacıyı uyarmaz.
- Karar verme birimlerinin göreceli etkinliklerinin ölçümünde iyi olmasına karşın, mutlak etkinliği ölçmede yetersiz kalır.
- Modellerdeki standart formüller karar verme birimlerinin her biri için ayrı ayrı hesaplandığından, büyük boyutlu ölçümler yoğun hesaplamalar gerektirir.
- Veri tabanlı bir yöntem olduğu için araştırmacının girdi-çıktı kümesindeki değişkenleri dikkatle seçmesi gerekir. Eksik ve negatif veri kullanımı ya da yanlış girdi-çıktı seçimi analizin sonuçlarını büyük oranda değiştirir.
- Yöntem, statik bir analiz şeklindedir. Bir dönem içerisindeki karar verme birimleri arasında kesit analizi yapar.
- Analizde kullanılan zarflama şekli bazı durumlarda yetersiz kalır. Özellikle doğal zarflamanın mümkün olmadığı ölçümlerde, kuramsal karar birimi yeterince belirgin değildir.
- Parametrik olmayan bir yöntem olmasına karşın her karar verme birimi için ayrı ayrı ölçüm yapılması nedeniyle, çok fazla sayıda karar değişkeninin hesaplanmasına yol açar. Bu ise, serbestlik derecesini yükseltir (Kıyıldı ve Karaşahin, 2006: 394).

2.3.3.2. Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi (Malmquist Total Factor Productivity Index)

Literatürde verimlilik değişiminin ölçülmesine yönelik; Fischer Endeksi, Tornqvist Endeksi ve Malmquist Endeksi olmak üzere üç endeks kullanılmaktadır. Bu endekslerden Malmquist Endeksi'nin, diğer iki endekse göre daha yaygın olarak

uygulandığı görülmektedir. Mamquist TFV endeksinin yaygın olarak kullanılmasının nedenleri şunlardır:

- Maliyetin minimize edilmesi ya da karın maksimumlaştırılması gibi kısıtlayıcı davranışsal varsayımlara gerek duymaması,
- Fiyatların belirlenmesi gibi zorunluluğun olmaması,
- Panel veri kullanarak hesaplama yapabilmesi (Kılıçkaplan vd., 2004:106),
- Parametrik olmayan bir yöntem olması nedeniyle, üretim fonksiyonunun önceden belirlenmesini gerektirmemesi,
- Verimlilik değişimini hesaplayarak, değişimdeki artış ya da azalışın kaynaklarını belirlemesidir.

Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi (Malmquist TFV Endeksi), VZA'ya dayalı bir yöntemdir. VZA, etkin karar verme birimlerinin oluşturduğu etkinlik sınırına göre etkinlik ölçüsünü; Malmquist TFV Endeksi ise, karar verme biriminin iki zaman dilimi arasındaki verimliliğinin değişimini artış ya da azalış yönü olarak hesaplamaktadır (Öncü ve Aktaş, 2007: 252).

Malmquist TFV Endeksi; üretkenliğin zaman boyutunda gelişimini ölçerek, üretkenlikteki değişimin nedenlerini incelemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Özgür, 2008: 252).

Caves ve diğerlerinin (1982) çalışmasından yararlanarak, Fare ve diğerleri tarafından (1994) geliştirilen Malmquist TFV Endeksi; her bir veri noktasının ortak teknolojiye göre nispi uzaklık oranlarını hesaplayarak, iki veri noktası arasındaki toplam faktör verimliliğindeki değişmeyi ölçmektedir.

Uzaklık fonksiyonlarına dayalı olarak ifade edilen Malmquist TFV Endeksi; karar verme birimi için zaman içerisinde gelişen verimlilik farklarının bileşenlerine ayrılmasını sağlamaktadır (Avcı ve Kaya, 2008: 848).

Uzaklık fonksiyonu, kar maksimizasyonu veya maliyet minimizasyonu gibi kısıtlayıcı davranışsal varsayımlara gerek duymadan, birden fazla girdi ve çıktının söz konusu olduğu durumlarda verimlilik değişimini belirleyebilmektedir. Uzaklık

fonksiyonları; hem girdi eksenli, hem de çıktı eksenli olarak ölçümlenebilmektedir. (Deliktaş, 2002: 252).

Çıktı uzaklık fonksiyonu, S^t çıktı kümesine bağlı olarak:

$$D_0^t = (x_t, y_t) = \min \{ \theta = (x_t, y_t / \theta) \in S^t \} \quad [1] \quad \text{şeklinde tanımlanır.}$$

Modelde kullanılan notasyonlar:

$t = 1, \dots, T$ zaman

$y_t = (y_1, \dots, y_m)$ çıktı vektörü

$x_t = (x_1, \dots, x_k)$ girdi vektörü

$$\theta = \text{maximum çıktı } S^t = \{ (x_t, y_t) : x_t \text{ üretebilir } y_t \}$$

Modelde yer alan θ , bir veya daha büyük değer alır. $\theta - 1$ veri girdi ile, i 'nci karar verme birimi tarafından üretilebilen çıktıdaki oransal artışı gösterir. $1/\theta$ değeri, bir ve sıfır arasında yer alan teknik etkinlik değeridir.

(x_t, y_t) verileri, t dönemi üretim sınırının üzerinde ise:

$$D_0^t = (x_t, y_t) = 1 \text{ üretim teknik olarak etkindir}$$

$$D_0^t = (x_t, y_t) < 1 \text{ üretim teknik olarak etkin değildir.}$$

Çıktı uzaklık fonksiyonu, S^t çıktı kümesine bağlı olarak, $(t+1)$ zamana göre:

$$D_0^t = (x_{t+1}, y_{t+1}) = \min \{ \theta = (x_{t+1}, y_{t+1} / \theta) \in S^t \} \quad [2] \quad \text{şeklinde tanımlanır.}$$

[1] ve [2]'de gösterilen eşitliklere göre, verimlilik değişimini gösteren Malmquist endeksi :

$$M_0^{t,t+1} = \left[\frac{D_0^{t+1}(x_{t+1}, y_{t+1})}{D_0^t(x_t, y_t)} \times \frac{D_0^t(x_{t+1}, y_{t+1})}{D_0^{t+1}(x_t, y_t)} \right]^{1/2} \quad [3] \quad \text{olarak yazılır.}$$

Endeks; (t) zamandaki teknoloji altında, x_{t+1} dönemindeki veri girdi ile y_{t+1} dönemindeki çıktıdaki oransal değişimi ve $(t+1)$ zamandaki teknoloji altında, x_t dönemindeki veri girdi ile y_t dönemdeki çıktıdaki oransal değişimi ölçer (Avcı ve Kaya, 2008: 848-849).

Malmquist TFV değişim endeksi, karar verme biriminin (t) ve ($t+1$) zaman aralığı arasında; verimlilik artışı, verimlilikte durgunluk ve verimlilik azalışı olmak üzere üç şekilde değerlendirilmektedir (Öncü ve Aktaş, 2007: 252):

$$M_0^{t,t+1} > 1 \text{ (toplam faktör verimliliği artışı)}$$

$$M_0^{t,t+1} = 1 \text{ (toplam faktör verimliliğinde durgunluk)}$$

$$M_0^{t,t+1} < 1 \text{ (toplam faktör verimliliği azalışı)}$$

Malmquist TFV Endeksi verimlilikteki değişmeyi, teknik etkinlikteki değişme ve teknolojik etkinlikteki değişme olmak üzere iki bileşen aracılığıyla ölçmektedir. Bu iki bileşenin çarpımı Malmquist TFV Endeksi'ni göstermektedir.

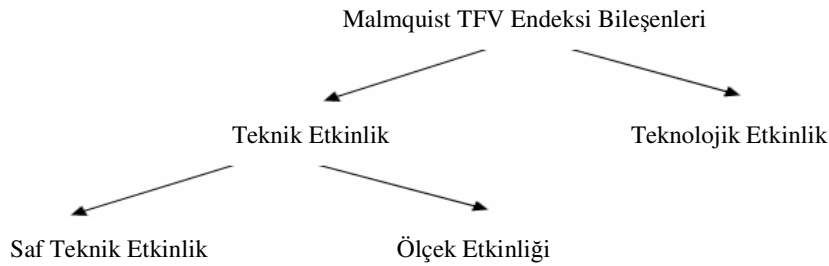
Malmquist TFV Değişim Endeksi = Teknik Etkinlik D.xTeknolojik Etkinlik D.

Teknik etkinlik, saf teknik etkinlik ve ölçek etkinliği bileşenlerinin çarpımıdır. Saf teknik etkinlik, karar verme biriminin yönetsel etkinliğini; ölçek etkinliği ise, karar verme biriminin uygun ölçekte üretim yapma başarısını ifade etmektedir.

Teknik Etkinlik = Saf Teknik Etkinlik x Ölçek Etkinliği

Malmquist TFV Endeksi teknolojik değişme, aynı girdiyle üretilen çıktı miktarındaki değişmenin yönünü tanımlamaktadır (Özgür, 2008: 252).

Şekil 2.2: Malmquist TFV Endeksi Bileşenleri

TFV değişimi, teknik etkinlik değişimi ve teknolojik değişimin 1'den büyük olması, toplam faktör verimliliği, teknik etkinlik ve teknolojik etkinlikteki gelişmeyi; 1'den küçük olması ise gerilemeyi göstermektedir. Teknik etkinlik değişiminin 1'den

büyük olması, karar verme biriminin en iyi üretim sınırını yakalama etkisi; teknolojik etkinlik değişiminin 1'den büyük olması ise, karar verme biriminin üretim sınırının yukarı kayması veya yeniliği olarak değerlendirilir (Dinçer, 2008: 841).

2.3.3.3. Serbest Atılabilir Zarf Analizi (Free Disposable Envelope Analysis)

Serbest Atılabilir Zarf Analizi, VZA yönteminin özel bir durumudur. Analiz; VZA yönteminin köşeleri birleştiren kenarları, üretim kümesi içine almamaktadır. Bunun yerine gözlem noktalarını oluşturan alan, üretim kümesi içinde bulunmaktadır. Bu alana serbest atılabilir zarf adı verilmektedir. Oluşturulan üretim kümesinin sınırı ile üretim kümesi elemanları arasındaki uzaklık, her faaliyetin görelisi olarak ne kadar etkin olduğunu belirlemektedir. Etkin olmayan karar verme birimleri, etkin karar verme birimlerinin egemenliği altındadır. Egemenlik, daha az girdi ile daha çok üretim yapma kapasitesidir. Etkin üretim faaliyeti; üzerinde diğer üretim faaliyetleri tarafından egemenlik kurulamayan girdi-çıkıtkı değişkenleridir (Ekren ve Emiral, 2002: 6).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVDUAT BANKALARININ FİNANSAL ETKİNLİĞİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK VERİ ZARFLAMA ANALİZİ UYGULAMASI

Çalışmanın üçüncü bölümünde; ‘Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı (BSYYP)’ kapsamında alınan kararların, mevduat bankalarının finansal etkinlikleri ve verimlilik değişimleri üzerine olan etkisini belirlemeye yönelik olarak yapılan uygulamanın tanıtımı yapılmış ve analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

3.1. UYGULAMANIN GENEL TANITIMI

Aşağıda, 1997-2007 yılları arasındaki 11 yıllık süreçte Türk Bankacılık Sektörü’nde faaliyet gösteren 20 mevduat bankası ana kütle alınarak gerçekleştirilen uygulamanın genel olarak tanıtımı yapılmıştır.

3.1.1. Amaç

Çalışmanın amacı; 2001 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından hazırlanan ve uygulamaya konulan BSYYP’nın, Türk Bankacılık Sektörü’nde yer alan mevduat bankalarının etkinliği ve verimliliği üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Araştırmanın; BSYYP kapsamında yer alan özellikle mali yeniden yapılandırma uygulamalarının, bankaların etkinliği ve verimliliği üzerindeki etkilerini değerlendirmede literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1980’lerde başlayan finansal liberalleşmeye paralel olarak, bankacılık sektöründeki artan rekabet koşulları, bankaları kaynaklarını en etkin şekilde kullanmaya zorlamaktadır. En az girdi miktarıyla en çok çıktı elde etmeyi hedefleyen bankaların, bu amaca yönelik olarak artan rekabet ortamında faaliyetlerini başarıyla devam ettirebilmeleri ve sektör içinde performanslarını değerlendirebilmeleri amacıyla, etkin ve verimli çalışmaları gerekmektedir. Mali sistem içerisindeki payı yüksek olan (%70-%80) bankacılık sektörünün ülke ekonomisinin gelişmesinde merkezi bir konumda yer alması nedeniyle, bankaların etkin ve verimli çalışması Türkiye ekonomisi açısından oldukça önemlidir.

Çalışmanın amacına yönelik olarak; 1997-2007 yılları arasında Türk Bankacılık Sektörü’nde faaliyet gösteren mevduat bankaları ana kütle olarak belirlenip, Veri Zarflama Analizi (VZA)’ne dayalı etkinlik ve verimlilik ölçümleri yapılmıştır. DEAP Versiyon 2.1 paket bilgisayar programı kullanılarak; bankaların etkinlik ölçümü

ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında VZA hesaplama yöntemiyle, verimlilik ölçümü ise Malmquist hesaplama yöntemiyle uygulanmıştır.

3.1.2. Hipotez

Türk Bankacılık Sektörü'nde uygulanan yeniden yapılandırma programının; mevduat bankalarının finansal etkinliği üzerindeki etkisinin araştırılmasına yönelik olarak yapılan çalışmanın hipotezleri şu şekildedir:

Hipotez 1: Yeniden Yapılandırma Süreci'nde uygulanan BSYYP, Türk Bankacılık Sektörü'nde yer alan mevduat bankalarının finansal etkinliğini olumlu etkiler.

Hipotez 2: BSYYP'de yer alan reformların esas olarak Türk Bankacılık Sektörü'nde mevcut kamu ve özel sermayeli bankalara yönelik olması nedeniyle; Yeniden Yapılanma Süreci'nden yabancı sermayeli bankalar daha az etkilenir, bu da etkinlik değerlerine yansır.

Hipotez 3: Malmquist Toplam Faktör Verimliliği ile, ölçek etkinliği arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

3.1.3. Araştırma Evreni

Araştırmanın evrenini, 1997-2007 yılları arasındaki süreçte Türk Bankacılık Sektörü'nde sürekli olarak faaliyet gösteren 25 mevduat bankası oluşturmaktadır (bkz. Tablo 3.1.). Araştırma kapsamına sadece mevduat bankaları alınmıştır. Yatırım ve kalkınma bankalarının kapsam dışında tutulmasının nedeni, analizde etkinlik ve verimlilik ölçümü için kullanılan yöntemin benzer faaliyet alanına sahip homojen birimler arasında yapılması kısıtının olmasıdır.

Tablo 3.1: 1997-2007 Yılları Arasında Faaliyet Gösteren Mevduat Bankaları Sayısı

Mevduat Bankaları	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Kamu Sermayeli	5	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli	36	35	31	28	22	20	18	18	17	14	11
Yabancı Sermayeli	7	6	5	5	3	4	4	6	6	8	11
Toplam	48	45	40	37	28	27	25	27	26	25	25

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2009.

3.1.4. Örneklem

Örneklem kümesinin homojen olması, analizin anlamlı sonuçlar vermesi bakımından çok önemlidir. Örneklem kümesini oluşturan bankalar, analizin karar verme birimlerini (KVB) temsil etmektedir.

Literatürde VZA yöntemi kullanılarak yapılan çalışmalarda farklı bilim adamları, farklı şekilde karar verme birimlerinin sayısını belirlemişlerdir. Çalışmada ise, karar verme birimlerinin sayısı aşağıda belirtilen iki kısıt dikkate alınarak belirlenmiştir:

- Birinci kısıt: girdi sayısı m , çıktı sayısı n ile ifade edildiğinde, karar verme birimlerinin sayısının en az $(m+n+1)$ olması gerektirir (Babacan vd., 2009: 26).

$$\text{KVB Sayısı} \geq m + n + 1$$

- İkinci kısıt ise: girdi sayısı m , çıktı sayısı n ise en az $(m+n) \times 2$ karar verme birimine ihtiyaç duyulmasıdır (Eleren ve Özgür, 2006: 66).

$$\text{KVB Sayısı} = (m + n) \times 2$$

1997-2007 yılları arasındaki 11 yıllık süreçte, Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren 20 mevduat bankası örneklem kümesi olarak belirlenmiştir. Analiz kapsamına dahil edilen bankalar 31.12.2007 tarihi itibarıyla faal olan kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarıdır. Şube bankacılığı yapan yabancı sermayeli bankalar, analiz kapsamına alınmamıştır⁸.

Analizin güvenilirliğini sağlamak amacıyla Türk Bankacılık Sektörü'nde 1997-2007 yılları arasında süreklilik gösteren bankalar, örneklem kümesini oluşturmuştur. 2007 yılı sonu itibarıyla 25 mevduat bankasından, analiz kapsamına 20 mevduat bankası alınmıştır (bkz. Tablo 3.2.). Süreç içerisinde özel ya da yabancı sermayeli banka

⁸ 01.02.2001 tarihinde 24658 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan, BSYYU Uygulama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik madde 2.de belirtilen 'Bu Yönetmelik hükümleri; hisseleri kısmen veya tamamen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ait bankalar, kamusal sermayeli bankalar, özel finans kurumları, mevduat kabul etmeyen bankalar ve yurtdışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubeleri hariç olmak üzere, Türkiye'de kurulu mevduat kabulüne yetkili özel sermayeli bankalar hakkında uygulanır' hükmüne göre yabancı sermayeli mevduat bankaları grubuna Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar alınmış olup, Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli bankalar analize dahil edilmemiştir. Analize dahil edilmeyen Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli bankalar: ABN AMRO Bank N.V., Bank Mellat, Habib Bank Limited, JPMorgan Chase Bank N.A., Societe Generale (SA), Unicredit Banca di Roma S.P.A. ve WestLB AG bankalarıdır (31.12.2007 itibarıyla faaliyette olan bankalar).

grupları değişen bankalar, 2007 yılı sonu itibariyle hangi sermayeli banka grubunda yer alıyorsa analize aynı kategoride dahil edilmiştir.

Girdi-çıktı kümesinin belirlenmesi aşamasında, negatif değerli değişkenlerin ve ‘0’ değer alan kalemlerin model çözüm algoritması içerisinde doğru sonucu vermemesi nedeniyle; Adabank A.ř., Alternatif Bank A.ř., Deutsche Bank A.ř., Eorubank Tekfen A.ř., Millennium Bank A.ř. analiz kapsamına alınmamıştır.

Analize dahil edilen bankalar Tablo 3.2.’de gösterilmiştir. Tablo 3.2. incelendiğinde; sermaye yapısına göre 3 kamu sermayeli, 9 özel sermayeli ve 8 yabancı sermayeli banka; ölçek büyüklüğüne göre ise 7 büyük ölçekli, 7 orta ölçekli ve 6 küçük ölçekli banka analiz kapsamındadır. Ölçek büyüklüğüne göre sınıflandırma yapılırken, 31.12.2007 tarihi itibariyle Türk Bankacılık Sektörü’nn aktif toplamı baz alınmıştır. Bankanın aktif toplamının, sektördeki tüm bankaların aktif toplamına bölünmesiyle elde edilen yüzde oranları, göz önünde bulundurulmuştur (Aktaş ve Kargın, 2007:36). Aktif toplamı %5’in üzerinde olan bankalar, büyük ölçekli; aktif toplamı %5 ile %1 arasında olan bankalar, orta ölçekli; aktif toplamı %1’in altında olan bankalar ise, küçük ölçekli olarak sınıflandırılmıştır (Kaya ve Doğan, 2005: 9).

Analize alınan örneklem kümesini oluşturan 20 mevduat bankası, evren birim sayısının %80’ini içermektedir.

Tablo 3.2: Analiz Kapsamındaki Mevduat Bankaları

Banka İsmi	Kuruluş Yılı	Sermaye Yapısı	Ölçek Büyüklüğü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	1863	Kamu	Büyük
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954	Kamu	Büyük
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1938	Kamu	Büyük
Akbank A.Ş.	1948	Özel	Büyük
Anadolu Bank A.Ş.	1996	Özel	Küçük
Şekerbank T.A.Ş. ⁹	1953	Özel	<i>Orta</i>
Tekstil Bankası A.Ş.	1986	Özel	Küçük
Turkish Bank A.Ş. ¹⁰	1982	Özel	Küçük
Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ¹¹	1927	Özel	<i>Orta</i>
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	Özel	Büyük
Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924	Özel	Büyük
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	Özel	Büyük
Arap Türk Bankası A.Ş.	1976	Yabancı	Küçük
Citibank A.Ş. ¹²	1981	Yabancı	Küçük
Denizbank A.Ş.	1997	Yabancı	<i>Orta</i>
Finansbank A.Ş.	1987	Yabancı	<i>Orta</i>
Fortis Bank A.Ş. ¹³	1964	Yabancı	<i>Orta</i>
HSBC Bank A.Ş. ¹⁴	1990	Yabancı	<i>Orta</i>
ING Bank A.Ş. ¹⁵	1984	Yabancı	<i>Orta</i>
Turkland Bank A.Ş. ¹⁶	1986	Yabancı	Küçük

Kaynak: www.tbb.org.tr, 2009.

⁹ 1953 yılında ‘Pancar Kooperatifleri Bankası’ adıyla kurulmuş, 1956 yılında ‘Şekerbank T.A.Ş.’ unvanını almıştır.

¹⁰ 1982 yılında Türkiye’de şube açmasına izin verilen banka, 1991 yılında ‘Turkish Bank A.Ş.’ unvanını alarak Türkiye’de kurulu yabancı sermayeli banka olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Banka, 1998 yılında özel sermayeli banka grubuna geçmiştir.

¹¹ 1927 yılında ‘Kocaeli Halk Bankası T.A.Ş.’ adıyla mahalli bir banka olarak kurulmuş, 1982 yılında ‘Türk Ekonomi Bankası A.Ş.’ unvanını almıştır.

¹² 1981 yılında Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli banka olarak ‘Citibank N.A.’ adıyla kurulmuş, 2004 yılında ‘Citibank A.Ş.’ unvanını alarak yabancı sermayeli banka grubuna geçmiştir.

¹³ 1964 yılında ‘Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.’ adıyla kurulmuş, 1971 yılında ‘Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.’ unvanını almıştır. 2005 yılında özel sermayeli banka grubundan, yabancı sermayeli banka grubuna geçmiş ve unvanı ‘Fortis Bank A.Ş.’ olarak değişmiştir.

¹⁴ 1990 yılında ‘Midland Bank A.Ş.’ adıyla kurulmuş, 1999 yılında ‘HSBC Bank A.Ş.’ unvanını almıştır.

¹⁵ 1984 yılında Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli banka olarak kurulmuş, 1991 yılında ‘Türk Boston Bank A.Ş.’ unvanını almıştır. Banka, 1996 yılında ‘Oyak Bank A.Ş.’ unvanını alarak özel sermayeli banka grubuna geçmiştir. 2007 yılında ise, unvanı ‘ING Bank N.V.’olarak değişen banka yabancı sermayeli banka grubuna geçmiştir.

¹⁶ 1986 yılında ‘Bank of Bahrain and Kuwait BSC’ adıyla yabancı sermayeli banka olarak kurulmuş, 1992 yılında ‘Tasarruf ve Kredi Bankası A.Ş.’ unvanını alarak, özel sermayeli banka grubuna geçmiştir. Unvanı 1994 yılında ‘Garanti Yatırım ve Ticaret Bankası A.Ş.’, 1997 yılında ‘MNG Bank A.Ş.’, 2007 yılında ‘Turkland Bank AŞ.’ olarak değişmiştir. 2007 yılında yabancı sermayeli banka grubuna geçmiştir.

3.1.5.Sınırlılıklar

Türk Bankacılık Sektörü'nde 1997-2007 yılları arasında faaliyet gösteren mevduat bankalarının finansal etkinliğini belirlemeye yönelik olarak yapılan bu çalışma, 2002 yılına eşit uzaklıkta olan 5'er yıl baz alınarak gerçekleştirilmiştir. 2002 yılının baz alınmasının nedeni, BDDK tarafından BSYYP'nın 2001 yılı Mayıs ayında yürürlüğe konmasıdır.

Etkinlik üzerindeki faktörlerin yıllar itibariyle farklılık göstermesi nedeniyle, elde edilecek sonuçlar ortaya çıkacak etkinlik düzeyleri için genellenemeyecektir. Çalışmadan elde edilen bulgular ve yapılan değerlendirmeler, Türk Bankacılık Sektörü'nde yer alan Kalkınma ve Yatırım Bankaları ile Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli bankalar için geçerli olmayacaktır.

3.1.6. Veri Derleme Tekniği

Analiz kapsamındaki 20 mevduat bankasına ait ikincil veriler, yıllık periyotlar şeklinde Türkiye Bankalar Birliği'nin yayınlarından ve istatistiklerden derlenmiştir.

Bankaların toplam kredi, toplam mevduat ve toplam özkaynak tutarlarına ait veriler; Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayınlanan 262 yayın nolu '50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007' başlıklı eserden alınmıştır.

Bankaların toplam faiz gelirleri ve toplam faiz giderleri tutarlarına ait veriler ise; Türkiye Bankalar Birliği tarafından her yıl yayınlanan 'Bankalarımız' başlıklı istatistiklerden derlenmiştir¹⁷.

3.1.7. Çalışmada Kullanılan Girdi ve Çıktı Değişkenlerinin Belirlenmesi

Doğru ve güvenilir bir analiz için, girdi-çıktı değişkenlerinin belirlenmesi aşaması oldukça önemlidir. Veri Zarflama Analizi'nin parametrik olmayan bir yöntem

¹⁷Toplam faiz gelirleri ve toplam faiz giderleri verilerinin alındığı kaynaklar: Bankalarımız 1997, Bankalarımız 1998, Bankalarımız 1999, Bankalarımız 2000, Bankalarımız 2001, Bankalarımız 2002, Bankalarımız 2003, Bankalarımız 2004, Bankalarımız 2005, Bankalarımız 2006 ve Bankalarımız 2007 kitaplarıdır.

olması, esnek bir yapıya sahip VZA sonuçlarının girdi-çıkıtı değişkenlerinin seçiminden önemli derecede etkilenmesine neden olmaktadır.

Bankacılık sektöründe etkinlik ve verimlilik ölçümüne yönelik olarak yapılan çalışmalarda üzerinde en çok durulan nokta, girdi ve çıktı bileşenlerinin nasıl belirleneceğidir. Bankacılık faaliyetlerinin çoklu girdi-çoklu çıktıya dayanması, bankaların ürün ve hizmetlerinin niteliğinin tanımlanmasında yaşanan güçlükler ve bankaların esas olarak hizmet üretmeleri, girdi-çıkıtı setinin belirlenmesi aşamasında literatürde fikir birliği bulunmamasına neden olmaktadır (Coşkun ve Balatan, 2009: 33). VZA'yla etkinlik ve verimlilik ölçümü yapılırken, girdi-çıkıtı değişkenlerinin belirlenmesinde; üretim yaklaşımı, aracılık yaklaşımı ve kar yaklaşımı olmak üzere üç yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Çalışmada kullanılan değişkenler, bankaların temel fonksiyonunu daha iyi yansıttığı düşünülen aracılık yaklaşımına göre belirlenmiştir. Aracılık yaklaşımının; hem işletme giderlerine hem de faiz harcamalarına yer vermesi, tutarları parasal olarak ifade etmesi ve mevduatları girdi olarak tanımlaması, girdi-çıkıtı değişkenlerinin bu yaklaşıma göre seçilmesine neden olmuştur (Tarım, 2001: 177).

VZA'yla etkinlik ve verimlilik ölçümü yapılırken; değişken sayısının örneklem büyüklüğü ile ilişkisine, önemli bir değişkenin model dışında tutulmamasına ve ilişkisiz bir değişkenin modele dahil edilmemesine dikkat edilmiştir.

Anlamlı bir analiz yapabilmek için değişkenler belirlenirken, Türk Bankacılık Sektörü'nün girdi ve çıktılarını en iyi temsil ettiği düşünülen değişkenler tek tek alınmak yerine, birleştirilerek toplam olarak alınmıştır (örneğin; mevduatlar, vadeli ya da vadesiz olarak iki ayrı girdi şeklinde değil de toplam mevduat olarak tek girdi şeklinde alınmıştır).

Girdi-çıkıtı setinin belirlenmesi aşamasında dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan birisi de değişkenlerin sayısıdır. Girdi sayısı m , çıktı sayısı n ve banka sayısı r ile gösterildiğinde; $(m+n)/r$ oranının yükselmesi, VZA modelindeki bankaları birbirinden ayırıştırma yeteneğini azaltmakta ve daha çok bankanın etkin olarak hesaplanmasına neden olmaktadır (Aktaş, 2006:132). Bu nedenle, banka sayısına bağlı olarak girdi-çıkıtı değişkenlerinin sayısının az olmasına dikkat edilmiştir.

Bankacılık sektöründe girdilerin daha çok yönetilebilen faktörler olması nedeniyle; çıktılar sabitken, en az girdi ile mevcut üretimi gerçekleştirmek gerekmektedir. Bu amaca yönelik olarak analiz, girdi odaklı değişken getirili ölçek etkinliği modeline göre uygulanmıştır.

Çalışmada kullanılan girdi-çıktı değişkenleri, bankaların finansal tablolarından elde edilen parasal tutarlardır. Kullanılan bu parasal tutarlar, kamuya açıklanmış resmi rakamlar olup; bin TL olarak ifade edilmiştir. Bankaların bilançolarında en fazla tutara sahip olan toplam kredi, toplam mevduat ve toplam özkaynak ile bankaların gelir-gider tablolarında en fazla tutara sahip olan toplam faiz gelirleri ve toplam faiz giderleri girdi-çıktı değişkeni olarak belirlenmiştir.

Girdi-çıktı setinin belirlenmesinde önemli olan bir diğer nokta ise, girdiler ve çıktılar arasındaki uyumdur. Toplam mevduat ve toplam özkaynak girdileri, toplam kredi miktarı çıktılarıyla; toplam faiz giderleri girdisi ise, toplam faiz gelirleri çıktısıyla ölçülmüştür. Analizde kullanılan üç girdi ve iki çıktı değişkeni, Tablo 3.3.'te gösterilmiştir¹⁸.

Tablo 3.3: Analizde Kullanılan Girdi-Çıktı Değişkenleri

Girdi Değişkenleri	Çıktı Değişkenleri
Toplam Mevduat	Toplam Kredi
Toplam Özkaynak	Toplam Faiz Gelirleri
Toplam Faiz Giderleri	

Analizde kullanılan değişkenler arasındaki çiftli korelasyon katsayılarının bulunması aşaması, analiz sonuçlarının güvenilir olması bakımından önem taşımaktadır. Bağımlı (çıktı) ya da bağımsız (girdi) değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin gücünü gösteren ve $[-1,+1]$ kapalı aralığında yer alan değere korelasyon katsayısı denir (Öztürk, 2007: 25).

¹⁸ Analizde kullanılan girdi-çıktı veri setlerine ait değerler, çalışmanın kapsamını genişleteceği düşüncesiyle ekler kısmında tablolar halinde verilmiştir (Bkz. Ek.1-Ek.5).

Eğer iki girdi ya da çıktı arasında mükemmel bir ilişki mevcutsa (korelasyon katsayısı değeri +1 ya da -1'e çok yakın olduğunda); girdi ve çıktılarından biri, etkinlik değerinde değişime yol açmadan modelden çıkarılabilir (Özcan, 2007: 7).

Analizde kullanılan girdi-çıkıtı değişkenleri arasındaki ilişkiyi araştırmak için, Eviews 5 paket programından yararlanılarak araştırmamanın panel verilerine ait korelasyon matrisi oluşturulmuştur (bkz. Tablo 3.4.).

Tablo 3.4: Analizde Kullanılan Girdi-Çıkıtı Değişkenlerine Ait Korelasyon Matrisi

Girdi / Çıkıtı	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Mevduat	1.000	0.921	0.859	0.859	0.832
Özkaynak	0.921	1.000	0.787	0.894	0.742
Faiz Giderleri	0.859	0.787	1.000	0.671	0.977
Krediler	0.859	0.894	0.671	1.000	0.635
Faiz Gelirleri	0.832	0.742	0.977	0.635	1.000

Tablo 3.4.'te yer alan girdi-çıkıtı değişkenlerine ait korelasyon matrisi incelendiğinde; en yüksek korelasyon değerlerinin, faiz giderleri girdisi ile faiz gelirleri çıktısı (0.977) arasında ve mevduat ile özkaynak girdileri (0.921) arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4.'te belirtilen korelasyon matrisi sonuçlarına göre; analiz aralarında mükemmel korelasyon bulunan değişkenler çıkarılıp, toplam mevduat girdi değişkeni, toplam krediler ve toplam faiz gelirleri çıktı değişkenleriyle uygulanmış ve uygulamada Tablo 3.5.'te yer alan etkinlik sonuçları elde edilmiştir (bkz. Tablo 3.5.).

Tablo 3.5.'te elde edilen sonuçlara göre; bankaların etkinlik değerleri düşük çıkmıştır. Bu nedenle analizin, korelasyon matrisinde bulunan katsayılar dikkate alınmadan daha gerçekçi sonuçlar elde edebilmek amacıyla Tablo 3.3.'te yer alan üç girdi, iki çıktıdan oluşan değişkenlerle uygulanmasına karar verilmiştir.

Tablo 3.5: Korelasyon Matrisine Göre Bir Girdili, İki Çıktılı 1997-2007 Yılları Arası
BCC Modeli-Girdiye Yönelik Ölçek Etkinlik Sonuçları

<i>Bankalar</i>	<i>SY.</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>
Ziraat Bnk.	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Vakıf Bank	Kamu	0.656	0.910	0.801	0.902	0.858	0.728	0.758	0.743	0.894	0.890	0.886
Halk Bankası	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.939	1.000	0.850	0.885
Akbank	Özel	0.818	0.928	0.917	0.972	1.000	0.752	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Anadolu Bnk.	Özel	0.070	0.463	0.301	0.330	0.604	0.553	0.602	0.618	0.699	0.746	0.924
Şekerbank	Özel	0.682	0.712	0.844	0.571	0.464	0.627	0.668	0.887	0.898	0.738	0.925
Tekstil Bnk.	Özel	0.763	0.745	1.000	0.641	0.499	0.723	0.778	0.910	0.914	1.000	1.000
Turkish Bank	Özel	0.145	0.362	0.545	0.685	0.240	0.515	0.392	0.548	0.544	0.702	0.633
Ekonomi Bnk.	Özel	0.625	0.460	0.500	0.678	0.856	0.635	0.676	0.680	0.767	0.708	0.904
Garanti Bnk.	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	0.958	0.883	0.789	0.861	0.951	1.000	1.000
İş Bankası	Özel	0.692	1.000	0.951	0.992	0.843	1.000	0.948	0.837	0.862	1.000	1.000
Yapı K. Bnk.	Özel	0.661	1.000	1.000	1.000	0.553	1.000	1.000	1.000	0.927	0.834	0.936
ArapTürk Bnk.	Yabancı	0.220	0.427	1.000	0.874	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Citibank	Yabancı	0.670	1.000	1.000	1.000	1.000	0.669	0.982	0.818	0.612	0.369	0.885
Denizbank	Yabancı	0.296	0.382	0.465	0.866	0.488	0.524	0.675	0.720	0.750	0.754	0.957
Finansbank	Yabancı	0.796	0.885	0.849	0.988	1.000	0.786	0.984	1.000	1.000	0.910	1.000
Fortis Bank	Yabancı	1.000	0.789	0.914	0.844	0.926	0.850	0.949	0.865	1.000	0.924	1.000
HSBC Bank	Yabancı	1.000	1.000	0.838	1.000	1.000	1.000	1.000	0.981	0.862	1.000	1.000
ING Bank	Yabancı	1.000	0.842	1.000	1.000	0.319	0.828	0.932	0.765	0.873	0.744	0.885
Turkland Bnk.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	1.000	0.976	1.000	0.863	0.716	0.773	0.696	0.899
<i>Toplam Etkin Bnk. Say.</i>		<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>8</i>	<i>7</i>	<i>7</i>	<i>6</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>9</i>
<i>Etkinlik Ortalaması</i>		<i>0.705</i>	<i>0.795</i>	<i>0.846</i>	<i>0.867</i>	<i>0.779</i>	<i>0.801</i>	<i>0.850</i>	<i>0.844</i>	<i>0.866</i>	<i>0.843</i>	<i>0.936</i>
<i>Etkinlik Yüzdesi</i>		<i>%35</i>	<i>%40</i>	<i>%45</i>	<i>%40</i>	<i>%35</i>	<i>%35</i>	<i>%30</i>	<i>%25</i>	<i>%30</i>	<i>%35</i>	<i>%45</i>

3.1.8. Kullanılan İstatistiksel Yöntem

Çalışmada, etkinlik ve verimlilik ölçümünde son yıllarda uygulama alanı artan VZA yöntemi kullanılmıştır.

VZA yönteminin çözümü, T.J. Coelli tarafından 1996 yılında geliştirilen DEAP (Data Envelopment Analysis Program) paket program yazılımıyla gerçekleştirilmiştir (Kıyıldı ve Karaşahin, 2006: 394).

VZA yönteminde; yönelim, zarflama yüzeyi ve model seçimine iki aşamada karar verilmiştir:

- Birinci aşamada: karar verme birimleri olarak tanımlanan bankaların, girdilerinin daha çok yönetilebilir olması nedeniyle ‘VZA Girdi Yönelimli Yaklaşım’ benimsenmiştir. Çıktılar sabitken, en az girdi ile mevcut üretimi gerçekleştirmek için, analizin girdi yönelimli yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür.
- İkinci aşamada: VZA zarflama yüzeyi değişken getirili model olan BCC modeli benimsenmiştir. Teknik etkinlik ölçümlerinin, ölçek etkinliği etkisinden ayrıştırılmasını sağladığı için analiz ‘BCC Değişken Getirili Model’e göre yapılmıştır.

VZA yönteminde; ‘Girdi Yönelimli Yaklaşım’a ve ‘BCC Değişken Getirili Model’e karar verildikten sonra, hesaplama iki aşamada uygulanmıştır:

- Birinci aşamada: 20 mevduat bankasının 1997-2007 yılları arasındaki etkinlik değerleri için, VZA’ya dayalı matematiksel programlama yaklaşımı ile oluşturulan DEAP versiyon 2.1 bilgisayar yazılımı kullanılmıştır. Bu aşamada etkinlik değerleri, ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında VZA hesaplama yöntemiyle ölçülmüştür. Bankaların VZA primal ve dual etkinlik değerlerinin birbirine eşit olması nedeniyle, hesaplamalar BCC primal modele göre yapılmıştır. Hesaplama, bankaların yıllar itibarıyla sabit getirili ölçek etkinliği, değişken getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği sonuçlarını vermiştir. Çalışmada BCC Değişken Getirili Model’in benimsenmesi nedeniyle, değerlendirmeler değişken getirili ölçek etkinliği sonuçlarına göre yapılmıştır. Analizdeki etkinlik değerleri, 0 ile 1 arasında değişen rakamlar almıştır. Etkinlik değeri 1 olan karar verme birimlerinin, ‘etkinlik yüzdesi %100’dür ve göreceli etkin’dir değerlendirmesi yapılmıştır. Ölçek etkinliğinin ölçümünde; ölçeğe göre artan getiri (IRS), ölçeğe göre sabit getiri (CRS) ve ölçeğe göre azalan getiri (DRS) durumlarına analizde yer verilmiştir. Hesaplamalardan sonra, sonuçlar tablolar şeklinde gösterilerek açıklayıcı olması sağlanmış ve grafik çizimleri yapılarak görsel algılanabilirlik artırılmaya çalışılmıştır.

- İkinci aşamada: 20 mevduat bankasının 1998-2007 yılları arasındaki verimlilik değişimleri için, DEAP versiyon 2.1 paket programı kullanılarak VZA'nın özel bir şekli olan Malmquist TFV Endeksi uygulanmıştır. Bu aşamada verimlilik değişimleri, MALMQUIST hesaplama yöntemiyle ölçülmüştür. Analizin 1998 yılından başlamasının nedeni, endeksteği değişimin bir önceki yıla göre ölçülmesidir. 1998 yılı endeks değişimi, 1997 yılından 1998 yılına verimlilik değişimini göstermektedir. Analizdeki verimlilik değişimleri, %100 etkinlik değeri olan 1'e göre ölçülmektedir. 1'den yüksek olan değerler, verimlilikteki artış yüzdesini; 1'den düşük olan değerler ise verimlilikteki azalış yüzdesini göstermektedir. Malmquist TFV Endeksi; bankaların yıllar itibariyle teknik etkinlik değişimini, teknolojik etkinlik değişimini, saf teknik etkinlik değişimini, ölçek etkinliğindeki değişimini ve toplam faktör verimliliğindeki değişimini göstermesi nedeniyle uygulama içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bankaların Malmquist TFV Endeksi bileşenlerine ait değişimler, yıllar itibariyle ayrı ayrı tablolar ve grafikler şeklinde düzenlenmiştir.

Veri Zarflama Analizi yöntemiyle, mevduat bankalarının etkinlik ölçümü¹⁹ ve verimlilik değişimlerine²⁰ ait toplam 12 analiz çözüm çalışması gerçekleştirilmiştir.

3.2. ANALİZ SONUÇLARI

VZA uygulaması için araştırmaya konu olan 20 adet mevduat bankasının 1997-2007 yılları arasındaki bilanço ve gelir tablolarından elde edilen girdi-çıktı veri setleri, DEAP versiyon 2.1 bilgisayar programına yıllar itibariyle önce girdiler, sonra çıktılar olmak üzere girilmektedir. Verilerin bilgisayar programına girilmesinden sonra, program yardımıyla yapılan analizler sonucunda; karar verme birimlerinin etkinlik değerleri ve verimlilik değişimleri elde edilmiş olup, yıllar itibariyle tablolar ve grafikler şeklinde aşağıda verilmiştir. BCC Modeli sonucu bulunan etkin olmayan karar verme birimlerinin referans alması gereken, etkin birimlere ait referans kümeleri analiz

¹⁹ DEA hesaplama yöntemi ile 1997-2007 yılları arası: 1997 yılı VZA sonuçları, 1998 yılı VZA sonuçları, 1999 yılı VZA sonuçları, 2000 yılı VZA sonuçları, 2001 yılı VZA sonuçları, 2002 yılı VZA sonuçları, 2003 yılı VZA sonuçları, 2004 yılı VZA sonuçları, 2005 yılı VZA sonuçları, 2006 yılı VZA sonuçları, 2007 yılı VZA sonuçları olmak üzere toplam 11 çözüm çalışması yapılmıştır.

²⁰ MALMQUIST hesaplama yöntemi ile 1998-2007 yılları arası: Malmquist TFV Endeksi çözüm çalışması uygulanmıştır.

sonuçlarında yer almaktadır. Ayrıca; analiz sonucunda etkin olmayan karar verme birimlerinin, etkin hale gelebilmeleri için olması gereken girdi-çıktı değişkenlerine ait hedef değerler de belirlenmiştir²¹.

3.2.1. Veri Zarflama Analizi Etkinlik Sonuçları

Mevduat bankalarının ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında VZA hesaplama yöntemine göre bulunan etkinlik değerlerine ait sonuçlar, tablolar ve grafikler yardımıyla aşağıda açıklanmıştır.

Bankaların etkinlik değerlerine ait sonuçlar; yıllar itibariyle sabit getirili ölçek etkinliği, değişken getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği skorları; 1997-2007 yılları arasında sermaye yapısına ve ölçek büyüklüğüne göre ölçek etkinliği skorları; etkin olmayan karar verme birimleri için bulunan referans kümeleri (etkin karar verme birimleri) olmak üzere dört aşamada incelenmiştir.

3.2.1.1. Yıllar İtibariyle Elde Edilen Etkinlik Sonuçları

Karar verme birimlerinin etkinlik sonuçları; sabit getirili ölçek etkinliği, değişken getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği skorları tablolar yardımıyla; değişken getirili ölçek etkinliği skorları ise grafikler yardımıyla gösterilmiştir.

²¹ Bankaların girdi-çıktı değişkenlerine ait hedef değerler; çalışmanın kapsamını genişleteceği düşüncesiyle, ekler kısmında tablolar halinde verilmiştir (bkz. Ek.6-Ek.16).

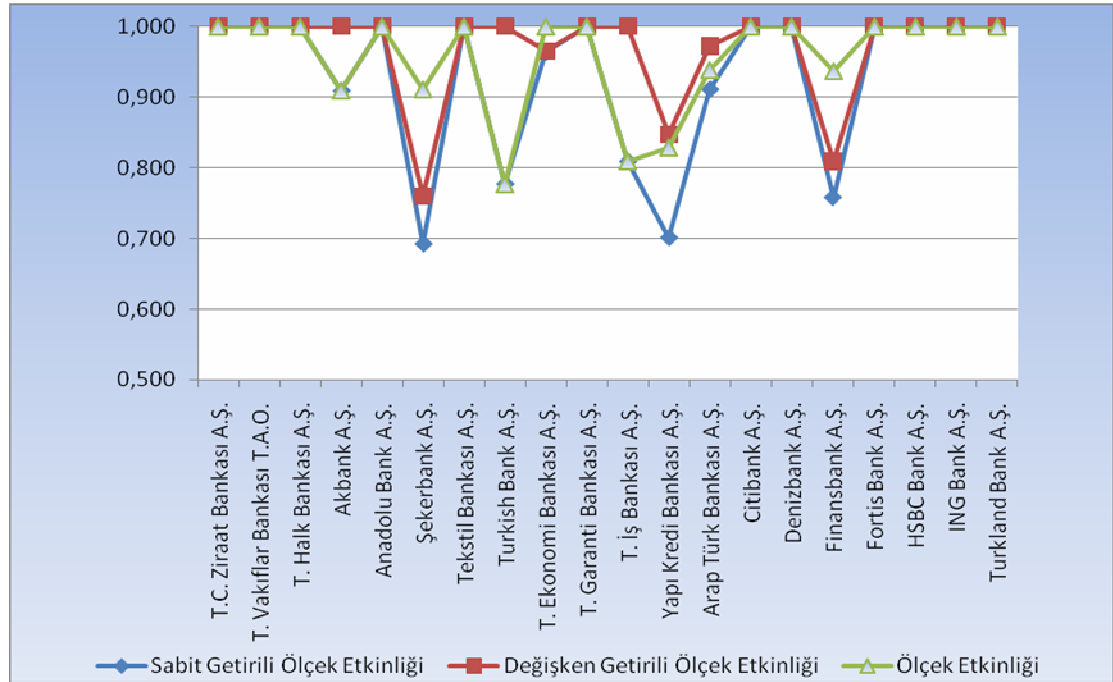
Tablo 3.6: 1997 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		3	3	3	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		1.000	1.000	1.000	-
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 100	% 100	% 100	
Akbank A.Ş.	Özel	0.909	1.000	0.909	DRS
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Şekerbank A.Ş.	Özel	0.692	0.760	0.911	DRS
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.777	1.000	0.777	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	0.964	0.965	0.999	DRS
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.809	1.000	0.809	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	0.701	0.847	0.828	DRS
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		3	6	3	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.872	0.952	0.915	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 33	% 67	% 33	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	0.911	0.972	0.938	IRS
Citibank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Denizbank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Finansbank A.Ş.	Yabancı	0.758	0.809	0.937	DRS
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		6	6	6	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.959	0.973	0.984	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 75	% 75	% 75	
Etkin Banka Sayısı		12	15	12	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.926	0.968	0.955	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 60	% 75	% 60	

Mevduat bankalarının 1997 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli üç mevduat bankasının ölçek etkinlik oranları 1.000 ve bu bankalar 1997 yılında etkindir. 1997 yılında etkin olan özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank A.Ş., Anadolu Bank A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş., Turkish Bank A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Türkiye İş Bankası A.Ş.’dir. Ölçek etkinlik sınırı 0.760 oranı ile en düşük olan özel sermayeli mevduat bankası, Şekerbank A.Ş.’dir. Etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Citibank A.Ş., Denizbank A.Ş., Fortis Bank A.Ş., HSBC Bank A.Ş., ING Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.’dir. Yabancı sermayeli mevduat bankası olan Finansbank A.Ş.’nin değişken getirili ölçek etkinlik sınırı, 0.937 oranı ile en düşüktür. Mevduat bankalarının 1997 yılı ölçek

etkinlik değerleri incelendiğinde, kamu sermayeli bankaların daha etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 15 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 1997 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %75'tir.

Grafik 3.1: Mevduat Bankalarının 1997 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

Sabit getirili ölçek etkinliği (0.692) ve değişken getirili ölçek etkinliği (0.760) en düşük olan banka; Şekerbank A.Ş., ölçek etkinlik sınır yüzdesi (0.777) en düşük olan banka ise; Turkish Bank A.Ş.'dir. Grafik 3.1.'deki etkinlik değerleri incelendiğinde; değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği aynı trendi izlemekte, birbirine daha yakın sonuçlar vermektedir.

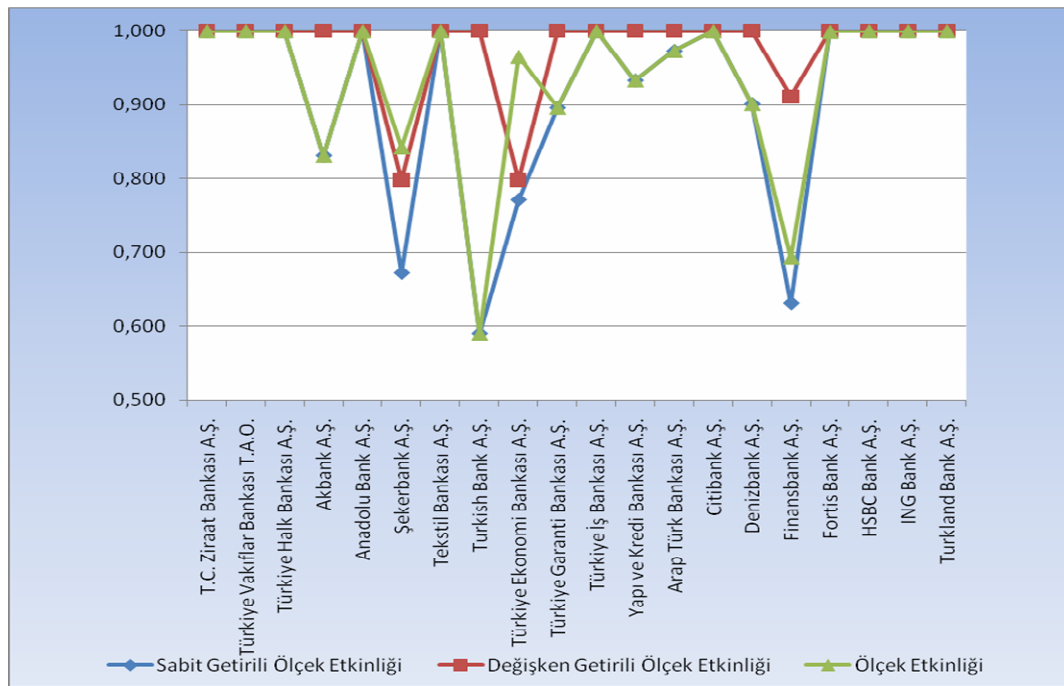
Tablo 3.7: 1998 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		3	3	3	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		1.000	1.000	1.000	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 100	% 100	% 100	
Akbank A.Ş.	Özel	0.831	1.000	0.831	DRS
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Şekerbank A.Ş.	Özel	0.672	0.798	0.842	DRS
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.590	1.000	0.590	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	0.771	0.798	0.965	DRS
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	0.896	1.000	0.896	DRS
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	0.933	1.000	0.933	DRS
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		3	7	3	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.855	0.955	0.895	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 33	% 78	% 33	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	0.973	1.000	0.973	IRS
Citibank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Denizbank A.Ş.	Yabancı	0.901	1.000	0.901	DRS
Finansbank A.Ş.	Yabancı	0.631	0.911	0.693	DRS
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	0.999	1.000	0.999	DRS
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	7	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.938	0.989	0.946	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 50	% 87.5	% 50	
Etkin Banka Sayısı		10	17	10	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.910	0.975	0.931	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 50	% 85	% 50	

Mevduat bankalarının 1998 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının ölçek etkinlik oranları 1.000 ve bu üç banka 1997 yılında olduğu gibi 1998 yılında da etkindir. 1998 yılında etkin olan özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank A.Ş., Anadolu Bank A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş., Turkish Bank A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ve Yapı Kredi Bankası A.Ş.'dir. Ölçek etkinlik sınırı 0.798 oranı ile en düşük olan yabancı sermayeli bankalar Şekerbank A.Ş. ve Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.'dir. Etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Arap Türk Bankası A.Ş., Citibank A.Ş., Denizbank A.Ş., Fortis Bank A.Ş., HSBC Bank A.Ş., ING Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.'dir. Yabancı sermayeli mevduat bankası olan Finansbank A.Ş.'nin

değişken getirili ölçek etkinlik sınırı, 0.911 oranı ile en düşüktür. Mevduat bankalarının 1998 yılı değişken getirili ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde, kamu sermayeli bankaların daha etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 17 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 1998 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %85'tir. 1998 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 1997 yılına göre %10 artmıştır.

Grafik 3.2: Mevduat Bankalarının 1998 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

1998 yılında sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği, 0.590 oranı ile en düşük olan banka; Turkish Bank A.Ş.'dir. 0.798 oranı ile değişken ölçek etkinliği en düşük olan banka ise Şekerbank A.Ş.'dir. Grafik 3.2.'deki etkinlik değerleri incelendiğinde; 1997 yılında olduğu gibi 1998 yılında da, değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği aynı trendi izlemekte, birbirine daha yakın sonuçlar vermektedir.

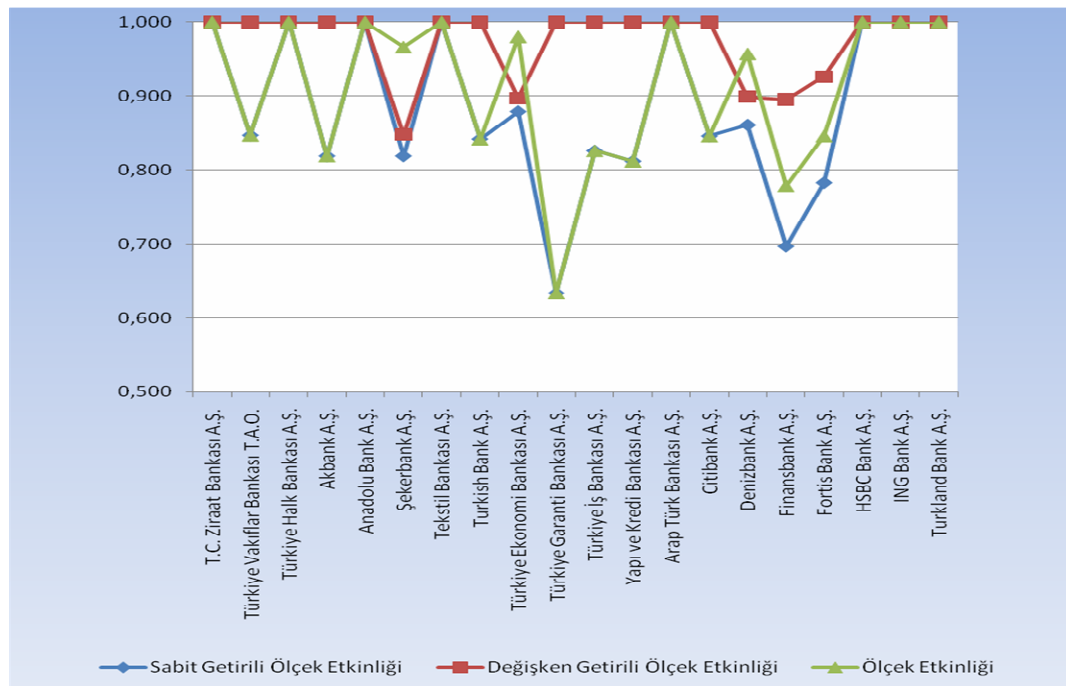
Tablo 3.8: 1999 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	0.847	1.000	0.847	DRS
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		2	3	2	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.950	1.000	0.950	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 67	% 100	% 67	
Akbank A.Ş.	Özel	0.819	1.000	0.819	DRS
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Şekerbank A.Ş.	Özel	0.819	0.848	0.966	DRS
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.842	1.000	0.842	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	0.879	0.897	0.980	DRS
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	0.634	1.000	0.634	DRS
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.826	1.000	0.826	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	0.812	1.000	0.812	DRS
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		2	7	2	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.848	0.971	0.875	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 22	% 78	% 22	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Citibank A.Ş.	Yabancı	0.846	1.000	0.846	DRS
Denizbank A.Ş.	Yabancı	0.861	0.899	0.957	DRS
Finansbank A.Ş.	Yabancı	0.697	0.895	0.779	DRS
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	0.783	0.926	0.846	DRS
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	5	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.898	0.965	0.928	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 50	% 62.5	% 50	
Etkin Banka Sayısı		8	15	8	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.883	0.973	0.908	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%40	%75	%40	

Mevduat bankalarının 1999 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının ölçek etkinlik oranları 1.000 ve bu üç banka 1997, 1998 yıllarında olduğu gibi 1999 yılında da etkindir. 1999 yılında etkin olan özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank A.Ş., Anadolu Bank A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş., Turkish Bank A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ve Yapı Kredi Bankası A.Ş.'dir. 1999 yılında ölçek etkinlik sınırı 0.848 oranı ile en düşük olan özel sermayeli mevduat bankası, Şekerbank A.Ş.'dir. 1999 yılında etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Arap Türk Bankası A.Ş., Citibank A.Ş., HSBC Bank A.Ş., ING Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.'dir. Yabancı sermayeli mevduat bankası olan Finansbank A.Ş.'nin değişken getirili

ölçek etkinlik sınırı 0.895 oranı ile, en düşüktür. Mevduat bankalarının 1999 yılı ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde, kamu sermayeli bankaların daha etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 15 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 1999 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %75'tir. 1999 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 1998 yılına göre %10 azalmıştır.

Grafik 3.3: Mevduat Bankalarının 1999 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

1999 yılında sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği, 0.634 oranı ile en düşük olan banka; Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'dir. 1999 yılında 0.848 oranı ile değişken getirili ölçek etkinliği en düşük olan banka ise Şekerbank A.Ş.'dir. Grafik 3.3.'teki etkinlik değerleri incelendiğinde; 1997 ve 1998 yılında olduğu gibi 1999 yılında da, değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği aynı trendi izlemekte, birbirine daha yakın sonuçlar vermektedir.

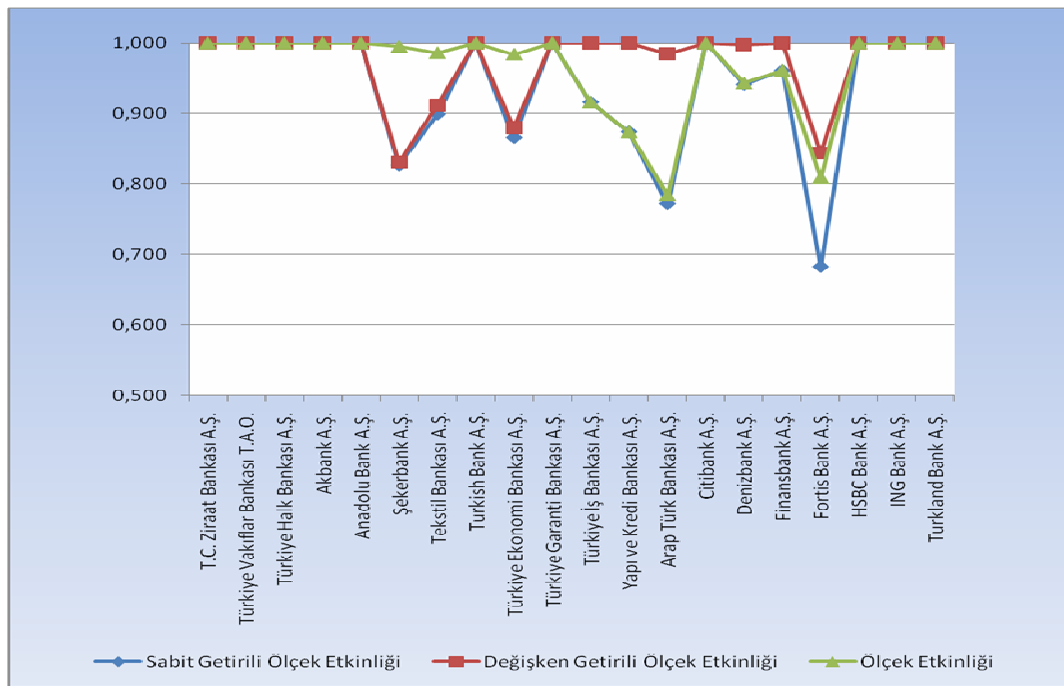
Tablo 3.9: 2000 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		3	3	3	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		1.000	1.000	1.000	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 100	% 100	% 100	
Akbank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Şekerbank A.Ş.	Özel	0.827	0.831	0.995	IRS
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	0.899	0.912	0.986	IRS
Turkish Bank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	0.866	0.880	0.984	IRS
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.916	1.000	0.916	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	0.874	1.000	0.874	DRS
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	6	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.931	0.958	0.973	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 44	% 67	% 44	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	0.772	0.985	0.784	IRS
Citibank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Denizbank A.Ş.	Yabancı	0.941	0.998	0.943	DRS
Finansbank A.Ş.	Yabancı	0.961	1.000	0.961	DRS
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	0.683	0.844	0.809	DRS
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	5	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.920	0.978	0.937	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 50	% 62.5	% 50	
Etkin Banka Sayısı		11	14	11	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.937	0.972	0.963	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%55	%70	%55	

Mevduat bankalarının 2000 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının ölçek etkinlik oranları 1.000 ve bu üç banka 1997, 1998, 1999 yıllarında olduğu gibi 2000 yılında da etkindir. 2000 yılında etkin olan özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank A.Ş., Anadolu Bank A.Ş., Turkish Bank A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., ve Yapı Kredi Bankası A.Ş.’dir. 2000 yılında ölçek etkinlik sınırı 0.831 oranı ile en düşük olan özel sermayeli mevduat bankası, Şekerbank A.Ş.’dir. 2000 yılında etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Citibank A.Ş., Finansbank A.Ş., HSBC Bank A.Ş., ING Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.’dir. Yabancı sermayeli mevduat bankası olan Fortis Bank A.Ş.’nin ölçek etkinlik sınırı, 0.844 oranı ile en

düşüktür. Mevduat bankalarının 2000 yılı değişken getirili ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde, kamu sermayeli bankaların daha etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 14 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 2000 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %70'tir. 2000 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 1999 yılına göre %5 azalmıştır.

Grafik 3.4: Mevduat Bankalarının 2000 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

2000 yılında sabit getirili ölçek etkinliği 0.683 oranı ile en düşük olan banka, Fortis Bank A.Ş.; değişken getirili ölçek etkinlik sınırı en düşük banka, 0.831 oranı ile Şekerbank A.Ş.; ölçek etkinlik sınırı en düşük olan banka ise, 0.784 oranı ile Arap Türk Bankası A.Ş.'dir. Grafik 3.4.'teki etkinlik değerleri incelendiğinde; 2000 yılında değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği aynı trendi izlemekte, birbirine daha yakın sonuçlar vermektedir.

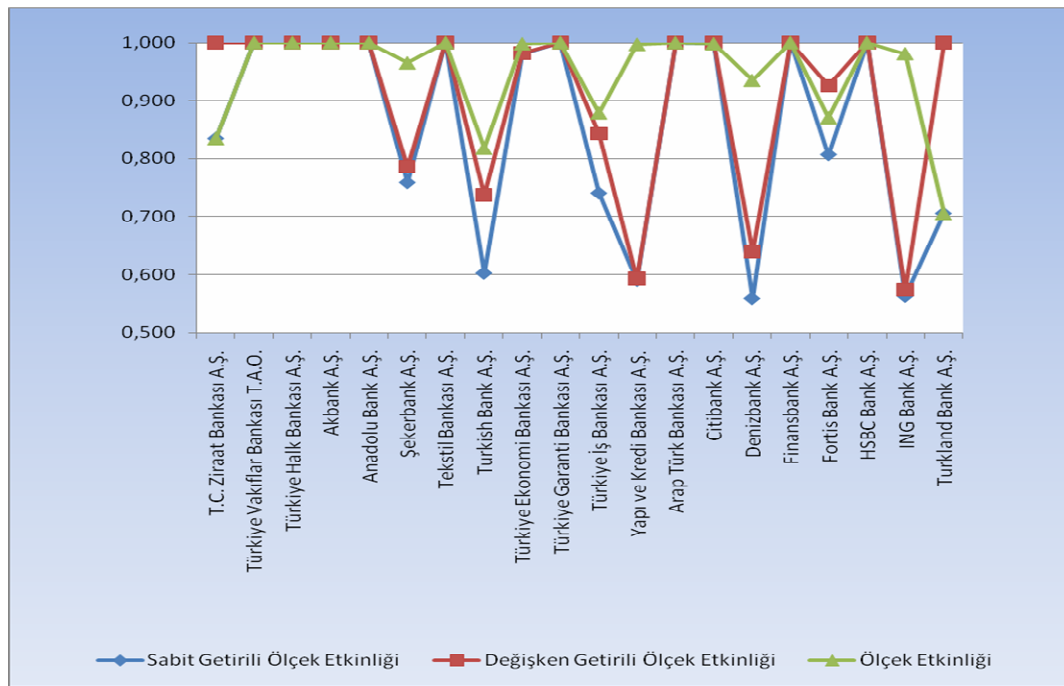
Tablo 3.10: 2001 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	0.835	1.000	0.835	DRS
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		2	3	2	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.945	1.000	0.945	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 67	% 100	% 67	
Akbank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Şekerbank A.Ş.	Özel	0.759	0.786	0.965	IRS
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.603	0.737	0.818	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	0.980	0.982	0.998	IRS
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.741	0.843	0.879	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	0.591	0.593	0.997	IRS
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	4	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.853	0.882	0.962	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 44	% 44	% 44	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Citibank A.Ş.	Yabancı	0.998	1.000	0.998	DRS
Denizbank A.Ş.	Yabancı	0.559	0.640	0.935	IRS
Finansbank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	0.807	0.926	0.871	DRS
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	0.563	0.574	0.981	DRS
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	0.706	1.000	0.706	IRS
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		3	5	3	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.829	0.892	0.936	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 37.5	% 62.5	% 37.5	
Etkin Banka Sayısı		9	12	9	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.859	0.904	0.949	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%45	%60	%45	

Mevduat bankalarının 2001 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının ölçek etkinlik oranları 1.000 ve bu üç banka 1997, 1998, 1999, 2000 yıllarında olduğu gibi 2001 yılında da etkindir. 2001 yılında etkin olan özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank A.Ş., Anadolu Bank A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş. ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’dir. 2001 yılında ölçek etkinlik sınırı 0.593 oranı ile en düşük olan özel sermayeli mevduat bankası, Yapı Kredi Bankası A.Ş.’dir. 2001 yılında etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Arap Türk Bankası A.Ş., Citibank A.Ş., Finansbank A.Ş., HSBC Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.’dir. Yabancı sermayeli mevduat bankası olan ING Bank A.Ş.’nin ölçek etkinlik sınırı, 0.574 oranı ile en düşüktür. Mevduat

bankalarının 2001 yılı değişken getirili ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde, kamu sermayeli bankaların daha etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 12 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 2001 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %60'tır. 2001 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 2000 yılına göre %10 azalmıştır.

Grafik 3.5: Mevduat Bankalarının 2001 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

2001 yılında sabit getirili ölçek etkinliği 0.559 oranı ile en düşük olan banka, Denizbank A.Ş.; değişken getirili ölçek etkinlik sınırı en düşük banka, 0.574 oranı ile ING Bank A.Ş.; ölçek etkinlik sınırı en düşük olan banka ise, 0.706 oranı ile Turkland Bank A.Ş.'dir. Grafik 3.5.'teki etkinlik değerleri incelendiğinde; 2001 yılında da değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği aynı trendi izlemekte, birbirine daha yakın sonuçlar vermektedir.

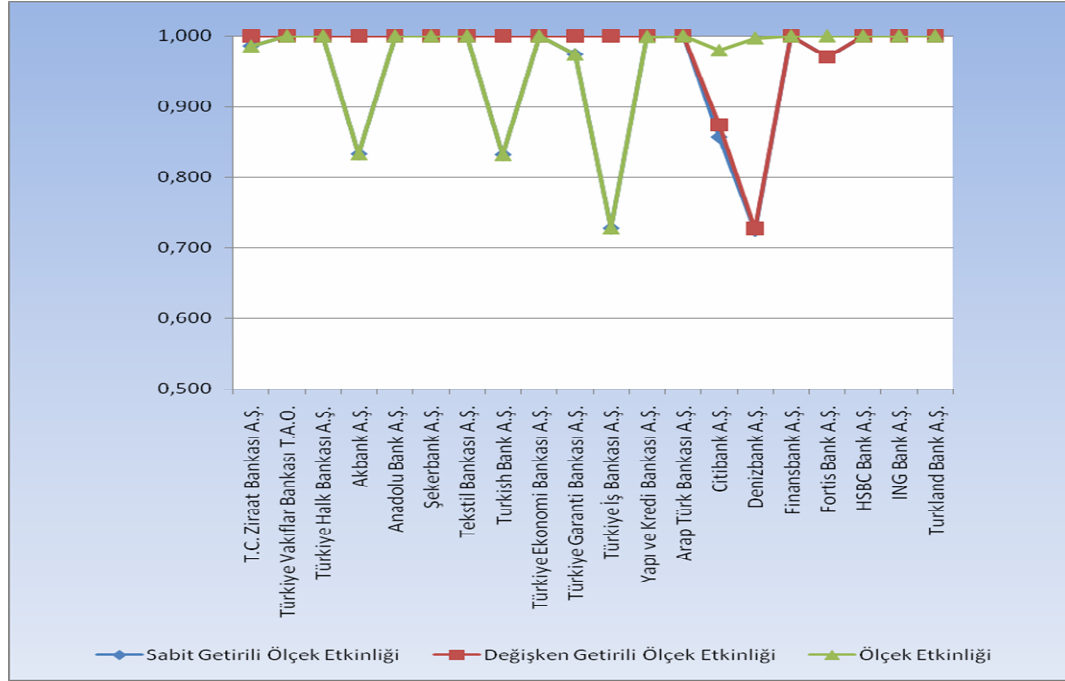
Tablo 3.11: 2002 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	0.986	1.000	0.986	DRS
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		2	3	2	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.995	1.000	0.995	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 67	% 100	% 67	
Akbank A.Ş.	Özel	0.833	1.000	0.833	DRS
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Şekerbank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.832	1.000	0.832	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	0.974	1.000	0.974	DRS
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.728	1.000	0.728	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	0.999	1.000	0.999	DRS
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	9	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.929	1.000	0.929	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 44	% 100	% 44	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Citibank A.Ş.	Yabancı	0.857	0.874	0.980	IRS
Denizbank A.Ş.	Yabancı	0.725	0.727	0.997	IRS
Finansbank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	0.971	0.971	1.000	-
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		5	5	6	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.944	0.946	0.997	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 62.5	% 62.5	% 75	
Etkin Banka Sayısı		11	17	12	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.945	0.979	0.966	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%55	%85	%60	

Mevduat bankalarının 2002 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının ölçek etkinlik oranları 1.000 ve bu üç banka incelenen diğer dönemlerde olduğu gibi 2002 yılında da etkindir. Özel sermayeli mevduat bankalarının ölçek etkinlik oranları 1.000 ve dokuz bankanın tümü etkindir. 2002 yılında etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Arap Türk Bankası A.Ş., Finansbank A.Ş., HSBC Bank A.Ş., ING Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.'dir. Yabancı sermayeli mevduat bankası olan Denizbank A.Ş.'nin ölçek etkinlik sınırı, 0.727 oranı ile en düşüktür. Mevduat bankalarının 2002 yılı değişken getirili ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde; kamu ve yabancı sermayeli bankaların daha etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 17 bankanın ölçek

etkinlik oranı 1.000 ve 2002 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %85'tir. 2002 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 2001 yılına göre %25 artmıştır.

Grafik 3.6: Mevduat Bankalarının 2002 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

2002 yılında sabit getirili ölçek etkinliği (0.725) ve değişken getirili ölçek etkinliği (0.727) en düşük olan banka, Denizbank A.Ş.'dir. Ölçek etkinlik sınırı en düşük olan banka ise, 0.728 oranı ile Türkiye İş Bankası A.Ş.'dir. Grafik 3.6.'daki etkinlik değerleri incelendiğinde; 2002 yılında değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği, kamu ve özel sermayeli bankalarda aynı trendi izlemektedir.

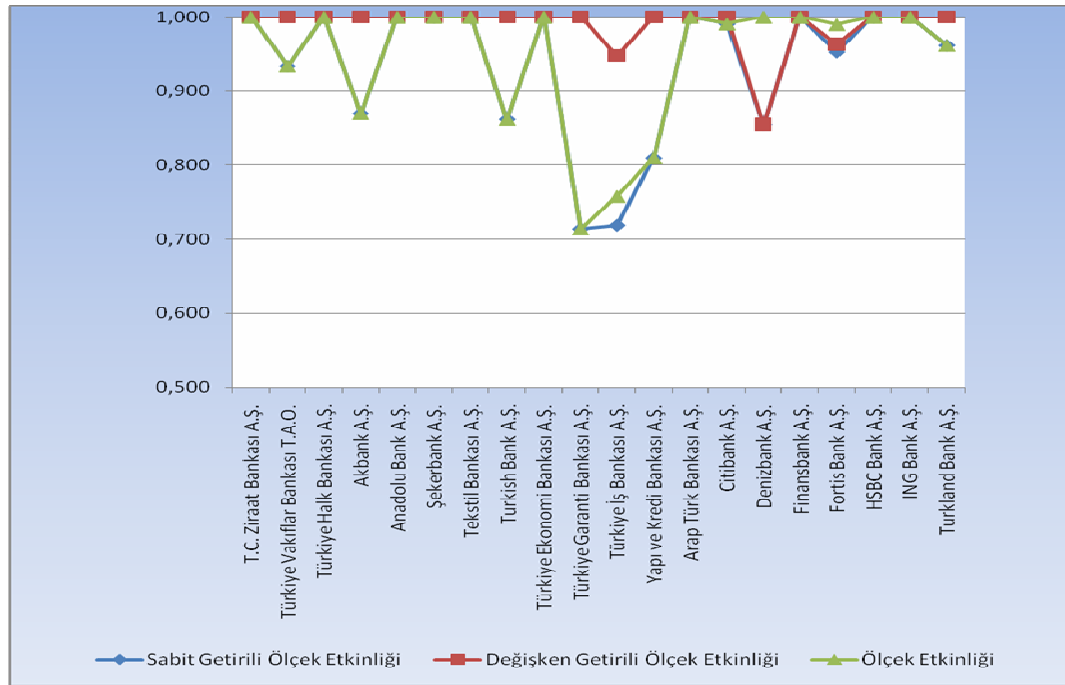
Tablo 3.12: 2003 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	0.934	1.000	0.934	DRS
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	1.000	1.000	1.000	-
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		2	3	2	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.978	1.000	0.978	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 67	% 100	% 67	
Akbank A.Ş.	Özel	0.870	1.000	0.870	DRS
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Şekerbank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.862	1.000	0.862	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	0.714	1.000	0.714	DRS
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.719	0.948	0.758	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	0.810	1.000	0.810	DRS
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	8	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.886	0.994	0.890	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 44	% 88	% 44	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Citibank A.Ş.	Yabancı	0.991	1.000	0.991	DRS
Denizbank A.Ş.	Yabancı	0.855	0.855	1.000	-
Finansbank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	0.953	0.963	0.990	DRS
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	0.962	1.000	0.962	IRS
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	6	5	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.970	0.977	0.993	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 50	% 75	% 62.5	
Etkin Banka Sayısı		10	17	11	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.934	0.988	0.945	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%50	%85	%55	

Mevduat bankalarının 2003 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının ölçek etkinlik oranları 1.000 ve bu üç banka incelenen diğer dönemlerde olduğu gibi 2003 yılında da etkindir. 2003 yılında etkin olan özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank A.Ş., Anadolu Bank A.Ş., Şekerbank A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş., Turkish Bank A.Ş., Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Yapı Kredi Bankası A.Ş.’dir. 2003 yılında ölçek etkinlik sınırı 0.948 oranı ile en düşük olan özel sermayeli mevduat bankası, Türkiye İş Bankası A.Ş.’dir. 2003 yılında etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Arap Türk Bankası A.Ş., Citibank A.Ş., Finansbank A.Ş., HSBC Bank A.Ş., ING Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.’dir. Yabancı sermayeli

mevduat bankası olan Denizbank A.Ş.'nin ölçek etkinlik sınırı, 0.855 oranı ile en düşüktür. Mevduat bankalarının 2003 yılı değişken getirili ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde; kamu sermayeli bankaların daha etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 17 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 2003 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %85'dir. 2003 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 2002 yılına göre herhangi bir artış ya da azalış yönlü değişim göstermemiştir.

Grafik 3.7: Mevduat Bankalarının 2003 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

2003 yılında sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği 0.714 oranı ile en düşük olan banka, Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'dir. Değişken getirili ölçek etkinlik sınırı en düşük olan banka ise, 0.855 oranı ile Denizbank A.Ş.'dir. Grafik 3.7.'deki etkinlik değerleri incelendiğinde; 2003 yılında değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği, kamu ve özel sermayeli bankalarda aynı trendi izlemektedir.

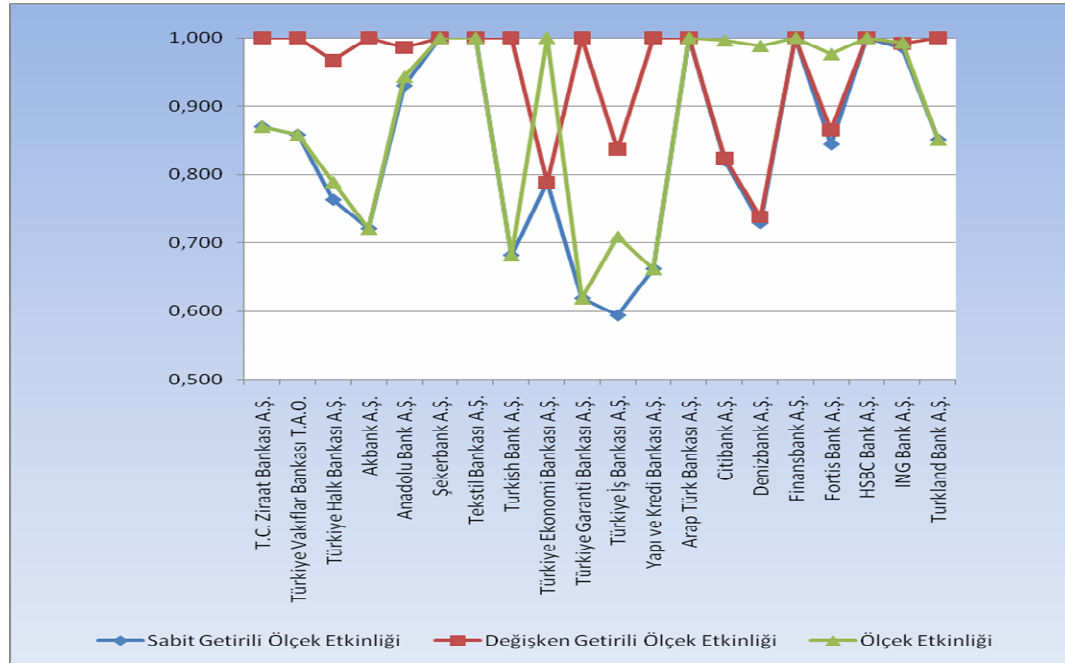
Tablo 3.13: 2004 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	0.870	1.000	0.870	DRS
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	0.858	1.000	0.858	DRS
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	0.763	0.967	0.789	DRS
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		-	2	-	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.830	0.989	0.839	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 0	% 67	% 0	
Akbank A.Ş.	Özel	0.721	1.000	0.721	DRS
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	0.930	0.986	0.943	IRS
Şekerbank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.682	1.000	0.682	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	0.788	0.788	1.000	-
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	0.619	1.000	0.619	DRS
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.594	0.837	0.709	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	0.662	1.000	0.662	DRS
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		2	6	3	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.777	0.957	0.815	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 22	% 67	% 33	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Citibank A.Ş.	Yabancı	0.820	0.824	0.996	DRS
Denizbank A.Ş.	Yabancı	0.729	0.738	0.988	IRS
Finansbank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	0.844	0.865	0.976	DRS
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	0.985	0.992	0.993	DRS
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	0.851	1.000	0.851	IRS
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		3	4	3	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.904	0.927	0.975	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 37.5	% 50	% 37.5	
Etkin Banka Sayısı		5	12	6	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.836	0.950	0.883	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%25	%60	%30	

Mevduat bankalarının 2004 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: 2004 yılında etkin olan kamu sermayeli mevduat bankaları T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'dur. Kamu sermayeli mevduat bankası olan Türkiye Halk Bankası A.Ş., 2004 yılında etkin değildir. 2004 yılında etkin olan özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank A.Ş., Şekerbank A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş., Turkish Bank A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Türkiye İş Bankası A.Ş.'dir. 2004 yılında ölçek etkinlik sınırı, 0.788 oranı ile en düşük özel sermayeli mevduat bankası, Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.'dir. 2004 yılında etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Arap Türk Bankası A.Ş., Finansbank A.Ş., HSBC Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.'dir. Yabancı sermayeli

mevduat bankası olan Denizbank A.Ş.'nin ölçek etkinlik sınırı, 0.738 oranı ile en düşüktür. Mevduat bankalarının 2004 yılı değişken getirili ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde; kamu ve özel sermayeli bankaların daha etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 12 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 2004 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %60'tır. 2004 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 2003 yılına göre %25 azalmıştır.

Grafik 3.8: Mevduat Bankalarının 2004 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

2004 yılında sabit getirili ölçek etkinliği (0.594) en düşük banka Türkiye İş Bankası A.Ş., değişken getirili ölçek etkinliği (0.738) en düşük banka Denizbank A.Ş. ve ölçek etkinlik oranı (0.662) en düşük olan banka ise, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'dir. Grafik 3.8.'deki etkinlik değerleri incelendiğinde; 2004 yılında değişken getirili ölçek etkinliğinde daha çok bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği, kamu ve yabancı sermayeli bankalarda aynı trendi izlemektedir.

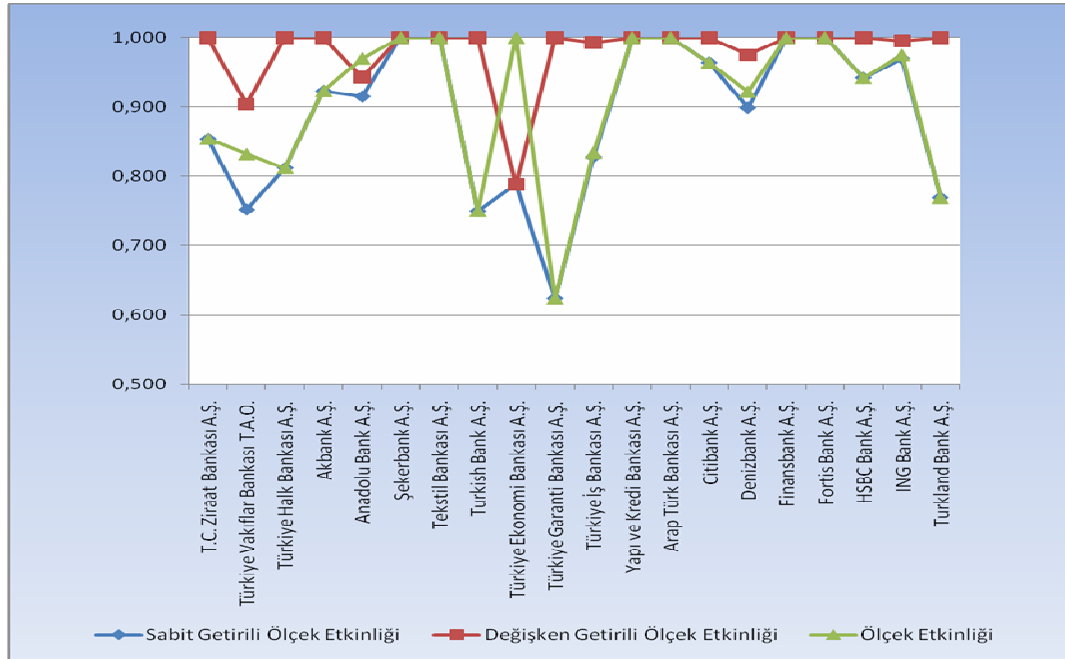
Tablo 3.14: 2005 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	0.854	1.000	0.854	DRS
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	0.752	0.904	0.832	DRS
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	0.812	1.000	0.812	DRS
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		-	2	-	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.806	0.968	0.833	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 0	% 67	% 0	
Akbank A.Ş.	Özel	0.923	1.000	0.923	DRS
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	0.915	0.943	0.970	IRS
Şekerbank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.750	1.000	0.750	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	0.788	0.788	1.000	-
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	0.624	1.000	0.624	DRS
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.828	0.993	0.834	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		3	6	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.870	0.969	0.900	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 33	% 67	% 44	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Citibank A.Ş.	Yabancı	0.964	1.000	0.964	DRS
Denizbank A.Ş.	Yabancı	0.899	0.975	0.922	DRS
Finansbank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	0.942	1.000	0.942	DRS
ING Bank A.Ş.	Yabancı	0.970	0.995	0.975	DRS
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	0.769	1.000	0.769	IRS
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		3	6	3	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.943	0.996	0.946	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 37.5	% 75	% 37.5	
Etkin Banka Sayısı		6	14	7	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.900	0.990	0.909	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%30	%70	%35	

Mevduat bankalarının 2005 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: 2005 yılında etkin olan kamu sermayeli mevduat bankaları T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Türkiye Halk Bankası A.Ş.'dir. Kamu sermayeli mevduat bankası olan Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O., 2005 yılında etkin değildir. 2005 yılında etkin olan özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank A.Ş., Şekerbank A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş., Turkish Bank A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Yapı Kredi Bankası A.Ş.'dir. 2005 yılında ölçek etkinlik sınırı, 0.788 oranı ile en düşük olan özel sermayeli mevduat bankası, Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.'dir. 2005 yılında etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Arap Türk Bankası A.Ş., Citibank A.Ş., Finansbank A.Ş., Fortis Bank A.Ş., HSBC Bank A.Ş. ve Turkland Bank

A.Ş.’dir. Yabancı sermayeli mevduat bankası olan Denizbank A.Ş.’nin ölçek etkinlik sınırı, 0.975 oranı ile en düşüktür. Mevduat bankalarının 2005 yılı değişken getirili ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde; yabancı sermayeli bankaların daha etkin olduğu görülmektedir. Toplam 20 bankadan, 14 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 2005 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %70’tir. 2005 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 2004 yılına göre %10 artmıştır.

Grafik 3.9: Mevduat Bankalarının 2005 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

2005 yılında sabit getirili ölçek etkinliği (0.624) en düşük banka Türkiye Garanti Bankası A.Ş., değişken getirili ölçek etkinliği (0.788) en düşük banka Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş. ve ölçek etkinlik oranı (0.624) en düşük olan banka ise, Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’dir. Grafik 3.9.’daki etkinlik değerleri incelendiğinde; 2005 yılında değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği, kamu ve yabancı sermayeli bankalarda aynı trendi izlemektedir.

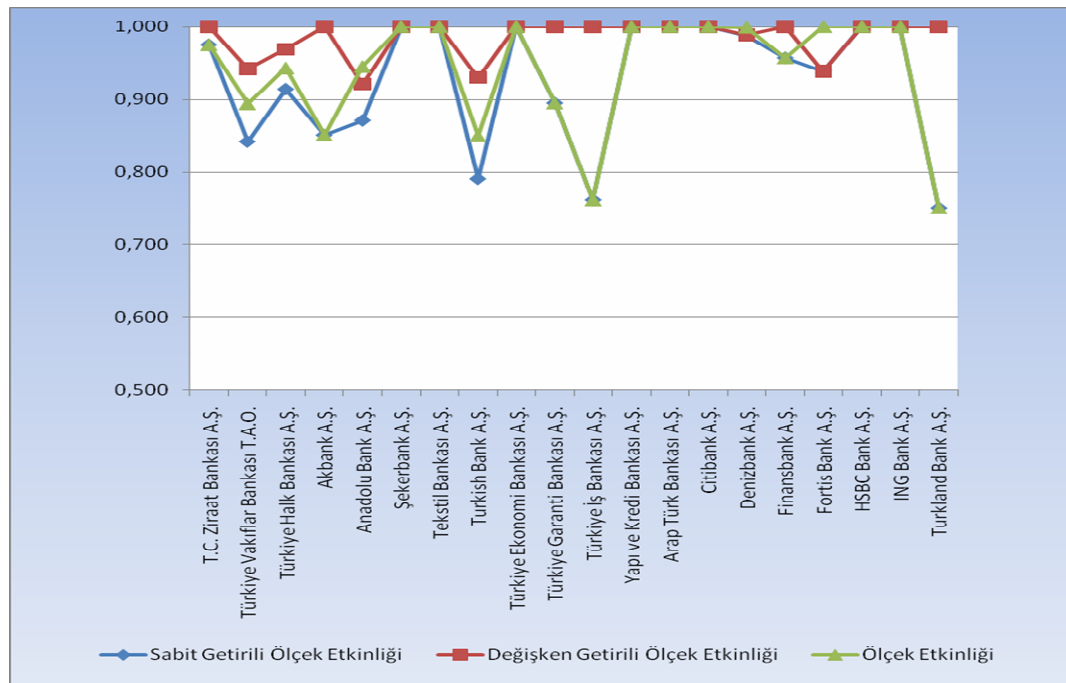
Tablo 3.15: 2007 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	0.975	1.000	0.975	DRS
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	0.842	0.942	0.894	DRS
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	0.914	0.969	0.943	DRS
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		-	1	-	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.910	0.970	0.937	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 0	% 33	% 0	
Akbank A.Ş.	Özel	0.851	1.000	0.851	DRS
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	0.871	0.921	0.945	IRS
Şekerbank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.791	0.930	0.850	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	0.895	1.000	0.895	DRS
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.762	1.000	0.762	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	7	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.908	0.983	0.922	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 44	% 78	% 44	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Citibank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Denizbank A.Ş.	Yabancı	0.988	0.989	0.999	DRS
Finansbank A.Ş.	Yabancı	0.957	1.000	0.957	DRS
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	0.939	0.939	1.000	-
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	0.751	1.000	0.751	IRS
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	6	5	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.954	0.991	0.963	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 50	% 75	% 62.5	
Etkin Banka Sayısı		8	14	9	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.927	0.985	0.941	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		% 40	% 70	% 45	

Mevduat bankalarının 2006 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: 2006 yılında etkin olan kamu sermayeli mevduat bankası T.C. Ziraat Bankası A.Ş.’dir. Kamu sermayeli mevduat bankası olan Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. ve Türkiye Halk Bankası A.Ş., 2006 yılında etkin değildir. 2006 yılında etkin olan özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank A.Ş., Şekerbank A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş, Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ve Yapı Kredi Bankası A.Ş.’dir. 2006 yılında ölçek etkinlik sınırı, 0.921 oranı ile en düşük özel sermayeli mevduat bankası, Anadolu Bank A.Ş.’dir. 2006 yılında etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Arap Türk Bankası A.Ş., Citibank A.Ş., Finansbank A.Ş., HSBC Bank A.Ş., ING Bank A.Ş. ve

Turkland Bank A.Ş.'dir. Yabancı sermayeli mevduat bankası olan Fortis Bank A.Ş.'nin ölçek etkinlik sınırı, 0.939 oranı ile en düşüktür. Mevduat bankalarının 2006 yılı değişken getirili ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde; özel sermayeli bankaların daha etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 14 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 2006 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %70'tir. 2006 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 2005 yılına göre herhangi bir artış ya da azalış yönlü değişim göstermemiştir.

Grafik 3.10: Mevduat Bankalarının 2006 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

2006 yılında sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği 0.751 oranı ile en düşük banka Turkland Bank A.Ş. ve değişken getirili ölçek etkinliği 0.921 oranı ile en düşük banka Anadolu Bank A.Ş.'dir. Grafik 3.10.'daki etkinlik değerleri incelendiğinde; 2006 yılında değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği, kamu ve özel sermayeli bankalarda aynı trendi izlemektedir.

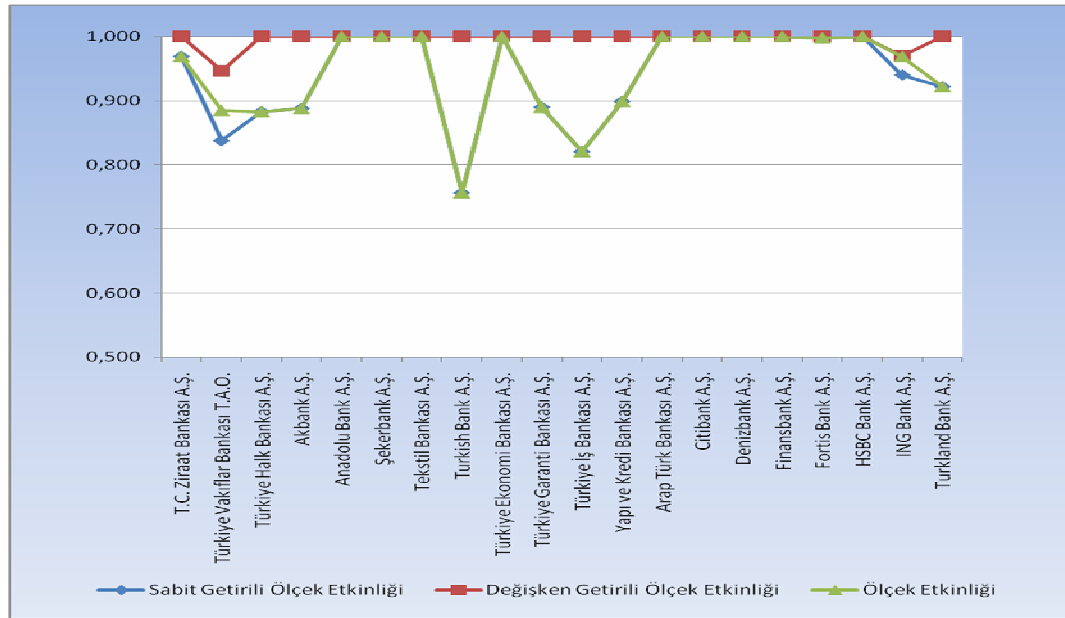
Tablo 3.16: 2007 Yılı VZA Modelleri-Girdiye Yönelik Etkinlik Sonuçları

Mevduat Bankaları	Sermaye Yapısı	CCR Sonuçları	BCC Sonuçları	Ölçek Etkinliği	Ölçeğe Göre Getiri Yönü
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	0.969	1.000	0.969	DRS
Türkiye Vakıflar Bnk. T.A.O.	Kamu	0.838	0.947	0.885	DRS
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	0.883	1.000	0.883	DRS
Kamu Sermayeli Etkin Banka Sayısı		-	2	-	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.897	0.982	0.912	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%0	%67	%0	
Akbank A.Ş.	Özel	0.888	1.000	0.888	DRS
Anadolu Bank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Şekerbank A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Tekstil Bankası A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Turkish Bank A.Ş.	Özel	0.757	1.000	0.757	IRS
Türkiye Ekonomi Bnk. A.Ş.	Özel	1.000	1.000	1.000	-
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel	0.890	1.000	0.890	DRS
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	0.821	1.000	0.821	DRS
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	0.899	1.000	0.899	DRS
Özel Sermayeli Etkin Banka Sayısı		4	9	4	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.917	1.000	0.917	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%44	%100	%44	
Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Citibank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Denizbank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Finansbank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
Fortis Bank A.Ş.	Yabancı	0.998	1.000	0.998	DRS
HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	-
ING Bank A.Ş.	Yabancı	0.940	0.970	0.969	DRS
Turkland Bank A.Ş.	Yabancı	0.922	1.000	0.922	IRS
Yabancı Sermayeli Etkin Banka Sayısı		5	7	5	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.982	0.996	0.986	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%62.5	%87.5	%62.5	
Etkin Banka Sayısı		9	18	9	
Bankaların Etkinlik Ortalaması		0.940	0.996	0.944	
Bankaların Etkinlik Yüzdesi		%45	%90	%45	

Mevduat bankalarının 2007 yılı BCC Modeli-Girdiye Yönelik ölçek etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: 2007 yılında etkin olan kamu sermayeli mevduat bankaları; T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Türkiye Halk Bankası A.Ş.'dir. Kamu sermayeli mevduat bankası olan Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O., 2007 yılında etkin değildir. Özel sermayeli mevduat bankalarının tümü, 2007 yılında etkindir. 2007 yılında etkin olan yabancı sermayeli mevduat bankaları; Arap Türk Bankası A.Ş., Citibank A.Ş., Denizbank A.Ş., Finansbank A.Ş., Fortis Bank A.Ş., HSBC Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.'dir. Yabancı sermayeli mevduat bankası olan ING Bank A.Ş.'nin ölçek etkinlik sınırı, 0.970 oranı ile en düşüktür. Mevduat bankalarının 2007 yılı değişken getirili ölçek etkinlik değerleri incelendiğinde; özel sermayeli bankaların daha

etkin olduğu söylenebilir. Toplam 20 bankadan, 18 bankanın ölçek etkinlik oranı 1.000 ve 2007 yılı için mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, %90'dır. 2007 yılında mevduat bankalarının etkinlik yüzdesi, 2006 yılına göre %20 artmıştır.

Grafik 3.11: Mevduat Bankalarının 2007 Yılı Sabit Getirili Ölçek Etkinliği, Değişken Getirili Ölçek Etkinliği ve Ölçek Etkinliği Sonuçları

2007 yılında sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği 0.757 oranı ile en düşük banka Turkish Bank A.Ş. ve değişken getirili ölçek etkinliği 0.947 oranı ile en düşük banka Türkiye Vakıflar Bankası A.Ş.'dir. Grafik 3.11.'deki etkinlik değerleri incelendiğinde; 2007 yılında değişken getirili ölçek etkinliğinde daha fazla bankanın etkin olduğu söylenebilir. Sabit getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği, kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalarda aynı trendi izlemektedir.

3.2.1.2. Mevduat Bankalarının Sermaye Yapısına Göre 1997-2007 Yılları Arasındaki Karşılaştırmalı BCC Modeli Etkinlik Sonuçları

Ölçeğe göre değişken getirili BCC modeli-girdiye yönelik karşılaştırmalı etkinlik sonuçları; ölçek etkinlik skorları tablo yardımıyla, sermaye yapısına göre ölçek etkinlik skorları ise grafikler yardımıyla gösterilmiştir.

Tablo 3.17: Sermaye Yapısına Göre 1997-2007 Yılları Arası BCC Modeli-Girdiye Yönelik Ölçek Etkinlik Değişim Sonuçları

<i>Bankalar</i>	<i>SY.</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>
Ziraat Bnk.	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Vakıflar Bnk.	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.904	0.942	0.947
Halk Bnk.	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.967	1.000	0.969	1.000
Etkin Banka Sayısı		3	3	3	3	3	3	3	2	2	1	2
Etkinlik Ort.		1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.989	0.968	0.970	0.982
Etkinlik Yüzdesi		% 100	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100	% 67	% 67	% 33	% 67
Akbank	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Anadolu Bnk.	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.986	0.943	0.921	1.000
Şekerbank	Özel	0.760	0.798	0.848	0.831	0.786	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Tekstil Bnk.	Özel	1.000	1.000	1.000	0.912	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Turkish Bank	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	0.737	1.000	1.000	1.000	1.000	0.930	1.000
Ekonomi Bnk.	Özel	0.965	0.798	0.897	0.880	0.982	1.000	1.000	0.788	0.788	1.000	1.000
Garanti Bnk.	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
İş Bankası	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	0.843	1.000	0.948	0.837	0.993	1.000	1.000
Yapı K. Bnk.	Özel	0.847	1.000	1.000	1.000	0.593	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Etkin Banka Sayısı		6	7	7	6	4	9	8	6	6	7	9
Etkinlik Ort.		0.952	0.955	0.971	0.958	0.882	1.000	0.994	0.957	0.969	0.983	1.000
Etkinlik Yüzdesi		% 67	% 78	% 78	% 67	% 44	% 100	% 88	% 67	% 67	% 78	% 100
ArapTürk Bnk.	Yabancı	0.972	1.000	1.000	0.985	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Citibank	Yabancı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.874	1.000	0.824	1.000	1.000	1.000
Denizbank	Yabancı	1.000	1.000	0.899	0.998	0.640	0.727	0.855	0.738	0.975	0.989	1.000
Finansbank	Yabancı	0.809	0.911	0.895	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Fortis Bank	Yabancı	1.000	1.000	0.926	0.844	0.926	0.971	0.963	0.865	1.000	0.939	1.000
HSBC Bank	Yabancı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
ING Bank	Yabancı	1.000	1.000	1.000	1.000	0.574	1.000	1.000	0.992	0.995	1.000	0.970
Turkland Bnk.	Yabancı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Etkin Banka Sayısı		6	7	5	5	5	5	6	4	6	6	7
Etkinlik Ort.		0.973	0.989	0.965	0.978	0.892	0.946	0.977	0.927	0.996	0.991	0.996
Etkinlik Yüzdesi		% 75	% 87.5	% 62.5	% 62.5	% 62.5	% 62.5	% 75	% 50	% 75	% 75	% 87.5
Toplam Etkin B.S.		15	17	15	14	12	17	17	12	14	14	18
Etkinlik Ort.		0.968	0.975	0.973	0.972	0.904	0.979	0.988	0.950	0.990	0.985	0.996
Etkinlik Yüzdesi		% 75	% 85	% 75	% 70	% 60	% 85	% 85	% 60	% 70	% 70	% 90

Tablo 3.17.'ye göre mevduat bankalarının sermaye yapısına göre 1997-2007 yılları arasındaki BCC Modeli-Girdiye Yönelik etkinlik sonuçları şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarından 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002 ve 2003 yıllarında etkin olan bankaların yüzdeleri %100; 2004, 2005 ve 2007 yıllarında etkin olan bankaların yüzdeleri %67; 2006 yılında etkin olan bankaların yüzdeleri ise, %33'tür. Bankaların etkinlik ortalamasının en düşük (0.968) olduğu yıl, 2005 yılıdır.

Özel sermayeli mevduat bankalarından etkin olan bankaların yüzdeleri: 2002 ve 2007 yıllarında %100; 2003 yılında %88; 1998, 1999, ve 2006 yıllarında %78; 1997, 2000, 2004 ve 2005 yıllarında %67; 2001 yılında ise, %44'tür. Bankaların etkinlik ortalamasının en düşük (0.882) olduğu yıl ise, 2001 yılıdır.

Yabancı sermayeli mevduat bankalarından etkin olan bankaların yüzdeleri: 1998 ve 2007 yıllarında %87.5; 1997, 2003, 2005 ve 2006 yıllarında %75; 1999, 2000, 2001 ve 2002 yıllarında %62.5; 2004 yılında ise, %50'dir. Bankaların etkinlik ortalamasının en düşük (0.892) olduğu yıl ise, 2001 yılıdır.

Sektörde yer alan bankaların BCC modeli ölçek etkinlik ortalamaları incelendiğinde; trendin 1997-1998 yılları arası artış, 1998-2001 yılları arası azalış, 2001-2003 yılları arası artış, 2003-2004 yılları arası azalış, 2004-2005 yılları arası artış, 2005-2006 yılları arası azalış, 2006-2007 yılları arası artış yönlü olduğu söylenebilir. Bankaların etkinlik yüzdelerinin en düşük (%60) olduğu yıl 2001 yılı; en yüksek (%90) olduğu yıl ise 2007 yılıdır.

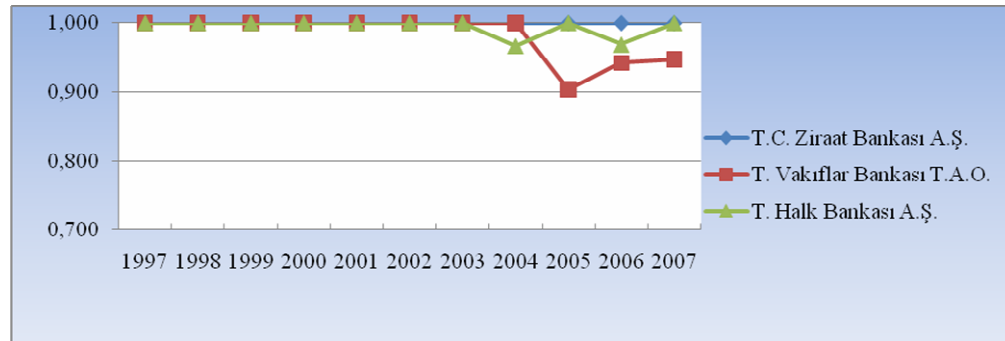
Tablo 3.17.'den elde edilen BCC Modeli etkinlik sonuçları incelendiğinde; Mayıs 2001'de BDDK tarafından uygulamaya konulan BSYYP kapsamında yapılan düzenlemelerin, sektörde yer alan bankaların etkinliği üzerinde olumlu etki yarattığı, ancak bu etkinin sınırlı düzeyde kaldığı görülmektedir.

Özellikle kamu bankalarının etkinlik değerleri üzerinde 2004 yılında başlayan olumsuzluğun 2007 yılına kadar sürmesi, program kapsamında alınan kararların tartışılabilirliğini göstermektedir. Yeniden yapılandırma süreci içerisinde etkinlik yüzdesi en fazla olan mevduat banka grubu, özel sermayeli bankalardır.

Analiz sonuçlarına göre; makro ekonomik sorunlarla, bankaların etkinlikleri arasında doğrusal yönlü ilişkinin olduğu söylenebilir. Türkiye'de ekonomik daralmaya

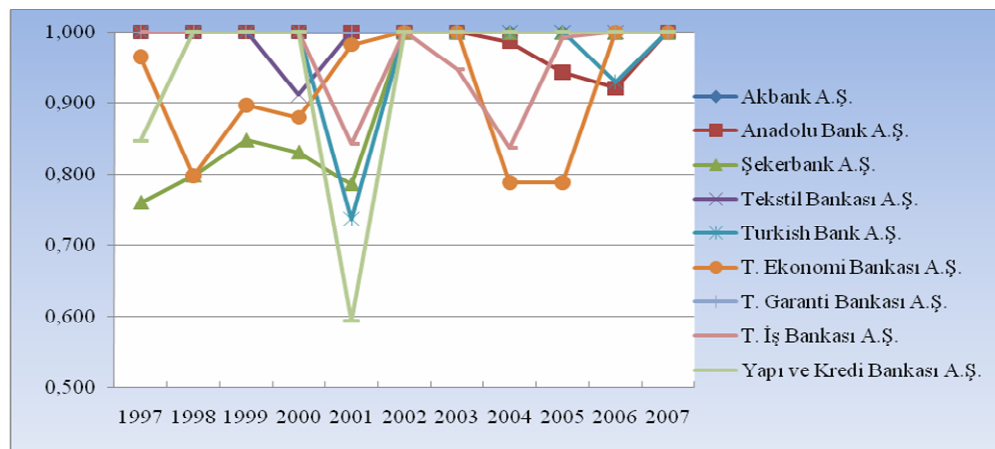
neden olan 1999 Depremi'nin, 2000 Kasım Krizi'nin ve 2001 Şubat Krizi'nin bankacılık sektörünü olumsuz etkilediği ve bankaların etkinlik değerlerini düşürdüğü değerlendirilebilir.

Grafik 3.12: Kamu Bankalarının 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Modeli Etkinlik Değişimi

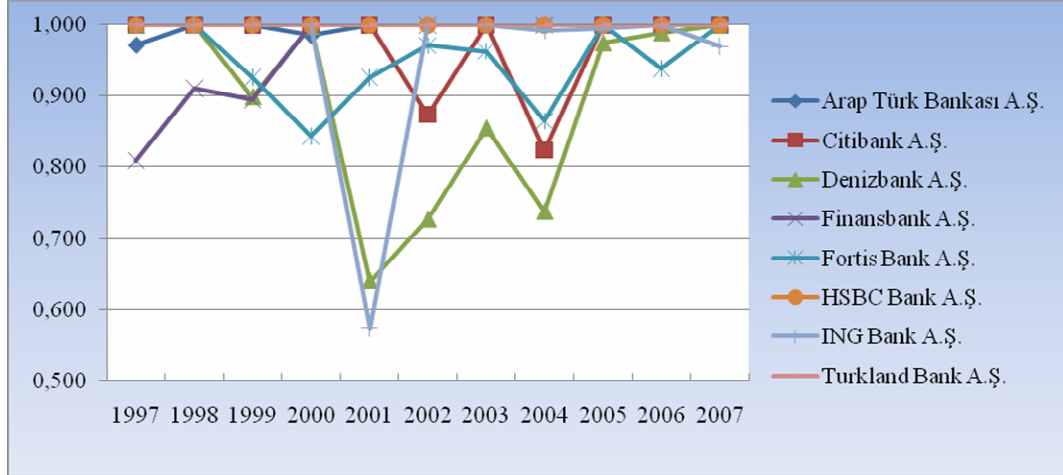
Kamu sermayeli mevduat bankalarının 1997-2007 yılları arasındaki etkinlik trendi; düşüş yönündedir. Kamu sermayeli bankalar içerisinde etkinlik oranı en yüksek olan banka, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.; en düşük olan banka ise, Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'dur.

Grafik 3.13: Özel Bankaların 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Modeli Etkinlik Değişimi

Özel sermayeli bankaların 1997-2007 yılları arasındaki etkinlik trendi azalış ve artış yönlü bir seyir izlemektedir. Özel sermayeli bankalar içerisinde etkinlik oranı en yüksek olan bankalar, Akbank A.Ş. ve Türkiye Garanti A.Ş.; en düşük olan banka ise, Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.'dir.

Grafik 3.14: Yabancı Bankaların 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Modeli Etkinlik Değişimi

Yabancı sermayeli bankaların 1997-2007 yılları arasındaki etkinlik trendi azalış ve artış yönlü bir seyir izlemektedir. Yabancı sermayeli bankalar içerisinde etkinlik oranı en yüksek olan banka, HSBC Bank A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş.; en düşük olan banka ise, Denizbank A.Ş.'dir.

BDDK'nın, BSYYP kapsamında yaptığı düzenlemeler temelde kamu ve özel sermayeli bankaların mali yapısının güçlendirilmesine yöneliktir. Ancak, program kapsamında sektöre yönelik yapılan düzenlemeler, yabancı sermayeli bankaların etkinliklerini artırmalarını sağlamıştır.

3.2.1.3. Mevduat Bankalarının Ölçek Büyüklüğüne Göre 1997-2007 Yılları Arasındaki Karşılaştırmalı BCC Modeli Etkinlik Sonuçları

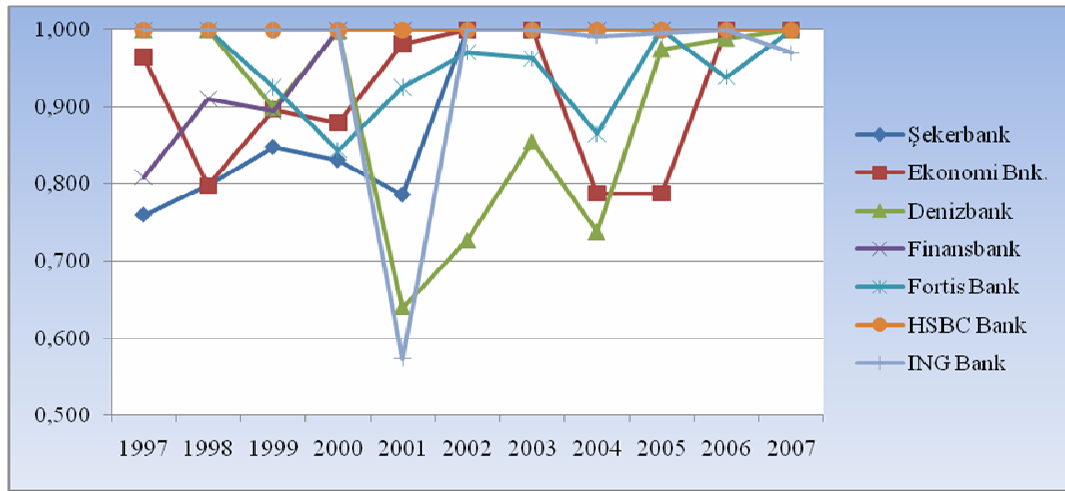
Ölçeğe göre değişken getiri BCC modeli-girdiye yönelik karşılaştırmalı etkinlik sonuçları; ölçek etkinlik skorları tablo yardımıyla, ölçek büyüklüğüne göre ölçek etkinlik skorları ise grafikler yardımıyla gösterilmiştir.

Tablo 3.18: Ölçek Büyüklüğüne Göre 1997-2007 Yılları Arası BCC Modeli-Girdiye Yönelik Ölçek Etkinlik Değişim Sonuçları

<i>Bankalar</i>	<i>ÖB.</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>
Ziraat Bnk.	Büyük	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Vakıflar Bnk.	Büyük	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.904	0.942	0.947
Halk Bankası	Büyük	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.967	1.000	0.969	1.000
Akbank	Büyük	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Garanti Bnk.	Büyük	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
İş Bankası	Büyük	1.000	1.000	1.000	1.000	0.843	1.000	0.948	0.837	0.993	1.000	1.000
Yapı Kredi Bnk.	Büyük	0.847	1.000	1.000	1.000	0.593	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Büyük Ölçekli Etkin B.S.		6	7	7	7	5	7	6	5	5	5	6
Etkinlik Ortalaması		0.978	1.000	1.000	1.000	0.919	1.000	0.993	0.972	0.985	0.987	0.992
Etkinlik Yüzdesi		%86	%100	%100	%100	%71	%100	%86	%71	%71	%71	%86
Şekerbank	Orta	0.760	0.798	0.848	0.831	0.786	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Ekonomi Bnk.	Orta	0.965	0.798	0.897	0.880	0.982	1.000	1.000	0.788	0.788	1.000	1.000
Denizbank	Orta	1.000	1.000	0.899	0.998	0.640	0.727	0.855	0.738	0.975	0.989	1.000
Finansbank	Orta	0.809	0.911	0.895	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Fortis Bank	Orta	1.000	1.000	0.926	0.844	0.926	0.971	0.963	0.865	1.000	0.939	1.000
HSBC Bank	Orta	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
ING Bank	Orta	1.000	1.000	1.000	1.000	0.574	1.000	1.000	0.992	0.995	1.000	0.970
Orta Ölçekli Etkin B.S.		4	4	2	3	2	5	5	3	4	5	6
Etkinlik Ortalaması		0.933	0.930	0.924	0.936	0.844	0.957	0.974	0.912	0.965	0.990	0.996
Etkinlik Yüzdesi		%57	%57	%29	%43	%29	%71	%71	%43	%57	%71	%86
Anadolu Bank	Küçük	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.986	0.943	0.921	1.000
Tekstil Bankası	Küçük	1.000	1.000	1.000	0.912	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Turkish Bank	Küçük	1.000	1.000	1.000	1.000	0.737	1.000	1.000	1.000	1.000	0.930	1.000
Arap Türk Bnk.	Küçük	0.972	1.000	1.000	0.985	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Citibank	Küçük	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.874	1.000	0.824	1.000	1.000	1.000
Turkland Bank	Küçük	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Küçük Ölçekli Etkin B.S.		5	6	6	4	5	5	6	4	5	4	6
Etkinlik Ortalaması		0.995	1.000	1.000	0.983	0.956	0.979	1.000	0.968	0.991	0.975	1.000
Etkinlik Yüzdesi		%83	%100	%100	%67	%83	%83	%100	%67	%83	%67	%100
Toplam Etkin B.S.		15	17	15	14	12	17	17	12	14	14	18
Etkinlik Ortalaması		0.968	0.975	0.973	0.972	0.904	0.979	0.988	0.950	0.990	0.985	0.996
Etkinlik Yüzdesi		%75	%85	%75	%70	%60	%85	%85	%60	%70	%70	%90

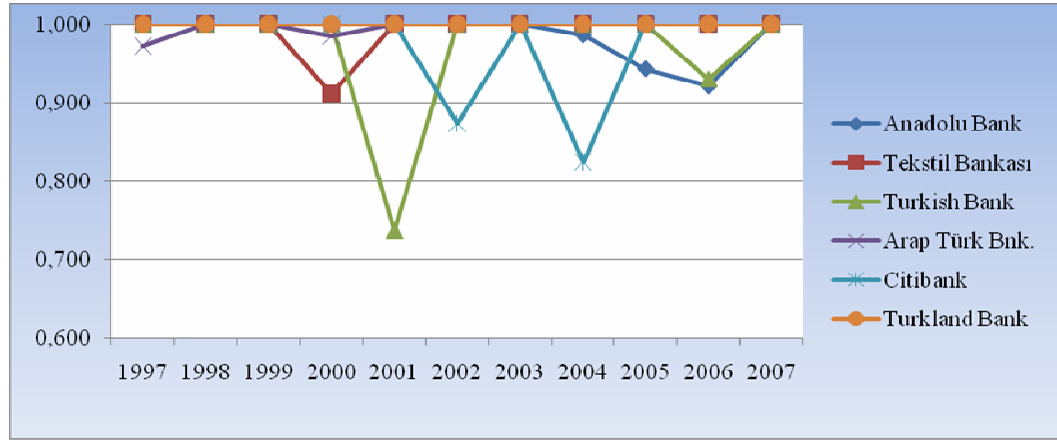
Büyük ölçekli bankaların Grafik 3.15'te belirtilen etkinlik değişimleri şu şekilde değerlendirilebilir: Büyük ölçekli banka kategorisinde yer alan 7 bankadan yıllar itibariyle etkinlik değerleri çoğunlukla en yüksek olan bankalar, T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Akbank A.Ş. ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş.; etkinlik değeri çoğunlukla en düşük olan banka ise Türkiye İş Bankası A.Ş.'dir.

Grafik 3.16: Orta Ölçekli Bankaların 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Modeli Etkinlik Değişimi

Orta ölçekli bankaların Grafik 3.16'da belirtilen etkinlik değişimleri şu şekilde değerlendirilebilir: Orta ölçekli banka kategorisinde yer alan 7 bankadan yıllar itibariyle etkinlik değeri çoğunlukla en yüksek olan banka, HSBC Bank A.Ş.; etkinlik değeri çoğunlukla en düşük olan banka ise Deniz Bank A.Ş.'dir.

Grafik 3.17: Küçük Ölçekli Bankaların 1997-2007 Yılları Arasındaki BCC Modeli Etkinlik Değişimi

Küçük ölçekli bankaların Grafik 3.17’de belirtilen etkinlik değişimleri şu şekilde değerlendirilebilir: Küçük ölçekli banka kategorisinde yer alan 6 bankadan, yıllar itibariyle etkinlik değeri çoğunlukla en yüksek olan banka, Turkland Bank A.Ş.; etkinlik değeri çoğunlukla en düşük olan banka ise Anadolu Bank A.Ş.’dir.

Tablo 3.18’den elde edilen analiz sonuçlarına göre bankaların etkinlik değerleri ölçek büyüklüğüne göre incelendiğinde; büyük ve küçük ölçekli bankaların, orta ölçekli bankalara göre daha etkin çalıştığı ve ölçek büyüklüğünün etkinliği olumlu yönde etkilemediği söylenebilir.

3.2.1.4. Etkin Olmayan Karar Verme Birimleri İçin Bulunan Referans Kümeleri

VZA, etkinlik değerleri incelenen karar verme birimlerine ait girdi ve çıktı düzeylerine bağlı olarak üretim (etkinlik) sınırının oluşturulmasına dayanmaktadır. Bu üretim sınırı üzerinde yer alan karar verme birimleri için etkinlik değerleri 1 olacaktır ve diğer karar verme birimleri için bir referans kümesi oluşturulacaktır. Etkin olmayan karar verme birimleri ise bu sınırın altında yer alacaktır (Turgutlu vd., t.y.: 8).

Tablo 3.19: BCC Modeli Sonucu Etkin Olmayan Karar Verme Birimleri İçin Bulunan Referans Kümeleri

Yıl	Etkin Olmayan Karar Verme Birimleri	Referans Alınacak (Etkin) Karar Verme Birimleri
1997	Şekerbank	HSBC Bank, T. Garanti Bankası, Fortis Bank, Ziraat Bankası
	T. Ekonomi Bnk.	T. Halk Bankası, Tekstil Bankası, T. Vakıflar Bankası
	Yapı ve Kredi Bnk.	Ziraat Bankası, T. Garanti Bankası
	Arap Türk Bankası	T. Garanti Bankası, HSBC Bank, Tekstil Bankası, Anadolu Bank
	Finansbank	T. Garanti Bankası, T. Halk Bankası, Fortis Bank
1998	Şekerbank	T. Halk Bankası, Citibank, HSBC Bank, T. Vakıflar Bankası
	T. Ekonomi Bnk.	Tekstil Bankası, Akbank, Fortis Bank, T. İş Bankası
	Finansbank	Akbank, T. Halk Bankası, Citibank
1999	Şekerbank	Tekstil Bankası, Citibank, T. Halk Bankası
	T. Ekonomi Bnk.	Tekstil Bankası, Ziraat Bankası, HSBC Bank
	Denizbank	Turkland Bank, Tekstil Bankası, ING Bank
	Finansbank	Akbank, T. Halk Bankası, Tekstil Bankası
	Fortis Bank	Tekstil Bankası, T. Halk Bankası, Citibank
2000	Şekerbank	T. Vakıflar Bankası, Anadolu Bank, Citibank, Akbank, Turkland Bank
	Tekstil Bankası	Akbank, Anadolu Bank, Citibank, Turkland Bank, T. Vakıflar Bankası
	T. Ekonomi Bnk.	T. Vakıflar Bankası, Anadolu Bank, Akbank, Turkland Bank, Citibank
	Arap Türk Bankası	T. Vakıflar Bankası, Turkish Bank, Citibank, Turkland Bank
2000	Denizbank	T. Garanti Bankası ING Bank, Akbank, Citibank, Turkland Bank
	Fortis Bank	T. Halk Bankası, T. Garanti Bankası, Citibank
2001	Şekerbank	T. Vakıflar Bankası, Tekstil Bank, Turkland Bank
	Turkish Bank	Tekstil Bankası, T. Halk Bankası, Arap Türk Bankası, Turkland Bnk.
	T. Ekonomi Bankası	HSBC Bank, T. Vakıflar Bankası, Arap Türk Bankası
	T. İş Bankası	Akbank, HSBC Bank
	Yapı ve Kredi Bnk.	Akbank, T. Garanti Bankası, T. Vakıflar Bankası, Turkland Bank
	Denizbank	Turkland Bank, Akbank, T. Garanti Bankası, T. Vakıflar Bankası
	Fortis Bank	Citibank, Finansbank, T. Halk Bankası
	ING Bank	Tekstil Bankası, Akbank, Ziraat Bankası, Arap Türk Bankası
2002	Citibank	HSBC Bank, Turkland Bank, Finansbank
	Denizbank	Finansbank, Anadolu Bank, T. Halk Bankası, Arap Türk Bankası
	Fortis Bank	Tekstil Bank, HSBC Bank, ING Bank, Finansbank
2003	T. İş Bankası	Akbank, Ziraat Bankası, Yapı ve Kredi Bankası
	Denizbank	HSBC Bank, T. Ekonomi Bnk., Ziraat Bnk., ING Bank, Anadolu Bank
	Fortis Bank	T. Halk Bankası, HSBC Bank, Finansbank, ING Bank
2004	Türkiye Halk Bankası	Akbank, Ziraat Bankası, Finansbank
	Anadolu Bank	Tekstil Bankası, Şekerbank, Turkland Bank
	T. Ekonomi Bankası	Şekerbank , Finansbank, Tekstil Bankası
	Citibank	HSBC Bank, Finansbank, Arap Türk Bankası
	Denizbank	Finansbank, Turkland Bank, Şekerbank
	ING Bank	Finansbank, Şekerbank , Tekstil Bankası

Tablo 3.19: (Devam) BCC Modeli Sonucu Etkin Olmayan Karar Verme Birimleri İçin Bulunan Referans Kümeleri

Yıl	Etkin Olmayan Karar Verme Birimleri	Referans Alınacak (Etkin) Karar Verme Birimleri
2005	T. Vakıflar Bankası	Akbank, T. Halk Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Fortis Bank
	Anadolu Bank	Tekstil Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Şekerbank, Turkish Bank
	T. İş Bankası	Akbank, Ziraat Bankası
	Denizbank	Akbank, Finansbank, T. Ekonomi Bankası
	ING Bank	Yapı-Kredi Bnk., Fortis Bank, Finansbank, T. Ekonomi B., Şekerbank
2006	T. Vakıflar Bankası	Akbank, Yapı-Kredi Bnk., Finansbank, Ziraat Bankası, HSBC Bank
	T. Halk Bankası	Akbank, Yapı ve Kredi Bankası, HSBC Bank
	Anadolu Bank	HSBC Bank, Turkland Bank, ING Bank, Şekerbank
	Turkish Bank	HSBC Bank, Arap Türk Bankası , Turkland Bank
	Denizbank	HSBC Bank , Citibank
	Fortis Bank	Citibank, HSBC Bank, Arap Türk Bankası
2007	T. Vakıflar Bankası	Yapı ve Kredi Bankası, Citibank, Finansbank
	ING Bank	T. Ekonomi Bankası, Denizbank, Yapı ve Kredi Bankası, Finansbank

Tablo 3.19. incelendiğinde; etkin olmayan karar verme birimlerinin etkin hale gelebilmeleri için, yıllar itibariyle çoğunlukla referans alınması gereken ilk üç bankanın sırasıyla Akbank A.Ş., HSBC Bank A.Ş. ve Tekstil Bankası A.Ş. olduğu görülmektedir.

Tablo 3.19.'a göre; yıllar itibariyle çoğunlukla etkin olmayan ilk üç banka ise Denizbank A.Ş., Fortis Bank A.Ş. ve Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.'dir.

Tablo 3.19.'a göre; T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Akbank A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Turkland Bank A.Ş. ise incelenen dönemde referans alacağı banka bulunmamaktadır. Bu bankaların sabit getirili ölçek etkinliği, değişken getirili ölçek etkinliği ve ölçek etkinliği değerlerinden biri ya da birkaçı etkindir.

3.2.2. Veri Zarflama Analizi Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Değişim Endeksi Sonuçları

Mevduat bankalarının VZA, MALMQUIST hesaplama yöntemine göre bulunan verimlilik değişimlerine ait sonuçlar, tablolar ve grafik yardımıyla aşağıda açıklanmıştır.

Malmquist TFV endeksi değişimlerine ait sonuçlar; 1997-2007 yılları arasında bankaların sermaye yapısına göre teknik etkinlik, teknolojik etkinlik, saf teknik etkinlik,

ölçek etkinlik, toplam faktör verimlilik skorları ve Malmquist TFV endeksi bileşenlerine ait değişim skorları olmak üzere iki aşamada incelenmiştir.

3.2.2.1. 1997-2007 Yılları Arasında Bankaların Sermaye Yapısına Göre Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Değişim Sonuçları

Mevduat bankalarının sermaye yapısına göre Malmquist TFV Endeksi; teknik etkinlik, teknolojik etkinlik, saf teknik etkinlik, ölçek etkinlik ve toplam faktör verimlilik skorlarına ait değerler tablolar yardımıyla aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 3.20: 1997-2007 Yılları Arasındaki Teknik Etkinlik Değişim Sonuçları

Bankalar	SY.	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ziraat Bankası	Kamu	1.000	1.000	1.000	0.835	1.182	1.014	0.870	0.981	1.141	0.994
Vakıflar Bnk.	Kamu	1.000	0.847	1.181	1.000	1.000	0.934	0.918	0.877	1.120	0.972
Halk Bankası	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.763	1.064	1.122	0.955
Akbank	Özel	0.914	0.986	1.222	1.000	0.833	1.045	0.829	1.280	0.921	0.992
Anadolu Bank	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.930	0.983	0.952	1.123
Şekerbank	Özel	0.971	1.218	1.010	0.918	1.317	1.000	1.000	1.000	1.000	0.986
Tekstil Bnk.	Özel	1.000	1.000	0.899	1.112	1.000	1.000	1.000	1.000	0.987	0.916
Turkish Bank	Özel	0.759	1.427	1.187	0.603	1.381	1.036	0.790	1.100	0.965	1.025
Ekonomi Bnk.	Özel	0.799	1.141	0.985	1.132	1.020	1.000	0.788	1.269	1.000	1.000
Garanti Bnk.	Özel	0.896	0.708	1.576	1.000	0.974	0.734	0.867	1.008	1.435	0.991
İş Bankası	Özel	1.237	0.826	1.110	0.809	0.983	0.987	0.826	1.396	0.919	1.026
Yapı Kredi B.	Özel	1.331	0.870	1.076	0.676	1.691	0.810	0.817	1.510	1.000	0.896
Arap Türk B.	Ybncı	1.068	1.028	0.772	1.296	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Citibank	Ybncı	1.000	0.846	1.182	0.998	0.859	1.157	0.828	1.175	1.037	1.000
Denizbank	Ybncı	0.901	0.929	0.947	0.756	1.291	1.112	0.987	1.179	1.000	1.000
Finansbank	Ybncı	0.833	1.103	1.379	1.041	1.000	1.000	1.000	1.000	0.957	1.045
Fortis Bank	Ybncı	0.999	0.784	0.871	1.181	1.203	0.982	0.886	1.184	0.931	1.020
HSBC Bank	Ybncı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.942	1.061	1.000
ING Bank	Ybncı	1.000	1.000	1.000	0.563	1.776	1.000	0.985	0.978	1.038	0.925
Turkland Bnk	Ybncı	1.000	1.000	1.000	0.706	1.416	0.962	0.885	0.889	0.975	1.121
<i>Teknik Etkinlik Değişim Ort.</i>		0.978	0.974	1.056	0.910	1.122	0.984	0.895	1.079	1.023	0.998

Tablo 3.20.'ye göre 1997-2007 yılları arasında Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren mevduat bankalarının teknik etkinlik değişim yüzdeleri şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli, özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankaların

teknik etkinlikleri yeniden yapılandırma süreci içerisinde hem artış, hem azalış yönünde eğilim göstermektedir. Kamu sermayeli mevduat bankalarının teknik etkinlik yüzdesindeki en büyük azalış, 2004 yılında %23.7 oranı ile Türkiye Halk Bankası A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2002 yılında %18.2 oranı ile T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de görülmektedir. Özel sermayeli mevduat bankalarının teknik etkinlik değişim yüzdesindeki en büyük azalış 2003 yılında %26.6 oranı ile Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'de; etkinlik yüzdesindeki en büyük artış ise, 2002 yılında %69.1 oranı ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'de görülmektedir. Yabancı sermayeli banka grupları açısından teknik etkinlik değişim yüzdeleri incelendiğinde etkinlikteki en büyük azalış, %43.7 oranı ile 2001 yılında ING Bank A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2002 yılında %77.6 oranı ile ING Bank A.Ş.'de görülmektedir.

Yeniden Yapılandırma süreci öncesinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre teknik etkinlik değişim yüzdelerinde: 1998 yılında %15 artış, %40 azalış; 1999 yılında %25 artış, %40 azalış; 2000 yılında %45 artış, %25 azalış; 2001 yılında ise %25 artış, %45 azalış görülmektedir.

Yeniden yapılandırma süreci içerisinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre teknik etkinlik değişim yüzdelerinde: 2002 yılında %45 artış %20 azalış, 2003 yılında %25 artış, %30 azalış; 2004 yılında %75 azalış; 2005 yılında %50 artış, %30 azalış; 2006 yılında %35 artış, %40 azalış; 2007 yılında %30 artış, %45 azalış görülmektedir.

Teknik etkinlik değişim ortalamasındaki en büyük artış %12.2 oranı ile 2002 yılında; en büyük azalış ise %10.5 oranı ile 2004 yılında görülmektedir. 2001 yılı Mayıs ayında BDDK tarafından uygulamaya konulan BSYYP, Türk Bankacılık Sektörü'nde 1997-2007 yılları arasında faaliyet gösteren mevduat bankalarının teknik etkinlikleri üzerinde bir önceki yıla göre 2002, 2005 ve 2006 yıllarında olumlu bir gelişme göstermiştir.

Tablo 3.21: 1997-2007 Yılları Arası Teknolojik Etkinlik Değişim Sonuçları

Bankalar	SY.	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ziraat Bnk.	Kamu	1.187	1.240	0.843	1.034	0.570	0.798	1.074	0.821	0.905	1.045
Vakıflar B.	Kamu	0.880	0.753	0.957	0.672	0.879	0.918	1.114	0.825	1.003	1.029
Halk Bnk.	Kamu	1.513	1.311	0.709	1.650	0.456	0.702	0.995	0.797	0.892	1.103
Akbank	Özel	1.095	0.899	1.037	0.776	0.862	0.840	1.348	0.777	1.033	0.984
Anadolu B.	Özel	0.461	0.672	0.805	0.957	0.784	0.947	1.058	0.970	1.051	1.017
Şekerbank	Özel	1.079	0.872	0.816	0.964	0.511	0.673	1.083	0.836	0.894	0.967
Tekstil Bnk.	Özel	1.075	0.891	0.782	2.027	0.299	1.113	1.297	1.184	0.961	1.053
Turkish B.	Özel	1.350	0.899	1.007	1.356	0.514	0.856	1.260	0.790	1.102	0.982
Ekonomi B.	Özel	1.123	0.812	0.877	0.655	1.212	1.049	1.425	1.036	1.079	0.978
Garanti B.	Özel	0.767	0.965	0.817	0.632	1.101	1.153	1.311	1.178	1.038	0.998
İş Bankası	Özel	0.705	0.901	1.046	0.695	1.094	0.939	1.250	0.718	0.961	0.999
Yapı Kredi	Özel	0.625	0.935	1.030	0.734	1.017	1.141	1.332	1.029	0.950	1.062
Arap Türk	Ybncı	0.982	0.974	0.821	1.234	0.779	1.140	0.991	0.818	0.755	0.993
Citibank	Ybncı	1.185	0.842	0.910	0.664	1.004	0.962	1.273	0.716	0.982	0.939
Denizbank	Ybncı	0.726	0.861	1.002	0.725	0.903	1.028	1.287	0.971	1.142	1.107
Finansbank	Ybncı	1.269	0.834	0.765	0.806	0.901	1.025	1.494	0.931	0.999	0.993
Fortis Bank	Ybncı	1.139	0.865	0.821	0.727	0.919	1.053	1.343	0.884	1.052	0.981
HSBC Bank	Ybncı	1.105	0.802	0.741	0.627	1.622	1.184	1.275	0.808	1.013	1.002
ING Bank	Ybncı	0.822	1.033	0.805	0.819	0.663	1.024	1.172	0.938	1.092	1.062
Turkland B.	Ybncı	0.628	0.738	0.931	0.826	0.927	1.131	1.281	0.978	1.092	1.050
Teknolojik Değişim Ort.		0.946	0.894	0.870	0.876	0.796	0.972	0.895	0.891	0.996	1.016

Tablo 3.21.'e göre 1997-2007 yılları arasında Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren mevduat bankalarının teknolojik değişim yüzdeleri şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının teknolojik değişim yüzdesindeki en büyük azalış, 2002 yılında %54.4 oranı ile Türkiye Halk Bankası A.Ş.'de; en büyük artış ise, 1998 yılında %51.3 oranı ile Türkiye Halk Bankası A.Ş.'de görülmektedir. Özel sermayeli mevduat bankalarının teknolojik değişim yüzdesindeki en büyük azalış 2002 yılında %70.1 oranı ile Tekstil Bankası A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2001 yılında %102.7 oranı ile Tekstil Bankası A.Ş.'de görülmektedir. Yabancı sermayeli banka grupları açısından teknolojik değişim yüzdeleri değerlendirildiğinde etkinlikteki en büyük azalış, %37.3 oranı ile 2001 yılında HSBC Bank A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2002 yılında %62.2 oranı ile HSBC Bank A.Ş.'de görülmektedir.

Yeniden Yapılandırma süreci öncesinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre teknolojik yüzdelerinde: 1998 yılında %55 artış, %45 azalış; 1999 yılında %15 artış, %85 azalış; 2000 ve 2001 yıllarında %25 artış, %75 azalış görülmektedir.

Yeniden yapılandırma süreci içerisinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre teknolojik değişim yüzdelerinde: 2002 yılında %30 artış %70 azalış, 2003 yılında %55 artış, %45 azalış; 2004 yılında %90 artış, %10 azalış; 2005 yılında %20 artış, %80 azalış; 2006 yılında %55 artış, %45 azalış; 2007 yılında %50 artış, %50 azalış görülmektedir.

Teknolojik değişim ortalamasındaki tek artış %1.6 oranı ile 2007 yılında; en büyük azalış %20.4 oranı ile 2002 yılında görülmektedir. Mevduat bankalarının teknolojik değişimleri, yeniden yapılandırma süreci öncesinde ve sonrasında 2007 yılına kadar azalış yönünde bir trend izlemiştir. BSYYP, Türk Bankacılık Sektörü'nde 1997-2007 yılları arasında faaliyet gösteren mevduat bankalarının teknolojik değişimleri üzerinde 2007 yılı hariç diğer yıllarda olumsuz bir gelişme göstermiştir. 2007 yılındaki teknolojik değişim yüzdesinin ise %1.6 oranı ile çok düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 3.22: 1997-2007 Yılları Arası Saf Teknik Etkinlik Değişim Sonuçları

Bankalar	SY.	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ziraat Bankası	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Vakıflar Bnk.	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.904	1.042	0.993
Halk Bankası	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.967	1.034	0.967	1.030
Akbank	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Anadolu Bank	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.986	0.957	0.974	1.088
Şekerbank	Özel	1.050	1.062	0.981	0.946	1.272	1.000	1.000	1.000	1.000	0.988
Tekstil Bnk.	Özel	1.000	1.000	0.912	1.097	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.936
Turkish Bank	Özel	1.000	1.000	1.000	0.737	1.357	1.000	1.000	1.000	0.926	1.080
Ekonomi Bnk.	Özel	0.827	1.124	0.981	1.115	1.019	1.000	0.788	1.269	1.000	1.000
Garanti Bnk.	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
İş Bankası	Özel	1.000	1.000	1.000	0.843	1.186	0.948	0.883	1.186	1.007	1.000
Yapı Kredi B.	Özel	1.181	1.000	1.000	0.593	1.687	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Arap Türk B.	Ybncı	1.029	1.000	0.985	1.016	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Citibank	Ybncı	1.000	1.000	1.000	1.000	0.874	1.144	0.824	1.214	1.000	1.000
Denizbank	Ybncı	1.000	0.899	0.889	0.801	1.213	1.109	1.003	1.158	1.000	1.000
Finansbank	Ybncı	1.126	0.982	1.117	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Fortis Bank	Ybncı	1.000	0.926	0.911	1.097	1.049	0.992	0.899	1.156	0.932	1.033
HSBC Bank	Ybncı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
ING Bank	Ybncı	1.000	1.000	1.000	0.574	1.742	1.000	0.992	1.002	1.006	0.946
Turkland B.	Ybncı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
<i>Saf Teknik Etkinlik Değişim Ort.</i>		1.009	0.999	0.988	0.927	1.101	1.009	0.965	1.040	0.992	1.004

Tablo 3.22.'ye göre 1997-2007 yılları arasında Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren mevduat bankalarının saf teknik etkinlik değişim yüzdeleri şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının saf teknik etkinlik değişim yüzdesindeki en büyük azalış, 2005 yılında %9.6 oranı ile Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'da; en büyük artış ise, 2006 yılında %4.2 oranı ile Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'da görülmektedir. Özel sermayeli mevduat bankalarının saf teknik etkinlik değişim yüzdesindeki en büyük azalış 2001 yılında %40.7 oranı ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2002 yılında %68.7 oranı ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'de görülmektedir. Yabancı sermayeli banka grupları açısından saf teknik etkinlik değişim yüzdeleri değerlendirildiğinde etkinlikteki en büyük azalış, %42.6 oranı ile 2001 yılında ING Bank A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2002 yılında %74.2 oranı ile ING Bank A.Ş.'de görülmektedir.

Yeniden Yapılandırma süreci öncesinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre saf teknik etkinlik değişim yüzdelerinde: 1998 yılında %20 artış, %5 azalış; 1999 yılında %10 artış, %15 azalış; 2000 yılında %5 artış, %30 azalış; 2001 yılında %20 artış, %30 azalış görülmektedir.

Yeniden yapılandırma süreci içerisinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre saf teknik etkinlik değişim yüzdelerinde: 2002 yılında %40 artış %5 azalış, 2003 yılında %10 artış, %10 azalış; 2004 yılında %5 artış, %35 azalış; 2005 yılında %35 artış, %10 azalış; 2006 yılında %15 artış, %20 azalış; 2007 yılında ise %20 artış, %20 azalış görülmektedir.

Saf teknik etkinlik değişim ortalamasındaki en büyük artış %10.1 oranı ile 2002 yılında; en büyük azalış ise %7.3 oranı ile 2001 yılında yaşanmıştır. Mevduat bankalarının saf teknik etkinlik değişimleri, yeniden yapılandırma süreci öncesinde ve sonrasında düzenli bir trend izlememiştir. BSYYP'nın, Türk Bankacılık Sektörü'nde 1997-2007 yılları arasında ye alan mevduat bankalarının saf teknik etkinlik değişimleri üzerinde bir önceki yıla göre 2002, 2003 ve 2007 yıllarında olumlu bir gelişme göstermiştir.

Tablo 3.23: 1997-2007 Yılları Arası Ölçek Etkinlik Değişim Sonuçları

Bankalar	SY.	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ziraat Bankası	Kamu	1.000	1.000	1.000	0.835	1.182	1.014	0.870	0.981	1.141	0.994
Vakıflar Bnk.	Kamu	1.000	0.847	1.181	1.000	1.000	0.934	0.918	0.970	1.075	0.979
Halk Bankası	Kamu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.789	1.030	1.161	0.927
Akbank	Özel	0.914	0.986	1.222	1.000	0.833	1.045	0.829	1.280	0.921	0.992
Anadolu Bank	Özel	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.943	1.028	0.977	1.032
Şekerbank	Özel	0.925	1.147	1.030	0.970	1.036	1.000	1.000	1.000	1.000	0.998
Tekstil Bnk.	Özel	1.000	1.000	0.986	1.014	1.000	1.000	1.000	1.000	0.987	0.979
Turkish Bank	Özel	0.759	1.427	1.187	0.818	1.018	1.036	0.790	1.100	1.042	0.950
Ekonomi Bnk.	Özel	0.966	1.015	1.004	1.015	1.002	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Garanti Bnk.	Özel	0.896	0.708	1.576	1.000	0.974	0.734	0.867	1.008	1.435	0.991
İş Bankası	Özel	1.237	0.826	1.110	0.960	0.828	1.041	0.935	1.177	0.912	1.026
Yapı Kredi B.	Özel	1.127	0.870	1.076	1.141	1.002	0.810	0.817	1.510	1.000	0.896
Arap Türk B.	Ybncı	1.037	1.028	0.784	1.276	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Citibank	Ybncı	1.000	0.846	1.182	0.998	0.982	1.011	1.005	0.968	1.037	1.000
Denizbank	Ybncı	0.901	1.034	1.065	0.943	1.065	1.003	0.984	1.018	1.000	1.000
Finansbank	Ybncı	0.739	1.124	1.234	1.041	1.000	1.000	1.000	1.000	0.957	1.045
Fortis Bank	Ybncı	0.999	0.847	0.957	1.077	1.147	0.990	0.985	1.025	1.000	0.987
HSBC Bank	Ybncı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.942	1.061	1.000
ING Bank	Ybncı	1.000	1.000	1.000	0.981	1.019	1.000	0.993	0.975	1.032	0.978
Turkland Bnk.	Ybncı	1.000	1.000	1.000	0.706	1.416	0.962	0.885	0.889	0.975	1.121
Ölçek Etkinlik Değişim Ortalaması		0.969	0.975	1.069	0.982	1.019	0.976	0.927	1.038	1.031	0.994

Tablo 3.23.'e göre 1997-2007 yılları arasında Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren mevduat bankalarının ölçek etkinlik değişim yüzdeleri şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının ölçek etkinlik değişim yüzdesindeki en büyük azalış, 2004 yılında %21.1 oranı ile T. Halk Bankası A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2002 yılında %18.2 oranı ile T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de görülmektedir. Özel sermayeli mevduat bankalarının ölçek etkinlik değişim yüzdesindeki en büyük azalış 1999 yılında %29.2 oranı ile T. Garanti Bankası A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2002 yılında %57.6 oranı ile T. Garanti Bankası A.Ş.'de görülmektedir. Yabancı sermayeli banka grupları açısından ölçek etkinlik değişim yüzdeleri değerlendirildiğinde etkinlikteki en büyük azalış, %26.1 oranı ile 1998 yılında Finansbank A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2002 yılında %41.6 oranı ile Turkland Bank A.Ş.'de görülmektedir.

Yeniden Yapılandırma süreci öncesinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre ölçek etkinlik değişim yüzdelerinde: 1998 yılında %15 artış, %40 azalış; 1999 yılında %30 artış, %35 azalış; 2000 yılında %55 artış, %15 azalış; 2001 yılında %30 artış, %40 azalış görülmektedir.

Yeniden yapılandırma süreci içerisinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre ölçek etkinlik değişim yüzdelerinde: 2002 yılında %45 artış %20 azalış, 2003 yılında %30 artış, %25 azalış; 2004 yılında %5 artış, %65 azalış; 2005 yılında %45 artış, %30 azalış; 2006 yılında %40 artış, %30 azalış; 2007 yılında ise %20 artış, %55 azalış görülmektedir.

Ölçek etkinlik değişim ortalamasındaki en büyük artış %6.9 oranı ile 2000 yılında; en büyük azalış ise %7.3 oranı ile 2004 yılında görülmektedir. Mevduat bankalarının ölçek etkinlik değişimleri, yeniden yapılandırma süreci öncesinde ve sonrasında düzenli bir trend izlememiştir. BSYYP'nın, Türk Bankacılık Sektörü'nde 1997-2007 yılları arasında yer alan mevduat bankalarının ölçek etkinlik değişimleri üzerinde bir önceki yıla göre 2002, 2005 ve 2006 yıllarında olumlu bir etkisi olmuştur.

Tablo 3.24: 1997-2007 Yılları Arası Malmquist TFF Değişim Sonuçları

Bankalar	SY.	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ziraat Bankası	Kamu	1.187	1.240	0.843	0.863	0.674	0.809	0.935	0.806	1.033	1.039
Vakıflar Bnk.	Kamu	0.880	0.638	1.130	0.672	0.879	0.858	1.022	0.723	1.123	1.000
Halk Bankası	Kamu	1.513	1.311	0.709	1.650	0.456	0.702	0.759	0.848	1.002	1.054
Akbank	Özel	1.001	0.886	1.267	0.776	0.718	0.878	1.117	0.995	0.951	0.977
Anadolu Bank	Özel	0.461	0.672	0.805	0.957	0.784	0.947	0.984	0.954	1.001	1.142
Şekerbank	Özel	1.049	1.061	0.825	0.884	0.674	0.673	1.083	0.836	0.894	0.954
Tekstil Bnk.	Özel	1.075	0.891	0.703	2.255	0.299	1.113	1.297	1.184	0.949	0.965
Turkish Bank	Özel	1.025	1.283	1.196	0.817	0.709	0.886	0.996	0.869	1.063	1.007
Ekonomi Bnk.	Özel	0.898	0.926	0.863	0.741	1.236	1.049	1.123	1.315	1.079	0.978
Garanti Bnk.	Özel	0.687	0.684	1.288	0.632	1.072	0.846	1.136	1.187	1.489	0.989
İş Bankası	Özel	0.872	0.744	1.160	0.562	1.075	0.927	1.032	1.001	0.883	1.026
Yapı Kredi B.	Özel	0.832	0.814	1.180	0.496	1.719	0.925	1.088	1.554	0.950	0.951
Arap Türk B.	Ybncı	1.048	1.002	0.634	1.599	0.779	1.140	0.991	0.818	0.755	0.993
Citibank	Ybncı	1.185	0.712	1.076	0.663	0.862	1.113	1.054	0.842	1.019	0.939
Denizbank	Ybncı	0.654	0.800	0.949	0.548	1.166	1.142	1.270	1.145	1.142	1.107
Finansbank	Ybncı	1.057	0.920	1.055	0.839	0.901	1.025	1.494	0.931	0.955	1.038
Fortis Bank	Ybncı	1.138	0.679	0.715	0.859	1.106	1.034	1.189	1.047	0.980	1.000
HSBC Bank	Ybncı	1.105	0.802	0.741	0.627	1.622	1.184	1.275	0.761	1.076	1.002
ING Bank	Ybncı	0.822	1.033	0.805	0.461	1.178	1.024	1.154	0.917	1.134	0.982
Turkland Bnk.	Ybncı	0.628	0.738	0.931	0.584	1.312	1.087	1.134	0.870	1.064	1.177
<i>TFV Değişim Ortalaması</i>		0.925	0.871	0.919	0.797	0.893	0.957	1.096	0.962	1.018	1.014

Tablo 3.24.'e göre 1997-2007 yılları arasında Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren mevduat bankalarının toplam faktör verimliliği değişim yüzdeleri şu şekilde değerlendirilebilir: Kamu sermayeli mevduat bankalarının toplam faktör verimliliği değişim yüzdesindeki en büyük azalış, 1999 yılında %36.2 oranı ile T. Vakıflar Bankası T.A.O'da; en büyük artış ise, 2001 yılında %65 oranı ile T. Halk Bankası A.Ş.'de görülmektedir. Özel sermayeli mevduat bankalarının toplam faktör verimliliği değişim yüzdesindeki en büyük azalış 2002 yılında %70.1 oranı ile Tekstil Bankası A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2001 yılında %125.5 oranı ile Tekstil Bankası A.Ş.'de görülmektedir. Yabancı sermayeli banka grupları açısından toplam faktör verimliliği değişim yüzdeleri değerlendirildiğinde etkinlikteki en büyük azalış, %53.9 oranı ile 2001 yılında ING Bank A.Ş.'de; en büyük artış ise, 2001 yılında %59.9 oranı ile Arap Türk Bankası A.Ş.'de görülmektedir.

Yeniden Yapılandırma süreci öncesinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre toplam faktör verimliliği değişim yüzdelerinde: 1998 yılında %55 artış, %45 azalış; 1999 yılında %30 artış, %70 azalış; 2000 yılında %40 artış, %60 azalış; 2001 yılında %15 artış, %85 azalış görülmektedir.

Yeniden yapılandırma süreci içerisinde mevduat bankalarının bir önceki yıla göre toplam faktör verimliliği değişim yüzdelerinde: 2002 yılında %45 artış %55 azalış, 2003 yılında %50 artış, %50 azalış; 2004 yılında %75 artış, %25 azalış; 2005 yılında %35 artış, %65 azalış; 2006 yılında %60 artış, %40 azalış; 2007 yılında ise %45 artış, %55 azalış görülmektedir.

Toplam faktör verimliliği değişim ortalamasındaki en büyük artış %6.9 oranı ile 2000 yılında; en büyük azalış ise %9.6 oranı ile 2004 yılında yaşanmıştır. Mevduat bankalarının toplam faktör verimliliği değişimleri, yeniden yapılandırma süreci öncesinde ve sonrasında dalgalı bir trend izlemiştir. BSYYP'nın, Türk Bankacılık Sektörü'nde 1997-2007 yılları arasında ye alan mevduat bankalarının toplam faktör verimliliği değişimleri üzerinde bir önceki yıla 2004, 2006 ve 2007 yıllarında olumlu bir gelişme göstermiştir.

3.2.2.2. 1997-2007 Yılları Arasında Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Bileşenleri Değişim Sonuçları

Malmquist TFV Endeksi bileşenlerini oluşturan; teknik etkinlik, teknolojik etkinlik, saf teknik etkinlik, ölçek etkinlik ve toplam faktör verimlilik skorları tablo ve grafik yardımıyla aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 3.25: 1997-2007 Yılları Arası Malmquist TFV Endeksi Bileşenleri Değişim Sonuçları

Malmquist Bileşenleri	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Teknik Etkinlik	0.978	0.974	1.056	0.910	1.122	0.984	0.895	1.079	1.023	0.998
Teknolojik Değişim	0.946	0.894	0.870	0.876	0.796	0.972	0.895	0.891	0.996	1.016
Saf Teknik Etkinlik	1.009	0.999	0.988	0.927	1.101	1.009	0.965	1.040	0.992	1.004
Ölçek Etkinliği	0.969	0.975	1.069	0.982	1.019	0.976	0.927	1.038	1.031	0.994
T. Faktör Verimliliği	0.925	0.871	0.919	0.797	0.893	0.957	1.096	0.962	1.018	1.014

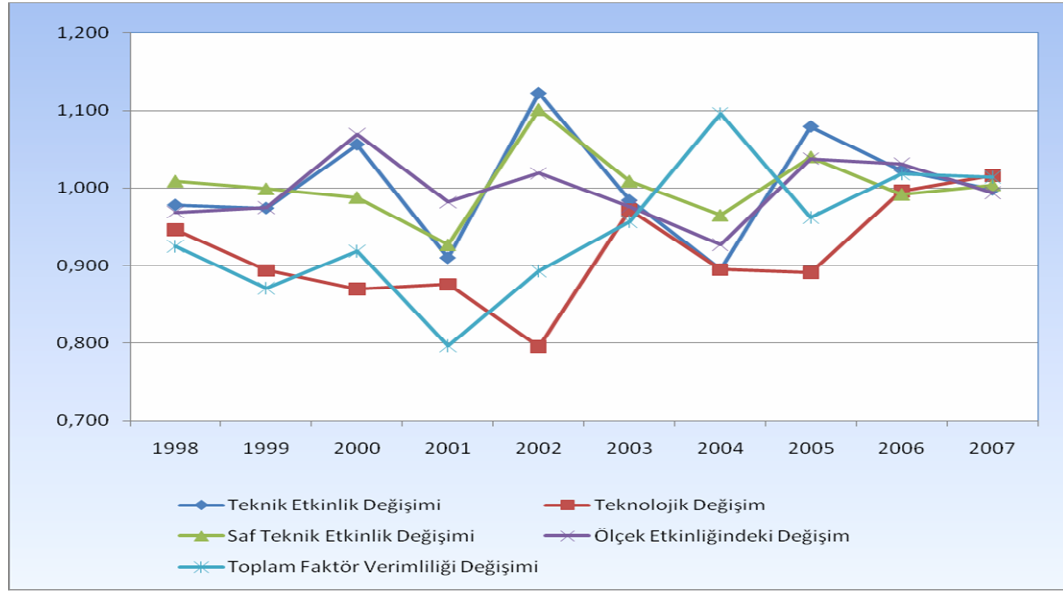
Tablo 3.25.'e göre 1997-2007 yılları arasındaki Malmquist Toplam Faktör Verimliliği endeksindeki değişim şu şekilde değerlendirilebilir: Malmquist TFV endeksinde görülen en yüksek etkinlik artışı %50 oranı ile saf teknik etkinlik değişiminde; en düşük etkinlik artışı ise %10 oranı ile teknik etkinlik değişimindedir. BSYYP'nın olumlu etkilerinin görüldüğü etkinlik değişimi ise, %66.67 oranı ile saf teknik etkinlikte görülmektedir. Saf teknik etkinlik değişim trendi, yeniden yapılandırma süreci öncesinde olumsuz bir eğilim gösterirken (%0.9 oranı ile 1998 yılı hariç), yeniden yapılandırma sürecinde (%3.5 oranı ile 2004 ve %0.8 oranı ile 2006 yılları hariç) olumlu bir gelişme göstermektedir. Saf teknik etkinlik yüzdesindeki bu trend; BSYYP kapsamında alınan kararların, beklenen sonuçlara daha fazla benzeştiği izlenimini vermektedir.

BSYYP kapsamında alınan kararların, beklenen sonuçlara olan etkisinin en az görüldüğü etkinlik değişimi ise %16.67 oranı ile bankaların teknolojik etkinlik değişimindedir.

Türk Bankacılık Sektörü'nde yaşanan en önemli kriz Şubat 2001 krizinin, bankaların etkinlik değişiminde olumsuz etkisi söz konusudur. BDDK tarafından uygulamaya konulan yeniden yapılandırma programı, bankaların verimlilik

değişimlerinde; 2002, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında bir önceki yıla göre %60, 2003 ve 2004 yıllarında ise bir önceki yıla göre %20 artış göstermiştir.

Grafik 3.18: Malmquist TFV Endeksi Bileşenleri Değişimi

Grafik 3.18.'e göre; saf teknik etkinlik değişiminin yüksek olması, bankalarda yönetsel etkinliğin arttığı ve teknolojik etkinlik değişiminin düşük olması ise, bankaların aynı girdi miktarıyla ürettikleri çıktı miktarındaki değişiminin az olduğu söylenebilir.

Türk Bankacılık Sektörü'nde 1997-2007 yılları arasında faaliyette bulunan mevduat bankalarının Malmquist TFV Endeksi verimlilik değişim sonuçları; yeniden yapılandırma uygulamalarının sektörde olumlu etki yarattığını, ancak bu olumlu etkinin sınırlı düzeyde gerçekleştiğini göstermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bankacılığın tarihsel gelişimi, para ve ticaretle yaşanan gelişmelerle paralellik göstermektedir. Paranın işlevlerinin artması, bankaların temel fonksiyonlarının artmasına neden olarak, günümüz modern bankacılık anlayışının gelişmesini sağlamıştır.

Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişmesi, Avrupa ülkelerine göre daha yavaş olmuştur. Özellikle, Osmanlı Dönemi’nde Türklerin daha çok askerlik, yöneticilik gibi işlerle uğraşmaları ve Avrupa’da yaşanan sanayi devrimine ayak uydurulamaması Tanzimat’a kadar olan süreçte bankacılığın gelişmemesini sağlamıştır. 1847-1922 Osmanlı Dönemi Türk Bankacılık Sektörü’nde temelde iki önemli özellik görülmektedir. Birincisi, ‘Borçlanma Bankacılığı’ niteliğindeki bankacılığın, Osmanlı Devleti’nin sömürgeleştirilmesinde etkili olması; ikincisi ise, yabancı bankalara tepki olarak Memleket Sandıkları ve Menafi Sandıkları’nın kurulmuş olmasıdır.

1923-1932 Ulusal Bankalar Dönemi’nde bankacılık hareketleri, devletin öncülüğünde kurulan bankalarla ve yerel bankalarla gelişmiştir. Bu dönemin en önemli özelliği, çok sayıda küçük yerel bankanın kurulmuş olmasıdır. Bu bankalar, özellikle yerli tüccarların kredi ve bankacılık ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuştur.

1933-1943 Kamu Bankaları Dönemi’nin bankacılık açısından temel özelliği, büyük ve önemli devlet bankalarının kurulmuş olmasıdır.

1944-1959 Özel Bankalar Dönemi’nin en önemli özelliği; devletçilik anlayışının yerini, özel sektörün desteklenerek ekonomik kalkınmanın hızlandırılması politikasının almasıdır.

1960-1979 Beş Yıllık Kalkınma Planları’nda belirlenen ilkeler doğrultusunda; ithal ikameci sanayileşme stratejinin izlendiği Planlı Dönem’de, devletin bankalara yönelik olan düzenlemeleri artmıştır. Dışa kapalı bir bankacılık anlayışı içerisinde, bankaların kuruluş ve faaliyetleri devlet tarafından yönlendirilmiştir. Devlet tarafından belirlenen faiz oranları, banka kaynaklarının plan hedefleri doğrultusunda kullanılmasına yönelik olmuştur. Banka şubelerindeki hızlı artışa karşın, banka sayısı azalmıştır.

Türk Bankacılık Sektörü; 1980 yılında başlayan Serbestleşme Dönemi'nde, ekonomide yaşanan liberalizasyon ve dışa açılma politikalarının etkisiyle önemli gelişmeler yaşamıştır. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi'nde alınan, 24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları, sektörde yapısal dönüşümü sağlamıştır.

Bankaların geleneksel bankacılık (mevduat-kredi) anlayışına ek olarak para-sermaye piyasasının işleyişinde önemli fonksiyonları bulunmaktadır. Küreselleşme olgusuna bağlı olarak Türk Bankacılık Sektörü'nde 1980'lerden itibaren başlayan finansal liberalizasyon bankaların bilanço dışı yükümlülüklerinin artmasına ve sistemde banka dışı mali araçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bankaların forward, future, opsiyon gibi bilanço dışı yükümlülüklerin artması, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sektörde kırılganlığın artması ve bankaların faaliyetlerini riski yüksek alanlarda devam ettirmelerine neden olmuştur.

2001 yılında yayınlanan 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'yla, mali sektöre yönelik düzenlemeler hızla hayata geçirilmiştir. Bu amaçla etkin, uluslararası ölçekte rekabet edebilir ve sağlıklı bir bankacılık sistemine geçişi sağlamak amacıyla BDDK tarafından 2001 yılının Mayıs ayında hazırlanan, '*Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı*' kamuoyuna duyurulmuş ve uygulanmaya başlanmıştır.

BSYYP'nın temel amaçları, kamu sermayeli bankaları mali ve operasyonel açıdan yeniden güçlendirmek; TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarını en kısa sürede çözümlmek; krizlerden olumsuz yönde etkilenen özel sermayeli bankaları sağlıklı bir yapıya kavuşturmak ve bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artırarak sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturmak amacıyla, yasal ve kurumsal düzenlemeleri gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir.

Türk Bankacılık Sektörü'nün yeniden yapılandırması, diğer ülkelerde yapılan yeniden yapılandırma maliyetleriyle karşılaştırıldığında sürecin daha geniş bir zamana yayıldığı ve maliyetinin yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmada Türkiye ekonomisinde, ağırlığı yüksek olan bankacılık sektörünün yeniden yapılandırma süreci içerisinde finansal alanda yapılan düzenlemelerin bankaların etkinlik değerleri ve verimlilik değişimleri üzerinde ne ölçüde etki yarattığı araştırılmıştır.

Analiz BCC Modeli–Girdi odaklı yaklaşım benimsenerek, iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Analizin birinci aşamasında ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında VZA hesaplama yöntemi; ikinci aşamasında ise VZA’nın özel bir şekli olan Malmquist TFV endeksi hesaplama yöntemi kullanılmıştır.

Türk Bankacılık Sektörü’nde uygulanan yeniden yapılandırma programının; mevduat bankalarının finansal etkinliği üzerindeki etkisinin araştırılmasına yönelik olarak yapılan çalışmanın belirlenen hipotezlerine ilişkin elde edilen sonuçlar kısaca şöyle açıklanabilir:

Hipotez 1: Türkiye’de Bankacılık Sektörüne ilişkin Yeniden Yapılandırma Süreci’nde alınan kararlar, bankaların mali yapısının güçlendirilmesine yöneliktir. Analizler sonucu elde edilen bulgular, yeniden yapılandırma süreci sonrasında göre genel olarak etkinliğin arttığını göstermektedir. BSYYP, Türk Bankacılık Sektörü’nde yer alan mevduat bankalarının finansal etkinliğini olumlu etkilemiştir. Bu sonuçlara göre; birinci hipotez doğrulanarak, kabul edilmiştir.

Hipotez 2: Yabancı sermayeli bankaların mali açıdan, ana merkeze bağlı olması nedeniyle yerelde mevcut bankanın Türkiye’de uygulanan yasal düzenleme ve yapılanma kararlarından daha az etkilenmesi beklenir. Analiz sonuçlarına göre, sektöre yönelik olarak yapılan uygulamaların bütün bankaları mali açıdan etkilediği görülmektedir. Bu durumda, ikinci hipotez doğrulanmadığı için reddedilmiştir.

Hipotez 3: Araştırma çalışmasının uygulaması ile ilgili olarak karar verme birimlerinin etkinlik analizleri ve yıllar itibariyle etkinlik sonuçları ise Malmquist TFV endeksi ile bulgulanmaktadır. Etkinlik değerleri ile toplam faktör verimliliği gelişimi arasında bir ilişkinin olması gerekir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre; etkinlik değerleri arttığında toplam faktör verimliliği yükselmekte; etkinlik değerleri düştüğünde toplam faktör verimliliği değerleri düşmektedir. Bu durum, üçüncü hipotezi doğruladığı için kabul edilmiştir.

Analiz sonuçlarından elde edilen bulgular; yeniden yapılandırma uygulamalarının bankaların etkinliğini olumlu yönde etkilediği ancak, bu etkinin sınırlı kaldığını göstermektedir. Yeniden yapılandırma uygulamaları temelde TMSF bünyesine alınan bankalar, kamu sermayeli ve özel sermayeli bankalara yönelik düzenlemeler olmasına rağmen etkinlik değerleri en yüksek çıkan banka grubu özel sermayeli

bankalar olmuştur. Ayrıca, büyük ölçekli bankaların etkinliği, orta ve küçük ölçekli bankalara oranla daha yüksek çıkmıştır.

VZA etkinlik artışı ve verimlilik artışı doğrusal yönlü bir gelişme göstermiştir. Bankaların toplam faktör verimliliği değişimi, etkinlik değerlerine göre daha yüksektir.

Analizden elde edilen sonuçlara göre; 1999 Depremi, 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri dönemlerinde bankaların etkinlik değerlerinin azalışı, sektörün içinde bulunduğu genel makroekonomik ortamla yakından ilişkili olduğunu göstermiştir.

Türkiye'nin içinde bulunduğu genel makroekonomik ortamdaki belirsizliğin azalması ve olumlu gelişmelerin artması; ekonomideki beklentilerin iyileşmesini sağlayarak, bankaların aracılık işlevini etkin bir şekilde yerine getireceği ve sektörde rekabeti artıracığı düşünülmektedir. Rekabetin artması ise, bankaların etkinlik ve verimliliklerini artırmaya yönelik planlamalar yapmalarını sağlayacaktır.

Türkiye'de bankacılık sektörünün mali yapısının güçlenmesi, finans piyasasında fon büyüklüğünün artması başka bir ifadeyle finansal derinlikle yakından ilişkilidir. Finansal derinliğin artmasıyla ilgili olarak finansal araçların çeşitlenmesi de önemli bir etkidir. Bu doğrultuda bankaların finansal etkinliğinin artması için, finansal derinliğin artmasının gerekliliği değerlendirilmektedir.

EKLER

Ek 1. Mevduat Bankaları'nın 1997-2007 Yılları Arasındaki Toplam Mevduat* Girdi Tutarları

Banka	1997 (Bin TL)	1998 (Bin TL)	1999 (Bin TL)	2000 (Bin TL)	2001 (Bin TL)	2002 (Bin TL)	2003 (Bin TL)	2004 (Bin TL)	2005 (Bin TL)	2006 (Bin TL)	2007 (Bin TL)
Ziraat Bankası	2.432.313	4.756.456	9.586.226	12.695.067	20.524.878	27.957.076	33.851.826	45.382.201	51.778.195	59.652.902	68.249.767
Vakıflar Bankası	702.177	1.268.318	2.407.100	3.493.974	7.140.585	9.454.079	12.698.961	17.584.493	22.945.691	24.842.060	28.862.513
Halk Bankası	1.142.281	2.450.073	5.559.542	8.719.827	10.239.083	11.466.915	13.820.883	19.453.294	20.897.822	27.187.964	30.840.911
Akbank	749.964	1.434.126	2.601.195	4.375.895	11.795.264	16.595.823	19.103.202	19.918.425	31.450.977	34.201.506	41.044.281
Anadolu Bank	13.901	20.701	115.847	396.476	863.058	974.608	1.147.913	1.238.968	1.338.044	1.681.298	1.856.397
Şekerbank	106.712	223.233	359.209	654.893	1.668.875	1.856.022	2.059.865	2.293.633	2.468.347	3.046.909	4.155.066
Tekstil Bankası	57.218	101.565	155.530	322.636	1.059.350	751.191	744.747	774.373	1.061.513	1.225.445	1.514.363
Türkish Bank	15.280	22.216	47.519	79.885	185.355	240.704	290.166	252.496	217.985	299.648	365.742
Ekonomi Bnk.	106.756	192.517	310.280	442.106	1.063.611	1.691.487	1.977.521	2.259.870	3.242.197	5.425.907	7.082.972
Garanti Bankası	514.690	1.297.323	2.393.913	3.437.096	10.085.354	13.163.403	14.400.740	17.612.241	23.578.023	30.139.037	39.098.102
İş Bankası	924.504	1.538.801	2.978.028	4.657.156	11.432.358	16.720.074	19.561.606	24.320.442	37.399.979	46.399.355	48.533.145
Yapı-Kredi	901.536	1.717.068	3.495.377	4.613.757	11.697.203	12.987.504	13.425.278	14.293.241	16.876.096	31.127.271	32.166.933
Arap Türk Bnk.	33.180	37.061	28.476	51.425	44.424	56.309	35.589	44.774	70.509	92.018	85.524
Citibank	66.517	62.980	145.466	185.343	614.243	1.045.259	823.895	1.325.985	1.891.737	5.365.411	3.251.458
Denizbank	9.964	65.473	217.708	273.390	1.455.609	2.607.741	3.092.064	4.160.112	5.234.371	7.219.890	9.217.391
Finans Bank	142.308	260.524	531.427	824.016	2.442.907	3.658.454	3.635.026	5.091.705	6.115.397	11.462.479	12.957.845
Fortis Bank	77.875	179.019	372.203	527.017	1.496.459	2.240.932	2.748.472	3.467.163	3.555.922	4.703.249	5.646.622
HSBC Bank	14.538	41.288	106.381	99.446	1.456.681	1.893.509	2.098.536	3.514.282	4.771.090	5.907.904	7.663.176
ING Bank	15.528	30.308	34.171	63.630	2.553.494	2.773.864	3.513.724	4.640.244	5.629.884	7.899.493	8.903.669
Türkland Bank	643	8.041	25.619	35.517	45.529	79.057	139.444	193.007	265.624	337.467	331.470

* Toplam mevduat girdi tutarları olarak; vadeli mevduat ve vadesiz mevduat toplamı alınmıştır.

Ek 2. Mevduat Bankaları'nın 1997-2007 Yılları Arasındaki Toplam Özkaynak* Girdi Tutarları

Banka	1997 (Bin TL)	1998 (Bin TL)	1999 (Bin TL)	2000 (Bin TL)	2001 (Bin TL)	2002 (Bin TL)	2003 (Bin TL)	2004 (Bin TL)	2005 (Bin TL)	2006 (Bin TL)	2007 (Bin TL)
Ziraat Bankası	157.492	203.381	290.675	441.094	3.476.479	4.161.008	5.833.045	5.046.776	5.796.017	6.579.403	7.218.102
Vakıflar Bankası	38.876	78.535	190.089	331.321	356.673	758.939	1.172.764	2.012.203	4.261.408	4.487.429	5.226.282
Halk Bankası	90.437	113.978	170.712	315.901	943.053	1.827.468	2.568.146	3.008.927	3.196.499	3.779.845	4.383.074
Akbank	111.111	252.640	439.891	738.505	2.013.585	3.248.938	5.042.686	6.226.991	6.353.219	7.065.397	10.600.833
Anadolu Bank	2.000	4.735	7.791	23.010	37.602	66.173	103.214	159.946	199.474	292.947	367.315
Şekerbank	12.448	22.247	38.047	70.237	45.282	103.830	177.523	295.950	349.971	436.951	864.789
Tekstil Bankası	4.671	9.552	26.386	53.687	9.604	94.669	117.265	136.614	165.809	332.117	380.462
Türkish Bank	1.014	1.692	2.692	4.139	23.687	46.450	59.356	64.714	65.658	97.774	97.753
Ekonomi Bnk.	7.341	16.024	27.717	69.709	181.192	255.785	326.487	394.197	468.811	551.967	910.331
Garanti Bankası	67.871	158.278	405.456	612.413	1.217.118	1.678.355	2.450.787	3.169.324	3.899.624	4.670.293	6.883.119
İş Bankası	111.294	283.231	582.546	1.383.961	2.906.224	4.247.536	5.605.438	7.639.999	9.677.343	9.410.158	10.603.862
Yapı-Kredi	99.204	237.638	401.405	1.407.553	1.523.947	2.739.012	3.520.660	4.639.658	1.677.301	3.343.856	4.903.749
Arap Türk Bnk.	3.013	4.165	7.545	15.701	35.089	47.884	60.829	76.509	80.964	86.688	89.393
Citibank	11.466	14.480	40.767	47.339	166.400	215.181	289.558	359.872	470.767	501.328	682.043
Denizbank	4.000	10.406	28.182	78.594	205.213	399.685	516.380	854.535	1.047.632	1.236.474	1.455.163
Finans Bank	18.853	44.356	80.265	149.165	272.149	535.196	768.380	1.047.022	1.397.275	2.154.683	2.625.878
Fortis Bank	11.409	31.657	61.041	133.855	364.199	568.886	875.923	988.835	1.066.467	1.114.694	1.649.376
HSBC Bank	3.298	6.511	10.273	38.830	468.907	738.391	886.049	1.014.030	1.146.812	1.275.660	2.018.564
ING Bank	6.405	15.622	24.870	59.574	161.495	413.799	529.358	714.453	1.009.833	976.632	1.274.844
Türkland Bank	2.825	7.095	10.544	16.941	17.702	43.548	53.087	65.343	72.920	70.256	105.858

* Toplam özkaynak girdi tutarları olarak; ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri ve kar veya zarar alınmıştır.

Ek 3. Mevduat Bankaları'nın 1997-2007 Yılları Arasındaki Toplam Faiz Giderleri* Girdi Tutarları

Banka	1997 (Bin TL)	1998 (Bin TL)	1999 (Bin TL)	2000 (Bin TL)	2001 (Bin TL)	2002 (Bin TL)	2003 (Bin TL)	2004 (Bin TL)	2005 (Bin TL)	2006 (Bin TL)	2007 (Bin TL)
Ziraat Bankası	883.334	1.795.549	4.330.397	3.440.052	9.783.390	8.463.503	7.070.500	5.354.220	5.065.701	6.034.422	7.527.730
Vakıflar Bankası	102.514	244.019	507.203	578.646	2.307.573	1.886.981	1.991.485	1.883.434	2.272.865	2.823.738	3.676.639
Halk Bankası	588.332	1.274.616	3.026.618	3.227.514	9.126.526	5.173.051	3.516.005	2.793.341	2.792.658	3.194.746	3.955.928
Akbank	115.004	228.425	432.183	468.797	1.602.239	1.872.609	2.003.206	1.873.642	2.709.791	4.082.581	5.239.865
Anadolu Bank	26	1.013	10.556	40.307	185.523	140.488	147.291	149.367	145.049	191.462	233.237
Şekerbank	32.397	92.813	180.748	100.503	514.380	433.815	350.306	310.418	241.762	268.929	475.569
Tekstil Bankası	13.099	21.051	41.285	52.715	222.815	159.053	113.161	91.179	95.810	163.498	225.539
Türkish Bank	3.011	4.318	14.504	21.813	47.823	45.898	33.515	34.939	34.939	42.459	42.499
Ekonomi Bnk.	21.301	29.188	52.269	71.298	280.882	170.909	188.148	227.191	254.621	506.090	894.144
Garanti Bankası	77.763	261.223	606.098	669.378	2.179.620	2.374.083	2.044.633	3.048.946	3.467.476	3.196.437	4.412.503
İş Bankası	119.050	234.896	448.414	569.841	2.018.979	2.202.965	2.569.707	2.400.052	2.818.937	5.084.205	6.173.858
Yapı-Kredi	132.188	308.282	643.091	604.213	2.313.819	2.474.114	2.566.893	2.134.351	1.717.858	3.233.785	3.936.467
Arap Türk Bnk.	2.020	4.525	7.739	13.592	25.999	5.025	4.227	5.748	8.889	17.946	13.886
Citibank	10.424	28.381	46.333	50.549	171.290	147.813	111.538	128.922	126.345	201.970	337.061
Denizbank	208	6.867	30.139	45.001	249.180	359.754	416.004	414.220	435.839	653.908	979.934
Finans Bank	46.573	101.214	184.458	222.055	692.883	495.523	469.682	512.908	673.312	1.109.620	1.388.719
Fortis Bank	20.614	30.787	161.399	165.742	526.358	435.540	381.991	499.138	430.207	554.304	730.919
HSBC Bank	5.882	19.443	35.095	60.938	178.338	172.070	130.068	230.693	432.077	706.591	852.290
ING Bank	3.598	6.125	9.511	16.299	483.103	801.273	591.049	621.584	585.574	922.438	1.137.352
Türkland Bank	687	1.964	4.625	5.967	16.115	9.201	14.148	21.622	31.048	45.430	50.974

* Toplam faiz giderleri girdi tutarları olarak; mevduata verilen faizler, kullanılan kredilere verilen faizler, para piyasası işlemlerine verilen faizler, ihraç edilen menkul kıymetlere verilen faizler ve diğer faiz giderleri alınmıştır.

Ek 4. Mevduat Bankaları'nın 1997-2007 Yılları Arasındaki Toplam Krediler* Çıktı Tutarları

Banka	1997 (Bin TL)	1998 (Bin TL)	1999 (Bin TL)	2000 (Bin TL)	2001 (Bin TL)	2002 (Bin TL)	2003 (Bin TL)	2004 (Bin TL)	2005 (Bin TL)	2006 (Bin TL)	2007 (Bin TL)
Ziraat Bankası	1.756.880	1.719.608	2.918.841	4.324.938	4.279.552	4.763.903	5.498.439	9.135.149	13.425.212	17.371.401	21.604.134
Vakıflar Bankası	494.981	847.588	1.158.304	2.306.481	2.566.857	3.388.647	4.714.914	8.062.042	11.905.056	18.043.240	23.470.003
Halk Bankası	402.643	710.216	1.191.804	1.446.868	1.173.235	1.206.394	2.518.586	4.340.349	6.218.616	11.645.638	18.121.078
Akbank	438.909	864.100	1.376.896	2.630.090	4.807.737	6.282.849	8.717.455	12.939.200	22.106.149	28.336.941	37.015.783
Anadolu Bank	2.025	9.659	45.224	117.862	180.952	329.952	503.503	723.076	946.474	1.377.910	1.764.279
Şekerbank	79.823	134.757	155.925	293.752	266.084	493.300	740.999	1.301.031	1.134.594	1.995.215	3.614.433
Tekstil Bankası	55.217	78.833	154.739	159.689	107.900	322.265	511.153	739.707	1.207.304	1.693.177	2.082.976
Türkish Bank	3.226	3.483	3.993	3.516	4.610	10.955	14.076	42.993	87.716	127.467	129.024
Ekonomi Bnk.	75.468	87.187	115.254	232.363	441.702	801.872	1.167.830	1.584.721	2.938.644	4.951.436	6.864.427
Garanti Bankası	592.186	917.864	1.421.857	2.511.772	3.968.973	5.658.648	6.870.823	10.501.376	16.937.195	27.350.490	37.217.886
İş Bankası	641.889	1.140.633	1.629.492	2.916.736	3.958.663	7.234.647	8.579.098	12.451.842	20.749.855	29.818.316	33.979.841
Yapı-Kredi	641.648	1.211.798	1.942.465	2.944.605	2.710.150	7.086.165	7.990.661	10.055.975	11.306.271	22.504.146	28.508.881
Arap Türk Bnk.	11.981	19.345	25.225	30.949	32.343	38.500	39.400	70.082	86.298	106.096	128.359
Citibank	40.798	64.164	63.344	131.077	290.993	483.816	599.865	811.523	1.128.513	1.767.206	1.952.276
Denizbank	5.139	32.188	106.359	199.840	335.778	838.960	1.518.921	2.628.727	4.559.105	6.824.972	10.405.011
Finans Bank	82.318	130.801	236.583	578.303	957.213	1.733.860	2.633.169	5.190.730	7.615.857	11.174.700	14.174.414
Fortis Bank	72.589	98.281	102.454	275.064	554.070	1.241.702	2.036.067	3.068.875	3.464.608	4.840.630	5.528.093
HSBC Bank	21.302	58.888	82.038	100.293	735.249	1.411.971	1.827.926	3.521.521	5.119.729	7.524.235	9.345.446
ING Bank	24.948	34.387	48.833	77.165	213.189	1.074.697	2.180.610	3.483.776	5.093.017	7.318.699	8.510.653
Türkland Bank	1.509	7.272	15.749	33.071	17.074	59.810	112.922	162.033	254.386	306.004	418.905

* Toplam krediler çıktı tutarları olarak; krediler, takipteki krediler ve özel karşılıklar alınmıştır.

Ek 5. Mevduat Bankaları'nın 1997-2007 Yılları Arasındaki Toplam Faiz Gelirleri* Çıktı Tutarları

Banka	1997 (Bin TL)	1998 (Bin TL)	1999 (Bin TL)	2000 (Bin TL)	2001 (Bin TL)	2002 (Bin TL)	2003 (Bin TL)	2004 (Bin TL)	2005 (Bin TL)	2006 (Bin TL)	2007 (Bin TL)
Ziraat Bankası	973.303	2.018.490	4.834.698	4.222.796	16.212.479	11.655.977	10.561.528	9.032.206	7.924.274	9.435.928	11.165.614
Vakıflar Bankası	204.435	446.751	842.943	773.458	2.539.881	2.204.315	2.317.897	3.068.208	3.590.525	4.408.988	5.352.473
Halk Bankası	614.172	1.381.508	3.285.479	3.507.473	11.423.187	6.542.096	4.879.312	4.088.915	3.717.406	4.592.263	5.708.181
Akbank	302.055	632.969	1.111.079	1.413.780	5.159.745	3.519.548	3.736.371	4.412.601	5.301.319	6.661.962	8.481.572
Anadolu Bank	1.168	8.494	31.454	87.782	433.615	206.210	195.551	236.591	227.871	302.949	419.624
Şekerbank	41.672	104.128	203.740	164.077	604.074	523.061	416.843	608.557	535.335	534.617	914.782
Tekstil Bankası	24.939	64.658	115.843	136.831	586.537	211.907	148.501	141.206	159.182	255.186	372.803
Türkish Bank	4.257	6.965	19.409	36.998	83.922	67.141	53.938	52.409	40.552	59.768	62.527
Ekonomi Bnk.	38.064	71.550	117.440	156.286	360.465	325.800	324.726	408.202	473.969	824.547	1.453.194
Garanti Bankası	220.446	595.977	1.099.878	1.128.109	2.850.080	3.049.205	2.100.783	1.761.159	1.792.816	5.158.574	7.216.606
İş Bankası	276.404	525.381	1.030.509	1.143.179	3.158.464	3.334.198	3.664.745	4.492.634	5.400.610	7.671.519	9.134.079
Yapı-Kredi	222.532	497.961	931.685	1.076.188	2.543.638	3.251.878	2.498.132	2.873.266	2.782.012	5.045.202	6.059.185
Arap Türk Bnk.	5.854	15.092	26.438	28.159	89.459	28.583	26.426	24.948	29.203	32.157	27.169
Citibank	30.953	73.566	114.255	155.197	342.279	242.288	223.864	329.923	285.346	472.557	689.604
Denizbank	1.745	27.005	77.959	108.676	362.881	507.218	551.559	890.438	756.058	1.279.685	1.725.389
Finans Bank	68.541	159.037	279.304	345.592	1.462.628	962.553	754.283	1.505.852	1.043.448	2.110.190	2.765.076
Fortis Bank	49.744	112.654	228.324	240.208	850.015	674.606	619.661	824.220	850.866	1.023.534	1.334.105
HSBC Bank	14.023	40.977	70.415	68.132	335.028	599.008	501.157	982.654	664.801	1.387.803	1.635.644
ING Bank	10.361	21.163	30.946	31.431	762.069	982.234	824.979	1.053.326	1.003.586	1.381.203	1.749.837
Türkland Bank	3.007	11.021	18.581	19.645	32.498	22.273	30.229	52.379	32.946	58.226	77.145

* Toplam faiz gelirleri çıktı tutarları olarak; kredilerden alınan faizler, zorunlu karşılıklardan alınan faizler, bankalardan alınan faizler, para piyasası işlemlerinden alınan faizler, menkul değerlerden alınan faizler ve diğer faiz gelirleri alınmıştır.

Ek 6. Mevduat Bankaları'nın 1997 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	2.432.313.000	157.492.000	883.334.000	1.756.880.000	973.303.000
Vakıflar Bankası	702.177.000	38.876.000	102.514.000	494.981.000	204.435.000
Halk Bankası	1.142.281.000	90.437.000	588.332.000	402.643.000	614.172.000
Akbank	749.964.000	111.111.000	115.004.000	438.909.000	302.055.000
Anadolu Bank	13.901.000	2.000.000	26.000	2.025.000	1.168.000
Şekerbank	81.080.889	9.458.120	24.040.955	79.823.000	41.672.000
Tekstil Bankası	57.218.000	4.671.000	13.099.000	55.217.000	24.939.000
Türkish Bank	15.280.000	1.014.000	3.011.000	3.226.000	4.257.000
Ekonomi Bankası	101.000.307	7.085.327	20.559.126	83.785.565	38.064.000
Garanti Bankası	514.690.000	67.871.000	77.763.000	592.186.000	220.446.000
İş Bankası	924.504.000	111.294.000	119.050.000	641.889.000	276.404.000
Yapı Kredi Bnk.	596.127.243	71.677.007	111.973.834	641.648.000	252.418.186
Arap Türk Bnk.	19.748.592	2.927.398	1.962.610	11.981.000	5.854.000
Citibank	66.517.000	11.466.000	10.424.000	40.798.000	30.953.000
Denizbank	9.964.000	4.000.000	208.000	5.139.000	1.745.000
Finansbank	115.160.436	14.561.646	37.688.443	90.294.779	68.541.000
Fortis Bank	77.875.000	11.409.000	20.614.000	72.589.000	49.744.000
HSBC Bank	14.538.000	3.298.000	5.882.000	21.302.000	14.023.000
ING Bank	15.528.000	6.405.000	3.598.000	24.948.000	10.361.000
Turkland Bank	643.000	2.825.000	687.000	1.509.000	3.007.000

Ek 7. Mevduat Bankaları'nın 1998 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	4.756.456.000	203.381.000	1.795.549.000	1.719.608.000	2.018.490.000
Vakıflar Bankası	1.268.318.000	78.535.000	244.019.000	847.588.000	446.751.000
Halk Bankası	2.450.073.000	113.978.000	1.274.616.000	710.216.000	1.381.508.000
Akbank	1.434.126.000	252.640.000	228.425.000	864.100.000	632.969.000
Anadolu Bank	20.701.000	4.735.000	1.013.000	9.659.000	8.494.000
Şekerbank	178.178.567	17.756.956	53.985.424	134.757.000	104.128.000
Tekstil Bankası	101.565.000	9.552.000	21.051.000	78.833.000	64.658.000
Turkish Bank	22.216.000	1.692.000	4.318.000	3.483.000	6.965.000
Ekonomi Bankası	116.957.961	12.792.951	23.302.586	87.187.000	71.550.000
Garanti Bankası	1.297.323.000	158.278.000	261.223.000	917.864.000	595.977.000
İş Bankası	1.538.801.000	283.231.000	234.896.000	1.140.633.000	525.381.000
Yapı Kredi Bnk.	1.717.068.000	237.638.000	308.282.000	1.211.798.000	497.961.000
Arap Türk Bnk.	37.061.000	4.165.000	4.525.000	19.345.000	15.092.000
Citibank	62.980.000	14.480.000	28.381.000	64.164.000	73.566.000
Denizbank	65.473.000	10.406.000	6.867.000	32.188.000	27.005.000
Finansbank	237.449.925	31.303.590	92.249.684	134.012.307	159.037.000
Fortis Bank	179.019.000	31.657.000	30.787.000	98.281.000	112.654.000
HSBC Bank	41.288.000	6.511.000	19.443.000	58.888.000	40.977.000
ING Bank	30.308.000	15.622.000	6.125.000	34.387.000	21.163.000
Turkland Bank	8.041.000	7.095.000	1.964.000	7.272.000	11.021.000

Ek 8. Mevduat Bankaları'nın 1999 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	9.586.226.000	290.675.000	4.330.397.000	2.918.841.000	4.834.698.000
Vakıflar Bankası	2.407.100.000	190.089.000	507.203.000	1.158.304.000	842.943.000
Halk Bankası	5.559.542.000	170.712.000	3.026.618.000	1.191.804.000	3.285.479.000
Akbank	2.601.195.000	439.891.000	432.183.000	1.376.896.000	1.111.079.000
Anadolu Bank	115.847.000	7.791.000	10.556.000	45.224.000	31.454.000
Şekerbank	304.442.697	32.246.217	124.912.268	171.816.085	203.740.000
Tekstil Bankası	155.530.000	26.386.000	41.285.000	154.739.000	115.843.000
Türkish Bank	47.519.000	2.692.000	14.504.000	3.993.000	19.409.000
Ekonomi Bankası	163.655.534	24.867.671	46.895.707	150.213.052	117.440.000
Garanti Bankası	2.393.913.000	405.456.000	606.098.000	1.421.857.000	1.099.878.000
İş Bankası	2.978.028.000	582.546.000	448.414.000	1.629.492.000	1.030.509.000
Yapı Kredi Bnk.	3.495.377.000	401.405.000	643.091.000	1.942.465.000	931.685.000
Arap Türk Bnk.	28.476.000	7.545.000	7.739.000	25.225.000	26.438.000
Citibank	145.466.000	40.767.000	46.333.000	63.344.000	114.255.000
Denizbank	101.954.577	24.814.068	27.089.942	106.359.000	77.959.000
Finansbank	475.566.697	54.157.945	165.068.922	257.721.786	279.304.000
Fortis Bank	344.751.112	36.520.150	149.494.993	160.025.517	228.324.000
HSBC Bank	106.381.000	10.273.000	35.095.000	82.038.000	70.415.000
ING Bank	34.171.000	24.870.000	9.511.000	48.833.000	30.946.000
Turkland Bank	25.619.000	10.544.000	4.625.000	15.749.000	18.581.000

Ek 9. Mevduat Bankaları'nın 2000 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	12.695.067.000	441.094.000	3.440.052.000	4.324.938.000	4.222.796.000
Vakıflar Bankası	3.493.974.000	331.321.000	578.646.000	2.306.481.000	773.458.000
Halk Bankası	8.719.827.000	315.901.000	3.227.514.000	1.446.868.000	3.507.473.000
Akbank	4.375.895.000	738.505.000	468.797.000	2.630.090.000	1.413.780.000
Anadolu Bank	396.476.000	23.010.000	40.307.000	117.862.000	87.782.000
Şekerbank	544.286.141	58.374.461	83.528.744	293.752.000	164.077.000
Tekstil Bankası	294.180.681	48.952.002	48.065.729	159.689.000	136.831.000
Turkish Bank	79.885.000	4.139.000	21.813.000	3.516.000	36.998.000
Ekonomi Bankası	389.181.309	61.364.107	62.762.887	232.363.000	156.286.000
Garanti Bankası	3.437.096.000	612.413.000	669.378.000	2.511.772.000	1.128.109.000
İş Bankası	4.657.156.000	1.383.961.000	569.841.000	2.916.736.000	1.143.179.000
Yapı Kredi Bnk.	4.613.757.000	1.407.553.000	604.213.000	2.944.605.000	1.076.188.000
Arap Türk Bnk.	50.628.117	15.457.697	10.912.135	30.949.000	28.159.000
Citibank	185.343.000	47.339.000	50.549.000	131.077.000	155.197.000
Denizbank	272.737.073	78.406.297	44.893.526	199.840.000	108.676.000
Finansbank	824.016.000	149.165.000	222.055.000	578.303.000	345.592.000
Fortis Bank	444.652.032	81.108.522	114.334.234	275.064.000	240.208.000
HSBC Bank	99.446.000	38.830.000	60.938.000	100.293.000	68.132.000
ING Bank	63.630.000	59.574.000	16.299.000	77.165.000	31.431.000
Turkland Bank	35.517.000	16.941.000	5.967.000	33.071.000	19.645.000

Ek 10. Mevduat Bankaları'nın 2001 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	20.524.878.000	3.476.479.000	9.783.390.000	4.279.552.000	16.212.479.000
Vakıflar Bankası	7.140.585.000	356.673.000	2.307.573.000	2.566.857.000	2.539.881.000
Halk Bankası	10.239.083.000	943.053.000	9.126.526.000	1.173.235.000	11.423.187.000
Akbank	11.795.264.000	2.013.585.000	1.602.239.000	4.807.737.000	5.159.745.000
Anadolu Bank	863.058.000	37.602.000	185.523.000	180.952.000	433.615.000
Şekerbank	1.312.081.718	35.601.039	334.170.571	266.084.000	627.643.220
Tekstil Bankası	1.059.350.000	9.604.000	222.815.000	107.900.000	586.537.000
Turkish Bank	136.549.754	17.450.050	35.230.875	25.620.164	83.922.000
Ekonomi Bankası	1.044.073.915	177.863.750	267.881.069	441.702.000	370.842.710
Garanti Bankası	10.085.354.000	1.217.118.000	2.179.620.000	3.968.973.000	2.850.080.000
İş Bankası	9.639.770.350	1.691.534.713	1.305.369.539	3.958.663.000	4.153.838.595
Yapı Kredi Bnk.	6.885.148.382	903.309.742	1.371.501.269	2.710.150.000	2.543.638.000
Arap Türk Bnk.	44.424.000	35.089.000	25.999.000	32.343.000	89.459.000
Citibank	614.243.000	166.400.000	171.290.000	290.993.000	342.279.000
Denizbank	848.687.466	131.433.434	159.593.121	335.778.000	362.881.000
Finansbank	2.442.907.000	272.149.000	692.883.000	957.213.000	1.462.628.000
Fortis Bank	1.385.381.204	212.491.861	433.516.503	554.070.000	850.015.000
HSBC Bank	1.456.681.000	468.907.000	178.338.000	735.249.000	335.028.000
ING Bank	1.465.555.578	92.688.645	277.272.747	295.567.155	762.069.000
Turkland Bank	45.529.000	17.702.000	16.115.000	17.074.000	32.498.000

Ek 11. Mevduat Bankaları'nın 2002 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	27.957.076.000	4.161.008.000	8.463.503.000	4.763.903.000	11.655.977.000
Vakıflar Bankası	9.454.079.000	758.939.000	1.886.981.000	3.388.647.000	2.204.315.000
Halk Bankası	11.466.915.000	1.827.468.000	5.173.051.000	1.206.394.000	6.542.096.000
Akbank	16.595.823.000	3.248.938.000	1.872.609.000	6.282.849.000	3.519.548.000
Anadolu Bank	974.608.000	66.173.000	140.488.000	329.952.000	206.210.000
Şekerbank	1.856.022.000	103.830.000	433.815.000	493.300.000	523.061.000
Tekstil Bankası	751.191.000	94.669.000	159.053.000	322.265.000	211.907.000
Turkish Bank	240.704.000	46.450.000	45.898.000	10.955.000	67.141.000
Ekonomi Bankası	1.691.487.000	255.785.000	170.909.000	801.872.000	325.800.000
Garanti Bankası	13.163.403.000	1.678.355.000	2.374.083.000	5.658.648.000	3.049.205.000
İş Bankası	16.720.074.000	4.247.536.000	2.202.965.000	7.234.647.000	3.334.198.000
Yapı Kredi Bnk.	12.987.504.000	2.739.012.000	2.474.114.000	7.086.165.000	3.251.878.000
Arap Türk Bnk.	56.309.000	47.884.000	5.025.000	38.500.000	28.583.000
Citibank	913.434.726	188.043.153	116.954.370	483.816.000	248.171.146
Denizbank	1.896.202.395	290.628.423	261.592.848	889.525.784	507.218.000
Finansbank	3.658.454.000	535.196.000	495.523.000	1.733.860.000	962.553.000
Fortis Bank	2.175.823.653	552.357.508	342.260.013	1.241.702.000	674.606.000
HSBC Bank	1.893.509.000	738.391.000	172.070.000	1.411.971.000	599.008.000
ING Bank	2.773.864.000	413.799.000	801.273.000	1.074.697.000	982.234.000
Turkland Bank	79.057.000	43.548.000	9.201.000	59.810.000	22.273.000

Ek 12. Mevduat Bankaları'nın 2003 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	33.851.826.000	5.833.045.000	7.070.500.000	5.498.439.000	10.561.528.000
Vakıflar Bankası	12.698.961.000	1.172.764.000	1.991.485.000	4.714.914.000	2.317.897.000
Halk Bankası	13.820.883.000	2.568.146.000	3.516.005.000	2.518.586.000	4.879.312.000
Akbank	19.103.202.000	5.042.686.000	2.003.206.000	8.717.455.000	3.736.371.000
Anadolu Bank	1.147.913.000	103.214.000	147.291.000	503.503.000	195.551.000
Şekerbank	2.059.865.000	177.523.000	350.306.000	740.999.000	416.843.000
Tekstil Bankası	744.747.000	117.265.000	113.161.000	511.153.000	148.501.000
Turkish Bank	290.166.000	59.356.000	33.515.000	14.076.000	53.938.000
Ekonomi Bankası	1.977.521.000	326.487.000	188.148.000	1.167.830.000	324.726.000
Garanti Bankası	14.400.740.000	2.450.787.000	2.044.633.000	6.870.823.000	2.100.783.000
İş Bankası	18.554.165.547	4.853.343.971	2.144.782.024	8.579.098.000	3.664.745.000
Yapı Kredi Bnk.	13.425.278.000	3.520.660.000	2.566.893.000	7.990.661.000	2.498.132.000
Arap Türk Bnk.	35.589.000	60.829.000	4.227.000	39.400.000	26.426.000
Citibank	823.895.000	289.558.000	111.538.000	599.865.000	223.864.000
Denizbank	2.644.761.545	441.679.722	355.824.259	1.518.921.000	551.559.000
Finansbank	3.635.026.000	768.380.000	469.682.000	2.633.169.000	754.283.000
Fortis Bank	2.646.839.665	843.533.331	270.848.944	2.036.067.000	619.661.000
HSBC Bank	2.098.536.000	886.049.000	130.068.000	1.827.926.000	501.157.000
ING Bank	3.513.724.000	529.358.000	591.049.000	2.180.610.000	824.979.000
Turkland Bank	139.444.000	53.087.000	14.148.000	112.922.000	30.229.000

Ek 13. Mevduat Bankaları'nın 2004 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	45.382.201.000	5.046.776.000	5.354.220.000	9.135.149.000	9.032.206.000
Vakıflar Bankası	17.584.493.000	2.012.203.000	1.883.434.000	8.062.042.000	3.068.208.000
Halk Bankası	18.820.326.441	2.911.023.109	2.105.666.637	7.385.743.366	4.088.915.000
Akbank	19.918.425.000	6.226.991.000	1.873.642.000	12.939.200.000	4.412.601.000
Anadolu Bank	1.002.942.107	157.716.927	128.156.879	723.076.000	236.591.000
Şekerbank	2.293.633.000	295.950.000	310.418.000	1.301.031.000	608.557.000
Tekstil Bankası	774.373.000	136.614.000	91.179.000	739.707.000	141.206.000
Turkish Bank	252.496.000	64.714.000	34.939.000	42.993.000	52.409.000
Ekonomi Bankası	1.620.160.568	310.646.948	175.698.391	1.584.721.000	408.202.000
Garanti Bankası	17.612.241.000	3.169.324.000	3.048.946.000	10.501.376.000	1.761.159.000
İş Bankası	20.359.575.788	6.206.544.198	1.933.941.766	12.873.296.181	4.492.634.000
Yapı Kredi Bnk.	14.293.241.000	4.639.658.000	2.134.351.000	10.055.975.000	2.873.266.000
Arap Türk Bnk.	44.774.000	76.509.000	5.748.000	70.082.000	24.948.000
Citibank	1.092.128.002	288.426.077	106.184.705	1.130.060.521	329.923.000
Denizbank	3.019.072.963	630.393.530	305.571.578	3.056.246.245	890.438.000
Finansbank	5.091.705.000	1.047.022.000	512.908.000	5.190.730.000	1.505.852.000
Fortis Bank	3.000.396.287	644.868.237	302.754.914	3.068.875.000	892.206.314
HSBC Bank	3.514.282.000	1.014.030.000	230.693.000	3.521.521.000	982.654.000
ING Bank	3.669.809.498	708.561.427	391.001.504	3.483.776.000	1.053.326.000
Turkland Bank	193.007.000	65.343.000	21.622.000	162.033.000	52.379.000

Ek 14. Mevduat Bankaları'nın 2005 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	51.778.195.000	5.796.017.000	5.065.701.000	13.425.212.000	7.924.274.000
Vakıflar Bankası	20.745.596.196	3.852.812.696	2.054.936.567	12.992.926.002	3.590.525.000
Halk Bankası	20.897.822.000	3.196.499.000	2.792.658.000	6.218.616.000	3.717.406.000
Akbank	31.450.977.000	6.353.219.000	2.709.791.000	22.106.149.000	5.301.319.000
Anadolu Bank	1.262.160.954	188.161.446	122.077.683	946.474.000	227.871.000
Şekerbank	2.468.347.000	349.971.000	241.762.000	1.134.594.000	535.335.000
Tekstil Bankası	1.061.513.000	165.809.000	95.810.000	1.207.304.000	159.182.000
Turkish Bank	217.985.000	65.658.000	25.075.000	87.716.000	40.552.000
Ekonomi Bankası	3.242.197.000	468.811.000	254.621.000	2.938.644.000	473.969.000
Garanti Bankası	23.578.023.000	3.899.624.000	3.467.476.000	16.937.195.000	1.792.816.000
İş Bankası	32.220.456.386	6.332.126.323	2.798.973.109	21.777.535.312	5.400.610.000
Yapı Kredi Bnk.	16.876.096.000	1.677.301.000	1.717.858.000	11.306.271.000	2.782.012.000
Arap Türk Bnk.	70.509.000	80.964.000	8.889.000	86.298.000	29.203.000
Citibank	1.891.737.000	470.767.000	126.345.000	1.128.513.000	285.346.000
Denizbank	4.796.445.406	861.193.598	424.819.760	4.559.105.000	756.058.000
Finansbank	6.115.397.000	1.397.275.000	673.312.000	7.615.857.000	1.043.448.000
Fortis Bank	3.555.922.000	1.066.467.000	430.207.000	3.464.608.000	850.866.000
HSBC Bank	4.771.090.000	1.146.812.000	432.077.000	5.119.729.000	664.801.000
ING Bank	5.598.997.610	1.004.292.904	582.361.453	5.093.017.000	1.003.586.000
Turkland Bank	265.624.000	72.920.000	31.048.000	254.386.000	32.946.000

Ek 15. Mevduat Bankaları'nın 2006 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	59.652.902.000	6.579.403.000	6.034.422.000	17.371.401.000	9.435.928.000
Vakıflar Bankası	23.393.528.531	4.225.768.650	2.659.086.866	18.043.240.000	4.408.988.000
Halk Bankası	26.348.945.512	3.663.199.273	2.865.802.053	20.487.246.604	4.592.263.000
Akbank	34.201.506.000	7.065.397.000	4.082.581.000	28.336.941.000	6.661.962.000
Anadolu Bank	1.548.435.942	269.797.302	176.332.002	1.518.157.797	302.949.000
Şekerbank	3.046.909.000	436.951.000	268.929.000	1.995.215.000	534.617.000
Tekstil Bankası	1.225.445.000	332.117.000	163.498.000	1.693.177.000	255.186.000
Türkish Bank	278.537.553	90.885.742	39.226.926	286.353.089	59.768.000
Ekonomi Bankası	5.425.907.000	551.967.000	506.090.000	4.951.436.000	824.547.000
Garanti Bankası	30.139.037.000	4.670.293.000	3.196.437.000	27.350.490.000	5.158.574.000
İş Bankası	46.399.355.000	9.410.158.000	5.084.205.000	29.818.316.000	7.671.519.000
Yapı Kredi Bnk.	31.127.271.000	3.343.856.000	3.233.785.000	22.504.146.000	5.045.202.000
Arap Türk Bnk.	92.018.000	86.688.000	17.946.000	106.096.000	32.157.000
Citibank	5.365.411.000	501.328.000	201.970.000	1.767.206.000	472.557.000
Denizbank	5.843.819.308	1.184.188.169	646.980.127	6.844.157.227	1.279.685.000
Finansbank	11.462.479.000	2.154.683.000	1.109.620.000	11.174.700.000	2.110.190.000
Fortis Bank	4.418.063.540	956.788.813	520.693.311	5.514.808.875	1.023.534.000
HSBC Bank	5.907.904.000	1.275.660.000	706.591.000	7.524.235.000	1.387.803.000
ING Bank	7.899.493.000	976.632.000	922.438.000	7.318.699.000	1.381.203.000
Turkland Bank	337.467.000	70.256.000	45.430.000	306.004.000	58.226.000

Ek 16. Mevduat Bankaları'nın 2007 Yılı Girdi-Çıktı Değişkenlerine Ait Hedef Değerler

Banka	Mevduat	Özkaynak	Faiz Giderleri	Krediler	Faiz Gelirleri
Ziraat Bankası	68.249.767.000	7.218.102.000	7.527.730.000	21.604.134.000	11.165.614.000
Vakıflar Bankası	27.345.676.702	4.951.620.738	3.313.817.787	25.162.212.136	5.352.473.000
Halk Bankası	30.840.911.000	4.383.074.000	3.955.928.000	18.121.078.000	5.708.181.000
Akbank	41.044.281.000	10.600.833.000	5.239.865.000	37.015.783.000	8.481.572.000
Anadolu Bank	1.856.397.000	367.315.000	233.237.000	1.764.279.000	419.624.000
Şekerbank	4.155.066.000	864.789.000	475.569.000	3.614.433.000	914.782.000
Tekstil Bankası	1.514.363.000	380.462.000	225.539.000	2.082.976.000	372.803.000
Turkish Bank	365.742.000	97.753.000	42.499.000	129.024.000	62.527.000
Ekonomi Bankası	7.082.972.000	910.331.000	894.144.000	6.864.427.000	1.453.194.000
Garanti Bankası	39.098.102.000	6.883.119.000	4.412.503.000	37.217.886.000	7.216.606.000
İş Bankası	48.533.145.000	10.603.862.000	6.173.858.000	33.979.841.000	9.134.079.000
Yapı Kredi Bnk.	32.166.933.000	4.903.749.000	3.936.467.000	28.508.881.000	6.059.185.000
Arap Türk Bnk.	85.524.000	89.393.000	13.886.000	128.359.000	27.169.000
Citibank	3.251.458.000	682.043.000	337.061.000	1.952.276.000	689.604.000
Denizbank	9.217.391.000	1.455.163.000	979.934.000	10.405.011.000	1.725.389.000
Finansbank	12.957.845.000	2.625.878.000	1.388.719.000	14.174.414.000	2.765.076.000
Fortis Bank	5.646.622.000	1.649.376.000	730.919.000	5.528.093.000	1.334.105.000
HSBC Bank	7.663.176.000	2.018.564.000	852.290.000	9.345.446.000	1.635.644.000
ING Bank	8.638.689.547	1.236.903.746	1.052.730.272	8.510.653.000	1.749.837.000
Turkland Bank	331.470.000	105.858.000	50.974.000	418.905.000	77.145.000

KAYNAKÇA

- AFŞAR, Hayrettin, (2008), “Avrupa Birliği Sürecinde Türk Bankacılığının Rekabet Gücü”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi SB Enstitüsü**, İzmir.
- AKAN, Yusuf ve Gürkan, ÇALMAŞUR, (2009), “Etkinliğin Hesaplanmasında Veri Zarflama Analizi ve Stokastik Sınır Yaklaşımı Yöntemlerinin Karşılaştırılması (Erzurum Alt Bölgesi Üzerine Bir Uygulama)”, **Atatürk Üniversitesi X. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu**, ss. 1-17.
- AKTAN, Bora, (2009), “Basel Sermaye Uzlaşısı Kapsamında Türk Bankacılık Sektöründeki Nihai Gelişmeler”, **Journal of Yasar University**, Cilt: 14, Sayı: 10, İzmir, ss. 1417-1429.
- AKTAŞ, Hüseyin ve Mahmut, Kargın, (2007), “Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması”, **Yönetim ve Ekonomi**, Cilt: 14, Sayı: 2, Manisa, ss. 31-45.
- AKTAŞ, Rabia, (2006), “Bankacılık Sisteminde Yeniden Yapılandırma: Ticari Bankalarda Performans Yönelişleri (Türkiye 2001-2004 Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Celal Bayar Üniversitesi SB Enstitüsü**, Manisa.
- ALBAYRAK, Y. Esra ve Haluk, ERKUT, (2005), “Banka Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Süreç Yaklaşımı”, **İTÜ Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 6, İstanbul, ss. 47-58.
- ARTUN, Tuncay, (1980), **İşlevi-Gelişimi-Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık**, Tekin Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- ARSLAN, Ramazan ve Mustafa, HOTAMIŞLI, (2007), “Türk Bankacılık Sisteminde Kurumsal Çevrenin Bankaların Yapı ve Uygulamaları Üzerinde Oluşturduğu Teşvik ve Kısıtlamalar”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt:14, Sayı:1, Manisa, ss. 195-208.
- ATAN, Murat ve Gaye, ÇATALBAŞ, (2000), “Bankacılıkta Etkinlik ve Sermaye Yapısının Bankaların Etkinliğine Etkisi”, **VII. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul, 2000.

- ATAN, Murat, Gaye, KARPAT ve Aykut, GÖKSEL, (2002), “Ankara’daki Anadolu Liselerin Toplam Etkinliğinin Veri Zarflama Analizi (VZA) ile Saptanması”, **XI. Eğitim Bilimleri Kongresi**, 23-26 Ekim 2002, Yakındoğu Üniversitesi, Lefkoşe, KKTC.
- ATEŞ, Ferhun, (2007), “Türk Bankacılık Sisteminin Etkinliğinin Ölçülmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi SB Enstitüsü**, Ankara.
- AVCI, M. Ali ve Ayşen KAYA, (2008), “Geçiş Ekonomileri ve Türk Tarım Sektöründe Etkinlik ve Toplam Faktör Verimliliği Analizi (1992-2004)”, **Ege Akademik Bakış**, Cilt: 8, Sayı:2, İzmir, ss. 843-860.
- AYDAGÜN, Alper, (2003), “Veri Zarflama Analizi”, Hutun Yıl Sonu Semineri, Hava Harp Okulu, **Havacılık ve Uzay Teknolojileri Enstitüsü**, İstanbul.
- BABACAN, Adem, M. Mustafa, KISAKÜREK ve Selami, ÖZCAN, (2009), “İmkb’ye Kote Edilmiş Firmaların Vza Yöntemleri ile Performans Ölçümleri”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:24,Kütahya,ss.23-36.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu**, <http://www.bddk.org.tr/> (25.12.2009).
- “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”, (2001), **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu**, ss. 1-29.
- “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”, (2001), **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu**, Basın Açıklaması, ss. 1-4.
- BAKIRCI, Fehim, (2006), “Sektörel Bazda Bir Etkinlik Ölçümü: VZA ile Bir Analiz”, **İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 2, ss. 199-217.
- BAYSAL, M. Emin, Bahriye, ALÇILAR, Hakan, ÇERÇİOĞLU ve Bilal, TOKLU, (2005), “Türkiye’deki Devlet Üniversitelerinin 2004 Yılı Performanslarının, Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Belirlenip Buna Göre 2005 Yılı Bütçe Tahsislerinin Yapılması”, **SAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, Cilt:9, Sayı: 1, ss. 67-75.
- BAYSAL, M. Emin, Mehmet, UYGUR ve Bilal TOKLU, (2004), “Veri Zarflama Analizi ile TCDD Limanlarında Bir Etkinlik Ölçümü Çalışması”, **Gazi Üniversitesi Müh. Mim. Fak. Der.**, Cilt: 19, Sayı: 4, Ankara, ss. 437-442.

- BAYSAL, M. Emin ve Bilal, TOKLU, (2001), “Veri Zarflama Analizi ile Bazı Orta Öğretim Kurumlarının Performanslarının Değerlendirilmesi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, Isparta, ss. 203-220.
- BEHDİÖĞLU, Sema ve Pınar ÖZCAN, (2009), “Veri Zarflama Analizi ve Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:14, Sayı: 3, Isparta, ss.301-326.
- BOYACIOĞLU ACAR, Melek, “1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri ve İyileştirici Öneriler”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, ss. 528-533.
- BUMİN, Mete, (2009), “Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması ve Sonuçları”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 70, ss. 18-36.
- BÜLBÜL, Serpil ve İlyas, AKHİSAR, (2005), “Türk Sigorta Şirketlerinin Etkinliğinin Veri Zarflama Analizi ile Araştırılması”, **VII. Ulusal Ekonometri Sempozyumu**, İstanbul.
- CİNGİ, Selçuk, (2000), “Türk Banka Sisteminde Performans Ölçümü DEA-MALMQUIST TFP Endeksi Uygulaması”, **Türkiye Bankalar Birliği Araştırma Tebliğleri Serisi**, Sayı: 2000-01.
- COŞAR, Nevin, (2009), “Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi”, <http://ideas.repec.org/s/yil/wpaper.html> (06.01.2010).
- COŞKUN, Y. Sevil ve Zeynep BALATAN, (2009), “Küresel Mali Krizin Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Veri Zarflama Analizi ile Bilançooya Dayalı Mali Etkinlik Analizi”, **12. İktisat Öğrencileri Kongresi**, İzmir, ss.1-50.
- ÇITAK, Levent, (2008), “Türkiye’deki Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklarının Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi ile Değerlendirilmesi”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 31, Kayseri, ss. 69-94.
- ÇİFTÇİ, Hakkı, “Türk Sigorta Sektörünün Sorunları; DEA Analizi ile Türk Sigorta Şirketlerinin Etkinlik Düzeylerinin Belirlenmesi”, Adana, ss. 121-149.

- ÇOBAN, Orhan, (2007), “Türk Otomotiv Sanayiinde Endüstriyel Verimlilik ve Etkinlik”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 29, Kayseri, ss. 17-36.
- DELİKTAŞ, Ertuğrul, (2002), “Türkiye Özel Sektör İmalat Sanayiinde Etkinlik ve Toplam Faktör Verimliliği Analizi”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, Sayı: 29, Cilt: 3-4, Ankara, ss. 247-284.
- DEMİR, Yusuf ve Mehmet GENÇTÜRK, (2006), “İMKB’de İşlem Gören Yerli ve Yabancı Bankaların Görelî Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi İle Ölçümü”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 21, Sayı: 2, İzmir, ss. 49-74.
- DEMİR, Yusuf ve Melih ASTARCIOĞLU, (2007), “Finansal Tahmin Yoluyla Banka Performansının Belirlenmesi: İMKB’de Bir Uygulama”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:12, Sayı: 1, Isparta, ss. 273-292.
- DENİZER, A. Cevdet, Mustafa, DİNÇ ve Murat TARIMCILAR, (2000), **Measuring Banking Efficiency in the Pre-and Post-Liberalization Environment: Evidence from the Turkish Banking System**, ss. 1-58.
- DİKMEN, Cengiz, (2008), “Veri Zarflama Analizi ile Üniversitelerin Etkinliğinin Ölçülmesi”, **Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yıl: 3-4, Sayı: 3-6, Kocaeli, ss. 1-22.
- DİNÇER, S. Erdal, (2008), “Veri Zarflama Analizinde Malmquist Endeksiyle Toplam Faktör Verimliliği Değişiminin İncelenmesi ve İMKB Üzerine Bir Uygulama”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 2, İstanbul, ss. 825-846.
- “Dünden Bugüne Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası”, (2008), **TCMB Yayınları**, Ankara.
- EKREN, Nazım ve Fatih EMİRAL, (2002), “Türk Bankacılık Sisteminde Etkinlik Analizi (Veri Zarflama Analizi Uygulaması)”, **Active Dergisi**, ss. 1-32.

- ELEREN, Ali ve Ersan ÖZGÜR, (2006), “Türkiye’de Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının Veri Zarflama Yöntemi İle Etkinlik Analizlerinin Yapılması”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, Afyon, ss. 53-76.
- ELİTAŞ, Cemal ve Yaşar, ÖZDEMİR, (2006), “Bankalarda İç Kontrol Sistemi”, **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2, ss. 143-154.
- ERDOĞAN, Niyazi, (2002), **Dünya ve Türkiye’de Finansal Krizler**, Yaklaşım Yayınları, Ankara.
- ERDÖNMEZ ATAMAN, Pelin, (2003), “Türkiye’de 2001 Yılındaki Mali Kriz Sonrasında Kurumsal Sektörde Yeniden Yapılandırma”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 47, ss.38-55.
- EROĞLU, Ergün ve Fatma, LORCU, (2007), “Veri Zarflama Analitik Hiyerarşi Prosesi (VZAHP) ile Sayısal Karar Verme”, **İ.Ü. İşletme Fakültesi İşletme Dergisi**, Cilt: 36, Sayı: 2, İstanbul, ss. 30-53.
- ERSOY, Hicabi, “**Finansal Risk Ortamında Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması, Türkiye Uygulaması**”, ss. 313-324.
- ERTUĞRUL, Ahmet ve Osman ZAİM, (1996), **Türk Bankacılığında Etkinlik: Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz**, İşletme ve Finans Yayınları Yayın No: 3, Ankara.
- ESEN, Oğuz, (2005) “Bankacılık Krizleri, Yeniden Yapılandırma Programları ve Türk Bankacılık Sektörü”, **Siyasa Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 1, ss. 1-21.
- GEDİZ, Burcu, (2002), “Türk Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması ve Çözüm Önerileri”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 1-2, Manisa, ss. 53-73.
- GÜLCÜ, Aslan, Akın, COŞKUN, Cavit, YEŞİLYURT, Sibel COŞKUN ve Timur ESENER, (2004), “Cumhuriyet Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi’nin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Göreceli Etkinlik Analizi”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, Sivas, ss. 87-104.
- GÜNEY, Alptekin, (2010), **Banka İşlemleri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 4. Basım, İstanbul.

- GÜRAN, M. Cahit ve CİNGİ, Selçuk, (2002), “Devletin Ekonomik Müdahalelerinin Etkinliği”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 3, Antalya, ss. 56-89.
- IŞIK, İhsan, (2001), “1994 Ekonomik Krizi ve Ticari Bankalar Üzerine Etkileri: Deneysel Bir Çalışma”, **İMKB Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 20, ss. 31-74.
- IŞIKTAÇ, M. Şeyda, (2009), “**Bankacılığın Tarihçesi**”, <http://www.isiktac.av.tr/> (04.01.2010).
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası**, <http://www.imkb.gov.tr/> (19.12.2009).
- KARAÇOR, Zeynep, “**Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinin Öğrettikleri**”, ss. 379-391.
- KAYA TÜRKER, Yasemin ve Ela, DOĞAN, (2005), “Dezenflasyon Sürecinde Türk Bankacılık Sektöründe Etkinliğin Gelişimi”, **BDDK ARD Çalışma Raporları**, Ankara, ss. 1-16
- KAYNAR, Oğuz, Metin, ZONTUL ve Hüdaverdi, BİRCAN, (2005), “Veri Zarflama Analizi ile OECD Ülkelerinin Telekomünikasyon Sektörlerinin Etkinliğinin Ölçülmesi”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1, Sivas, ss. 37-57.
- KESKİN, Ekrem, E. Alpan, İNAN, Melike, MUMCU, Pelin, ERDÖNMEZ, Gonca, KILINÇ, Aslı, ÖZAKTAN, Mehmet, YAVUZ ve Ahmet, KRANDA, (2008), 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007”, **TBB Yayınları**, İstanbul.
- KHALİD, Shahooth ve A. Hussein, BATTAL, (2006), “Using Data Envelopment Analysis To Measure Cast Efficiency With an Application on İslami Banks”, *Scientific Journal of Administrative Development*, Vol. 4, Iraq, np. 134-154.
- KHANAM, Dilruba ve H. Sogir, KHANDOKER, (2005), “X-Efficiency Analysis of Problem Banks of Bangladesh”, **Pakistan Journal of Social Sciences**, Number: 2, Skin: 3, Bangladesh, np.521-525.

- KILIÇ, Merve ve Ahmet, AKIN, (2008), “Banka Satın Almalarının Hedef Bankaların Performansına Olan Etkileri: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 3, Ankara, ss. 229-255.
- KILIÇKAPLAN, Serdar, Murat, ATAN ve Feride, HAYIRSEVER, (2004), “Avrupa Birliği’nin Genişleme Sürecinde Türkiye Sigortacılık Sektöründe Hayat Dışı Alanda Faaliyet Gösteren Şirketlerin Verimliliklerinin Değerlendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Konferans**, İstanbul, ss. 105-113.
- KIYILDI, R. Koray ve Mustafa, KARAŞAHİN, (2006), “Türkiye’deki Hava Alanlarının Veri Zarflama Analizi İle Altyapı Performansının Değerlendirilmesi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 3, Isparta, ss. 391-397.
- KÖNE, A.Çiğdem, (2003), “Para-Sermayenin Yeniden Yapılandırılması: Türk Özel Bankacılık Sektörü Örneği”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, İstanbul, ss. 233-246.
- KÖSE, Salih, (2002), “24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 İstikrar Programlarının Karşılaştırılması”, **Planlama Dergisi**, ss. 119-128.
- KUTLAR, Aziz ve Adem, BABACAN, (2008), “Türkiye’deki Kamu Üniversitelerinde CCR Etkinliği-Ölçek Etkinliği Analizi: DEA Tekniği Uygulaması”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 1, Kocaeli, ss. 148-172.
- “Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri”, (2002), **TCMB Yayınları**, Ankara.
- LEWİN, Y. Arie and M. Seiford, LAWRENCE, (1997), “**Extending the Frontiers of Data Envelopment Analysis**”, *Annals of Operations Research*, 73, np. 1-11.
- MANGIR, Fatih, “**Finansal Deregülasyonun (1989-2001) Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri: Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri**”.
- MERCAN, Muhammet, (2008), “Türk Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması ve Performans Gelişimi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi BS Enstitüsü**, İstanbul.

- MERCAN, Muhammet ve Reha YOLALAN, (2000), “Türk Bankacılık Sisteminde Ölçek ve Mülkiyet Yapıları ile Finansal Performans İlişkisi”, **İMKB Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 15, İstanbul, ss. 1-26.
- MOFFAT, Boitumelo ve Abbas VALADKHANI (2009), **A Data Envelopment Analysis of Financial Institutions in Botswana**, St. Hugh’s College Oxford University, n.p. 24-26.
- NENOVSKY, Nikolay, Petar CHOBANOV, Gergana MIHAYLOVA ve Darina KOLEVA, (2008), **Working Paper Series**, n.p. 1-33.
- NITOI, Mihai, (2008), **Efficiency in the Romanian Banking System: An Application of Data Envelopment Analysis**, n.p. 1-15.
- OSMAN, H. İbrahim, Aline HITTI ve Baydaa Al-AYOUBI, (2008), Data Envelopment Analysis a Tool for Monitoring the Relative Efficiency of Lebanese Banks, **European and Mediterranean Conference on Information Systems 2008 (EMCIS2008) Late Breaking Paper**, n.p. 1-9.
- ÖÇAL, Tezer ve Faruk, ÇOLAK, (1999), **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- ÖNAL, Y. Beyazıt ve N. Cemhan SEVİMESER, (2006), “Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri: Yerli ve Yabancı Bankaların Etkinlik Analizi”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 15, Sayı:2, Adana, ss. 295-312.
- ÖNCÜ, Semra ve Rabia AKTAŞ, (2007), “Yeniden Yapılandırma Döneminde Türk Bankacılık Sektöründe Verimlilik Değişimi”, **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 1, Manisa, ss. 247-266.
- ÖZCAN, A. İlkem ve Nihat K., ANIL, (2006), “Manisa’daki Meslek Yüksekokullarının Verimlilik Ölçümü”, **Doğu Akdeniz Üniversitesi İşletme ve İktisat Dergisi**, Cilt: 7-8, ss. 349-358.
- ÖZCAN, Pınar, (2007), “Veri Zarflama Analizi ve Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi FB Enstitüsü**, Kütahya.

- ÖZDEN, H. Ünal, (2008), “Veri Zarflama Analizi ile Türkiye’deki Vakıf Üniversitelerinin Etkinliğinin Ölçülmesi”, **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt: 37, Sayı: 2, İstanbul, ss. 167-185.
- ÖZGÜR, Ersan, (2008), “Kamu Bankalarının Finansal Etkinliği”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 3, Afyon, ss. 247-260.
- ÖZTÜRK, Salih ve Deniz, ÖZYAKIŞIR, (2005), “Türkiye Ekonomisinde 1980 Sonrasında Yaşanan Yapısal Dönüşümlerin GSMH, Dış Ticaret ve Dış Borçlar Bağlamında Teorik Bir Değerlendirmesi”, **Mevzuat Dergisi**, Yıl:8, Sayı: 94.
- ÖZTÜRK, Yelda, (2007), “Veri Zarflama Analizi Yöntemi İle Bankacılıkta Verimlilik Analizi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Kafkas Üniversitesi SB Enstitüsü**, Kars.
- PARASIZ, İlker, (2007), **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, Ezgi Kitabevi, 2. Baskı, Bursa.
- Sermaye Piyasası Kurulu**, <http://www.spk.gov.tr/> (19.12.2009).
- SEZGİN, Mete ve A. Aslan, ŞENDOĞDU, (2008), **Banka Hizmetleri Pazarlaması**, Literatürk Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- STAUB, R. Blass, G. Silva e SOUZA ve B. Miranda TABAK, (2009), “Evolution of Bank Efficiency in Brazil: A DEA Approach”, **XLI SBPO 2009 Pesquisa Operacional na Gestao do Conhecimento**, n.p. 1616-1628.
- ŞAKAR, Hakan, (2002), **Risk Yönetimi Açısından Bankalarda Aktif-Pasif Yönetimi**, Akdeniz Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul.
- ŞENDOĞDU, A. Aslan, (2006), **Bankacılığa Giriş**, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- TAKAN, Mehmet, (2001), **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, Nobel Yayınları, Ankara.
- TARIM, Armağan, (2001), **Veri Zarflama Analizi Matematiksel Programlama Tabanlı Göreli Etkinlik Ölçüm Yaklaşımı**.
- TURGUTLU, Evrim, Recep, KÖK ve Adnan, KASMAN, “Türk Sigortacılık Şirketlerinde Etkinlik: Deterministik ve Şans Kısıtlı Veri Zarflama Analizi”, İzmir, ss. 1-26.

“**Türk Bankacılık Sektörü’nün Piyasa Yapısı’nın Analizi-3**”,
<http://www.akademiagitim.com.tr/makale/tbs3/> (18.12.2009).

“**Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları**”,
<http://www.yenimakale.com/ekonomi/> (10.01.2010).

Türk Bankalar Birliği, <http://www.tbb.org.tr/> (18.12.2009).

T.C. Ziraat Bankası A.Ş., <http://www.ziraat.com.tr/> (18.12.2009).

URAL, Mert, (1999), “Bankacılık Sistemimizde Verimlilik”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 2, İzmir, ss. 147-157.

Ulusal Ekonomik Program, (2001), **Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi**, Yıl: 3, Sayı: 6, ss. 1-4.

YALAMA, Abdullah ve Mustafa SAYIM, “Veri Zarflama Analizi (VZA) Yöntemi ile Temel Analiz: Türkiye’de İMKB’ye Kote İmalat Sektörü Üzerine Ampirik Bir Uygulama”, **X. Ulusal Finans Sempozyumu**, Kasım, İzmir.

YALDIZ, Elmas, “**Kavramsal Düzeyde Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Olgularına Bir Bakış**”, İzmir, ss. 1-8.

YARDIMCI, Nilüfer (2006), “Bankacılık Sektöründe Etkinlik Analizi: Bankacılık Sektörü ve Avrupa Birliği’ne Üye Bazı Ülkelerin Bankacılık Sektörlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Erciyes Üniversitesi SB Enstitüsü**, Kayseri.

YAYLALI, Muammer, Erkan, OKTAY, Yusuf, AKAN ve Selahattin, KAYNAK (2007), “Türkiye ve Avrupa Birliğine Üye Ülkelerin Bilgi Ekonomisi Performanslarının Veri Zarflama Analizi Metoduyla Karşılaştırılması”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 1, İstanbul, ss. 1-25.

YELDAN, Erinç, (2009), **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi Bölüşüm, Birikim ve Büyüme**, <http://www.yenimakale.com/egitim/> (28.12.2009).

YEŞİLYURT, Cavit ve M. Ali, ALAN, (2003), “Fen Liselerinin 2002 Yılı Göreceli Etkinliğinin Veri Zarflama Analizi (VZA) Yöntemi ile Ölçülmesi”, **C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, Sivas, ss. 91-104.

YILDIZ, Ayşe, (2007), “İmalat Sanayi Şirketlerinin Etkinliklerinin Ölçülmesi”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 2, Ankara, ss. 91-103.

YILMAZ BİÇEN, Hatice, “**Bankalar Tarafından Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**”, http://paradoks.org/makale/yil2_sayi1/ (10.01.2010).

ZEYDAN, Mithat, (2005), “İMKB’de Yer Alan Bankaların Verimliliğinin DEA Yöntemi Kullanılarak Belirlenmesi”, **Active Dergisi**, ss.1-18.

DİZİN

B

Banka, 6, viii, ix, xiii, xvi, 4, 16, 29, 39, 40, 42, 43, 45, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 67, 68, 69, 85, 126, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 146, 147, 149, 150, 152, 153, 155, 156, 158, 159, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 193, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 218, 219, 221, 222, 223

BDDK, v, vi, xviii, 1, 25, 32, 43, 46, 47, 48, 50, 51, 55, 56, 58, 122, 127, 171, 173, 182, 191, 194, 220

D

Dezenflasyon, 26, 220

Dünya, vii, ix, xiii, 4, 5, 7, 10, 11, 12, 14, 37, 62, 70, 78, 79, 80, 219

E

Etkililik, ix, 65, 66, 224

Etkinlik, vi, viii, ix, x, xi, xii, xiii, xiv, xv, xvi, xvii, 1, 39, 56, 62, 63, 64, 65, 73, 74, 78, 79, 88, 90, 93, 96, 100, 102, 107, 108, 110, 111, 113, 119, 127, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 146, 147, 149, 150, 152, 153, 155, 156, 158, 159, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 180, 181, 183, 184, 185, 187, 190, 195, 215, 216, 217, 218, 219, 222, 223, 224

F

Finansal, 3, 5, viii, 18, 19, 26, 43, 52, 69, 196, 215, 218, 219, 221, 222, 223

K

Kamu, vii, viii, xiii, xvi, 12, 13, 19, 25, 32, 34, 35, 38, 39, 40, 42, 45, 46, 58,

76, 82, 123, 126, 132, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 146, 147, 149, 150, 152, 153, 155, 156, 158, 159, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 180, 181, 183, 184, 185, 187, 188, 189, 193, 217, 221, 223, 224

M

Malmquist, v, vi, vii, xi, xii, xv, xvi, xvii, 1, 75, 77, 81, 116, 117, 118, 119, 123, 134, 179, 180, 188, 190, 191, 192, 195, 218

O

Oran Analizi, x, 91

P

Parametrik Olmayan Yöntemler, x, 95

Parametrik Yöntemler, x, 92

Performans, ix, xvi, 1, 67, 68, 69, 102, 215, 216, 217, 221, 222

R

Regresyon, 92, 93

Risk, viii, 39, 51, 52, 54, 69, 219, 223

T

TMSF, viii, xiii, xviii, 32, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 50, 51, 55, 56, 58, 83, 194, 195

V

Veri Zarflama Analizi, v, vi, x, xi, xii, xviii, 1, 64, 69, 88, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 104, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 122, 128, 134, 135, 179, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224

Verimlilik, vi, ix, xviii, 66, 67, 109, 117, 218, 222, 223, 224